

Amex...

41
2
2
2

Y

LIBRARY
OF THE
UNIVERSITY
OF ILLINOIS

Emblems

1779.8

1826

1829

**Rare Book & Special
Collections Library.**

Digitized by the Internet Archive
in 2010 with funding from
University of Illinois Urbana-Champaign

ORBIS
PHAËTHON

sive

De vniuersis vitijs

L I N G V Æ

PARS ALTERA.

AUCTORE

HIEREMIA. DREXELIO

è Societate I E S V.

Apud Melchiorum Segen Biblio-
polam, & Nicolaum Henricum Ele-
ctoralem Typographum;

*Cum imaginibus Sadele-
rianis.*

MONACHII. MDCXXIX.

PARS ALTERA

A

Litterâ K. ad finem
Romani Alpha-
beti.

BENEVOLO AUCTOR.

DIV prorsus, mi Lector,
hærebam, quo nomine
exitiosissimum Orbis malū
insignirem. Nec vno tan-
tū anno hæc cogitatio me
fatigabat. Tandem pænè
idem quod Attalus pronun-
tio. Sanctissimus hic martyr
interrogatus, quod nomen
haberet Deus? Mox ille:
Nomen, inquit, nullum ha-
bet, prout habere homines
solent. Sic ego: Improbi-

a 2

tas

tas Lingua tanta est, vt vix
 villo fat grandi nomine pos-
 sit affici; nullum habet no-
 men. Quid enim? *Gladium*,
 aut, *Sagittam*, *Spiculúm*ue
 nominem? Est fanè *gladius*,
 & *sagitta*, *spiculúm*q; vene-
 natissimum. Sed vniuersam
 Linguae malitiam nondum
 satis expressi. *Viperam*, *Aspi-*
dem, *Hydrum* nuncupem?
 & *Viperas*, & *Assides*, & *Hy-*
dras vel centum capitū lon-
 gè superant vitiosae linguae.
Progeniem viperarum voci-
 tem? Plus dixi; nondū satis.

Enimuerò *Malorū Ili-*
dem

dem dicam? Conuenientissimum nomen, si vllum, re tamen suâ inferius; nec æquat infandam mali atrocitatem. Qui Lingux virus *Vniuersitatē iniquitatis* vocat, grande illi nomen assignat: non damno, sed apertius quæro. Quid ergo? E sacris paginis ei titulum affigam? *Feram singularem, Feram pessimam, Nouaculam Dalila, Pharetram Malitia, Frameam Nequitia, Rhomphæam inferna Furia* appellem? Speciosi tituli pro monstro tam nobili, sed mi-

nus robusti. Quo igitur te nomine, ô malum malorum nominatissimum. vocem ? Aut ego te nomen habere nullum dixero, aut Orbis Incendium appellaro. Hoc placet : Incendium Orbis, Orbis Phaëthon es.

At obducis hîc, Lector, & : Profanum est, inquis, hoc nomen, atque à fabulis petitum. Ignosce, ô bone, nesciebam te tam seriû profani osorem esse. Sed quæso te, Ridentem dicere verum quid vetat ? ^a Sed est fabula, inquis, & poëtarum risus

Phaë-

Phaëthon. Sit fabula; at definit esse fabula, cùm dicitur de Linguâ. Rem voce abditam examinemus. Quod de Solis filio aurigâ temerario fictum, id de Linguæ lapsu creberrimo nimis est quàm verum. Liceat igitur pace tuâ Phaëthontis nomē non abijcere huic malo longè aptissimum. Res loquitur. Linguæ celeritatem spectas? Planè Phaëthon est; cælum & terram momento breui peruolat: quâ impetus agit, hâc sine lege ruit. Horribilia Linguæ præcipitia intue-

ris? Ipsissimus est Phaëthon; seipsam, & vnà secum plurimos quotidie præcipitat. In Linguâ vim nocendi consideras? Rapidissimus ignis, Phaëthon est verissimus. Innumera nocumēta cogitas? Orbem terrarum perdit, vastat, incendit, Orbis exitium. Nec cœlo parcit; flammâs suas & in astra spargit; superiores, beatósq; cœlites, Deum laceffit. Nullâ nocendi vi Phaëthonte inferior est. Quin imò terras penetrat, & ipsum quoq; Tartarū terret,^a

^a Dissilit omne solum, penetrâtq; in tartara rimis Lumen, & infernum terret cum coniuge regem. Ouid. l. 2. metamorph. initio.

ipsum

ipfos etiam manes suis ignibus inuoluit. En verissimā, sic loquar, fabulam, non Phaëthontis, sed Linguæ, quæ velut igneus sed imperitissimus auriga Orbem terrarum suis incendijs iam dudum pessundat:

*Fœmat uterque polus, Atlas en ipse laborat
Vixq; suis humeris labentem sustinet Orbem.*

Hic, mi Lector, tuam patientiam conuenimus, vt, quæ primam huius incendij cladem spectare sustinuit, spectet & hanc alteram. Vbi Phaëthontæa flamma non-nihil desæuierit, aquam af-

a s fun-

fundemus. Nec, putem, nimis serò. Modum namque docebimus quo linguæ improbæ, si non emendari, saltem tolerari possint.

Vale, mi optime Lector, & inter cautissimè custodienda memento esse Linguam. Artificium summum, sed rarum, rectè loqui.

INDICVLVS

IN

PARTEM ALTERAM

De

Vniuersis LINGVÆ Vitijs.

- CAPVT I. KALVMNIA depingitur, & Kalumniatoris genius describitur.
- CAP. II. KALVMNIA quàm graue, quàmque peruulgatum sit vitium, & quàm ratione solitum puniri.
- CAP. III. Lingua LASCIVA quàm detestabilis sit, & ob quas caussas.
- CAP. IV. Quid sit MENDACIVM, ac quotuplex; & an omne Mendacium sit peccatum.
- CAP. V. Quàm multiplici argumento exitiosum sit MENDACIVM.
- CAP. VI. Quæ soleant tuendis MENDACIIS obijci, & quàm ratione Mendacium crebrius punitum.
- CAP. VII. Quàm variè & quàm grauiter Linguae MORDAX noceat.
- CAP. VIII. Lingua MVRMVRANS quàm vbi-que obuia, & supra modum noxia sit.
- CAP. IX. Quid monstri sit Lingua NVGIGERVLA, & quàm ea Mendacio affinis.
- CAP. X. OTIOSAM Linguam diuersè perniciosam esse, & de illius pœnâ.
- CAP. XI. OBIVRGANS Lingua, prout par est, obiurgatur.
- CAP. XII. Quàm frequens & insolens sit Lingua OSTENTATRIX.

INDICVLVS.

- CAP. XIII.** Quibus in rebus **OSTENTATRIX** Lingua se potissimum efferat.
- CAP. XIV.** Quæ plerunque pœna Linguam **OSTENTATRICEM** comitari solet.
- CAP. XV.** Quæ Lingua **POLITICA** sit, & de quatuor illius venenatissimis venis.
- CAP. XVI.** Lingua temere **PROMITTENS**, quibus nos malis implicet.
- CAP. XVII.** Lingua **QVERVLA**, multiplicia suæ improbitatis dat specimina.
- CAP. XVIII.** Lingua **REVELANS** secreti, quadruplici nos malo afficit.
- CAP. XIX.** Linguam **SCVRRILEM** nominatim à beato Paulo vetitam esse.
- CAP. XX.** Lingua **SVBSANNANS** & **SVSPENDENS** noscendæ dantur.
- CAP. XXI.** Linguam **SVSVRRONVM**, linguam esse pestilentissimam.
- CAP. XXII.** **TVMVLTVOSAE** Linguæ grande vitium describitur.
- CAP. XXIII.** **TVRPILOQVA** Lingua omnibus Christiani Orbis finibus proscribitur.
- CAP. XXIV.** Linguam **VINDICANTEM** gladium esse Deo præreptum, omnibus qui eo fuerint vsi, damnosissimum.
- CAP. XXV.** Linguam **VITVPERANTEM** sem Censoriam, nemini non exosam esse.
- CAP. XXVI.** Cur Lingua sit ad eò custodienda.
- CAP. XXVII.** Modus custodiendi linguam, obseruare loquendi circumstantias.
- CAP. XXVIII.** Vitiosæ linguæ quomodo sanandæ sint: prima quatuor medicamenta traduntur.

INDICVLVS.

CAP. XXIX. Alia quatuor medicamenta vitiosis
linguis curandis.

CAP. XXX. Vltima quatuor medicamenta ad
improbam linguam emendandam.

CAP. XXXI. Vitiosæ aliorum linguæ quibus ar-
tificijs tolerandæ.

Philippus Sadoletus fecit.

K

A. MIDAS rex ab asininis auriculis noscendus ius dicit. Proximè illum stant IGNORANTIA B. & SUSPICIO C. Ad eius tribunal CALVMNIA K. face armata hominem trahit, præeunte LIVORE cor arrodente D. duabus feminis SYCOPHANTIA E. seu insidijs, & FALLACIA F. comitantibus. POENITENTIA G. vel rependo abit præeunte VERITATE H. Miser I. qui supplices manus ad iudicem tendit, grauibus calumnijs premitur. Vide C. 1. §. 1. Quòd verò in omnibus Alphabeti litteris, cùm Siderei tum Orciniani genij insigne reperiatur, eius rei causam ad primam omnium imaginem, seu, ad primum Alphabeti characterem diximus. Vide C. 3. initio ante §. 1.

PARS ALTERA.

K.

CAPVT I.

CALVMNIA *depingitur, &* *Calumniatoris genius describitur.*

VERVS verbum est: Longæ sunt Regum manus; quaquauerſus fugias, inſequuntur & apprehendunt. *a* Suas habet & lingua manus, eiq; longiſſimas, quæ illis Regum brachijs vix quidquã cedant. Linguae manus eſſe, ſapientiſſimus Regũ teſtatus: Mors inquit, & vita in manibus Linguae. *b* Robuſtiſſimas profectò manus eſſe neceſſe eſt, quæ duas res uſquequaque diuerſiſſimas Vitam & Mortem continere poſſunt; vti verò Mors omnia perreperit atq; permeat, ita etiam Linguae manus in omnem ſe locum penetrant. Linguae brachia ſunt verba, quibus plurimi ſic contunduntur, vt cor, omniaq; illorum oſſa

con-

a Ouid. *An nescis longas Regibus eſſe manus?*

b *Prouerb.* c. 18, v. 21.

conterantur. Siracides exponit, quâ ratione manus hæ ferreæ atq; adamantinæ, secures omnes & malleos mole crudeli superent: Beatus, inquit, qui tectus est à Linguâ nequam, quî in iracundiam illius non transiit, & qui non attraxit iugū illius, & in vinculis illius non est ligatus; iugum enim illius iugum ferreum est, & vinculū illius vinculum æreum est. Mors illius mors nequissima: & utilis potius inferus quàm illa. Lingua tertia multos commouit, & disperfit illos de gente in gentem. ciuitates muratas diuitum destruxit, & domos magnatorum effodit. virtutes populorum concidit. & gentes fortes dissoluit. Linguam tertiam vocat eam potissimùm, quæ discordias inter duos aut plures inflamat. Atq; ad eò lingua mala tam robustas habet manus, vt multos cogat terram è terrâ mutare, non paucos in extremam perniciem impellat. Inter has linguas, quarum mors nequissima est, iure suo numeranda venit Lingua Calumniatrix, quæ nō tantùm mendacium cudit in alterum, sed etiam in falsam accusationem malitiosè prorumpit: ..

pit: Hanc porrò Linguam non ad tertiam sed ad decimam alphabeti litteram referre priscorū Orthographia nos docet, quæ ad characterem Kappa Kalumniam reducit, vt infra demonstrabitur. sed prima hîc quæstio nascitur, quid sit Calumnia. Theologorum Princeps Thomas Aquinas Calumniam ait esse falsam & malitiosam criminis impositionem. *a* Calumniæ index est frequens accusatio, quæ quò falsior, hoc & venenatior est; atque de hoc calumniatricis Linguæ veneno atrocissimo paulò copiosius disseremus. aures obsecro vacuas præbete & fauete Linguis.

a S. Thom. 2. 2. q. 68. art. 3. ad Primum.

Falsche aufflag; schmached.

§. I.

Lodouicus Maluenda è S. Francisci familiâ vir eruditus: vultisne, inquit, scire, quid sit Calumnia? Narratio est, sed falsa, Magistratui aut Domino delata, illo absente, cuius iugulum petit. Nec fere aliter Lucianus Sophista eam describens: Calumnia, inquit, delatio est infcio & absente reo, vbi plerunque fides habetur parte inauditâ alterâ. Et heu
quàm

quàm firmas Calumnia dissoluit amicitias, quot quantasque subuertit familias, quot & ipsas funditus Ciuitates perdidit? Hæc patrum in liberos, fratrum in germanos, liberorum in parentes, amantium in amatos furorem armat.

Ab! nocentior veneno quolibet Calumnia est.
 Ex angulis atque latebris frequenter, & ex insidijs iacit tela, sed duplici aconito lita. Ephesius pictor Apelles suis Calumniam coloribus egregiè depinxit idque hac occasione. Apud Ptolemæum Regem coniurationis insimulatus est Apelles ab Antiphilo pessimæ istius artis professore. Ptolemæus inter adulationes educatus, nec à se prudens regiam domum clamoribus turbans, ingratum, insidiatorem, coniuratum pictorem clamitauit. Et nisi è captis & coniuratis quispiam indignatus impudentiam Antiphili, & miseri Apellis misertus, affirmasset illum nequaquam factionis fuisse participem, Apelli caput abstulisset Calumnia. Sed re probè cognitâ, pictorem Rex centum talentis donauit; & Antiphilum in seruū addixit. Apelles periculi memor. Calumniam tali sub imagine spectan-

ſpectandam propoſuit. Imago hæc eſt :
 Vir prælongis auribus , quales *Midæ*
 fuerunt , in folio velut iudex confi-
 det , & accedenti *Calumniæ* opem largi-
 ter promittit. Viro ſedenti duæ mulie-
 res adſtant : *Ignorantia* , & *Suspicio*. *Ca-*
lumniæ fucatæ formæ mulier accedit ,
 iram ac rabiem ſpirans , & manu ſiniſtrâ
 facem accenſam concutiens , dextrâ iu-
 uenem capillis prehensum ac ſupplices
 manus cælo porrigentem trahens. Hanc
 anteit vir deformis , pallidus , acutum cer-
 nens , macilento vultu , exefis oculis , tan-
 quam ſi diuturno morbo contabuiffet ,
 quem facilè conijcias eſſe *Liorem*. Quin
 & aliæ mulierculæ duæ comitantur , quæ
Calumniæ ornatrices dicuntur , quarum
 alteri nomen eſt *Sycophantia* , ſeu , *Inſidiæ* ,
 alteri *Fallacia*. Infame *Midæ* tribunal fu-
 git , quæ genibus repit femina , luctū præ
 ſe ferens pullâ lacerâque veſte ; atque hæc
Pœnitentia vocatur , quæ capite in ter-
 gū reflexo , madidis oculis abeuntem *Ve-*
ritatem proſequitur. Hæc imaginis effin-
 gendæ ratio. Optarim hanc effigiem in
 omnibus aulis , loco patentiffimo propo-
 ni , vt

a *Vide Imaginem.*

ni, vt vel hac ratione calumniandi audacia frangeretur.

§. II.

Verissimè dixit Basiliius : Tribus simul damnosus est calumniator. Nam & illi quem traducit, iniurius est, & auditori suo, & ipse sibi. Primum quidem si calumniatorem spectemus, is vtique quod non vir bonus sit, ignorat nemo. Siracides falsus ingenuè : A' tribus, inquit, timuit cor meum, & in quarto facies mea metuit. Delaturam ciuitatis, collectionem populi, & calumniam mendacem; super mortem omnia graua. *a* Ea autem est calumniatoris natura, in crimen vocare omnia, probare verò nihil. Vetus monostichum id asserit :

Nil probat calumniator, criminatur omnia.

Et vt altius infligat vulnus, per veritatem sibi viam sternit ad mendacium vt flexuosâ calumniarum fraude, quò vult, impellat. Certè malum insidiosissimum est Calumnia. Et quemadmodum Basilisci vis sine morso, vel solo aspectu perniciosissima dicitur, ita calumniator clam falsas accusationes instillat auribus, nullo palam infixo morso, quo diluendi ansa

præripiatur. ita plerique falsò delatì extrema quæque pertulere. Scitè Athanasius: Qui lapide, ait, est ictus, medicum quærit, sed ictus Calumniæ grauius, quàm lapides feriunt. Est enim calumnia gladius, claua, iaculũ, & inde vulnus incurabile. Sed his veritas mederi potest, quæ vbi negligitur, vulnera fiunt acerbiora. *a* Cuius vita, inquit Lysias, inimicorum calumnijs est exposita, nõne is in vitâ ipsâ caret vitâ? *b* Hanc mortem seriò deprecatus David: Feci iudicium, ait, & iustitiam, non tradas calumniantibus me. *c* Grauißima iniuria est, damnare reum indictâ causâ: atqui hoc omni ex parte molitur calumniator, qui quem accusat, audientis iræ indefensum obijcit, & accusatione clanculariâ defensionem interuertit. Ita ex abdito iaculatur, vt non sit qui resistere, aduersâque manu possit contendere, itaque ignaro & inscio vnde bellum inferatur, sit pereundum. Ceterum id genus homines in Regum ac Principum aulis præcipuè occurrant; vbi scilicet innumeræ suspiciones, inuidia

a Athan. apol. 1. b Lys. in Andocidem c. 9.

c Psal. 118. v. 121.

inuidia quotidiana, plurimæ assentandi & calumniandi occasiones. Nam ubi maiores se semper spes ostentant, hîc & inuidiæ sæuiores, odia periculosiora, æmulationes callidiores vigent, omnes se inuicem acerrimis oculis intuentur, & quemadmodum qui singulari certamine contendunt, vigilanter obseruant, num aliquam corporis partem malè munitam conspiciant, quâ gladium mergant : sic Inuidia Lynceis speculatur oculis quâ calumniam immittat. Et cùm quisque in aulâ primas obtinere cupiat, proximum summouet, & amolitur ; priorem, si possit, conuellit & supplantat. Sic alij in alios varias nocendi vias comminiscuntur ; quarum compendiosissima, sed & periculosissima est Calumniæ, cuius principium ducitur ab inuidiâ inter spem metùmque fluctuante, sed quæ miserabiles, tragicos, & multis calamitatibus refertos exitus ostendit. Nequē tam grauem noxam infligeret Calumnia, nisi vero similia narraret in speciem, neque rerum omnium validissimam veritatem opprimeret, nisi appositis ad inducendum argumentis aliisque sexcentis artibus

bus deciperet auditorem. Hæ artes in Principum aulis & discuntur, & exercentur. Sunt qui nemini non detrahant, eos quos oderunt artificiosissimè accusent, ita per proborum calumniam ad dignitates etiam conscendant. Hi quandoque raram præ se ferunt modestiam; impietatem emendicatâ vultus pietate vestiunt; libidinem frontis maturitate & verecundâ oculorum deiectione contingunt. Ne fidat Princeps his palàm probis, domi suæ improbis: fugiat fucatam grauitatem stoico supercilio expressam. Loquantur licet mella, felle corda nantant, summis labijs arrident, clam dentibus frendent, & iram in animo moluntur, odiûmque intra se conceptum augent, dum aliud in mente occultant, aliud in ore habent ad morsûq; labro bilem intus alunt, plenas affectibus tragœdias in se commouent. Atque hi dum alios accusant, mœrentes videntur, ac quasi rubore perfusi, nec vlllo priuato odio sed Principis solius bono, causam inuidiâ plenam suscepisse. nihil se in omni hac delatione spectare aiunt, nihil ab hac sperare, quàm communis boni augmentum

solâ

solâ se conscientiâ & religione tactos, & pereuntis iustitiæ miseratione adhæc descendisse. Et cum nihil præter nudum conscientiæ & religionis nomen habeant, blandè interim loquuntur, vt fortiter enecent. Sicut medici qui parum docti & satis seduli languidos multos officiosissimè occidunt; sic illi molli linguâ & verborum quodam faccaro, dum publicè videntur prodesse velle, priuatim speciosissimè occidunt. Et subinde priuatæ hæc calumniæ in damnum publicum eunt; optimis enim calumniator imminet, non pessimis. Tiberiana tempora nouimus, quibus quo quisque districtior accusator, aut nequior calumniator, hoc magis sacrosanctus habebatur. Atque hinc primorum ferè omnium cædes, & plus suorum sanguine quàm factorum claritudine nobilitata Roma.

§. III.

Porrò ea calumniæ species est efficacissima, quæ cum auditoris cupiditate conflictatur: quando etiam apud Ptolemæum regem cognomento Dionysium, quispiam olim Demetrium Platonicum accusauit, quòd in Bacchanalibus aquam

b   biberet

biberet, solúsq; omnium vestem tempori non aptaret. ac nisi manè accersitus, in omnium conspectu vinum bibisset, & sumptâ veste Tarentinâ cymbala pulsasset, profectò perijstet, quòd Regis moribus & delitijs non delectaretur. Non minus efficax est Calumnia, quæ cognatam, imò sororem habet adiutricem Assentationem, vix enim quisquam tam generoso est animo. qui adulationis calumnijs non succumbat. Apud Alexandrum Macedonem grauiissimi criminis reus fiebat, qui Hephæstionem vt Deum noluiisset colere. Eò enim Alexander plurimorum adulatione deductus est, vt gloriaretur, quòd non modò Dei filius esset, sed Deos etiam creare posset. Tunc temporis Agathocles Samius, Alexandri Centurio parum abfuit quin cum Leone committeretur, accusatus, quòd Hephæstionis sepulchrum transiens illacrimasset. Sed in patrocinium illius venit Perdicas, qui Deos omnes, ipsúmque Hephæstionem iurauit, Deum in veneratione sibi clarè visum mandasse, vt Alexandro diceret, Agathocli esse parcendū, qui non plorasset mortuum, sed quòd
pristinæ

pristinæ familiaritatis meminisset. Enim-
 uerò Calumniæ os oppilare non semper
 tam facile : & nescio quo pacto gaude-
 mus omnes clanculum, cùm plenas su-
 spicione delationes audimus. Quibus-
 dam enim suauissimè titillantur aures,
 cùm alienis implentur calumnijs; quòd
 si eas prona credulitas foueat, proximū
 est non simplex malum. Phædrus Au-
 gusti Cæsaris libertus amœni vir ingenij,
 Calumniam, quæ credita nocet, hoc a-
 pologo perstringit : Aquila in sublimi
 quercu nidum fecerat : Felis in arbore
 hac mediâ cauernam nacta, pepererat :
 Aper ad imam quercum fœtus suos po-
 fuerat. Felis tam fortuitum contuber-
 nium turbare calumnijs sic est aggressa :
 Ad aquilæ nidum perrepens : Magna, in-
 quit, tibi pernicies paratur; forsân & mi-
 seræ mihi; nam quod vides quotidie ab
 insidioso apro terram effodi, quid eum
 moliri putas? quercum vult euertere, vt
 nostram sobolem in plano faciliùs oppri-
 mat, atque hoc scire tuâ meâque inter-
 est plurimum. Ita territam auem dese-
 ruit. Non multò post tempore eadem
 felis ad aprum quoque descendens: Mi

frater, inquit, in magno periculo sunt tui catuli, nam simul atque ad pastum exieris cum tenero etiamnum grege, Aquila fulminis ritu supernè ruens, porcellos tibi auferet; tu frustra sine alis fulminabis. Postquam & aprì domum terrore compleuit, in suum se cauum abdidit; sed noctu euagata suspenso pede, ubi se suamque prolem repleuit escà, de die pauorem simulans timidissimè prospexit. Aquila ruinam metuens, & pabulationis oblita desidebat ramis: Aper rapaces Aquilæ unguis vitaturus non prodibat foràs. sic illa cum suis pullis, iste cum suis catulis inediâ extabuerunt. Felis cadauerum vtrique heres ex asse, aliquot diebus lautissimū suis epulum dedit. ^a Hoc calumnia potest, si amicam sibi reperiat crudelitatem.

^a *Phædrus l. 2. fab. 35.*

§. IV.

Optimè monens Basilius Imperator Leonem filium; Vanæ, inquit, auditioni noli præbere aures, & calumniatores in sinu tuo ne foue, & improbis ne temere crede, illi enim sæpenumero viros bonos propter improbitatis suspicionem

affli-

affixerunt. Omnia audi & ab omnibus disce, sed ex ijs quæ audies, quædam rejice, quædam admitte, nempe ea quæ tibi aut vsui, aut honori esse queunt, & tuis subditis obesse nequeunt: rejice autē ea quæ & subditos lædunt, & tibi nihil profunt. Lingua enim improba si potentem nanciscatur adiutorem, detrimenti plurimū adfert. Eam ob causam Antoninus Pius Imperator, delatores, si non probassent quæ dixissent, pœnâ capitali affecit. Vespasianus & Titus hoc genus hominum ita oderunt, vt eos flagellis cæcos per amphitheatri arenam spectandos traducerent, vt eorum exemplo alij dediscerent calumniari. Calumniatores, susurriones, adulatores, delatores, & hanc hominum fœcem qui non castigat, irritat. Veteri versu id docemur:

Nisi afficis pœnâ, incitas calumniam. a

Dux Saxonix Fridericus eâ re laudatissimus, quòd calumniantibus aures beneuolas negare solitus sit: atque si qui ex hac hominum colluie molestiores essent: accipiam, inquebat, delationes vestras, si coram præsentibus in faciem dicturos spondeatis, quæ de absentibus

defertis. *a* Prudenter & æquè. Illud enim iniquissimum est, re non exploratâ, nec accusati defensione admittâ sententiam ferre. hîc nunquam non erratur, etiam cùm abest error. nam qui statuit aliquid parte inauditâ alterâ, æquum licet staturerit, iniquus est; quod in calumnijs audiendis creberrimum. Hinc ille à molendino poëta optimè vouet:

*Homines qui gestant, quique auscultant
crimina*

*Si meo arbitrato liceat, omnes pendeant,
Gestores Linguis, auditores auribus. b*

Verissimè os aureum pronuntiat: Maledicentia & calumnia inimicitijs, odio, & infinitis malis initium & ansam præbet; quòd si illi qui inanes & leues excipiunt narrationes veniam non impetrabunt: qui criminantur & conuiciantur, quam habituri sunt defensionem? Adde calumniatricem hanc linguam ad ereptæ famæ restitutionem æquè obligari, & verò magis quàm illam, quæ clandestinis detractionibus alienam famam inquinat. Deus hac in re seuerissimus est vindex.

a Peucer. in Lect. Chron. An. 1572.

b Plautus in Pseudolo Act. 1. Scen. 5. v. 12.

§. V.

Anno à pariente Virgine nongentesimo octogesimo secundo Peloponnesum depopulata est pestis, maximè verò ciuitatem, cui nomen à priscis, Lacedæmon, afflixit. Ciues ad auertendam hanc luem Sanctorum virorum preces potissimum expetiuerunt. Fuit illo æuo vir integerrimus Nikon monachus, qui quòd assiduè in suis concionibus inclamaret, *Pœnitentiam agite*, passim ab omnibus vix alio nomine appellatus est, quàm hoc ipso, monachus ille *Pœnitentiam agite*. Hic rogatus vt precibus pesti medelam faceret, spondit opem, seque etiam habitaturum cum ipsis, si modò Iudæi pellerentur vrbe, ne quid Christiana Religio detrimenti caperet. Ciues omnia quæ iuberet facturos sunt polliciti. Ita Nikon in urbem commigravit, & pestis inde illicò exulauit, Iudæis vnà pulsis. At Ioannes Aratus Iudæorum patronus, acerbis ob id odijs in Nikonem ferebatur, nec cessabat publicis priuatisque calumnijs virum optimum impetere. sed has mendacis linguæ laruas facilè ridebat Nikon. Et verò ad hominem impro-

bū voce leni (nec enim altercari norat)
se vertens : Abi , ait , & ad te redi ; scelera
tua desse infelix , breuî enim senties , qua-
lia sint nequitiaë præmia . Nec tamen a-
mens incepto destitit , quin aduersus vi-
rum sanctum fremeret , & sexcentas ca-
lumnias de Nicone totâ vrbe spargeret .
Non tulit hoc amplius vindex Deus . No-
cte proximâ obiecti sunt dormienti Ara-
to , duo senes præstantis formæ , & supra
humanam oris dignitatem , qui flagris
hominem cædere , & simul increpare
verbis : Eône audaciæ te prouehi , vt Dei
seruû spernere & tot calumnijs proscin-
dere non verearis ? post plagas in obscu-
rum detrudi carcerem sibi visus est . Hic
ille veniam rogare , nec tamen impetra-
re . Experrectus , feбри cœpit ardere , acci-
toque Nicone delicti gratiam orauit .
Neque hic difficilis fuit vir beatus , & :
quæ in me perpetrasti , ait , ea tibi frater ,
quantum in me est , condono , sed quia
cœlesti nutu vitæ tuæ finis imminet , de
cetero nemo erit , qui Domini consilium
dissipet . Vocem euentus firmavit . Ter-
tia post dies vitam rapuit Arato , funere
immatureo .

immaturo. *a* Inunc, & calumnias disce substringere, tanto luendas. Et an non Deus hæc vindicet, aspectabili quandoque supplicio? nec improbis quidem hic oris furor probatur. Leuco tyrannus Ponticus, Athenæo teste, cum nescio quæ calumniatorem vidisset: Per Deos, inquit, occidissem te, nisi tyrannis malis hominibus indigeret. *b* Certè vti Thearidas dixit, nullus gladius ad scindendum tam limatus & acutus est, atque calumnia ad lædendum. Vix est remedium aduersus calumniatoris nouaculam, quæ cutem vnà cum pilis auellit. Ideò lex diuina grauissimè hanc linguæ nequitiam vetans: Non facies, inquit, calumniam proximo tuo. *c* Narrant historici, ex Arabicis paludibus pennatorum anguium examina progigni, quorum tam certum virus sit, vt morsum antè mors, quam dolor sequatur. Idem subinde in calumnijs vsu venit, multum hoc malo, prius euertuntur, quàm

b 5   timere

a Baronius tom. 10. ad an. 981. ex actis

S. Nicom. *b* Athen. l. 6. c. 6.

c Lewit, c. 19. v. 12.

timere didicerint ne euertantur.

Heu malum quantum priuatim ac publice calumnia est? a

a Monofl. Troch.

CAP. II.

*Kalumnia, quàm graue,
quàmque peruagatum fit vitium,
& quâ ratione folitum puniri.*

ARistoteles, Æliano teste, cùm iudiciorum metu Athenis profugiffet, interroganti cuidam, qualis efferet ciuitas Athenienfium? refpondit: Pulcherrima, fed in eâ ficus fuper ficu, & pyrum fuper pyro tabefcit. *a* Quo dicitario fignificauit Athenas Calumniatoribus nimium quantum abundare. O mi bone Ariftoteles, bene ageretur cum orbe terrarum, fi folùm Athenis fit calumniatorum tam vilis annona. Hæc humani generis peftis lætiffimè vbique prouenit, & feipfam profeminat; vix vlla vfpiam feget lætior, quàm Calumniæ: atque hoc ipfum explicatiùs iam trademus.

a Aelian. l. 3. Var. hifl. c. 36.

§. I.

Ecclesiastes diuini iudicij abyssum miratus: *a* Verti me, inquit, ad alia, & vidi calumnias, quæ sub sole geruntur, & lacrimas innocentium, & neminem consolatorem: nec posse resistere eorum violentiæ, cunctorum auxilio destitutos. Repagula rupit iam scelus, cum enim aliàs occulta esse soleat calumnia ac clancularia, ac ferè personata, tamen iam non quærit tenebras neq; angulos, sed in medio foro, in plateis & compitis impunè grassatur, *sub sole geruntur*, hæc talia. Quod & Hieremias vates meritissimò queritur: *Hæc est ciuitas visitationis; omnis calumnia in medio eius.* *b* Perinde si dicat: Calumnia iam publicè agit, & inter aulicos suauiter viuit; inter ciues tranquillè habitat, non vt aduena & peregrina, sed tanquam ciuis & indigena. Quod & Amos Propheta lacrimis prosequendum arbitratus: Congregamini, ait, super montes Samariæ, & videte infanias multas in medio eius, & calumniam patientes in penetralibus eius. *c* Publicum exhi-

b 6

bet

a Eccl. c. 4. v. 1. *b* Hierem. c. 6. v. 6.

c Amos. c. 3. v. 9.

bet spectaculū, & ab ipsis montibus spectandum, hinc furentium & insanientium calumniatorum; illinc innocentium, lacrimantium & vlulantiū. Quā dicendi formulā explicandis calumnijs vsus est Cyprianus ad Donatum scribens: Paulisper, inquit, te crede subduci in montis ardui verticem celsiorem; speculari inde fluctuantis mundi turbines. Jam sæculi & ipse misereberis, cernens itinera latronibus clausa; maria prædonibus obsecsa; Orbem mutuo sanguine madentem; rabiem inuicem discordantium sequentem; forum litibus mugiens & insanum; patronum præuaricantem; Iudicem sententiam vendentem; calumniatorem impugnantem; testem infamantem; venalis vocis audaciam grassantem. Consensere Iura peccatis, & cœpit licitum esse quod publicum est. *a* Calumnia viuit, regnat, imperat.

Cum audiisset Plystonax Lacedæmonum Rex, calumniatorem pessimum bene de se locutum: Profectò, inquit, mortuum me esse credidit, quando de nemine viuorum boni quid dixisse vnquam est auditus. Horum hominum, qui

omnes criminantur, messis vbiq; maxima est. Ea propter Ecclesiastes: Et laudavi magis mortuos, inquit, quàm viuentes: & feliciorē vtroq; iudicavi qui necdum natus est, nec vidit mala quæ sub sole fiunt. Rursum contemplatus sum omnes labores hominum, & industrias animaduerti patere inuidiæ proximi. *a* Hic nemo tam loricatedus, aut cataphractus est, quin pateat his telis; quæ sæpe violentiùs penetrant, quo remotiùs emittuntur. Isaias suis quoq; lacrimis hoc malum deplorans: Auersi sumus, inquit, ne iremur post tergum Dei nostri, vt loqueremur calumniam & transgressionem: concepimus, & locuti sumus de corde verba mendacij. Et conuersum est retrorsum iudicium, & iustitia longè stetit: quia corruit in plateâ veritas, & æquitas non potuit ingredi. *b* Dixero hinc quispiam diuinæ patientiæ ignarus: O Domine vides hæc & files? vbi tua delitescit prouidentia, vbi fulmina tua? *Qui recessit à malo, præda parauit.* *c* Hic famam perdit; iste pecuniam; ille valetudinem & vitam, quia suum ipse

b 7

cor

a Eccles. c. 4. v. 2, 3, 4. *b* Is. c. 59. v. 18. *c* 1. 4.

c Ibid. v. 15.

cor exest & corrodit, cernens se mendacijs ac calumnijs pessimè mulctari. Sed quid frustra indignamur & fremimus? Hæc mores sunt Calumniæ, quæ nec innocentissimis nec sanctissimis parcit. Vetus dictum est: Calumnia omnis impudentiæ est mater. Vnquàmne cœlum audiit immaniolem calumniam, quàm quæ in Orbis Seruatorem apertâ vi sæuijt? Iudæi sine fronte. & ore innocentem IESVM flagitiosissimè calumniati: Nónne benedicimus nos, aiunt, quia Samaritanus es tu, & dæmonium habes? *a* Et perstant in sententiâ peruicacissimè: nulla eos mansuetudo flectit: Nunc, inquiunt, cognouimus quia dæmoniũ habes. *b* Si hæc in ouiculas calumniæ struantur, quid fiet rapacissimis belluis? Appositum huic rei apologum recitans Phædrus: Ad riuum, inquit, eundem lupo & agno conuenierant urgente siti. superior stabat lupo, longè inferior agno, ad quem pro no cursu descenderat riuus. Hic lupo limosum amnem iurgijs causam inferens; cur, inquit, bibenti mihi turbulentam fecisti aquam? Agno ad has voces

cohor-

cohorruit; & : Mi lupe, ait, fac velim, qui verò possum hoc facere quod quere-
ris? à te decurrit amnis ad meos haustus.
Lupus luculentâ veritate conuictus strop-
phas alias comminiscitur, & ante hos
sex menses, ait, malè dixisti mihi. Re-
spondit agnus: Equidem natus non eram
tunc temporis. Cui mox calumniator:
at hercle pater tuus maledixit mihi. atq;
ita correptum agnum laceravit hic latro
iniquissimè. Omnis impudentiæ mater
est Calumnia.

*Hæc propter illos scripta est homines fabula
Quorum innocentes opprimit calumnia. a
a Phædrus lib. 1. fab. 1.*

§. II.

Miphiboseth Ionathæ regis filius,
homo ouicula famuli sui nequissimas ca-
lumnias vitare non potuit. Nam cùm
David Rex Absalonem filium rebellem
fugeret, Siba Miphibosethi famulus si-
mulatis obsequijs cum liberali annonâ
occurrit regi. Interrogatus à rege; ubi
herus ageret Miphiboseth? respondit
trifurcifer: Hierosolymis hæret, & et-
iamnum sperat patris sui regnum sibi re-
stituendum. Mendacissime nebulo, tu
dominum

dominum absentem sic calumniari ? tuam illi culpam impingere ? nunquam illi cogitata, in illum tam impudenter effingere ? Et certè præmium etiam tulit hæc calumnia. Nam David plus æquo præceps hîc iudex causâ non discussâ calidè respondit : *Tua sint omnia, quæ fuerunt Miphiboseth.* a At sedatâ rebellions tempestate, Rex David in suum folium restitutus, aliter de totâ causâ iudicauit, patuitque mendacissimi serui in dominum calumnia, quæ sæpe rectius vitâ quam verbis diluitur.

Sara Raguelis filia ad omnem pudicitiam, tum patientiam nata, ob subitam maritorum necem, nuptialem vestem cum funebri pallâ septies coacta est mutare, quando Hymenæû septies funereæ tedæ fugarunt.

Potuit hos luctus Sara generositate Hebræâ concoquere, potuit silere in tam copiosâ dolendi materiâ. Vidit septem maritos à dæmone iugulatos, & tacuit: vidit ætatis suæ florem tot funeribus calcatum, & obmutuit: vidit se prius viduam quàm coniugem, & tolerauit: At verò cum vna è domesticis ancillis

calumnias in illam diceret, vocarétque tot virorum interfectricem, hîc Sara sensum recipere, hîc adeò cruciari & dolere, vt triduum impransa & incenata inter preces & lacrimas exegerit, & pænè hoc vnum à Deo contenderit ab illis calumnijs absolui, Nam, *In oratione persistens cum lacrimis deprecabatur Deum, vt ab isto improperio liberaret eam.*^a Tam tener est sensus calumniæ.

Susanna tersissimum castimoniæ speculum, & veræ decus pudicitix falsorum testium mendacijs onerata, calumnijs oppressa ad perditissimorum hominum tribunal stabat, feralem sententiam auditura: stabat, inquam, suis lacrimis infusa, alienis pudefacta, parentum & cognatorum planctu deplorata, iudicum sententijs ad lapides damnata, insanis populi clamoribus prostrata, solo tamen conscientix secreto erecta, iam ibat, iam ducebatur, non tam adulterium expiatura, quàm pro castitate fortiter moritura. Hactenus Calumniæ in Innocentiam tam dira licuerunt. Sed satis lusum est innocentis iugulo. Ergo iudicium omne retextitur, diuini Danielis monitu,

& omnis calumnia in infontem structa,
 in auctores suos recidit. Damnantur ipsi
 iudices, vt saxa, Susannæ sanguine pin-
 genda, suo imbuant; suis lasciuu senes
 sententijs cadunt, suo iugulantur ore. *a*
 Ita calumniatores sæpe suis ipsi capiun-
 tur laqueis, suis petuntur artibus. Re-
 fert Plutarchus Brasidam Ducem educto
 telo è corpore illum ipsum confodisse,
 qui telum intorserat in Brasidam. Ita sa-
 piens ille Daniel improborum calumnijs
 in Leonum cauum præceptus datus est. Sed
 Innocentia inter impastos Leones, velut
 inter agnellos ipsis septem diebus tutissi-
 ma fuit. Demum Calumniatores Danie-
 lis in suum ipsi mucronem incurrerunt.
 In laqueo isto quem absconderunt, com-
 prehensus est pes eorum. *b* Siquidem
 rex illos qui perditionis causa fuerant
 Danieli, intromisit in Lacum, & deuorati
 sunt in momento coram eo. *c* Fuit here-
 dipeta, qui cum diuitem ad tumbam ver-
 gentem exasse heredem scripisset, ac te-
 stamentum protulisset, quo diuitem ad
 idem faciendum prouocaret, subitâ tecti
 ruinâ oppressus est, & facultates reli-

a Daniel. c. 13. toto.

quit

b Ps. 9. 9. 16. *c* Dan. c. 14. 9. 41.

quãt illi, cuius tam ambitiosè inhiarat. Sic omnino Aman, ille Assueri oculus, & primus à Rege suis ipse telis confossus est & suis ipse calumnijs malè perijt. Crucem altissimam erexit Aman, vt in eâ Mardocheus pendulus gratissimum sibi suisque spectaculum præberet. Sed & Iudeos omnes calumniando tam inuisos regi & intolerandos fecit, vt omnium iugulis immineret gladius iam propinquissimus. Aliter res cecidit, & repentè fors mutauit. Suam ipse trabem Aman primus consecrauit, & nobilissimum funis pependit ex alto. Mardocheo Amanis dignitas; Estheri cesserunt bona. Itaque mi bone Aman, commentum hoc in tuum ipsius exitium reperisti; has technas in teipsum struxisti, tuis artibus interijstij.

Iam pateris telo vulnera facta tuo.

§ III.

Hoc iam constat, plurimos vbique calumniatores inueniri, nec eorum moribus persanandis semper remedium suppetere. Ideò sanctissimus Rex David: Redime me, inquit, à calumnijs hominum, vt custodiam mandata tua. a Sed

eho, quid dicis Regum optime, num diuina lex non rectius seruatur ab eo, qui calumnijs configitur? sanè, Seruator Orbis pronuntiat; Beati estis cùm dixerint omne malum aduersum vos mentientes propter me. *a* Vera sunt hæc; si tamen qui calumnijs pungitur, possit esse tolerans illarum; ita demum se verum Dei amatorem monstrat. Sed hoc tam est arduum, vt nisi quis familiarissimam sibi patientiam habeat, in furorem erumpat. Bernardus hominem contumelijs vexatum artificioso penicillo depingens; Ita vritur ille, inquit, & moritur clauso & letali vulnere intra semetipsum gemens cùm totus in irâ & disceptatione positus, nil aliud silens versare in mente possit, nisi iniuriam quam accepit. Non potest orare, non potest legere, non sanctum aut spirituale aliquid meditari, & ita intercepto vitali spiritu, dum suis destituta alimentis vadit ad mortem anima, pro quâ Christus mortuus est; quid tu interim animi habes? *b* Deus nunc nostra intuetur, vti nos res paruulorum & cùm omne hoc tempus ad futuram æternita-

a Matth. c. 5. §. 11.

b Bern. in Cant. ser. 29. med.

rem, instar horæ sit, non properat Deus in lucem iustitiæ producere suorum innocentiam, cum breuî eos educturus sit è dumetis mundi in paradifum cœli. Prorex Ægypti Ioseph amantissimum fratrem Benjaminum præ ceteris depressum ire visus est, hunc enim vnum alijs in patriam redeuntibus, in Ægypto voluit velut captiuum detineri. Vtique delectatus est Ioseph hoc ludo cum fratre, cui plus omnibus fauebat : Ita Deus iniurijs & calumnijs eos potissimum exponit, quos maximis præmijs destinauit. Non enim, *ô Bonitas* delectaris in perditionibus nostris : quia post tempestatem tranquillum facis, & post lacrimationem & fletum, exultationem infundis. *a* Quapropter Ecclesiastes : Si videris, inquit, calumnias egenorum, & violenta iudicia & subuerti iustitiam, non mireris super hoc negotio : quia excelso excelsior est alius, & super hos quoque eminentiores sunt alij, & insuper vniuersæ terræ Rex imperat seruienti. *b* Ad rem Augustinus: Crimen falsum, inquit, reum non facit hominem, nisi apud iudicem hominem, vbi autem iudex Deus est, nullus falso

crimine læditur. *a* Præclarissimè dixit Chrysoſtomus : Poſſum facere malam famam, ſed non interficere conſcientiam. *b* Calumniam optimè refutauit, qui ei reſtitit, innocentia. Deus nunc quidem poſt conopeum latet, cuncta tamen videns & audiens arbitratur: calumniatoribus vt virgis vtitur, quas optimus pater caſtigato filio in ignem abijcit; idque ſubinde oculis cernendum exhibet.

a Aug. in *Ps.* 118. *b* Chryſ. hom. de *Suſan.*

§. IV.

Mirum, ter mirum Martinus Delrius narrat hunc in modum. Miles per Marchiam iter faciens, correptus morbo ad oppidum Spandach delatus eſt. Habebat illic eo tempore, Ioannis Regis Daniæ filia Elifabetha, Ioachimi I. Electoris Brandenburgici coniux. Miles, quem dixi, hoſpitiū hîc ingreſſus, quia æger, lectū potiùs cogitabat, quàm epulas aut choreas. Ergo crumenam nummis turgentem hoſpitæ tradit aſſeruandam, dum reualeſceret. Poſt aliquot dies iam erectioris valetudinis, maſupij reddendi mentionem inijcit. Mulier auro capta, & ægrè hanc prædam amiſſura deliberat cum

cum viro, quid militi sua repetituro re-
 spondendum? De consilij sententiâ visum
 est, constanter neganda omnia. Quare
 cum miles loculos suos repeteret, negavit
 hospita præfidenter se quidquam accepisse,
 & verò mirari se hominis impudentiam,
 qui ausit flagitare commissam monetam,
 cum nihil penitus asseruandum commiserit.
 Miles indignitate rei motus & exardescens bile,
 obijcit vicissim hospitiæ perfidiam. accurrens
 maritus, tanquam coniugem defensusus, militem
 domo extrudit. Hic ante fores, hospitiæ scelere
 irritatus stringit gladium, velut impetum
 facturus in hospitem, sed occlusis foribus
 in ianuam arietat. Hospes vicinorum implorat
 fidem, & ædes suas oppugnari queritur.
 Accurrunt lictores, & quod vim publicam
 fecisset, abducunt in carcerem. Post aliquot
 dies Senatus oppidi, aliò mittit facti narra-
 tionem, & sententiam perscribi petit. Con-
 stabat ædes publicè oppugnatas esse. Quare
 fertur sententia, militem ultimo supplicio
 plectendum. Cùmque iam feralis dies instaret,
 diabolus ad captiuum in carcerem venit,
 & exponit, quàm senten-

sententiam laturi sint iudices. atque vna operam suam pollicetur largissimè : & quin tu, ait, te mihi dedis? omnia pericula, ita spondeo, securissimus exhibis. Ego verò, inquit miles, mori malim quàm hoc facere : non primus peribo innocens. Hic diabolus vicinum periculum sesquipedalibus verbis exaggerare, nec tamen captiui animum inflectere : liberationem denique promittere sine vllâ conditione : Et cum ad tribunal, inquit, steteris, dic te forensium negotiorum imperitum patrono indigere : ibi astabo caput opertus pileo cæruleo, & plumis ornato. Roga igitur vt me iubeant causam tuam agere. Miles amans vitæ, & hoc sibi licere ratus, satis ostendit consiliū istud sibi non displicere. Ita postridie reus in iudicium ducitur ; adest etiam personatus orator, cinereo pileo dignoscendus. Cùmque accusator ius dici, & reum ob publicam vim capitali supplicio afficiendum postularet : Miles hoc vnum petere institit ; liceret suo illi aduocato pro se dicere. Non prohibent iudices, is porrò diceret ; si quid iuris sciret contra causam tam liquidam. Hic
caussi-

cauffidicus ex Orco, eruditè, prudenter
 neruose pro reo disputare, iuris effata
 producere, explicare, etiam sacras pagi-
 nas ad testimonium citare, capitalique
 supplicio minimè afficiendum eum con-
 tendere, à quo rixa & tumultus nullum
 habuerit initiū: militem ab hospite pri-
 us spoliatum, dein vi extrusum: velle vt
 inberent iudices quæri crumenam litigij
 cauffam; & simul locum designat, quo
 reperiri possit: enimuero de salute ac ca-
 pite hîc agi; sententias ad iustitiæ libel-
 lam exactè trutinandas; cauffam quæ li-
 quida videretur, cauponis perfidiâ lon-
 gè aliam esse, si penitus inspiciatur: Hîc
 caupo negare & pernegare, diris omni-
 bus seipsum deuouere: Quinimò, ait,
 hinc me diabolus abreptum pessimè per-
 dat, si quidquam à milite hoc acceperim.
 Quàm has voces aper stygius acutè au-
 dij? Neque satis hospiti semel id dixisse
 eandem in seipsum imprecationem ali-
 quoties repetijt: Tandem niger ille cauf-
 fidicus ab Orco, disputatione omisâ,
 hospitem prehensum per fenestras, &
 medium forum cum fragore abduxit, at-
 tonitis omnibus diramque tragediam

perhorrescentibus, nec vsquam ampliùs cadauer rapti hospitis inuentum est. *a* Omiserrime caupo, tuo ipsius laqueo captus es; calumniæ, quas in innoxium caput construxeras, in tuum reuolutæ sunt. Lacum fodisti & aperuisti eum, & incidisti in foueam, quam fecisti. Ita DEVS calumnias vindicat.

a Delrius. tom. 2. de Magic. disquis. l. 3. part. 1. q. 7. sect. 1. pag. 75.

§. V.

Hebræus rex Dauid sollicitè percunctatus: Domine, quis habitabit in tabernaculo tuo, aut quis requiescet in monte sancto tuo? Responsum audite: Qui loquitur veritatem in corde suo, qui non egit dolum in linguâ suâ: Nec fecit proximo suo malum, & opprobriû non accepit aduersus proximos suos: Qui iurat proximo suo, & non decipit. *a* Laudis est calumniam non tantùm non fecisse, sed nec ab alijs factam ad aures admisisse, maximæ ac primæ laudis est, calumnias & probra in se congesta æquò animo pertulisse. Christus disertissimè: Orate, inquit, pro persequentibus & calumni-

antibus

antibus vos. *a* Hos precibus ac votis vestris complectimini, quos minimè amicos sentitis: non ergo pro ijs tantùm, qui pecuniam rapiunt, qui corpus lædunt, qui oneri sunt, qui decipiunt, sed etiam pro ijs precandum, qui famam calumnijs inficiunt, aut penitus adimunt. Nobilissima sui victoria est, hinc seipsum triumphare. Romani veteres iusiurandum calumniæ seuerè vrgebant hac ratione, vt qui nomen alterius in iudicium detulisset, calumniam iuraret, hoc est, iuramento testaretur, se id minimè fecisse calumniandi animo. Quòd si quis calumniæ dolo malo illatæ conuictus & damnatus fuisset, illius fronti littera K. inurebatur, quod priscis erat geminatum CC. nec aliud monebat, quàm hoc ipsum; *Cave Calumniatorem*, quoniam prisci videlicet Kalumniam scribebant. Ita quandoque verba integra inscribebantur fronti, vt vulgata illa; *Cave à fure. Cave à fugitino. &c.*:

Plato sacrilegos fronte & manibus inurit, &: Si quis, ait, sacrilegium commiserit, si quidem seruus aut hospes fuerit, in facie manibúsq; crimen inscriptus

& flagellatus, extra fines patrios proijctor. *a* Creberrimè tamen ante omnes & liberrimè Romani, hoc etiam in liberos homines vsi, præsertim calumniæ damnatos. Arbitratur testatur: Impleuit frontem vtriusque ingentibus litteris, & notum fugitiuorum epigramma per totam faciem liberali manu duxit. *b* Hinc *litteratos* nominabant.

Zonaras duos monachos, infontes, ideò solùm quia Theophilum Imperatorem liberius monuissent, inter alias ignominias inscriptos ait, & quidem ita vt duodecim versuum epigramma exciperent illà vultûs, vt sic dicant, tabulâ. Zonaræ verba sunt: Deinde facies eorum compunxit, & notis illis hos Iambicos versus atramento infuso expressit. additque ipsos versus, probos, plenos fuisse. Hinc liquet rationem inscribendi eam fuisse, vt primitus litteræ sue notæ inurerentur candenti ferro; post inuersionem autem atramentum infunderetur, quo emerent magis litteræ, & præberent se lectui. *c* Habet & Deus notas suas ac stigmata, quæ sic in-

a Plato lib. 8. de legibus.

URIT

b Arb. Saigr. *c* Lipsius L. 2. Elect. c. 15.

urit robustâ manu, vt sciri possit ab omnibus, quinam calumniatores illi sint, aut calumniatrices. Voluit nimirum æquissimus Deus, vt complures qui adeò petulanter probra intulissent, cogerentur suo corpore doctorem suum diabolum hospitare.

§. VI.

Gregorius Nyssenus memorat, Alexandria Gregorium Thaumaturgum, virum longè integerrimum, & extra omnem improbitatis suspicionem positum cum eruditis sermones miscuisse. Huc vulgati corporis muliercula à maleuolis submissa, suo se quæstu fraudatam garriebat. Assidentes amici, qui continentiam viri minimè ignorabant, grauissimè indignari, at Gregorius nec turbari, nec vultum mutare, nec stomachari, sed neque calumniam impudentissimam refutare, neque vitæ testes aduocare, nec inuidorum nequitiam accusare, sed hoc vnum sedatâ voce familiarium cuidam dicere: Heus tu, numera sis pecuniam feminæ, ne diutius propositâ quæstionem turbet. Factum sine morâ. Sed vix dum monetam femina recipit, simul & caco-

c ;

dæmo-

dæmonem in suo corpore nouum hospitem sensit. Hic illa immaniter fremere, fœdè corruere, suos ipsa sibi capillos velere, oculos inuertere, ore spumas eijcere, toto corpore testari, quem admisisset incolam. En improbissima, hoc tali stigmatè Deus calumniatrices solet notare : ori tuo gratias age, quod talem tibi accersijt inquilinum. Has calumnias hoc decet cauterium. Nihilò secius Gregorius ille Thaumaturgus, tantæ viri mansuetudinis, qui calumnias & probra meliùs perferre didicit, quàm inferre, vt iniurias beneficijs pensaret, illam ipsam à diabolo infessam feminam, precibus liberauit à stygijs intemperijs. a Ita solet Christiana generositas mala pati, & bene facere.

Ita illud Belgij decus, Maria, quam vocant, *Dolorosa*, inter egestatis labores voluntariam castitatem amplexa, cum impuri hominis libidinem auersaretur, furti falso est accusata, vt quæ scyphum argenteum subtraxisset. Eò hæ calumnie inualuerunt, vt virgo extremo supplicio

a Sarrins tom. 6. die 17. Nouembris.

Baron. tom. 2. ad an. 233. n. 9. § 10.

plicio sit affecta. Impurum calumniatorum non cæca nec clauda Nemesis est insecta. Nam septennio toto, hic ipse virginis accusator à malo dæmone occupatus, demum eo ipso loco, quo Mariæ corpus erat humatum, ab Orcinianis furijis est liberatus. Talia Deus stigmata inurit calumniatoribus; Caue calumniam, caue illam dicere, non tolerare: à calumnijs nemo tutus, nemo immunis, non Christus, non amicissimi Christo. Hipponensis Præfulis Augustini scripta ab igne, in igne tuta fuerunt & illesa, non item à calumniatoribus. Cùm enim Vandali, Possidio teste, Hipponem incendissent, volumina ab Augustino exarata flammæ euaserunt, eadem tamen à calumniantibus fuerunt oppugnata, perinde si Augustinus in ijs, quæ contra Pelagianos disseruit, à Fide deflexisset. Non immeritò dixit Nicetas Choniates: Nihil tam sanctum est, quod calumnia tentare non audeat; & omnes ad nocendum procliuiiores esse constat. Hic igitur eximius nemo est, & cum ventis loquitur,

c 4

qui

*a Ioan. Melanus in Natal. SS. Belgij,
die 18. Iunij.*

qui forti suæ ingemiscens miratur, & ait: Non putassem hoc mihi probrum obijciendum. Nihil non audet mater impudentiæ Calumnia; cui meliorem vix reperias obicem, quàm oppositam virtutem. Christus sermò & docet, & iubet: Orate pro persecuentibus & calumniantibus vos. Calumniæ pessimè refutantur calumnijs: aderit dies, qui omnem Calumniarum impudentiam & fraudem detegat, Et tunc laus erit vnicuique à Deo, a qui patientiæ dabit cæleste præmium, immortale gaudium.

a 1. Corinth. c. 4. v. 5.

LIBRARY
OF THE
UNIVERSITY OF ILLINOIS

C S

L

A. Asmodæus, seu diabolus formosus, ut videtur, ac humanus, libidinis præses, medius illorum est, quorum sermones aut Cupidinem B. aut Hircum C. olent, cum scilicet orationi, aut aperte, aut furtiuis susurris verborum obscœnitas miscetur. Nocentissimum ex Orco venenum est, & loqui talia, & audire. Nam plurimum (quod veteres dixerunt) obscœna dicta moribus frugi nocent. Obscœna vox, obscœna vita, par scelus. Lasciua lingua, lasciua conscientia. Quæ facere te pudet, pudeat & dicere. Qui libenter audit turpia, libenter & perpetrat. Ad luxuriam proxima est semita, dictio impudica.

CAP. III.

Lingua LASCIVA quàm detestabilis sit, & quas ob causas.

Quemadmodum sapientissimus Regum docuit: Mors & vita in manibus linguæ, sic Ægyptij cum Harpocrati Deo seu Sigalioni facerent, teste Plutarcho, a proclamarunt, *Lingua fortuna. Lingua demon.* Linguam plerumque aut è cælo angelus, aut ex Orco diabolus infidet, b impellitque, ut vel sermonis emolumentum capiat, vel in exitium ruat incautâ verborum volubilitate. Et pessimè, & optimè lingua uti in arbitrio nostro est. De fructu oris sui vnusquisque replebitur bonis c Si tamen saniora loqui libeat. Sin aliter, propter peccata labiorum ruina proximat malo. d

Certissimum ruinæ argumentum, *Lingua*

a Plutarch. l. de Iside & Osiride.

b Sic imagines nostre docent.

c Proverb. c. 12. v. 14. d. Prov. c. 22. v. 13.

gua *lasciva*, cui parum est suis submergi sordibus, nisi vnà secum in perniciem plurimos trahat. Monstrum ingens, execrabile, & quo non foedius alterum *Lasciva* lingua: atque de hac iam & contra hanc dicere exequemur.

§. I.

Patentis tumuli atque cadaueris foetores non tantùm graues sunt, sed & insalubres; narium pestis maxima. Oris lasciuui homines foetorem halant teterrimum, sepulchrum patens est guttur eorum. Non sepulchrum duntaxat, cadauerosis ossibus plenum, sed & patens, inquit Chrysofostomus, vt & alij participes fiant foetoris. Nos quidem cadauera terrâ obruimus, hi contra faciunt, & eruunt ex imo spurcissimum obscœnitatis cadauer, multorùmque naribus affricant pestilentissimam hanc sanie: pulchrum illis videtur, perire cum multis. Sepulchrum foetidissimum obscœna lingua. Sed, ô mi Deus, quantus horum sepulchrorû in orbe numerus est? Queritur Hieremias vates: Attendi & auscultauit, nemo quod bonum est loquitur, nullus est qui agat pœnitentiam su-

per peccato suo. *a* Et profectò hîc caus-
 farum est abunde, cur quis Mundum iu-
 beat res sibi suas habere, quando vix vlla
 est domus, in quâ non sæpius sermones
 impudici misceantur. Monstret mihi
 quis, obsecrò, ædes illas, quarum inqui-
 lini semper pudicè loquantur. Extra
 Orbem migrandum est ei, qui aurium
 castimoniam fauciari non vult impurissi-
 mis colloquijs. Vbique sepulchra sunt
 patentia, è quibus Lasciuix cœnum ex-
 halat. Vbique Lerna Veneris, Cocytus
 Cupidinis, vbique Mephitis impudici-
 tiæ, Camarina Luxuriæ: Nemo quod
 bonum est, loquitur; sermones casti exu-
 lant vbique.

Oracula diuina verbis alioqui parcif-
 sima, in linguas tamen tam illotas vix
 satis verborum reperiunt. Iacobus A-
 postolus quàm grauitè & disertè: Lin-
 gua, inquit, constituitur in membris no-
 stris, quæ MACVLAT totum corpus,
 quicquid est bonorum actuum, contami-
 nat. Et inflammat rotam natiuitatis no-
 stræ, inflammata à gehennâ. *b* Quid dici
 posset grauius? omnes vitæ nostræ perio-
 dos

dos ab vsq; pueritiâ in seram senectutem
polluit hæc libidinosi oris sanies. Quem-
admodum verò muti sunt dæmones, qui
silentium noxium persuadent, ita sunt
etiam garruli, inter quos est signifer la-
sciuus dæmon, qui hoc vnum solertissi-
mè agit, vt quibuscunque potest sermo-
nibus spurcitiæ aliquid aspergat. Hinc
Guilielmus Peraldus has obscœnitatis
sordes, rectissimè *sputa diaboli* appellat.
Nam homo sermonis impudici, non gra-
uatè tolerat, diabolum in linguâ suâ sua-
uiter nidulari. Vbi verò hæc ab inferis
fætentissima Vpupa nidum posuit, non
aliud expectes, quàm hos pullos, hos
turpes & inhonestos iocos, quibus Or-
bis vniuersus foedissimè contaminatur.

Ingemiscens Esdras: In diebus illis, in-
quit, vidi Iudæos ducentes vxores Azo-
tidas, Ammonitidas, & Moabitidas. Et
filij eorum ex mediâ parte loquebantur
Azoticè, & nesciebant loqui Iudaicè, &
loquebantur iuxta linguam populi, &
populi. Et obiurgavi eos. *a* Iste iam re-
rum status est in Orbe: nesciunt loqui
Iudaicè, linguam sanctam, pudicam, ca-
stam.

stam ignorant, & ex mediâ parte loquuntur Azoticè, turpiter, obscœnè, flagitiosè, liceat dicere, diabolicè. Azotidæ, seu, quod idem, deprædatrices, Linguæ salaces hanc loquendi fœdissimam dialectum docent. Hîc sine minerali discitur: hîc nemo non discipulum aut doctorem agit; nemo quod bonum est, loquitur. Heu vel infantes ipsi, pœnè antequam pappare minutum poscant, priusquam mammas atque tatas vocare desinant, iam quod mireris, loqui Azoticè norunt. O fœdam oris eluuiem, tam vulgatam, quàm noxiam! Et causæ, ob quas omnis verborum obscœnitas cauenda, plurimæ, potissimum istæ. Prima, quisquis inuerecundam habet linguam, verecundam habere mentem, nemini persuaserit. Veritati hoc tutò credimus: Ex abundantia enim cordis os loquitur. Bonus homo de bono thesauro profert bona, & malus homo de malo thesauro profert mala. Pectus quod meliori calet igne, non tales eijcit scintillas, casta cogitat, verecunda loquitur. Gilbertus hoc velut digito commonstrans: Flamma, inquit, quæ de

fursum, pudica est, bonis consentiens,
& bonos faciens.

§. II.

Altera causa priori affinis : Qui tam liberè inhonesta quævis effutit, homonauici, & præmortui pudoris censetur. Verissimè dixit Comicus a.

— *Illum ego*

Perijisse duco, cui quidem perijt pudor.

Plerique homines, quos cum nihil refert, pudet;

Vbi pudendum est, ubi eos deserit pudor.

Petrus Aldobrandinus, purpuratus Senator sæpius dicere solitus est : Homo sine pudore & pudicitia, & nomen hominis amittit, & naturam. Verissimum. Et sæpissime,

Redire nescit cum semel perijt pudor.

Sapienter Symmachus : Scio, inquit, virtuti cognatum pudorem, b qui in factis frustra quæritur, si exulet à verbis. Prisci dicere soliti :

*Turpe quid æquè indecorè dixeris,
quàm feceris. c*

Tertia causa : Verba prætextata & spurca,

a *Plautus Bacch. & Epidici act. 2. Scen. 1.*

b *Sym. lib. 10. Epist. 10. & Troch.*

spurca, sermones sordidi & obscœni ple-
 runque graue damnum inferunt pluri-
 bus. Nec enim is solùm, qui talia loqui-
 tur, sed etiam qui loquentem audiunt,
 venenantur. Pronũ ac facilem obscœni-
 tatis auditorem Bernardus prouidè com-
 monefaciens: Non solùm, inquit, nihil
 ipsi indecorum loqui, sed nec aurem
 quidem debemus huiusmodi præbere di-
 ctis: quia quem delectat audire, alterum
 loqui prouocat. audire quoque quod
 turpe sit, pudori maximo est. *a* Ideò
 beatus Paulus quicquid eiusmodi ser-
 monis est, seuerè prohibens idque sæ-
 pius: Fornicatio, inquit, & omnis im-
 munditia nec nominetur in vobis, sicut
 decet sanctos. *b* Nam quod loquimur,
 hoc & cogitare & cupere censetur.
 Nec Paulo satis semel monuisse, idem
 iterum inculcans: Omnis sermo malus,
 inquit, ex ore vestro non procedat. *c*
 Addit, nolite contristare spiritum san-
 ctum Dei. Oris obscœni homo, quan-
 tum in se, Deum ipsum afficit tristitiã.
 Spiritus diuinus in homine Christiano,
 velut

a Bern. l. de ord. Vita. pag. 115.

b Ephes. c. 5. v. 3. c Ephes. c. 4. v. 29. C. 30.

velut in domo diuersatur ; caueat ergo
 paterfamilias iste, ne quid dicat, faciát-
 se, quod tantum hospitem dedecet.
 Nimirum illa è cælo Columba, & pas-
 seres Veneris simul habitare non possunt.
 Ideò diuinus Paulus tertium commone-
 faciens : Nolite, ait, seduci, corrup-
 punt mores bonos colloquia mala. *a*
 Vnicum namque lasciuus verbum, vix
 vnquam soli auctori nocet, sed etiam au-
 dientes aut inficit, aut offendit. Clare
 Bernardus : Vnus est, inquit, qui lo-
 quitur, & vnum tantum verbum pro-
 fert, & tamen illud vnum verbum, vno
 in momento multitudinis audientium,
 dum aures inficit, animas interficit. *b*
 Solent aurifabri, cum argenteum pocu-
 lum auro imbuunt, prunas irritare alis :
 Lingua impura eiuscemodi ala est, qua
 libidinum ignes mirificè animantur. Ser-
 mo Lasciuus optimum luxuriæ flabel-
 lum. Ergo fuge socios qui lætantur, cum
 malè fecerint, & exultant in rebus *pes-*
simis, quorum viæ peruersæ sunt, & in-
 fames gressus eorum. *c* Ephesij, ait Stra-
 bo, digni qui ad puerum omnes stran-

a 1. Cor. c. 15. v. 33.

gulen-

b Bern. serm. 24 in Cant. medio. *c* Prou. c. 2. v. 14.

gulentur, quòd Hermodorum virum inter ipsos frugi, cum edicto hoc eiecerint. Nemo nostrum frugi esto, aut aliibi cum alijs esto. Eadem & lasciuæ linguæ sanctio est: vult omnes esse sui similes, hoc est, impudentes, & obscænos.

Augustinus grandibus lacrimis deplorat, impudicorum sodalium consortio se tractum ruisse in vetita. Monebatur quidem à matre Augustinus, libidinis cœnum caueret: at mihi, ait, monitus muliebres videbantur, quibus obtemperare erubescerem. Illi autem tui erant, & nesciebam, & te tacere putabam, atque illam loqui, per quam tu mihi non tacebas, & in illâ contemnebaris à me filio eius. Tantâ cæcitate præceps ibam, & pudebat non esse impudentem. *a*

a Aug. l. 2. Confess. c. 3. § 9. fine.

§. III.

Grande nefas ducimus, si vas Eucharistiæ asseruandæ factum in profanos calices liquetur, cœleturque adulterijs; & tamen inter leuissima piacula habemus, si linguam Dominici corporis velut patinam, diaboli hac sanie perfundamus, & ad impium ministerium quasi consecremus,

us, vt vel spurcis cantiunculis, vel nar-
atiunculis inhonestis subseruiat. Nemo
Dei patientiam hinc cessaturam somniet ;
propter hæc enim venit ira Dei in filios
liffidentia, a eos scilicet qui ritè moniti,
as linguæ sordes Numini displicere, au-
litori plurimum nocere, & inter graui-
res noxas censerì, aut irrident, aut vt
olim Augustinus, muliebres monitus in-
erpretantur. In hos vindex ira Numinis
lesæuiet, aut huius vitæ supplicijs, aut
uturis. *Condemnabit te os tuum* (lasciuè
abulator) *Et non ego, & labia tua respon-*
debunt tibi. b Nimis serum est illic loco-
um vociferari, vt refrigeret linguam
meam, quia crucior in hac flamma. c

Gregorio hinc assentimur, linguam in
flammis illis non ideò solum cruciari,
quòd cupediarum amans fuerit, quòd
nimium vini sorbuerit, sed quòd multa
petulanter ac lasciuè garruerit. Prima
namque, Gregorio teste, malè conuiuian-
tibus famulatur culpa loquacitatis.

Petrus Damianus vir eloquens & san-
ctus impuras has linguas eleganter turdis
comparat, quibus illud ipsum quod

a Ephes. c. 5. v. 6.

edunt

b Job. c. 13. v. 6. c Luc. c. 16. v. 24.

edunt & egerunt, necem adfert. Nam è turdi fimeto frutex nascitur, qui viscum, auium mortem suppeditat: Lasciuus sermo, viscus merus est, illecebra, laqueus, tendicula, insidiæ capiendis auribus; sed aucupes Acherontici hoc visco primum omnium illaqueant auctorem. Condemnabit illos os suum: suo glutino capientur.

Olea, Plinio affirmante, si eam capra vellambat tantum, sterilefcit: quædam etiam hac iniuriâ moriuntur. ^a Si olidus caper, inuerecundus gerro, linguam eijciat, & verba vel in prostibulo erubescenda spargat, oleis præsertim adolescentioribus plurimum obest, quas vel sterilefcere cogit, vel mori: totâ quandoque vitâ memoriam contaminant, vel semel in iuuentute audita. Et quid oleum infani foco iam ardenti affundimus? natura iam antè ad has aurium titillationes pronissima est, quid cadentem impellimus? quid eam malignissimis verborum insidijs circumuenimus? se ipsam sponte induit in laqueos. Patulis plerunque auribus excipitur quod cum castitatis iniuriâ

^a Plinius l. 17. c. 24. nat. hist.

iuriâ dicitur. Sermones amatorij & Venerem olentes suauiter irrepunt, blandè capiunt, molliter ligant, latenter occidunt. Quisquis talia loquitur, rationem reddet. Supremo iudici tam de se, quàm de ijs quorum aures tam impuris fabulis incestauit.

Bernardinus Senensis domo nobilis tam verecundus à puero fuit, vt si quando verbum petulantius audisset, non aliter erubesceret, quàm si quis colaphum ei incussisset. Hinc coæui pueri, cum fordidè loquerentur, viso Bernardino mox silentium edicentes : Silete, aiebant, silete, Bernardinus adest. Vtinam, ô bone Deus, plures sint in orbe Bernardini, qui tam illotæ linguæ nugatoribus acetum porrigant ori eluendo,

Fuit vel inter idololatrias hoc modestiæ acetum olim venale. Nobilissimus morum magister Epictetus, Christianè prorsus : Periculosum est etiam, inquit, ad orationis obscenitatem progredi. Cum igitur tale quippiam inciderit, aut (si feret opportunitas) obiurgabis eum, qui sermonem illum iniecerit : aut taciturnitate saltem, & rubore vultûque ostendes,

stendes, eam orationem tibi displicuisse. *a* Non tantum ne ipsi nos spurcè loquamur, vetat Epictetus, sed nec alios quidem, si talia fabulentur, ferendos monet, sed aut verbis aut certè vultu ac silentio castigandos. Imò cum de gladiatorijs aut Circensibus ludis; itèmq; de epulis & potionibus verba fiunt, aut cum homines laudantur vel vituperantur, si fieri potest, inquit, aliò traduc eorum sermones; in turpibus etiam obiurga. Vel ipsi poëtæ, cetera liberiores hîc monent. Aquinas satyricus saluberrimum consilium suggerit:

*Nil dictu fœdum, visûque hæc limina tangat
Intra quæ puer est _____ b*

Cato senior, Plutarcho teste, ad eò ab omni verborum turpitudine, præsentè filio temperavit, quasi Vestalibus virginibus arbitris locuturus esset, nec unquam cum eo lauit. *c* Et tamen inter homines Christianos, prò dolor, non paucos repereris, quorum omnia panè colloquia Veneris officinam oleant, qui que se parum facetos credant, nisi libidinosos ostendant. Insania luculenta!

a Epictet. Enchir. c. 55.

tussim

b Iuuenalis sat. 14. v. 44. *c* Plutarch. in Parallel.

ssim comprimimus, excreationes cre-
 as cauemus, quicquid oris elegantiam
 erdit, fugimus, & hæc talia sine ore &
 onte effutimus: Quantò magis cauenu-
 um est, inquit Bernardus, ne quid tur-
 e exeat de ore, hoc enim grauitè coin-
 uinat hominem. *a*

a. Bern. l. de ord. Siste mihi pag. 1115.

§. IV.

Sanctus Rodolphus antistes Eugubi-
 us, è fratre, cui Petrus nomen, in fami-
 iari colloquio lasciuus verbum audie-
 at, mox ille adolescentem flagellari, &
 quadraginta dies omni vino abstinere
 iussit. Nec refractarium habuit fratrem
 Rodolphus. Ita oris inhonestas omnis
 comprimenda est. Et Paulus seriòhorta-
 tur: Profana autem & inaniloquia deui-
 ta, multum enim proficiunt ad impieta-
 tem, & sermo eorum vt cancer serpit. *a*
 Morbus planè malignus & horridus est
 gangræna seu cancer, cui verborum tur-
 pitudo rectè confertur, serpit illa & in
 fœdam amplitudinem excrescit: celerri-
 mè capitur, quicquid horum dicitur,
 neque opus dicta repetere, quæ non au-
 res.

a. 2. Tim. 6. 2. & 17.

res solùm, sed & medullas subeunt, *serpunt ut cancer.*

De Arrio beatus Hieronymus dixit: Vna scintilla fuit, sed quia hæc non statim oppressa, totum orbem flamma eius populata est: scintilla videtur dictum inuerecundius, sed scintilla in pestilentem se flammam diffusura ni opprimatur.

Mirantur aliqui hæresin nostro ævo incrementis tam velocibus ac lætis propagatam. Mirari desinite, ô boni, nam uti Thomas Morus loquitur, ad propositam vitæ licentiam certatim accurrere, id verò tantum habet miraculi, quantum saxa deorsum ruere. Sicut hæresis, sic & loquendi lasciuiæ, facillimis argumentis propagatur, serpit ut cancer: beneuolè auditur, arridetur, applauditur, & iam melancholicus habetur, qui inter obscæna lætus non est, velut amusus & inficetus spernitur, qui Cypridis mysteria, qui bonæ Deæ sacra, qui raptum Helenæ, errores Æneæ, Didonis venatus recitare aut nescit, aut non vult. His moribus viuimus, & cælum speramus.

Hanc ob causam Siracides grauissimè monet:

monet : Sepi aures tuas spinis , & linguam nequam noli audire. Addit : Et tibi tuo facito ostia , & feras auribus tuis. *a* Sic cum Christo : Vade retrò Satana. *b* Satanae tunc bene est , cum propudiosissimi sermones bellum mouent castimoniae , cum totis fluit labijs libidinis caenum. Christus , ubi sunt duo vel tres , inquit , congregati in nomine meo , ibi sum in medio eorum. *c* Diabolus haud aliter ; ubi duo vel tres congregantur , ut imunditiam animi per os euomant ; illic et ego sum in medio eorum ; medius non verborum tantum , sed & cogitationum. Sic tela volant ignea nequissimi , *d* non facile extinguenta.

Ideò Augustinus tam sollicitè : Fratres charissimi , ait , bona iugiter cogitamus , ut os nostrum non crudelis aduersarius sed pius Deus aperiat. Purus sermo pulcherrimus est , *e* Et quaeso quid causa est , nostras preces quandoq; surdis auribus à Deo audiri ? Ne miremur : qui enim lacere possit oratio à lingua tam imunda ?

d. 2

dâ?

a Eccles. c. 28. v. 28.   *b* Matth. c. 10. v. 4.
c Matth. c. 18. v. 20.   *d* Ephes. c. 6. v. 16.
e Prouerb. c. 15. v. 26.

dâ? Non est speciosa laus in ore peccatoris. *a* Rectè Gregorius: Cùm indignus, inquit, ad intercedendum mittitur, irati animus ad deteriora prouocatur. Sunt qui araneas, aut mures, aut ranas sic oderint, vt vel nomen eiusmodi animalculorum horreant, ne dum vt sub aspectum admittant. hinc cibum alioqui pretiosissimum extremè auersarentur, & nec oculis quidem tangerent, si rana vel aranea, vel musculus eandem cum cibo patinam occuparent. Orationem Cælitè vt Ambrosiam amant, verborum turpitudinem, vt pestilentem vomitum abominantur. Et Sapientia humanæ gentis monitrix proclamat: Propter hoc qui loquitur iniqua, non potest latere, nec præteriet illum corripuens iudicium. *b* Non abscondit se ab eo omnis sermo. *c* Ideò diuinus Paulus & ipse vociferatur: Nunc autem deponite & vos omnia: indignationem, malitiam, iram, blasphemiam, turpem sermonem de ore vestro. *d* Non enim solùm facere turpia nefas est, sed & dicere.

Impudica

a Eccli. c. 15. v. 9. *b* Sap. c. 1. v. 8.

c Eccli. c. 42. v. 20. *d* Coloss. c. 3. v. 8.

Impudica qui loquuntur, impudica diligunt. a

Nam, diuo Bernardo teste vanus (lascivus) sermo, citò polluit mentem, & facile agitur, quod libenter auditur. *b* Idcirco Chrysoſtomus: Vis, inquit, à veris turpibus abesse? ne verba tantùm turpia fugias, verùm & risum solum, & omnem concupiscentiam. *c*

a Monast. Troch.

b Bern. de inter. domo c. 43. pag. 1082.

c Chryſtom. 5. hom. 15. ad pop. misit pag. 116.

M

Hic Mendax, Mordax, Murmurans
lingua sistitur.

A. Homo sacer profano monstrat vo-
lantem asinum. Quàm argutè autem
hoc turpe MENDACIVM sit notatum.
Vide C. 4. §. 4.

B. Duo canes vnum os admordentes
Linguam MORDACEM repræsentant. de
quâ C. 7. totum.

C. Tres illi non tam vinitores quàm
oblocutores, Linguae MYRMVRANTIS
negotium præclarè agunt. Vide C. 8,
initio ante §. 1.

M.

CAPVT IV.

*Quid sit MENDACIVM, ac
quotuplex; & an omne Menda-
cium sit peccatum.*

DVx Israëlis Moses tam præcel-
lenti ac diuinæ fuit formæ, vt
gentis illius scriptor ausus di-
cere: Nemo erat adeò tetricus vt visâ
Mosis pulchritudine non obstupesceret:
& persæpe accidebat, vt dum gestaretur
ac circumferretur etiamnum infans, ob-
uios quosque in se conuerteret, ita vt re-
lictis serijs negotijs mallent præcellenti
eius formâ oculos pascere, quàm sua
prosequi: Tanta erat puerilis gratia, vt
inuiti homines ab hoc spectaculo disce-
derent. *a* Nihilominus vir iste tam for-
mosus non æquè facundus fuit. Moses
ipse seipsam accusans apud Deum ineru-
ditæ & plumbeæ linguæ: Non sum elo-
quens, inquit, ab heri & nudius tertius,
impediti oris & tardioris linguæ, & incir-
cumci-

a Iosephus l. 2. Antiq. c. 5. paulo post initium.

cumcifus sum labijs. ^a Hic Moses tam honorificæ legationi detrectandæ quinque defectus suæ linguæ accusat. Primus : Vir paucorum verborum fuit, seipso teste, & dicendi ieiunus. Alter: Inelegans, nec claris oratoribus exæquandus. Tertius: Tardiloquus, & linguæ parum agilis ac promptæ. Quartus: Exili & gracili voce. Quintus: Linguam habuit hæsitantem, ac balbutijt. Hac tamen quantumcunque tardescente linguâ omnem Ægyptiorum & facundiam & sapientiam in ruborem dedit, quia Deus linguâ Mosis locutus est, veluti cum peritissimus scriba, quouis calamo quantumvis obtuso elegantes format characteres. Qualiscunque sermo, bonus sermo est, cum Deus linguæ moderator est.

Sed vnde tandem, & quando hoc constat? Cum mens & os ita consentiunt, vt vnum Dei honorem vnicè spectent. Hic demum Veritas equis albis vehitur: Mendacium equo bicolore & cæco vtitur; sæpe tamen Veritatem vincit currendo. Atque de hoc linguæ vitio

d 5 quod

quod MENDACIVM vocamus iam disse-
rendum. Quod quò commodiùs fiat at-
que distinctiùs, omnem de Mendacio di-
ctionem in has classes partimur. Dice-
mus itaque 1. quid sit Mendacium. 2.
Quotuplex. 3. An omne mendacium sit
peccatum. 4. Quàm fœdum sit Menda-
cium. 5. Quàm sit noxium. 6. Obie-
ctiones quæ proponi solent tuendis men-
dacijs, refellendæ. 7. Quæ pœna sit Men-
dacijs, explicandum. Et quia vitium hoc
nusquam non vulgatissimum, beneuo-
lum & attentum ad ista seu lectorem seu
auditorem desideramus.

§. I.

Primum est quid sit mendacium. Ad
rem Chrysostronus respondens: Ne alia
quidem dicamus, inquit, alia sentiamus,
hoc est enim mendacium. *a* Itaque re-
ctissimè dixerunt prisca:

Aliud loqui, sentire aliud, mendacium est:
Nec aliter Thomas Aquinas, ille Theo-
logorum antistes Mendacium describit,
quàm tale vitij genus, quo quispiam
contra ac sentit enuntiat. *b* Vbi hanc
agno-

a Chrys. hom. 19. in Epist. ad Hebræos.

b D. Thom. 2. 2. quest. 110. in initio. quest.

agnoscit etymologiam mendacij, *Contra mentem dicere*. Ideò Augustinus de mendacio cauendo differens: Non aliud, inquit, pectus tegat, aliud lingua proferat. *a*

Petrus Maffeius narrat Regem Macazarum in familiari colloquio, quod cum Antonio Paiuâ instituit, his omnino verbis interrogasse: Quid est mendacium? Atqui vt ad hoc respondeam (inquit Paiua) liberali veniâ est mihi abs te opus, ô Rex, quòd si nihilominus acerba & aspera mea tibi visa erit oratio; peto quæsoque, vti omnem in me vnum iram exerceas: Lusitanos meos cum suis rebus abire permittas. Cùm ille continuò quodlibet expromendi potestatem fecisset: Scire aues, inquit, Mendacium quid significet. Ego verò nullâ comparatione huiusce tibi vocabuli vim faciliùs aut clariùs demonstrauerim, quàm istâ ipsâ, quam vos agitis vitâ. Cùm enim IESVM Christum Dei Filium totius veritatis auctorem penitus ignoretis; sic fit vt erroribus infinitis impliciti, à Veritate semoti in

d 6 ipso

ipſo mendacio volutemini. *a* Fuſa ſed elegans deſcriptio mendacij, nam vti verbis, ſic & moribus ac vitâ plurimi mentiuntur. Sed nos non de morum, ſed verborum mendacio hîc agimus, de quo Auguſtinus iſtud pronuntiauit: Nemo dubitet mentiri eum, qui falſum enuntiat cauſa fallendi. *b*

Linguam, ſi Plinio credimus, venarum vna cum corde, alia cum cerebro neſtit; quâ quidem venarum diſpenſatione natura nos docet, vdui illud membrum ab Intellectu (cui ſedes in capite) ſic regendum, vt lingua conſentiat cum corde, hoc enim, vt diximus, mendacium eſt, aliud corde abditum, aliud linguâ promptum gerere, aliquid in animo nigrum credere, ſed voce candidum aſſerere. Hinc picturi hominem mendacem, picam pinxere, à fronte albam, atram à tergo. *c* Vox Locuſtarum, ait Plinius, proficiſci ab occipitio videtur; *d* eo loco in commiſſurâ ſcapularum habere
quafi

a Maſſ. l. 1 2. hiſt. Ind. ante med. mihi pag. 341.

b Aug. tomo 4. l. de mend. c. 4. non procul à fine.

c Pierius hieroglyph. l. 24.

d Plinius l. 1 1. nat. hiſt. c. 29. fine.

quasi dentes existimantur, eosque inter se terendo stridorem edere : Mendacium oratio obscura, semper à tergo latens, nunquam prominens in aperto, stridores edit inamœnos, velut locusta. aliud enim dicunt mendaces, aliud cogitant.

Rectissimè mihi dixisse visus est, qui Mendacium *Diaboli larvam* appellauit. Certè Veritas similitudo & quædam imago Dei est. Ideò Siracides monet : Ne accipias faciem aduersus faciem tuam, nec aduersus animam tuam mendacium : Pro animâ tuâ non confundaris dicere verum. *a* Nemo sit tibi pretiosior te, vt illius amore vel timore Deum offendas; & ne quæso animæ tuæ hanc diaboli larvam indue, vt mentiaris, & mendacio velut laruâ tectus videri velis nitidus & formosus.

Est autem humanæ linguæ tam pronum mentiri, vt verissimè dixerit Epictetus: Primus & maximè necessarius in Philosophiâ locus est is, qui agit de vsu decretorum, velut de non mentiendo. Alter qui demonstrationes tractat, veluti cur non sit mentiendum. Nos verò di-

d 7

uersum

uersum facimus. quippe aliter in scholis disputamus, aliter domi viuimus. Proinde mentimur quidem, inquit, quomodo autem demonstretur non esse mentiendum, in promptu habemus. *a* Itaque dum falsitatem fugiendam docemus, sequimur, dum reprehendimus mendacium, mentimur; aliud enim dicimus, aliud cogitamus. quod quidem propriè esse diximus mentiri.

a Epictet. c. 76. Ench.

§. II.

Alterum ac tertium hac in re caput est, Quotuplex sit mendacium, & An omne mendacium sit peccatum. Theologorum vox est, mendacium triplicis esse generis; Officiosum, Iocosum, Perniciosum. *a* Officiosum dicitur, quod alicui profuturum creditur, ei saltem qui loquitur. Iocosum appellant, quod nemini nocet, sed animi causa proferitur. Hoc priore deterius est, vtrumque tamen non inter capitales noxas censeri solet. Tertium denique perniciosum, quod semper cum alicuius damno coniunctum, inter grauiora piacula numeratur.

a S. Thom. 2. 2. q. 110. art. 2.

tur. Num ergo mendacium omne vetitum, & piaculi loco habendum? omne prorsus, omne omnino. Aristoteli res certa; Omne, inquit, mendacium per se prauum est, & fugiendum. *a* Et vox vna omnium Theologorum est, omne mendacium inter peccata numerandum.

Interpres animi lingua; mentiri nefas. *b*
 Dilucidè rem hanc Siracides definiens: Noli, ait, velle mentiri omne mendacium. *c* Sacræ paginæ conuenienter & prisca Patres locuti sunt. Gregorio, Mendacium omne, iniquitas est. Isidorus: Omne, inquit, mendacij genus summo pere fuge, & nec casu nec studio loquaris falsum; caue mendacium in omnibus. Adeò verò cauendum est hoc vitium & fugiendum, vt si salus plurium in vnico idque solùm officioso vel iocoso mendacio dicendo verteretur, id tamen ne utiquam liceret dicere: imò si suos quis parentes aliòsue sibi coniunctissimos flammis demersos vel leui mendacio extrahere posset, mentiri tamen licitè non posset; satius foret illos in igne deserere, quàm Deum falsitate offendere. Ecquæ

a Arist. lib. 4. Ethic.

rigida,

b Vet. Iamb. *c* Eccli. c. 7. v. 14.

rigida, inquis, hæc assertio? Videatur rigida, est sanè vera. Lex est quam diuinus Paulus promulgauit: Non esse facienda mala, vt eueniant bona. sicut aiunt quidam nos dicere, inquit: Faciamus mala vt veniant bona, quorum damnatio iusta est. *a* Hanc Pauli regulam secutus Augustinus, ad rem aptissimè: Ita, inquit, omnis doctrina veritatis aufertur, cedens licentiosissimæ falsitati, si mendacio vel officioso alicunde penetrandi aperitur locus. Aut enim temporalia commoda vel propria vel aliena, veritati præponit quicumque mentitur: quo quid fieri potest peruersius? Certè iniuria Deo illata grauior est omni humano malo. Quot millia sanctissimorum martyrum omnem potius sanguinem prodigere, & animam per stillicidia emitte-
 re, quàm vnico se mendacio tueri voluerunt. Vnde, ait, Augustinus si nec ipsa vita præponenda est veritati, quid obijci potest, propter quod mentiendum esse contendant, qui aliquando putant oportere mentiri? *b* Omne mendacium, peccatum est, imò etiam, vt Augustinus
 nus

a Rom. c. 3. v. 8. b Aug. l. de mend. c. 7.

nus ratiocinatur, Omne peccatum,
 mendacium est. Hoc Euangelium dicit.
 Contra legem enim, inquit, & contra
 veritatem quicquid est, mendacium di-
 citur: *a* Hæc ipsissima quoque Bernardi
 doctrina est; Nullum, inquit, iustum
 mendacium: omne mendacium in om-
 nibus est peccatum; omne quod à veri-
 tate discordat iniquitas est. Si mendaci-
 um apud omnes damnatur, si falsitas hu-
 mano iudicio punitur, quantò magis
 ante Deum, qui est testis verborum &
 operum? Ante quem etiam de otioso ver-
 bo vnusquisque rationem redditurus est.
 Concludit: Omne genus mendacij sum-
 moperè fuge. Ita profus, fuge, fuge, &
 potius sinu colubrum, quàm linguâ men-
 dacium admitte. Nam Bernardi sensû,
 nemo nec suam quidem vitam tueri de-
 bet mendacio. Petrus Apostolorum ca-
 put, si minus amasset vitam, vtique men-
 dacium magis exhorruisset. De quo Ber-
 nardus eleganter: In quo ergo, inquit,
 culpabitur? an in eo quòd mentiri quàm
 mori maluit? Hæc planè voluntas repre-
 hensione digna fuit, quia corporis magis
 quàm

a Aug. tomo 8. in ps. 139. circa med.

quàm animæ voluit seruare vitam. Et peccauit ergo, & non absque consensu propriæ voluntatis, infimæ quidem & miseræ, sed planè liberæ. Peccauit autem non spernendo aut odiendo Christum, sed se nimis amando. *a*

Sed Augustinus etiamnum mihi in mentem est qui disertissimus in mendacium geminos scripsit libros: primum quidem, vt pessimi vitij nequissima indoles meliùs nosceretur; alterum, vt hæc Orbis lues studiosiùs caueretur. Ita hic sanctissimus scriptor vel solus sufficeret ad omne mendacium ex Orbe penitus eliminandum, etiamsi diuina silerent oracula, quæ tamen extremè damnant, & cœlo proscribunt mendaces linguas. Neque perniciosum duntaxat mendacium, sed & Iocosum atque Officiosum damnantur: Illud quidem mitius est, quia retinet aliquam beneuolentiæ speciem; Istud non omnino perniciosissimum, quia plerunque non fallit, neutrum tamen sine culpâ est. Nec ideò, inquit, Augustinus, vllum putandum est, non esse peccatum, quia possumus ali-

quando

quando alicui prodesse mentiendo. *a* Et rationem reddit : In hoc fallitur, quòd putat sibi suum non obesse mendacium, cùm magis facienti quàm patienti obsit omne peccatũ. *b* Hinc vt idem Augustinus expressissimè tradit, nec illa sunt admittenda mendacia, quæ quamuis non obsint alteri, nulli tamen profunt, & obsunt eis ipsis, qui gratis mentiuntur. *c* Nemo itaque potest conuincere aliquando esse mentiendum, nisi, qui potuerit ostendere, æternum aliquod bonum obtineri posse mendacio. Quod quidem nullius impudentia vnquam affirmarit. Verissimè dixerunt prisca : *Quisquis timet Deum, abstinet mendacio.*

a Aug. tom. 3, Ench. ad Laurent. c. 22.

b Ibid. c. 17, *c* Idem tom. 4. l. de mend. ad Consent. c. 11. Idem ibid. c. 7.

§. III.

Tertium hïc caput, est ipsa mendacij foeditas. Duo quædam apud Persas turpissima habebantur, *Ex ære alieno laborare,* & *Mentiri* : quæ duo plerunque coniuncta sunt. Rarissimos debitores reperias, qui mentiri nesciant. Nam nomina quæ in proximum mensẽ tollenda promittunt,

tunt, vix tollunt anno proximo. Sollen-
 nissimum illis est, tempora expungendis
 nominibus decreta, mendacijs protol-
 lere. Hanc turpitudinem Persæ non im-
 meritò pessimè oderunt. Romani omne
 mendacium homine libero ac ingenuo
 indignum putarunt, seruiléq; vitium ef-
 fe, nec cadere posse, nec debere in gene-
 rosum pectus, quod antè vitam proijciat,
 quàm illam mendacio comaculet. Enim-
 uerò inter mendacia, ea iure dixeris
 foedissima, & longè pessima, quæ sunt
 deliberata. Sunt qui huic rei grauissimè
 & magnâ cum curâ student: Hæc, aiunt,
 ita fingenda sunt: os illi homini sic obli-
 nere poterimus; si iustitiæ, cur non &
 veritati nasus cereus tornari possit? his
 ergo flexibus, his diuerticulis euademus.
 Falsitas meditata, falsitas pessima. Quod
 beatus Gregorius accuratè obseruans:
 Nonnunquam, ait, peius est mendacium
 meditari quàm loqui; nam loqui ple-
 runque præcipationis est, meditari verò
 studiosæ prauitatis. *a* Hic Iurisconsulti
 viderint & caussidici, qui caussæ non iu-
 stæ patrociniū suscipiunt: vident qui-
 dem

a Greg. l. 18, mor. c. 4. initio:

dem ij non rarò Ius atque Iustitiam à se non stare, nihilominus actionem suscipiunt, scribunt, dicunt, agunt, ius torquent, vncis naribus indulgent: neque hoc gratis; auream inde messem colligunt. Ludouicus Maluenda has exactiones non inuenuitè deaurata mendacia vocat. Ita Pharisæi Romanis militibus ante Dominicum sepulchrum excubitoribus, suum illud grandissimum mendacium liberali manu deaurarunt. Clarissimè Matthæus: Pecuniam, inquit, copiosam dederunt militibus, dicentes: Dicite, quia discipuli eius nocte venerunt, & furati sunt eum nobis dormientibus. Et si hoc auditum fuerit à Præsidente, nos suadebimus ei, & securos vos faciemus. At illi acceptâ pecuniâ, fecerunt sicut erant edocti. Et diuulgatum est verbum istud apud Iudæos, vsque in hodiernum diem. *a* Monstruosum, fædissimum mendacium! fuerunt tamen, atque etiamnum sunt qui pronâ credulitate defendant tam luculentam falsitatem.

Sed quid contendimus? Mendacium nobilissimum habet auctorem, in cælo

a *Matth. c. 28. v. 12, ad 16.* natum,

natum, Luciferum, diabolum ipsissimum. Hic primus omnium mentitus: Nequaquam, ait, morte moriemini. *a* Ideò Christus in circulo Iudæorum: Vos, inquit, ex patre diabolo estis. Ille homicida erat ab initio, & in veritate non stetit, quia non est veritas in eo: cùm loquitur mendacium, ex proprijs loquitur, quia mendax est, & pater eius. *b* De hoc ipso inuentore mendacij Augustinus: Qui non solùm mendax, inquit, verum etiam mendacij pater est. Primus est quippe mentitus, & à quo peccatum, ab illo cœpit esse mendacium. *c* Egregio sanè inuentore gaudet mendacium. Neque mendacij tantùm, pater est diabolus, sed & eorum omnium qui mentiuntur. Hoc enim verba Seruatoris docent. *Et pater eius*, cuiuseunque scilicet mendacis. Videte mendaces, quis vos pater filiolos agnoscat, ab indole paternâ minimè degeneres. Sicut enim Deus ab æterno Veritatem progenuit, ita diabolus à principio falsitatem. Et hoc est quod linguam diuinis laudibus efferendis creatam

a Gen. c. 3. v. 4. b Ioan. c. 8. v. 44.

c Aug. tom. 5. de ciuit. libr. 14. c. 3. fine.

creatam ita inquinet, ut omnis diuina laus à tali linguâ fordeat. Salomon id affirmans : Abominatio est, inquit, domino labia mendacia: qui autem fideliter agunt, placent ei. *a* Neque lingua solum mendacijs inquinatur, sed totus: quantus quantus est homo, fit falsus: uti enim moneta plumbea, etsi magna, nullius est pretij: nummus argenteus etsi paruus pretio longè superat, sic homo verax vel vnicus antestatur centum mendacibus. Quàm autem hoc probrosum & turpe, quòd monetam adulterinam non feramus in marsupio, linguam autem falsiloquam tam facilè toleremus in ore proprio. Multis iucundum est omnia mendacijs aspergere. Nam, quòd Augustinus obseruat, mendax amat mentiri, atque habitat animo in delectatione mentiendi. Complures potius mentiri eligunt, quàm tacere. *b* Hi plerumque veris falsa contexunt, ne se suauitas sermonis deserat. Ut autem vanissima hæc hominum studia non nihil coërceantur, idem Augustinus eximiè dixit: Laborant homines loqui mendacium, nam veritatem

a *Prov. c. 12. v. 22.* *b* *Aug. tom. 4. l. de mend. c. 110.*

ritatem totâ facilitate loquerentur Ille enim laborat qui fingit quod dicit. Nam qui verum vult dicere non laborat : ipsa enim veritas sine labore loquitur. *a* Sed quid miri est mendacem adeò laborare ac fatigari, quando duplex cor habet, cùm tamen vel vnicum satis fatiget. Præclarissimè Augustinus hac de re differens: Quapropter, inquit, ille qui mentitur, aliud habet in animo, & aliud verbis vel quibuslibet significationibus enuntiat. Vnde etiam duplex cor dicitur esse mentientis, id est, duplex cogitatio : vna rei eius quam veram esse vel scit vel putat, & non profert : altera eius rei quam profert, sciens falsam esse vel putans. Ex quo fit, vt possit falsum dicere non mentiens, si putat ita esse, vt dicit, quamuis non ita sit ; & vt possit verum dicere mentiens, si putat falsum esse, & pro vero enuntiat, quamuis reuera ita sit vt enuntiat : ex animi enim sui sententiâ, non ex rerum ipsarum veritate vel falsitate mentiens aut non mentiens iudicandus est. *b*

a Idem in psal. 139. circa med.

b Idem tomo 4. l. de mend. c. 3.

§. IV.

Grauis profectò morbus est, & abominabilis consuetudo fingendi. Qui hoc morbi genere laborant, pænè infames fiunt, & vbiq; pessimè audiunt: Id porò huius morbi foeditatem satis arguit, quòd inter septem illa, quæ Deus vehementer odit, etiam lingua mendax numeretur. *a*

Quantumuis autem deforme sit monstrum, omnis falsitas, sunt tamen qui eius formam studeant concinnare. Anas ingredi, & videbis comptissimas falsitates. A vero non videtur aberrasse qui dixit, familiare Principum aulis mendacium esse. Nam diuites illic sponiones & verba prope singula, tanquam vtero grauida mentiuntur partum. Ne fide: vento non prole distenduntur. Credas Sodomæ poma esse, quæ attactu in cinerem fatiscunt. ita venustatem, honores, opes, amorem, beneuolentiam purpuratorum verba loquuntur: res odia, liuores, æmulationes, fraudes extollunt verbis, factis præcipites agunt: ore locupletes, reliqua inopes. vt iam fortiter venustéque mentiri, aulá dignum censeatur;

indignum vera dicere: & ille comissimus
 cenſeatur, qui pluribus bene confutis
 mendacijs dictionem veſtit; ille ruſticus,
 qui hoc verborũ ſtibio non vtitur. Iamq;
 aulica ciuilitas eſt, veritati dextrè illu-
 dere. Quàm longè hi abſunt ab Epami-
 nondæ moribus, qui tam ſerius veritatis
 cultor fuit, vt ne ioco quidem vnquam
 mentitus ſit. *a* Ad Chriſtianas omnino
 leges hoc factum. Non enim decet prin-
 cipem, labium mentiens. Qui nititur
 mendacijs, hic paſcit ventos, idem au-
 tem ipſe ſequitur aues volantes. Et pro-
 ptereà verbum mendax iuſtus deteſtabi-
 tur. *b* Priſco carmine ferebatur:

Nil vanitate mentiendi turpius;

Odere diui, odere homines mendacium. c

Et quamuis in omnium ore turpe ſit om-
 ne mendacium, eſt tamen in ore homi-
 nis ſacri & religioſi longè turpiſſimum.
 Quod vel inde liqueat. Iter vnà fecerunt
 vir religioſus & profanus. Ille habitu qui-
 dem ſacer, ſed profanâ linguâ ſolutiſſi-
 mus, ſubitò profanum compellans: En,
 en, inquit, volantem illic aſinum. Su-
 ſpexit

a *Aemyl. Probus.* *b* *Proverb. c. 17. v. 7.*

c *Eccl. 10. v. 4. Eccl. 13. v. 5. c* *Vet. Iamb.*

Spexit alter præproperis & nimium credulis oculis. Iste irridens largiter: Et ô te, inquit, non asinum, sed ouiculam simplicissimam, qui credas tantæ molis quadrupedem volare posse. At profanus indignè ferens hominem sacrum tantæ vanitatis esse, & ridere qui flere debuisset: Et quæso, inquit, ignoscat mihi genius tuus; me tuis verbis deceptum suspexisse, non est quòd mireris: multò facilius credebam asinum volare posse, quàm religiosum mentiri. Cape tibi hoc, mi religiose, & in posterum, si quidem sapias, mendacium pro periurio habe.

His tam turpibus mendacijs annumeranda sunt illa non minus turpia, & quandoque magis temeraria, in quibus vt Seneca loquitur, & os præcidi, & oculi erui solent.^a Sunt enim qui ita mentiuntur, vt audientibus præcidere, aut potius præcludere os videantur, ne facile contrà dici possit: at oculos illi eruunt, qui non verentur ea pro veris affirmare, quæ aspectu ipso mendacij coargui possunt. Excæcare enim eos, qui audiunt, quantum in ipsis est, conantur. Itaque,

e. 2.   si pri-

si priscis assentiamur, in mendacés hanc feremus sententiam:

Libero cuicunque summum est dedecus mendacium.

Quid, quotuplex, & quàm foedum sit mendacium, explicauimus. Quàm noxi-um sit, & quâ ratione punitum, proximâ dissertatione dicemus.

C A P. V.

*Quàm multiplici argumen-
to exitiosum sit M E N D A -
C I V M.*

HEbraeus vates Oseas, grauissimè que-
stus: Non est veritas, exclamat, &
non est scientia Dei in terrâ. Maledi-
ctum, & mendacium, & homicidium,
& furtum, & adulterium inundaue-
runt. *a* Fallere, fingere, mentiri tam vfi-
tatum est, iamque adeò in mores transijt,
vt plurimis pœnè problema videatur; an
non quædam mendacia sint licita. Du-
bitatur subinde, quid consultius; Nu-
dam veritatem, an subtile commentum
proloqui? Idcirco non minus Oseâ Isaias
hanc mentiendi libidinem deplorans:

a Ose. 4. 9. 1. & 2.

Posuimus, inquit, mendacium spem nostram, & mendacio protecti sumus. *a* Eò rerum iam prolapsi sumus, vt artificiosè mentiri, velut eloquentiæ partem discamus. Quâ in re tam dociles sumus discipuli, & disciplinæ tam capaces, vt & Hieremias vates dixerit: Extenderunt linguam suam quasi arcum mendacij, & non veritatis: confortati sunt in terrâ, quia de malo ad malum egressi sunt &c. quia omnis frater supplantans supplantabit, & omnis amicus fraudulenter incedet. Et vir fratrem suum deridebit, & veritatem non loquentur: docuerunt enim linguam suam loqui mendacium. *b*

Vetus est verbum: Mendacium colapho pensandum. Si in legem receptum hoc foret, multorum ora sic essent contundenda, vt in massam coacta nihil humanæ formæ retinerent.

Alexander Macedo, rex magnus, Chæriilo poëtæ pessimo tot colaphos rependi iussit, quot malos versus fecisset. Vigeat mos iste, & singula mendacia singulis colaphis expientur, plurimi aut mentiendi consuetudinem dediscere, aut

vitam pugnis impendere debebunt. Ergone nunquam mentiendum? cessent figmenta, aiunt, maxima etiam multorum commoda cessabunt. Hi iam mores sunt; mendacijs nostra commoda impu-
tamus; nec videmus cæci in grauissima nos damna præcipitari à mendacio. Hoc igitur nunc agendum, & quàm noxium sit mendacium, & quâ ratione sæpius puniendum, explicatiùs tradendum.

§. I.

Graues sunt in omnem mentientem cælestes minæ, quas Hebræus Rex sic promulgat: Perdes omnes qui loquuntur mendacium. Theologorum vna omnium sententia est, neque etiam pro salute totius Orbis licere cuiquam mentiri. Adeò damnosum est omne mendacium, vt ne quidem honesto, vt vocant, aut officioso vel misericordi mendacio mors ipsa prohibèri debeat. Quâ de re constanter Augustinus: Quid si ad te homo confugiat, ait, qui mendacio tuo possit à morte liberari? Illa enim mors quam stultè timent homines, qui peccare non timent, non animam sed corpus occidit. Quomodo ergo non peruersissimè dici-

tur: vt alter corporaliter viuat, debere alterum spiritualiter mori? Nam & ipsa dilectio proximi ex suâ cuiusq; dilectione terminum accipit. Diliges, inquit, proximum tanquam teipsum. Quomodo ergo quisque diligit tanquam seipsum cui vt præstet vitam temporalem, ipse amittit æternam? quandoquidem si pro illius temporali vitâ suam ipsam temporalem perdit, non est iam diligere sicut seipsum, sed plusquam seipsum. Quod sanè doctrinæ regulam excedit. Multò minus igitur æternam suam, pro alterius temporali mentiendo amissurus est. En disertissimum sanctissimi scriptoris testimonium. Quòd si nec tuendæ quidem vitæ mentiri liceat, quantò minus ludibrio, aut ignominia effugiendæ? sed nec virtutibus defendendis. Virginitas pretiosissima quidem virtus est, sed menti-endo nunquam protegenda. Submissio, seu, Humilitas virtutum omnium basis est, ea tamen nec minimo vnquam mendaciolo custodienda. Si humilitatis causa mentiris, inquit Augustinus, si non eras peccator antequam mentireris,

mentiendo efficeris quod euitaras. Ergo timori maueles quàm mentiri; malis vinci vera dicens, quàm superare ac vincere mentiens: Mentiri nunquam licitum. Hoc ipsum Innocentius III. Pontifex Maximus è sacris paginis vt rem liquida proponit, nec seruandæ quidem alterius vitæ mentiendum esse; a quò si non vitæ atque capiti, multò minus tribolari negotio mendacijs patrocinandū.

Anthimus Nicomediensis præsul, vt Metaphrastes narrat, à Maximiani Cæsaris militibus necandus quærebat, hos ipsos Anthimus, sed ignotus hospitio excepit, & lauto epulo. Remotis mensis id vnum milites institerunt quære, vbinam locorum Anthimus indagandus esset. Quibus ille intrepidus: Ego sum, inquit Anthimus, quò vultis ducite, promptus sequor. Obstupefacti amœnissimâ liberalitate, dixerunt facilè aliquid conficturos se tyranno, quæsitum scilicet, non inuentum Anthimum. At ille: Hoc, ô viri, nefas est, ait, nec cuiusquam vita mentiendo propugnari potest. Ita suis se conuiuis ducendum permisit,

permisit, obtinuitque quam ambiit palmam inuictus martyr.

Hoc reuera optimi cuiusque contentissimum fuit studium, pro veritate quicquid perferendum est, contemneret, omne mendacium vigilantissimè cauere, & nec verbulo veritatem lædere. Nihil affinius, inquit Plato, familiariúsque sapientiæ quàm veritas: Præeunte Veritate nunquam chorus vitiorum subsecuturus est. *a* Ruffinus Aquileiensis commemorat, sanctissimum anachoretam Anuph hanc vitæ clausulam apposuisse. Tres morituro aderant, Syrus, Isaias, Paulus, eiusdem cum illo instituti. Dúmque hi morientem circumfisterent, hoc vnum rogarunt, sui memoriam pauculis verbis traderet. Quibus ille: Nihil, inquit, magnum me fecisse memini, in eo tamen sollicitus laboraui, ne vllum dicerem mendacium. *b* An istud non magnū, nihil per omnem vitam fingere? sed hanc etiam laudem assecutus est Benus abbas, cui amplissimum hoc elogium iure concedendum, *Nunquam iratus, nunquam mentitus.* Illud Pelasgæ facundiæ illustris-

a Plato l. 6. de Rep. e 5 *simum*

b Ruffin. Aquil. c. 10. apud Ros&ceid.

simum sidus Ioannes Chrysoſtomus, ex eo prorsus tempore, quo Christianorum ritu ablutus est, nunquam iurauit; nec alium iurare compulit, nulli vnquam maledixit, nunquam mentitus est. *a* O verè os aureum, vel ob solam hanc linguæ continentiam! Ecce enim veritatem dilexisti. *b*

a Io. Moschus c. 191. b Ps. 50. 6. 8.

§. II.

Parentum famæ non est quidem detrahendum, hîc autem vix adeò muti esse possumus, quin aduersus parentes nostros conqueramur. Prima mater omniû Eua, nos seros filios parum boni docuit, vt quæ vno pænè halitu tria dixit mendacia. Rupertus ea numerans: Quantum, inquit, in se erat, deprauauit mulier verba præceptoris Domini tribus modis, appositione, diminutione, mutatione. Istud apposuit, *Et ne tangeremus illud.* Hoc Deus certè non iussit, nec enim arborem vetuit tangi, sed fructu spoliari. Diminuit, & rem certissimam in dubium adduxit cùm diceret, *Ne fortè moriamur,* cùm tamen Deus expressissimam hanc

sen-

sententiam tulerit, Quocunque die ex eo comederis, morte morieris. ^a Mutavit, cum hæc verba proferret: *De fructu verò ligni quod est in medio paradisi &c.* Eho quid dicis mater? Non arbor scientiæ boni & mali, sed arbor vitæ in paradisi medio sita erat, quæ tamen prohibita non erat, ita mendacium mendacio connexum est. Hinc nostræ lacrimæ; parens mendax filios non meliores se genuit: ab hac magistrâ ita promptè mentiri didicimus, vt Hebræus vates, hic neminem sciuerit eximium: Omnis homo mendax. ^b

Sed neque diu in discipulorum numero censerî nos ferimus; breuissimo tempore magistri sumus, & eam mentiendi dexteritatem profitemur, vt verè dixerit Plinius, Non esse mendacium tam impudens, quod assertorem non habeat. Quo sensu & Varro: Non est, inquit, tam abiurdum deliramentum quod defenso-rem non inueniat. Imò si mendaciorum frequentiam spectemus, nunc pænè fit, quod in conuiuio Pauli Æmylij Macedonis contigisse scimus, cùm cocus ex

e 6

vnico

vnico apro sexcenta fercula parasset: ita subinde ad vnicum dictum defendendum sexcentæ mendaciorum species emergunt, nec iniuriam quis fecerit humanæ genti, si mendacissimos mortales appellet. Hic autem plerunq; genius est mendacij, vt vnum, alterum trahat catenâ fallacissimâ. Atque hæc catenata mendacia non malè cerasis conferas. nam quemadmodum qui vnicum carpit ramulum, non vnum sed multa trahit cerasa, sic nata, vt se mutuò comitentur; ita qui mentitus est, ne primum mendacium vacillet, substituit secundum, ne secundum ruat, addit tertium, ne tertium concidat, confingit quartum, vt & quarto suus stet color, quintum comminiscitur, ne quinti fraus deprehendatur, sextū quàm fucatissimū excogitat, ita in siluam itur ingentem & horridam, ita mendacia mendacijs cohærescūt, ita scelus sceleri neçtitur. Hinc oportet mendacem esse memorem, ne orationis vanitas spe citiùs patefcat. Sed non tantùm figmenta figmentis assuuntur, ne textura hæc pereat, sed ad alia quoque vitia descenditur. à mendacijs ad periuria facillimus

cillimus est transitus. Quod Tullius sapienter obseruans: Qui semel, inquit, à veritate deflexerit, hic non maiore religione ad periurium, quàm ad mendaciũ perducitur solet. Quid enim interest inter periurum & mendacem? qui mentiri solet, peierare consuevit. *a* Id in principe Apostolorum elucescit: Vbi is semel iterumque amantissimum Dominum negauit, tertio etiam iurauit. Et quod Ambrosius notat, nisi Deus lapsuro grauius obstitisset, nisi Christus cadentem respexisset, sicut ter, ita trecenties negauisset. Priscorum vox erat:

Nec amat Deus, nec adiuvat mendaciũ.

a Cic. l. 3. Offic. Idem pro Roscio Com.

§. III.

Hæc omnia paullo copiosius dicta, loco vnius nocuenti numeramus, quod rectè *Catenam vitiorum* appellabimus. Accedit alterum, primo non minus nocuentum, quod Mendax omnem amittat fidem. Res nota:

Vbi vera mendax loquitur, haud fidem inuenit.

Optimè dixit sapientissimus regum: sua-
uis est homini panis mendacij, & postea

implebitur os eius calculo. *a* Siquidem hoc vitium non turpe solùm, sed & noxium est : Os impletur calculo. Aristoteles interrogatus, quid lucri haberet mendax? Hoc vnum, ait, vt cum vera dixerit, nemo credat. Sic est : semper enim hi tales falsitatis suspecti sunt. Crentes semper mendaces, *b* venalis aut nullius fidei homines habentur. Horum locupletissimus testis Siracides : Opprobrium nequam, ait, in homine mendacium, & in ore indisciplinatorum assidue erit. *c* Diabolus ipsissimus mendacifigulus, impigrum se magistrum discipulis præbet, quibus identidem occinit : Paullò maiora canamus, è mei, paullò grauiora fingamus, non in eadem semper classe hærendum : profectus discipuli, gaudium magistri. proficiendum est, & à mendacioribus ad splendida mendacia, hinc ad insigniora furta promouendum. Hæ magistri ab Erebo institutiones sunt, sic à vitijs ad vitia transitur. Iam diximus, catenam trahit mendacium varijs vitiorum annulis confertam. Nec errat vetus parœmia : Si mendax est, & fur est; ostende mihi

a *Prou. c. 20. v. 17.*

de mihi

b *Tit. c. 1. v. 10.* *c* *Eccli. c. 20. v. 26.*

De mihi mendacem, & ostendam tibi fu-
rem. Inter mendacium & furtum proxi-
ma est affinitas. Imò, quod Siracidæ cre-
dendum, Potior est fur, quàm assiduitas
viri mendacis; perditionem autem ambo
hereditabunt. *a* Infamia certè linguam
falsam è vestigio sequitur. semel menti-
ris? centies non creditur, licet vera nar-
ranti: per omnes Deos iuraueris, non
creditur. & sæpe quò plus iurant, minus
fidem faciunt semel deprehensi menda-
ces. An non hoc ingens detrimentum?
Germani dicunt: si aurum perdas, gra-
uis iactura est, si famam, grauior; gra-
uissima, si fidem. *b* At reuera hanc perdit
falsiloquus. Et licet aliquanto tempore
fucum, quem facit, tegat, quamuis em-
ptores inueniat quibus fumum vendat,
nihilominus,

Diu latere non queunt mendacia.

Veritas quandoque diu premitur, nequit
tamen opprimi; resurgit demum vali-
dior. At verò mendacijs canitiem in-
duere difficillimum: neque enim nox

a Eccli. 20. & 27. diutius

b Gelt verlohren/ vil verlohren.

Ehr verlohren/ mehr verlohren.

Glaubi verlohren/ alles verlohren.

diutius fallit, quàm donec illucescat:
Ita

*Implicatur, explicari dum studet mendaciũ,
Quantò magis se ornat, tantò est deformius,
Quantò magis sese occultit, magis patet:
Perlucet omne si inspicias mendacium.*

Inter Coruum & Acanthidem discrimen maximum est: & licet has aues non videas, nosces satis, modò audias, & illum crocitantem, & istam suauissimè modulantem: Mendax etsi albis se plumis iactitet, à cantu tamen noscitur, cum coruo crocitat. *a* A mendace quid verum dicetur? quærit Siracides. *b* Maxima differentia est, inter bombycem & araneam, quamuis vtrumque animalculum textorem agat, & fila ducat tenuissima, nihilominus si mille iungantur araneæ, nunquam tamen panniculum texent tergendis naribus, aut oculis velandis. Idem veracem inter & falsidicum discrimen est: falsidicus filum quidem quàm potest subtilissimum ducit; sed inspicere, aranearum textura est, nullius vsûs, vetustatem fallit; at Veritas dura-

a Man kennt den Vogel am gfang.

b Eccli. c. 34. v. 4.

durabilis, immortalis est. Labium veritatis firmum erit in perpetuum; qui autem testis est repentinus, concinnat linguam mendacij. ^a Neminis est sub aquis diu spirare, nec sub mendacijs diu incolumem latere. Paries curuus dealbari potest, erigi aut emendari non potest, nisi deiectus: Ita mendacium se ipso proditur, atque vt forex è suis internoscitur fibilis.

Narrat Valerianus Alcathum Pelopis filium ob Chryssippi cædem in exilium actum, peregrè profectum vt alibi verso solo degeret: accidisse verò vt leoni, qui Megara vastarat, obuius, belluam non tantùm inuaserit, sed & confecerit, & extractam belluæ linguam in arâ posuerit, velut superis gratias ageret de tam nobili spolio. Interim apud Megarensium regem Thrasones aliquot, leonem à se debellatum gloriabantur. Alcathus elinguem feram ostendens recentis mendacij eos redarguit. En quàm debile ac infirmum sit mendacium, vnico ictu steruitur, æternum post se dedecus trahens. At Veritas linguam habet ferream, sic eam veteres, Pindaro teste, pingebant,

& in saxo quadrato statuebant; in globo collocabant Mendacium inconstantiam & volubilitate suam periturum. Neque enim (Salomonis oraculo) inueniet fraudulentus lucrum. *a*

Planus, ut ferunt, è fraude & mendacio compositus, sæpius se cadere, & fracto crure procumbere humi simulauit. nec defuerunt, qui accurrerent opitulaturi, quos ille sanis pedibus largissimè irridebat. Tandem è ioco res nata, & crus non fictè fregit. Hic ille auxiliares manus implorare, & per omnes Deos opem poscere. At pro se quisque hoc vnum respondebat: Tollat te, qui non nouit te. Hæc emolumenta sunt mendacij: Nouimus hominem, aiunt, fidat illi qui non nouit illum; vir verborum est, at ubi multa verba, multa sunt mendacia; os illius molendinum est vix vquam quietum, sed crassam molit farinam, mentiri vix erubescit, & quicquid dicit, historiam vult censerit: Deos absentes testes facit. Quod si opus, decem figmenta vno spirat halitu; stans pede in vno sexcenta eudit mendacia. Hæc hominū mendaciū sunt elogia, hæc illos fama comitatur.

§. IV.

Tertium Nocumentum : Mendacia maximarum iniuriarum causæ sunt. Quotidiana clamat experientia.

Plurimos læsere, pessimè imò, dederunt mendacia.

Mendacium plurimos & in cædes & in grauissimas quasque iniurias inferendas impulit, attestante memoriâ omnium : audite tragicos euentus officiosi ac leuis mendacij. Cùm Theodosius Imperator, a die tribus Regibus sacro ad templum cum solenni comitatu progredereetur, homo peregrinus ac tenuis fortunæ pomum Phrygium inusitatæ magnitudinis donum obtulit. Imperator cum proceribus pomi generosi molem admiratus, pauperi centum quinquaginta aureos pro dono reposuit, & pomum Eudociæ Augustæ coniugi misit. Accepit illa, & nihil sequius cogitans, idem mox Paulino misit, facundo & eradito viro, qui propter excellentem cum eruditionem tum virtutem Eudociæ charus fuerat. Paulinus tunc à pedibus æger, & ignarus pomum ab Augusto ad Augustam missum, iterum illud Imperatori, ut ra-

rum ac regium munus, simul obsequij sui signum offerri curat, Theodosius mirari, & primum ambigere; mox agnoscere, sed factum in deterius referre, ac pessimè suspicari. Atque ita propere ad uxorem veniens, malum, quod clam seruari iusserat, ab eâ repetit antea donatum. Eudocia facti totius ignara, iuueniliter, & vt putabat officiosè mentitur, se illud iam comedisse. Verebatur scilicet ne si Paullinum nominaret, Imperator alia suspicaretur. Sed iterum interrogata serio diceret, an pomum comedisset? Illa denuo affirmat, atque adeo iurat. Theodosius grauissimè offensus, & coniugem mendacij arguens, pomum proferri iubet. Nec satis; de amore occulto & improbo suspicatus Paullinum imperat occidi, Eudociam abdicat, & relegat. *a* Nam suspicionem antea conceptam valde auxerat mendacium. En florentissimi coniugij illætabile dissidiũ, en innocentissimi viri lamentabile homicidium à mendacio profectũ! O Eudocia, ô Imperatrix Augusta, quanto fecisses

a *Matthæus Raderus in aulâ sanctâ Theodosij*
c. 16. Iust. Lipsius in Monitis polst. lib. 1. c. 5. mon. 1.

ciffes rectius, si quod res fuit, sincerè falsa, veritatem mendacio non celasses? tibi certè tui coniugis amorem, Paullino seruasses vitam. Tanti refert vel officioso solùm mendaciolo comprimere Verum. Ergo Basilius Imperator optimè monens filium: Maximi pendito, inquit, & veracem te esse in sermone, & veraces homines in familiaritatem admittere: ita enim firmus, & constans in omnibus & factis & dictis æstimaberis, & veram ac non suspectam tuorum erga te beneuolentiam retinebis: si autem in vanitatis & mendacitatis suspicionem veneris, indigna facere imperatoriâ maiestate, quâ auctus es, conuincêris; efficiésque vt subiecti semper formidolosi, rerumque omnium incerti & titubantes vacillent. Quantum enim Veritatis oratio amabilem hominem reddit, tantum mendacij deprehensa, aut etiam suspecta, odiosum qui eâ utitur, facit.

Vel timet, vel est egenus, qui utitur mendacio.

Sapienter & verè Basilius. Vix vlla est iniuria, cui non mixta sint mendacia. Nec malè dixit Epænetus: Omnium iniuriarum causâ sunt homines mendaces.

Quòd

Quòd si facundiâ valeat os mendax, ingens nocumentum infert pluribus, & re verâ

Vase in aureo venenum, est eloquens mendacium.

Iam quot orbe toto cædes, vna hæc vocula, MENTIRIS, edidit? Prô humanas infanias! Cùm mendacijs plena sint omnia, audire nolumus quod facimus; erubescimus mendaces dici, cùm simus; ridendo rem patramus, sed nomen vindicamus ferro. facere non pudet, dici pudet. Et cùm gloriemur, si cuius candori & simplicitati mendacijs illusimus, ad vindictam decurrimus, si quis, quo gloriamur, *Mentiri* nos dicat. Laus nimirum à mendacio, vindicta à ferro est. bis stolidi, factis & vltione. Laudem è rebus captamus, in nomina ferrum stringimus. Quid Orbe toto stolidius, laudari velle de æmulo per mendacium euerfo, nolle tamen audire monitricem hanc vocem *Mentiris*? Num quod audire pudet, facere pro decoro est? Olim crimen apud Iudæos capite luendum erat, sancta sanctorum ingressum fuisse: nunc cum laudi detur mendacij adyta, non per superficiem

ficiem, sed totâ, vt dici solet, animâ ingressum; dixisse tamen perduellionis quoddam crimen est, solo ferro, solo sanguine vindicandum. Vllâne maior fauitas sit? cadere non dolemus, sed si quis dixerit, Cecidisti, vt crimen læsæ Maiestatis insequimur. O fatue quid demendacio complaces tibi, quod ferro vindicas? te damna, in te sæui, crimen tuum est. Cur esse vis quod dici non vis? Ecquid commeruit qui vera dixit, qui scapham scapham, ligonem ligonem appellauit: quid quæso criminis quod nigrû est, nigrum vocare, quod amarû est, amarû appellare? vis dicatur nigrû albû; amarum dulce, falsum verum? Ita mentiendi licentia susque deq; vertit omnia: hinc iniuriæ, hinc cædes. Quid igitur in hac sæculi nostri insolentiâ faciendum? silentio & dissimulatione opus; hinc taciturnitas pro clypeo sit. nam cum loqui ferrum prouocet, silere propugnaculum erit.

§. V.

Quartum nocumentum, Omnis mali compendiû est; excludit cælo, detrudit Orco Mendacium. Ioannes Domini
oculus

oculus, Apostolorum charissimus, Mendaces inter homicidas, scortatores, idololatrias, veneficos numerans, horribilem in eos sententiam pronuntiat in hunc modum : Timidis autem & incredulis, & execratis, homicidis & fornicatoribus & veneficis, & idololatriis & omnibus mendacibus, pars illorum erit in stagno ardenti igne & sulphure, quod est mors secunda. *a* Et hic ipse Numinis præco fatale decretum confirmans : Non intrabit in eam, inquit, aliquod coinquinatum, aut abominationem faciens, & *Mendacium*. *b* En ex omni vitiorum numero, ex omni flagitiorum inquinatissimâ turbâ, Mendacium solum nominatim cælo excludit : perinde si dicat : Deus qui ipsa est veritas, nihil minus in regno suo tolerat quàm quod semper Veritati aduersatur Mendacium. Sed & regius Psaltes vociferatur : Filij alieni mentiti sunt mihi, filij alieni inueterati sunt, & claudicauerunt à semitis suis. *c* Mendaces rectè dixeris filios alienos à veritate, à Deo, à Dei regno, qui vias falsitatis obliquas & tortuosas amant, qui nun-

a Apoc. c. 21. §. 8.

quam

b *Ibid.* §. 6. *ult.* *c* Ps. 17. §. 46.

uam non claudicant & linguâ & mente, roinde velut adulterina soboles à cœlesti rege repudiantur; filij alieni sunt, hæredes non sunt. Eam ob causam ille ipse ates regius eos appellans; Filij hominum, inquit, vsquequò graui corde, vt quid diligitis vanitatem & quæritis mendacium? *a* Inuenietis quod quæritis, æerni à regno veritatis exules. Omne mendacium, vt verè Gregorius, iniquitas est. quia profectò ab æquitate discordat: quicquid à veritate discordat. *b* Sed iam d quod tuendis mendacijs obijcitur diuamur.

a Ps. 4. v. 3.

b Greg. l. 18. mor. c. 4. initio.

CAPVT VI.

Quæ soleant tuendis mendacijs obijci, & quâ ratione MENDACIVM crebrius punitum.

ANnis superioribus in lucem liberè prodijt, frontem ita inscriptus: De lingua, quâ maximum est morborum acutorum signum; opus in re medicâ noui argumenti: auctore Protheo Casulano
f Senensi.

Senenſi. Ergo vix aliunde morbi certius præfertim acutiores, & qui maiore dolore infeſtant, dignoſcuntur quàm è lingua. Sanum corpus, ſi lingua ſit ſana. Nec multò aliter de moribus ſentiendū: corrupti ſermones, corrupta mens; caſtus animus, caſta verba; inuerecundas cogitationes oratio aperit inuerecunda. Ita lingua latentium morborum index certiffimus. Hic autem morbum agnoſuiſſe, pars magna ſanitatis eſt, & inter remedia præſtantiffima numerandum, ſcire ſe ægrotare. Exemplo mendacij, quod explicare inſtituimus, res magis pateſcet. Vbi mendax lingua, ibi morborum ſpecies non vna deliteſcit. Nec malum erit enthymema: ſi mendax eſt, ergo & infidus, & audax, & temerarius, & fraudulentus, ergo & fur erit. Hos morbos hæc lingua prodit. Mendacium complurium morborum aut initium eſt, aut certè argumentum. Nihilominus ſunt qui huic oris vitio nequiſſimo patrocinentur, qui excuſent, qui defendant. Hos mendacij patronos iam audiemus, quàmque egregijs rationibus pro mendacio interueniant: ſed & vnà declarabimus,

mus,

mus, quo supplicio sæpius sit affectum
Mendacium.

§. I.

Primò aiunt mendaciorum patroni, fabellas spargere, leuia sunt piacula: Respondemus, neque nos omnia letali censuræ subijcere: hoc asserimus; primas ferè deberi, inter leuiiores noxas, mendacijs, etiam leuibus. de ceteris non aliud pronuntiamus, quàm quod diuina oracula: os quod mentitur, occidit animam: Perdes omnes qui loquuntur mendacium. Hebræi sapientes dicere solebant: *Omnis qui falsum testimonium dicit contra proximum suum, dignus est ut canibus projiciatur.*

Sed quid dicemus, aiunt, de iocosis & officiosis mendacijs, quorum illa sunt ad alios exhilarandos, ista etiam ad adiuuandos: illa sæpe plurimum venustatis & lætitiæ, hæc vtilitatis plurimum & adiumenti habent. vt si quis belli dux copias suas deiectis esse animis videat, & ob id conficto mendacio dicat aduentare socios, eaque ratione animum addat militi; an non officiosum hoc mendacium esse vtilissimum censebitur? Si quis cha-

rissimū sibi hominem pharmaco egen-
 tem, sed ab illo abhorrentem ita deci-
 piat, vt pharmacum cibo misceat, &
 & hunc mendacio condiat, dicatque e-
 dulium ab omni suspectā mixturā purif-
 simum esse; an non & iste officiosè men-
 tiendo, alteri prodesse plurimum iudi-
 candus? Nec desunt tam perfrecti oris
 homines, qui audeant dicere: *Menda-
 cium calidum, mendacium optimum est.* a
 O vani & fatui! nec calidum, nec fri-
 gidum, nec iocosum mendacium, nec
 officiosum vllō Honesti pallio satis tege-
 tur. Possumus etiam furando prodesse,
 præsertim si egenus, cui furtum dona-
 tur, sentit commodum; & opulentus,
 cui aliquid aufertur, incommodum non
 sentit. Sed nunquid ideò tale furtum,
 poterit non esse peccatum? eadem est ra-
 tio mendacij quod prodesse creditur;
 Hoc enim licet plurimis prodesset, men-
 tienti tamen nunquam non obest. Men-
 dacium omne peccatum est. Sed amplius
 obijciunt; An non & Abraham coniu-
 gem Saram, suam esse sororem dixit? An
 non

a *Plautus Mostellar. act. 2. Scen. 1. v. 135. Calidum hercle audisi esse, optimum mendacium.*

non Pharaoni furtum fecerunt obstetrices Ægyptiæ? Hic Augustinum pro me respondentem audite : Quando nobis, inquit, de scripturis sacris mentiendi proponuntur exempla, aut mendacia non sunt, sed putantur esse, dum non intelliguntur; aut si mendacia sunt, imitanda non sunt, quia iusta esse non possunt. Vnde obstetricibus his, & Rahab meretrici benefecit Deus, non quia mentitæ, sed quia misericordes fuerunt in homines Dei. Ita Deus vno tempore in vnâ causâ vidit factum misericordiæ, & factum fallaciæ; bonum remuneravit, & propter hoc bonum, malum illud ignouit. *a* Iacob quod matre fecit auctore, vt patrem fallere videretur, si diligenter & fideliter attendatur, non est mendacium, sed mysterium. In figuris enim quod velut mendacium dicitur, bene intellectum verum inuenitur. *b*

Tertiò, num ergo, inquirunt, veritatem quandoque celare non licet? Licet quandoque; aliud est autem mentiri, aliud est verum occultare; aliud est fal-

f 3

sum

a Aug. l. de mend. c. 15. *b* Idem l. contra mend. c. 10.

sum dicere, aliud est verum tacere: Hoc rarò nec nisi certâ lege permissum, illud nunquam. Profectò veritatem velle tegerè, signum est volentis fallere: atque vt hi forices suis capiantur indicijs, hæc ferè signa sunt mentientium.

Hærerè, balbutire, obscurè loqui, titubare, colorem ducere, vultu sibi non constare, anxie dicta comere ac polire, crebris exaggerationibus vtì, de longinquis, de vetustis nescio quæ grandia commemorare, ipsâ subinde trepidatione aut inconstantiâ dicendi se prodere, longis ac varijs verborum ambagibus dicenda inuoluere, plurima miscere, & sermonis tumultu confundere, hoc demum agere, ne veritas ex toto in conspectum veniat. His indicijs hi forices produntur & pereunt. Et in eos quidem qui veritatem tot adscititijs inuolucris obnubunt, grauitè commotus Augustinus: Quisquis, inquit, veritatem occultat, iram Dei super se prouocat, quia magis hominem timet quàm Deum. Vterq; reus est, & qui veritatem abscondit. (audite Regum, principumque consiliarij) & qui mendacium dicit, quia & ille prodesse

lesse non vult, & iste nocere desiderat.

§. II.

Sed quartò dicunt qui mendacijs patrocinantur, Vt iurgium exeamus, vt oburgationes vitemus, vt alterius iram caueamus, aut etiam ne periculum incurramus, vel damnum faciamus, modestè aliquid fingimus, quod ipsa sæpe verecundia & pudor persuadent; quid hoc demum tanti? O miseri & cæci! alterius iram attenditis, & conscientiam vestram non attenditis; damnum metuitis, & peccatum non formidatis; sic obolum æstimatis, & florenum perditis; foramen vnum obstruitis, & grandius detegitis; verecundiæ consulitis, & conscientiam calcatis, humanam reprehensionem euaditis, & diuinam in vos iram concitatis: quantò fatius esset vera dicere, errorem fateri, culpam si qua est deprecari, quàm mentiri, nec tamen malo mederi. Hic iterum vobis Augustinum ingero, qui nos adeò ab omni mendacio vult esse alienos, vt potiùs mori malimus, quàm mentiri, nam qui ideò mentitur vt viuat, moritur antequam moriatur. Ipsa inte-

grè admetior Augustini verba: Quis, inquit, obseruat vanitatem? qui timendo mori, moritur. Timendo enim mori mentitur, & moritur antequam moriatur, qui ideò mentiebatur vt viueret. Mentiri vis ne moriaris, & mentiris & & moreris: & cum vitas vnā mortem quam differre poteris, auferre non poteris, incidis in duas, vt prius in animā, postea in corpore moriaris. Vnde hoc, nisi obseruando vanitatem? *a* Ergo generosus animus cum mori sciat, mentiri nesciat. Et fuerunt sanè quibus longè suauius visum est mori, quàm mentiri. Rem mirissimam narrat Hieronymus de muliere septies ictā. Hæc adulterij falsò accusata, cum iam in equuleo torqueretur, sexu suo fortior, oculis quos à tortore liberos habuit, cælum suspexit, & fluentibus per ora lacrimis: Tu, inquit, Domine I E S V, cui occultum nihil est, qui corda scrutaris & renes, tu testis es non ideò me negare velle, ne peream, sed ideò mentiri nolle ne peccem. Aderat simul iuuenis, qui falsò de eodem scelerate accusatus, & illam & se reum mentiebatur,

a August. tomo. 8. in Ps. 30. ante finem.

batur, vt tormenta effugeret. Illa hunc allocuta: At tu homo miser, ait, si perire festinas, cur duos interimis innocentes? Equidem & ego mori cupio, sed non vt adultera: cedo iugulum, impauida ferum excipio, meam tamen innocentiam mecum feram. Cùm verò Iudex tormenta geminari iuberet, vna interim illius vox erat: Cæde, vre, lacera; non feci. Si dictis fides tollitur, veniet dies, quæ hoc crimen sine fraude discutiet. Sed iuuenis miserrimus in exitium suum mentitus, capite plexus est. Caput mulieris tangi quidem potuit, detruncari non potuit, ne septies quidem à diuersis carnificibus repetito ictu. Ita tandem libertate à Cæsare donata, & sanitati restituta est. *a* Mori sciuit hæc virago, mentiri nescijt. Omni morte deterius, mendacio commaculari.

a Hieron. epist. 45. ad Innocent.

§. III.

Obijciunt quintò præfertim mercatores, propolæ, caupones: Reuera si non mentiremur, fame necaremur, imò & iurare & nonnunquam peierare oportet eum, qui merces tractat; hæc sacra aliter

non constant. Sed hoc ipsum, ô viri, frigidissimum est mendacium, merces vix vllas extrudi posse nisi mendacio vestitas. Multò faciliores essent emptores, si candidè pretium indicari scirent, iam verò nec iurantibus quidem credunt, sapere docti non vnâ solùm experienciâ. Illud Iobi plurimis ex asse conuenit, quos non tam mercatores, quàm fabricatores mendacij par esset appellare: qui dolent damnum pecuniæ, non dolent damnum iustitiæ. Posito, inquit Augustinus, in angustijs aut damno pecuniæ, aut damno iustitiæ, dicitur tibi; perde potiùs pecuniam, ne perdas iustitiam. Tu autem cui non dulcis est in ore iustitia, contristatus eligis aliquando magis amittere aliquid de iustitiâ, quàm vel numum de pecuniâ, & percutiste damno grauiore, implens saccellum tuum, & exinaniens cor tuum. *a*

Vetus & fide dignus scriptor commemorat, duos ciues Colonenses ob mendacium & periurium, à suo Curione acriùs reprehensos. Horum alter: Domine, inquit, mercaturam facturus, & mentiri

mentiri sciat necesse est & iurare : hæc
 nostra est Rhetorica ; absque hac esset,
 iam periremus. At enim, inquit Curio,
 hoc grande nefas est, diuinâ lege vetitû.
 Ad quæ illi : Quis mercatorum, aiunt,
 hanc legem seruet ? Qui iustitiam, in-
 quit sacerdos, & cælum amat. neque
 hîc expensis ullis opus est ; ab vnico VELLE
 pendent hæc omnia. Et obsecro con-
 silium meum sequi ne pigeat, & aliquan-
 to saltem tempore sine mendacijs & iu-
 ramentis pretium mercibus vestris sta-
 tuite, & miras rerum vestrarum succes-
 sus habebitis. Promittunt eius rei expe-
 rimentum sumpturos vno anno. Sed ma-
 lè res cedere videbatur, emptoribus ad
 alios defluentibus, quod Deus diabolico
 licere permisit. Anno igitur exacto re-
 deunt, & sortem improspèram querun-
 tur. Quos ad constantiam sacerdos ani-
 mans : Quare dubitatis, inquit, modicæ
 fidei ? hæc vaframenta sunt diaboli non
 in longinquum itura : constet sibi vester
 animus ; fugite iniquitatem, & non erit
 quod metuatis paupertatem ; Deus bene-
 dicet conatibus vestris. Ita denuo pro-
 miserunt mendacijs & iuramentis absti-

nere omnività, etiamſi ad mendicitatem detruderentur. Promiſſis ſteterunt, & è verbis fecerunt facta ſucceſſu iam lætiſſimo. Nam mirè ab omniaibus frequentari cœperunt, & breuî, quod ipſi mirabantur, rem auxerunt honeſtiſſimis rationibus. Tanti fuit non velle diteſcere mendacijs. *a* Volatilis opulencia eſt quæ rationibus creſcit inhoneſtis.

Obijciunt ſextò, Ecquis adeò ipſe ſibi ſit inimicus, vt grande commodum figmento non grandi comparandum reſpuat? Xiphilinus narrat, Liuiam Auguſti Imperatoris coniugem Numerio Attico viginti quinque myriadas drachmarum, hoc eſt, viginti quinque millia coronatorum promiſſiſſe, modò iuraret, viſum à ſe Auguſtum Cæſarem defunctum aſcendere in cælum. Quis hîc tam ferreus ſit, vt fingere nolit, cum tot argenteæ offeruntur linguæ? Quid ſi, aiunt, gratia omniſque fauor ſit amittendus, ni mentiaris, ſi detrimentum ingens ſeu proprium ſeu alienum vrgeat? vellemus eſſe amici veritatis, ſed ſine diſpendio rei familiaris. O plumbea capita! ò caudices, non
homines,

a Caſarum l. 3. mirac. c. 37.

homines, tam nihil capitis, vt nec sanctissimorum virorum auctoritas, nec ratio vlla, nec vllæ sacrorum voluminum minæ à mentiendi licentiâ vos abducant. Augustinum non audistis? qui moriendum potiùs quàm mentiendum asserit. Sed Augustinum reduco, qui vestris vos armis iugulat, nam velut vnus è vobis: Si quis, inquit, ad te confugiat, qui mendacio tuo possit, morte liberari, non es mentiturus? si aliquis ægrotus interroget, quod ei scire non expedit, qui etiam possit te non respondente grauiùs affligi: audebísne aut verum dicere in perniciem hominis, aut silere potiùs quàm honesto & misericordi mendacio valetudini eius opitulari? Exempli causâ: Graui morbo periclitatur ægrotus, cuius iam vires ferre non possint, si ei mortuus vnicus & charissimus filius nuntietur: Si à te quærit, an viuat, quem vitam finisse tu nosti, quid respondebis, quando quicquid aliud dixeris præter vnum de tribus; aut mortuus est, aut viuit, aut nescio, nihil aliud credit ille quàm mortuum: quod te intelligit timere dicere, & nolle mentiri? Tantundem valet, et-

iam si omni modo tacueris. Ex illis autem duo falsa sunt, Viuit, &, Nescio, nec abs te dici possunt nisi mentiendo. Illud autem vnum verum, id est, mortuum esse, si dixeris, & perturbati hominis mors fuerit subsecuta, abs te occisus clamabitur. Huic quæstioni idem etiam Augustinus respondens: Quis ferat, inquit, homines exaggerantes, quantum sit mali salubre mendacium deuitari, & homicidam diligi veritatem? Quid quòd vitæ huius tales amatores sunt, vt eam non dubitent præponere veritati, ne homo moriatur, imò vt homo quandoque moriturus, aliquantò ferius moriatur, non tantum mentiri, sed etiam peierare nos volunt. His atque talibus copiosissimè se arbitrantur vrgere, vt si consulendi causa exigit, aliquando mentiamur. Contra illi quibus placet nunquam sic mentendum, multò fortiùs agunt, vtentes primò auctoritate diuinâ, quoniam in ipso decalogo scriptum est: Falsum testimonium ne dicas; quo loquendi genere Lex diuina complectitur omne mendacium. Sed ne aliquis contendat, non omne mendacium, falsum testimonium esse
appel-

appellandum, quid dicturus est ad id quod scriptum est : Os quod mentitur, occidit animam. *a* Quod ne quis arbitretur, exceptis aliquibus mentientibus posse intelligi, alio loco legat, Perdes omnes qui loquuntur mendacium. *b* Unde ore suo ipse Dominus sic inquit : Sit in ore vestro, Est, est; Non, non; quod autem amplius est, à malo est. Hinc & Apostolus, cum exuendum veterem hominem præciperet, quo nomine omnia peccata intelliguntur, consequenter ait, in primis ponens, Quapropter deponentes mendacium loquimini veritatem. Non est ergo verum, aliquando esse mentiendum. *c* Ita Augustinus sentit. Quid hoc tam multiplici testimonio illustrius, quid grauius dici potest? In saxum obriquit, qui hæc non audit, aut spernit. Et quid obsecro humanos fauores tantopere ambitis, & negligitis diuinos? Erit sanè tempus cum humana gratia non iuuabit, & aberit diuina; vtraque miserè spoliati quò ibitis? Meliora docens Sira-cides : Homo sensatus, inquit, credit legi

legi

a Sap. c. 1. v. 11. *b* Ps. 5. v. 7.

c Aug. serm. 4. l. contra mend. c. 5. § c. 18.

legi Dei, & lex illi fidelis. *a* Vtcunque res cadant, nunquam deferenda est veritas. Quanti vitarunt cineres, in prunas delapsi? quanti fugerunt fumū, & incidunt in ignem? ita plurimi ne cogantur erubescere, audent fingere; & quia horrent pudefieri, eligunt mentiri; sed reuerā dum Charybdim euitant, incidunt in Scyllam, & dum minus declinant, in longè grauius damnum incurrunt. Dominus solus sufficit sustinentibus se in viā veritatis & iustitiæ, nam lex eius veritas. *b* Neque vllus putet mendacio eam assui posse honestatem, vt licitum dicatur. Ab Augustini calamo res certa est: Cū opera ipsa, inquit, peccata sunt, quis est, qui dicat caussis bonis esse facienda, vt vel peccata non sint, vel quod est absurdus, iusta peccata sint. Si hanc probaremus theologiam, tandem casta adulteria, iusta furta, inculpata homicidia, venena permissa erunt, si licita sint vlla mendacia. Itaque peccatum est omne mendacium.

a Eccl. c. 33. v. 3.

b Idem c. 34. v. 22.

§. IV.

Vltimum quod hac de re proposuimus
expli-

explicandum, est pœna mendacij diuersa. Apud Indos, Philostrato teste, mos obtinuit, vt si quis deprehensus vel semel in mendacio fuisset, ignominiâ notaretur, & magistratu moueretur, quod communem hominum societatem mentiendo fraudasset.

Apud veteres Francos & Sueuos cogebatur mendax canem, impudentiæ symbolum, in humeros sublatus circumferre. Hæc mitia & humana sunt supplicia; Deus aliter punit, seuerior longè sententia in mendaces ex alto dicitur. Curia cælestis vnicum, leue, & nemini noxium mendacium subitâ morte vindicat. Ananias & Saphira Christiani coniuges interrogati ab Apostolorum Principe, num tanti agrum suum vendidissent, quanti allatum pretium esset, cum solas illas voculas duas respondissent, *Etiâ, tanti*, nece repentinâ velut fulmine tacti, corruerunt ambo. *ô Hem!* mendacium vnicum nec vlli exitiosum, capite & vitâ luere? Poterant illi retinere sua, nulla eos lex cogebat in alienum ærarium

a Philostr. de Apollonio L. 2. c. 12.

b Act. c. 5. v. 1. & seqq. ad 11.

ararium facultates omnes inferre, sed quia videri volebant, omnia sua dedisse, subito sunt extincti. Hinc optimè lobus apud animum suum decernens: Quia donec superest halitus in me, inquit, & spiritus Dei in naribus meis, non loquentur labia mea iniquitatem, ne lingua mea meditabitur mendacium. *a*

Mendiculi duo, quod Nicephorus commemorat, tam à centonibus quàm à confutis mendacijs diuites, Epiphanium Antistitem transiturum in viâ obseruarunt, & vt stipem caperent largiorem, illorum alter officiosè se mortuum finxit, cùmque Epiphanius transfiret, alter non sine fictis lacrimis querebatur, ob extremam inopiam nihil eorum quæ sepeliendo deberentur, suppetere. Epiphanius vultu serio: DEVS, inquit, sit illi propitius. atque vnà pecuniam dans flenti: Tu, inquit, funus hoc cura; hic tuus socius non surget ampliùs. Abeas modò, cogitabat viuus, nec enim tuâ præsentia egemus ad pecuniam ex æquo diuidendam. Abijt Epiphanius, iamque nemine præsentem, alter circumspiciens curiosè, pede socium icit, monuitque, securus

surgeret. Neque vox, neque sensus. Al-
 ter iterum alloqui, atque etiam laudare,
 quòd mortuum tam doctè ex viuo repræ-
 sentaret. Necdum alter respondere.
 Tandem iste: Heus tu mortue, inquit,
 tandem surge, aut nec obolum impetra-
 bis è datâ pecuniâ, & simul cadauer vtrâ-
 que manu concussit, tanquam risum diu
 repressum excitaturus. Sed necdum vox
 vlla, aut vllus sensus. Ita res nata è ioco,
 patuitque miserum verè mortuum esse.
 Mox alter actutû præfulem currendo in-
 sequi, & vbi ad illum peruenit, hîc ma-
 gis quàm antea & seriò lamentari, men-
 dacium fateri, fraudem ex inopiâ confi-
 ctam, sed hanc culpam non ampliùs vn-
 quam repetendam; misereretur porrò
 mortui, iuberetque precibus reniuiscere.
 At Epiphanius necdum mendacio recon-
 ciliatus: Tu verò, inquit, sepeli socium;
 Deus sententiam non mutat.

Affirmant quidem sacra volumina:
 Os quod mentitur, occidit animam. Mi-
 nimùm animam; at subinde corpus cum
 animâ iugulat. Adeò DEVS acerbè & pe-
 nitus odit mendacium.

In insulâ Tenedo lex olim fuit, quod
 Suidas

Suidas memorat, *a* vt ponè iudicem cum securi staret carnifex, in hoc paratus, vt si quis falsi testimonij, falsæ accusationis, aut cuiuscunque tandem mendacij conuictus fuisset, protinus securi feriretur. Hinc vetus verbum, *Tenedia securis*. Supra nos iudex in alto est apud quem nunquam non vigilat securis, iam huic, iam illi impingenda: Deus vitæ necisque dominus videt auditque omnia, nec parcat in veritatem delinquenti. quòd si non toties sua mittat fulmina, quoties veritas conspuitur, certè tarditatem supplicij, grauitate compensat; vltor procedit ferus, sed seuerus. Nam, Opera manuum eius veritas, & iudicium. *b* Ipse protector est omnibus exquirentibus se in veritate. *c* Imò omnes viæ eius, misericordia, & veritas, & iudicium. *d*

a Suidas, voce τενέδιος.

b Ps. 110. & 7. c Eccl. c. 2. & 13.

d Tob. c. 3. & 2.

§. V.

Ideò Paulus tam grauiter hortatur: Induite nouum hominem, qui secundùm DEVM creatus est in iustitiâ, & sanctitate veritatis. Propter quod deponentes mendacium

dacium, loquimini veritatem vnusquisque cum proximo suo. *a* Paulinum hoc præceptum tam alto pectore combiberunt felicioris æui Christiani, vt mori maluerint, quàm semel mentiri, quod Iustinus Martyr testatur. Quapropter quicumque Christiani sanguinis vult censeferi, extremè auerfetur discipulus esse diaboli, qui solus est magister, & auctor mendacij: Nemo sic lucellum amet, aut ignominiam metuat, vt animam suam mendacijs occidat. Si vos, inquit Christus, manseritis in sermone meo, verè discipuli mei eritis, & cognoscetis veritatem, & veritas liberabit vos. *b* Christianorum igitur omnium eadem vox sit quæ Luciliani: *Mentiri non est meum*: quicquid falsi est detestor & execror; mens, lingua, manus, oculi veritatem spirent. Neque mendacia solùm, sed etiam affines mendacijs amphiboliæ & verborum subdoli anfractus cauendi, quibus auditor nequiter inuoluitur, vt quid è duobus debeat credere, non dispiciat. Cauendæ similiter rerum exaggerationes,

a Ephes. c. 4. v. 24. & v. 25.

b Ioh. c. 8. v. 31. & v. 32.

nes, quæ vix vnquam sine mendacio, mendaciue suspicione adhibentur. Vnde fit vt ij qui res solent adeò exaggerare, apud prudentes vix vllius sint existimationis. Nam eos plerunque malignior fama insequitur, nec immeritò dici solet de tali : Hic non mentitur quidem, sed nec dicit verum. Christianus quantus quantus est in verba veritatis iuret.

Aqud Lacedæmonios olim legatus quidam Chius perorauit, sed oris ac frontis parum virili habitudine, facileque apparebat non solùm ad fraudes compositam orationem, sed capillitium quoque tinctum ac fucatum esse. Archidamus præsentis animi vir, & linguæ liberæ : Quid obsecro, ait, credendum censetis ciues, Legato huic qui in ipso etiam capite gestat mendacium capillis insertum? In hunc examussim quadret, quæ in aulis vulgò iam percrebuit definitio : Legatus est vir bonus, peregrè missus, ad mentiendum Reipublicæ causâ. Apage hos legatos à principum regùmque Christianorum aulis : ad Garamantas eant hæc monstra, & pacem vel bellum mentiantur, iuxta erit. Profanissimum hoc vul-

gus

gus & odit, & arcet sapientissimus Regum, qui supremo Numini supplex: Duo rogavi te, inquit, ne deneges mihi antequam moriar: Vanitatem & verba mendacij longè fac à me. *a* Cur tam strictum ab omni mendacio diuortium tam anxie vrges, ô Regum maxime? Quia perspectum habeo quòd oderit Deus falsitatem omnem: Abominatio Domino labia mendacia, qui autem fideliter agunt, placent ei *b* Cùm ergo Deus, tantus sit amator veritatis, non potest non ei charuisse, cui chara est veritas. Assiduus ad hoc exhortator Paulus: Nolite, inquit, mentiri inuicem, veritatem autem facientes crescamus in illo per omnia, qui est caput, Christus. *c* Eruditione simplici, sed salubri & verâ sic monebant veteres: Intemperantia facit hominem belluam, Mendacium diabolum, Veritas semideum. Nolite igitur mendaces esse aduersus veritatem. *d* Hinc illud Siracidæ sanctissimum monitum animo penitus affigendum: Ante omnia

opera

a *Prout* c. 30. §. 8. *b* *Prout* c. 12. §. 22.

c *Coloss.* c. 3. §. 9. *Ephes.* c. 4. §. 15.

d *Iacobi* c. 3. §. 14.

opera verbum verax præcedat te. *a*
 Quæ omnia Hipponensis præfulis testi-
 monium confignet : Elucet itaque dis-
 cussis omnibus, inquit Augustinus nihil
 aliud illa testimonia scripturarum mo-
 uere, nisi nunquam esse omnino menti-
 endum. Non enim cuiusquam commo-
 ditas aut salus temporalis perficiendæ fi-
 dei præferenda est. Quisquis autem esse
 aliquod genus mendacij, quod peccatū
 non sit, putauerit, decipiet seipsum tur-
 piter, cū honestum se deceptorem ar-
 bitratur aliorum. *b* Supremo ac fatali
 Orbis die, subtilissima quæque menda-
 cia ad solem detecta erubescunt; perden-
 tur omnes qui locuti sunt mendacium,
 triumphabunt omnes Veritatis amatores,
 quos æquissimus iudex regno dona-
 bit, immortalī, beato, non fi-
 niendo æternū.

a Eccl. c. 37. v. 20.

b Aug. l. de mend. c. 21. epiloga.

*Quàm variè & quàm gra-
uiter lingua MORDAX noceat.*

IN Occidentis Indiã piscosam esse volu-
crem ferunt, multæ admirationis; no-
men ei Alcatraz. Hæc prominente rostro
notissima incolis, plumas cinereas cro-
ceasque mixtim habet, rostrum ei duo-
rum palmorū est, & aue pœnè totâ lon-
gius, simul etiam acutissimum.

Lingua est quæ congruo nomine *Mor-
dax* dicitur, non absimilis Indicæ huic aui
Alcatraz, siquidem, non tantum rostra-
tos impetus habet, sed pœnè tota rostrū
est, ad infigendos morsus aptissimum.

Hanc *Mordacem* linguam seu illa den-
tibus armata sit, seu rostro, animus est
prosequi, sed breui dissertatione.

§. I.

Eustathius interpres Homeri, Cyprijs
eam fuisse legem affirmat, vt si porcus
alienas segetes depasceretur & vastaret,
fundi possessor, dentes ei truncare licitè
posset. Lingua Mordax tam frequenter
in alienos agros excurrit, & obuia quæq;
g . . . . . dentibus . . . . .

dentibus vastat, vt optandum prorsus, Lex illa Cypria reuiuiscat, de noxiæ feræ truncandis dentibus. Iure meritò exclamem: O Lingua ossibus cares, sed ossa comminuis! O Lingua Mordax quàm tibi dentes sunt acuti, qui vel ossa ad ipsas vsque medullas penetrent! Queritur Hebræus Psalter: Totâ die cogitauit in iniquitas lingua tua: sicut nouacula acuta fecisti dolum. *a* Ecceur officium mentis tribuit linguæ? nunquid & lingua cogitat, & intellectûs vicem fungitur? Acute & sapienter dictum, *Cogitauit*. Etenim lingua Mordax tam esse solet celer, quàm ferè ipsa intelligentia: quid velocius cogitatione? non minus velox est linguæ morsus, vix alter os pandit, & iam morsum sentit ab altero. Sed hæc diuinæ vindictæ trutina est æquissima, vt qui alteri dentes suos dat gustandos, etiam alterius gustet, vt qui momorderit, mordeatur. Id luculenter Abacuc prædicens: Nunquid non repente, inquit, consurgent qui mordeant te, & suscitabuntur lacerantes te, & eris in rapinam eis? *b* Sionis Rex David mordacitati

a Ps. 51, v. 2. *b* Abacuc, 5, 2, v. 7.

tati huic curandæ remedium dicitur, quale nec Æsculapius, nec Auicenna, nec Galenus, nec vllus Hippocrates, sed nec Apollo ipse suggererit: Quid detur tibi, ait, aut quid apponatur tibi ad linguam dolosam? *a* Velut medicus loquitur, qui ægroti linguam inspicit, num ea sit adusta, num scabra, num lentore glutinosa, & ex his signis pronuntians: Quid ergo detur tibi, aut quid apponatur tibi? Sagittæ potentis acutæ. Hoc cogita, hoc frequenti meditatione versa: si tu mordacem linguam tuam non coërcueris, aliorum pariter in te linguas sagittarum instar acuendas. his iaculis configêris, vt quod tu alijs feceris, hoc ab alijs & ipse tibi experiaris fieri. Talibus sagittis Deus rebellem contumaciam sternit. Mordantur, qui alios morsibus appetuerint. Neque vnquam deerunt, quibus vt instrumentis vtatur Deus. Rex David hos morsus sentiens: Acuerunt, inquit, linguam suam sicut serpentes. *b* Dentibus eorum arma & sagittæ; & lingua eorum gladius acutus. *c* Ferro & chalybe conflata sunt verba illorum, si molem spe-

a Ps. 119. v. 3.

g 2

etes;

b Ps. 139. v. 3. *c* Ps. 56. v. 5.

ctes; si celeritatem, iaculorum alas præuertunt. In regiâ Saulis aulâ hoc ipsum expertus est Dauid, cuius fama complurium dentibus, Doëgi præsertim, fœdè lacerabatur. Sed nec suammet coniugem Micholem in se mitiorem habuit. Hæc femina dentes aprugnos marito regio infixit, nec tamen aliud sibi sumpsit conuellendum, quàm magnam in Deum pietatem. Audite mordacissimum os: Quàm, inquit, gloriosus fuit hodie Rex Israël discooperiens se ante ancillas feruorum suorum, & nudatus est, quasi nudetur vnus de scurris. Quid quæso potuisset acerbius dici aut mordacius? Compendium hîc habes irrisûs, calumniæ, sarcasmi, scommatis, morsûs. Neque tamen Rex Dauid hîc dentibus caruit, sed planè modestis, & qui defenderent potius, quàm læderent. Viuit Dominus, inquit, quia iudam ante Dominum, qui elegit me potius quàm patrem tuum, & quàm omnem domû eius (hoc habe mea Michol) & ero humilis in oculis meis: & cum ancillis, de quibus locuta es, gloriosior apparebo. *a* Qui venari vult

vult apros, canes alex committat neces-
se est; qui certare vult dentibus, dentes
sentiet, & morsus morfibus fideliter re-
pensos.

§. III.

Germanis ridiculum, vt videtur, im-
precandi genus est, sed opinione graui-
us. Solent illi ioco, vt verba sunt, im-
precari: Vt te musculus commordeat.
Malit quis morderi à Leone, vt vel hone-
sto vulnere insigniatur, vel vt morte glo-
riosâ occumbat. musculi morsus infamis
est. Lactantius egregiè docet, quo artifi-
cio Deus in ore humano fornicem strux-
erit: Sub hoc molli fornice, sub hac ca-
mèrâ, palati lingua, velut musculus ca-
uô abditus latet. Et quamuis dentes, of-
sea cataracta porta, a sit obiecta, &
quamuis labia, ostium coriaceum sit op-
pansum, quod nec aura quidem pene-
tret: hæc tamen quandoque omnia fru-
stra sunt. Subitò musculus ille profilit,
& celerrimè mordet. quo nequissimos
canes imitatur, qui per blandimenta ac-
cedunt, & dentibus repente inuadunt.
Sed nequam ille musculus, non pedes
tantum, vt plerunque canes, sed digi-

tos, aures, oculos, crumenam, & quicquid hominis est, admordet. Etenim lingua Mordax, modò istius suspectas opes, illius modò ridiculam paupertatem, modò huius infacundam balbutiem, iam alterius incultos mores, iam quorundam superuacuas curas, iam aliorum (cùm alia non potest) distortum os mordet. Raras habet ferias lingua his morsibus assueta.

Proponit Tullius ænigma, quod quinque omnino litteris constat, tripliei LLL. & geminis MM. Iurgium erat inter duos, quorum iste Memmius, ille Largius audiebat. Demum vt verbis pondus accederet, etiam dentes strinxerunt: præcipuè Memmius, qui vt canem commodiùs ageret, hominem exiit, & brachium Largij fædè corrosit. Hinc natum illud:

Lacerat lacertũ Largij, mordax Memmius.
Hoc equidem verè mordere est, non dentatis solùm dictis configere, sed ipsos etiam dentes adiungere. Vtrunque barbarum, vtrunque inhumanum, alterum etiam caninum est. Hic Paulus seuerè minatur, atque: Si inuicem, inquit, mor-
detis

detis & comeditis, videte ne ab inuicem
 consumamini. *a* Si descendant in certa-
 men duo pugnaces, iurgiosi, duo detra-
 ctiores aut liuidi, & comedent & morde-
 bunt inuicem : videant ergo ne ab inui-
 cem consumantur.

Profectò mordax lingua non rarò cæ-
 dium causa extitit. Heidelbergæ ante
 annos complures conuiuium socialiter
 institutum, conuiuæ salibus etiam ac fa-
 cetijs condierunt. Fuit inter hos conuiuia
 mordacior, quàm facetior, & certum
 aliquem è præsentibus coronâ petijt : Alter
 iam aliquoties dictis mordacibus saucius,
 cùm ea nec artificiosè eludere, nec pati-
 enter perferre posset, impatientiâ victus
 abiit è conuiuium, vltionem coquens in ac-
 censo pectore. Hoc autem in viâ apud se-
 consilij reperit : certo in tenebris loco
 operiri, & cùm mordax aduersarius esset
 transiturus, stricto eum gladio salutare,
 & saltem in fugam compellere, vt esset
 quod in eo socij riderent. Non fefellit
 hominem locus & occasio ; adest aduer-
 sarius in insidias delatus ; hîc alter stricto
 in eum gladio irruit. Sed nec iste cessit
 cùm probè incaluerit vino, quod etiam

in prælia trudit inermes; ita stetit vinctus
 vi repulsurus. Ergo insidiator maiori
 conatu in hostem insurgit, cuius pop-
 litem ita læsit, vt ex eo vulnere paucis
 post diebus fuerit mortuus. Hanc cædem
 vna oris mordacitas patrauit. *a* Vbi non
 ad cædes instigat mordacitas, odia certè
 immortalia infeminat animo.

Fuit vt in conclauis aliquot principes
 Germaniæ Maximilianum II. Impera-
 torem breuè proditurum expectarent.
 Sermones varij, & ferè, vt solet, de bel-
 lis & rebus exterorum. Hic vnus princi-
 pum, iuuentâ exultans, facetias sparge-
 re, nec gestu semper decoro vti, imò et-
 iam non nihil vitulari. Acerbiore hoc
 oculo notauit principum vnus, magnæ
 auctoritatis, qui mores tam solutos ace-
 to stringendos censens, liberâ voce: Do-
 mine Landgravi, ait, videor mihi nosse,
 cui stomacho cibus fores aptissimus.
 Cuinam, inquit iste? Mox alter princeps:
 meorum leonum, ait, nam multum car-
 nis vitulinæ habes. *b* Mehercule satis
 morda-

a *Manlius tom. 2. collect. præcept 5 msh pag. 152.*

b *Ihr werdt recht für meine Löwen/ dann ihr
 habt vil Kalbfleisch.*

mordaciter dictum; sic notari solent qui petulanter se gerunt, & vitulantur. Nec tamen os preffit iuuenis Landgravius, & linguâ iam concitatiore: Videor, inquit, & ego mihi nosse ad quam rem tua celsitudo perquàm idonea foret, si liceret id proferre, & æquò ferretur animo. Licet, inquit princeps, nec iniquo id animo ferretur. Tum Landgravius promptissimè: Tua celsitudo, inquit, mirè opportuna esset ad educandas adolescentes simias, quò perfidiam celerius addiscerent. Hi verborum morsus reciproco dente infixi, immortalis odij fuerunt plantarium.

Non multò suavius Iureconsultum momordit vir nobilis. Conuiuiam egerat Iureconsultus apud nobilem virum, cumque iam domuitionem pararet, ac valediceret, vocatus est morio, quem digito monstrans Nobilis: Domine Doctor, inquit, nunquid & ego hîc exercitatum probè doctorem habeo? Ad quæ conuiua ex tempore: Profectò, inquit, bene mones, huic ego simillimum domi

g s

meæ

a Erw Gnaden wer gut das man jung Affen
ben ihr aufferzug/damit sie vnirew lernet.
Mauslus tom. 2. collect. mshi pag. 303.

meæ alo, è tuâ familiâ natum : Vale. Amicitiam & inter istos etiam hi morsus diffuerunt. Mordaci linguâ careat, qui amicos vel nouos ambit, vel retinere cupit veteres.

§. III.

Gregorius Turonensis Præful memorat, quosdam è Theodorici regis exercitu milites, in sancti Iuliani templum manus inferre ausos, pauperum reculas illic velut in asylum collatas diripuisse; sed Nemesein à tergo hæsisse, sacrilegos in furorem versos, à se ipsis laceratos esse dentibus. *a* Quis furor, ô viri, quæ vos agitat infania? saltem à membris proprijs dentes abstinete. Hoc inter Christianos magnis clamoribus vrgendum: Quid ô Christiani mutuis vos morsibus fatigatis? Quid ô mordaces Memmij, non lacertos dentibus, sed aculeatis dictis laceratis animos? Eône vos furor impellit, vt vestra etiam membra discerpere voluptati sit? An verò ignoratis, *Quoniam inuicem membra sumus?* *b* vnius certè corporis. Qui hominem sibi similem

a Greg. Tur. l. 3. hist. Franc. c. 12.

b Ephes. c. 4. v. 25.

lem tam barbaro laniatu inuadit, hoc agit quòd os famis impatiens facit, cùm brachium in eodem corpore sibi proximum dilaniat, placandæ fami. Et nos, *inuicem membra sumus*. Quisquis alium læsit, ipse sibi nocuit. *Quoniam inuicem membra sumus*. Quid ergo dum alios petimus, nos ipsos ferimus? Quid pro verbis dentes iaculamur, neque tam dictis quàm moribus pugnamus? Subit memoriam miles Lusitanus, qui in Diensi obsidione, cùm glans plumbea deesset, ipse subito consilio dentem sibimet excussit, eoque fistulam æneam oneravit, explosit, fauciauit hostem. Neque piget elegans de hoc prælio Epigramma subiungere:

Arx ubi Memnonias arcebat Iberaphalangas

Alternòque frequens ibat ab hoste cruor:

Ferrea confertum spargebat Iberus in Indum

Fulmina, glandifero fulmina parta tubo.

Nec casso tonuère metu; sed sparsa cadebant

Certius, ac Geticâ torta sagitta manu.

Nam quot tela tubus, tot habebat funera

quoque campus;

Sepe simul strages glans dabat una duas.

Letiferi deum defecit copia telis,

Quæsitique manum destituere globi.

Insultare magis tamen ac magis institit Indus,

Nudaque contempto valla subire metu.

Non tulit exermis ludibria barbara miles;

Tela mihi desint; telum Ego, dixit, ero.

Extrahit inde oris genuinū ē carcere dentem,

Fartaque dentatis glandibus æra grauat.

Continuo clypeos & ahena repagula rumpunt,

Et penitus lacerant ossea frustra sinus.

Qua nouus iratis manibus furor armis mini-

Ore, sibi ut possit tela parare, parit. (Strat.?

Prælia nunc nostris profer Samsonia! Samson

Maxillâ; nostri prælia dente gerunt. a

His nos armis quotidie præliamur, nam

ut hosti grauius noceamus, ipsos etiam

dentes spargimus. vbique rixæ, vbique

dentatissima iaciuntur tela, voces vbiq;

mordacissimæ sparguntur. Vide mihi

hominem præfracti cerebri, turbidum,

altercatorem, iracundum, quantum hic

acrimoniæ in verbis habet, ut rictum ia-

ctat, ut morsus diuidit! ut obuiū quemq;

aduersariū sibi statuit, & morsu premit!

quisquis in hunc incurrerit, hostis est,

& mox dentes sentiet. Caue canes qui

non latrare solùm, sed & mordere solent.

a Iacob. Biderman. l. 3. epigram. 80. Caue

Cave feles, quæ tergo nitent, sed vnguibus, & dentibus nocent. *a*

Cum infans plorat, subinde nutricis consilium est, impingendum illi esse calicem mulsi, vt plorare desinat. Mordacem alterius linguam vix aliter placaueris; aut enim silendum tibi est, aut quàm mollissimè loquendum. Responsio mollis frangit iram, sermo durus suscitatur furorem. *b* Si ergo vis vt alter desinat mordere, tu ei mulsi calicem impinge; verborum dulcedine hominem delini; aut file, & abi. Mordacem linguam haud aliter effugeris, & correxeris. Hæc offa hos canes sopit.

a Psal. cxxxviii. / wie hastu ein so glatten Balg / vnd schayrffe Klatten! du chust wie alle Katzen / die vornen lecken / vnd hinten tragen.

b Prov. c. 14. & 1.

CAP. VIII.

Lingua MVRMVRANS quàm ubique obuia sit, simulque supra modum noxia.

GRaue oris vitium est spumare, & eos quibuscum loquaris, velut pluuiam minutatim rorante perspergere, vt auditores tui non tantum te audiant, sed &

sentiant loquentem, sparsione inamœ-
nissimâ rigati. Hoc oris vitio laborat,
quisquis recta monentibus aut iubenti-
bus obmurmurat. Talis fuit Euangeli-
cus ille vitior, qui patremfamilias hac
oris spumâ inundans : Hi nouissimi vnâ
horâ fecerunt, inquit, & pares illos no-
bis fecisti, qui portauimus pondus diei
& æstus. Nec ille solus patremfamilias ob-
latrauit; asseclas etiam habuit æquè fre-
mebundos, ob illiberale, vt ipsis vide-
batur, diarium. Hos Matthæus descri-
bens: Et accipientes, inquit, murmura-
bant aduersus patremfamilias, arbitrati
quòd plus essent accepturi. *a* Fœdi spu-
tatores, de quibus verè dixeris, qui plu-
rimùm murmurant, minimùm laborant:
Linguâ tam prompti, manu plerumque
tardi sunt.

Hanc infamem oris spumam nunc de-
tergemus, explicaturi, quàm foedum &
graue, sed & quàm vsitatum sit vitium
Obmurmurare. Itaque lingua *Murmura-*
rans nunc emendanda est.

a Matth. c. 20. §. 10. 11. 12.

§. I.

Fabularum parens Æsopus, prout ip-
sius

sus est mos, hanc texit narrationem. Hominis pagani filius, cochleas ædiculis suis etiamnum claufas lixauit, cùmq; fridorem ederent: ô malæ bestiolæ, inquit, quæ tum maximè canitis, cùm vestræ vobis domus incenduntur! Hæc Christianæ virtutis indoles est, tunc demum lætùm canere, cùm omnia sunt turbatissima. Beatus Paulus varijs ærumnis pressus: *a* Repletus sum, inquit, consolatione, superabundo gaudio in omni tribulatione. perinde si dicat: Nunc mihi est optimè; cùm pessimè habeo; nunc canto exultans, cùm vultum lacrimæ turbant. Hoc animo erant Christianorum primi, qui rebus omnibus ereptis, cùm iam ducerentur iugulandi, cùm iam flammæ cernerent suo capiti minitantes, eum tamen vultum præ se tulerunt, ijs lætitijs incesserunt laudantes gratantesque, ac si ad semestrem Assueri epulum irent. Hos idololatræ sæpissime mirati, quærebant mutuò: Quod genus hoc hominum? qui quò peius tractantur, hoc animo suus exultant; res hæc pænè supra exemplum est. Perfectæ scilicet patientiæ signum erat, & quod Mundum

omnem res sibi suas habere iussissent, solo Deo contenti. Vbi patientiæ defectus est, non opus bonis exuerè, domum incendere, ad mortem raptare; minores machinæ sternent. Homo impatiens rebus leuissimis in furorem agitur: explora, & hunc talem vel minimo digitulo trude, tres obolos aut quadrantem ei subtrahe, & querelis incesset cælum terramque, tonabit, mugiet, murmurabit, & fremet velut infans. Et hoc est *Murmurare*; querelas cum impatientiâ effundere. Mala radix, quid ab eâ boni expectes? siquidem murmuratio aut è superbiâ, aut ex auaritiâ, aut ex inuidiâ, aut ex magnâ nascitur impatientiâ. Elati supercilij Phariseus, qui Christum conuiuam habuit, & Magdalenam super conuiuio vnictricem admisit, ob elationem clam murmurans: Hic si esset propheta, inquit, sciret vtique, quæ & qualis est mulier, quæ tangit eum. ^a Iudas Iscariotes nequissimus proditor, ob auaritiâ murmurans: Quare, inquit, hoc vniuentum non venijt trecentis denarijs, & datum est egenis? Dixit autem hoc non quia de egenis pertinebat ad eum,

sed quia fur erat, & loculos habens. *a* Vinitores illi ob inuidiam potissimum murmurabant, illud grauiter questi: Hi nouissimi vnâ horâ fecerunt, & pares nobis fecisti. Hebræi cùm in vastissimâ eremo iter facerent, ob magnam laboris impatientiam murmurarunt; Nam ortum est murmur populi quasi dolentium pro labore contra Dominum. *b* Hæc verè Iudaica est cantilena: Iudæos habent magistros qui murmurant, illi magistrū habuerunt Cainum, qui de fratre interrogatus, respondit, Nescio; nunquid cultos fratris mei sum ego? *c* Iudæos Deus tam amicè ac humaniter tractare nunquam potuit, quin semper obmurmurarent. Clamores illorum assidui erant isti: Forsitan non erant sepulchra in Ægypto, ideò tulisti nos, vt moreremur in solitudine. *d* Quid bibemus? Et murmurauit omnis congregatio filiorum Israël contra Mosen & Aaron, dixeruntque, vtinam mortui essemus per manum Domini in terrâ Ægypti, quando sedebamus super ollas carniū, & comedebamus

a Ioan. c. 12. v. 5. *b* Num. c. 11. v. 1.

c Gen. c. 4. v. 9. *d* Exodi, c. 14. v. 11.

bamus panem in saturitate: cur induxistis nos in desertum istud, vt occideretis omnem multitudinem fame? ^a Vix sedato hoc populi fremitu, mox ortus est alius, nam confusis clamoribus vociferabantur: Quis dabit nobis ad vescendum carnes? Recordamur piscium quos comedebamus in Ægypto gratis, in mentem nobis veniunt cucumeres, & pepones, porrique, & cepe, & allia. Anima nostra arida est, nihil aliud respiciunt oculi nostri, nisi Man. ^b Hæc illi perpetuis querelis vrgebant: modò panem, modò aquam, modò carnes deesse conquerebantur, nunquam non fremebundi contra Deū & obmurmurantes. Hinc Augustinus: De nullâ re magis, inquit, Deum offendisse populus ille Iudaicus dicitur, quàm contra Deum murmurando. Neque verò Deus quidquam punijt, atque insanientis vulgi murmura; noxas alias dissimulauit sæpe, murmur continuo sempérque castigauit. Siquidem ob hanc murmurationis culpam è tanto numero (trigesies centena millia putantur fuisse) nemo omnium nisi Caleb & Io-

^a Exod. c. 15. v. 24.

sue,

^b Es. c. 16. v. 3. ^b Num. c. 11. v. 5. 6.

sue, in vberes terras penetrarunt; his duobus solis exceptis, reliquos omnes eremus hausit, vastissimum sepulchrum omnium. Neque hæc culpa solo hoc supplicio stetit: Ob murmura extremam castrorum partem deuorauit ignis: ob murmura serpentes ignei obloquentes lacerarunt. En seueram Dei iustitiam! oblocutores, velut famosi latrones, candenti ferro, seu, ignitâ forcipe carpebantur. Nam colubri velut carnifices in reos immissi, vt linguis & moribus eos lacerarent, qui linguis & murmurationibus deliquissent. Sed nec charissimi Mosis sorori parsum. Maria prophetæ maximi soror germana; & ipsa quoque vaticinijs ac miraculis clara, femina Deo charissima, quia tamen non nihil obstrepere causa, graui supplicio hanc linguæ procciam luit. Sed quid hoc adeò mali? linguam Maria non immodicè soluiffe audita est; fratrem duntaxat ob Æthiopsam coniugem, perstringens: Num, inquit, per solum Mosem locutus est Dominus? ^a sed dicti, vt videbatur, minimè noxij pœnas audite. Principiò quidem, vt scirent qui obmurmurare consueissent,

quantum alios suo vitio commendarent, dum sibi plurimum nocent : Deus effusè Mosen dilaudans : At non talis, inquit, seruus meus Moses, qui in omni domo meà fidelissimus est, ore enim ad os loquor ei. Mox Nemesis hæsit in tergo murmurantis, Et ecce Maria apparuit, leprâ candens quasi nix. Clamauitque Moses ad Dominum, dicens, Deus obsecro sana eam. Cui respondit Dominus : Si pater eius spuisset in faciem illius, nonne debuerat saltèm septem diebus rubore suffundi? separetur septem diebus extra castra, & postea reuocabitur. Exclusa est itaque Maria extra castra septem diebus : & populus non est motus de loco illo, donec reuocata est Maria. *a* En quàm Deus in murmurantes rigidus est? Femina ceteroqui probatissima, ob murmurationem elephantiasi punitur, è castris insuper eijcitur, & vt toti populo delictum magis innotesceret, tot centena millia nec loco se mouent diebus septem integris, dum vnus feminæ murmur expietur. Et quod amplius est, nullæ vel charissimorum preces, nulla mitissimi Mosis deprecatio patrocinari hîc valuit ; Deus

huic vitio inexorabilis fuit. Tam non le-
uis noxa est Obmurmurare.

§. II.

Eadem hæc diuinæ vindictæ ratio in
alijs luculentè cernitur. Core, Dathan,
& Abiron ex Hebræâ plebe principes
cum alijs ducentis quinquaginta, vocati à
Mose : Non venimus, aiunt, nunquid
parum est tibi quòd eduxisti nos de terrâ
quæ lacte & melle manabat, vt occide-
res in deserto, nisi & dominatus fueris
nostri? Reuerâ induxisti nos in terram,
quæ fluit riuis lactis & mellis, & dedisti
nobis possessiones agrorum & vinearum,
an & oculos nostros vis eruere? non ve-
nimus. *a* Hæc in Mosen audaciùs oblo-
cuti, cum vxoribus & liberis, cum omni
familiâ & vniuersis asseclis pœnas dede-
runt improbæ libertatis. Nam terra
quam indigni calcabant, horrendùm re-
pentè contremuit, & vndante superficie,
non secus quàm pelagus vento fluctuans,
vniuersum populum terruit : immani
mox sonitu eliso, quâ seditiosi tende-
bant, dehiscens solum subsidit, & co-
dem momento omnes ad vnum absor-
buit,

a Numer. c. 16. v. 13. 14.

Buit, descenderúnque viui in infernum
 operti humo, & perierunt de medio
 multitudinis. *a* Sublatis in hunc modum
 profanis, hiatus ille ita rursus clausus
 est, vt ne vestigium quidem eius superes-
 set. Hic finis murmurantis factiõnis, il-
 lustre argumentum diuinæ vindictæ,
 quam Ambrosius tragicè descripsit his
 verbis: Immugiens terra in medio ple-
 bis scinditur, aperitur in profundum fi-
 nus, abripiuntur noxij, & ita ab omni-
 bus mundi huius ablegantur elementis,
 vt nec aërem haustu, nec cælum visu,
 nec mare tactu, nec terram contamina-
 rent sepulchro. *b* Cessauit pœna, non ta-
 men cessauit malitia. Dum hæc gerun-
 tur, nouum insurgit murmur. Murmu-
 rauit autem omnis multitudo filiorum
 Israël sequenti die contra Mosen & Aa-
 ron. *c* Fit quandoque vt eo ipso tempore,
 quo furum aliquis in furcam attollitur,
 interea fures alij inter confertos specta-
 tores præsecent marsupia: ita Iudæi, dum
 murmurantes tribules horribili suppli-
 cio afficiuntur, ipsi contumaciùs mur-
 murare incipiunt. Protinus supernè vox

a Num. 6. 16. & 33.

rui:

b Ambros. l. 10. epist. 82. *c* Ibid. & 41.

ruit : Etiam nunc delebo eos. Illorum igitur pœna, inquit Origenes, emendatio sit nostra. Quâ de re grauitè & accuratè Chrysoſtomus : Vides, inquit, quòd eos erudiat, ne murmurent ? Est enim feruorum improborum & inſenſatorum murmurare. Melius fuerit nihil operari, quàm cum murmuratione. nam & quod factum eſt, perit. An non vides, quòd & in ædibus noſtris iſta perpetuò licimus : nempe, fatius eſſet hæc non fieri, quàm murmurando fieri. Et ſæpe nolumus ministerio priuari, quàm murmurantem ſuſtinere. Grauis enim, grauis inquam, eſt murmurator, & vicinus blaſphemix : alioqui cuius gratia tantum illi ſupplicij dederunt ? Ingratitudo eſt res iſta. Qui murmurat, ingratus eſt Deo. Qui autem Deo ingratus eſt, blaſphemus quoque eſt. *a* Sed hæc nobiliſſima Græci oratoris admonitio plerunque parum obſequentes habet auditores. Illa iudaica labes Chriſtianos etiam nimium quantum inficit. Proniſſimum eſt cuique contra Magiſtratum, præfides, maioris, contra quoscuque alios, contra Deum

Deum ipsum tacitis querelis murmurare. Ollæ vacuæ simillimi sumus, crepat hæc igni admota, quia vacua : ita nos patientiæ inanes, cùm calamitatum flammis admouemur, graues impatientiæ fragores edimus, crepamus, rumpimur. Hoc certè fateri cogimur, mentis ac frontis serenitatem obnubilari, cùm aduersa premunt; Deum quidem rogaturi accedimus, sed vultu deiecto ac tristi, iamque proximi vt murmuremus. Gregorius Nazianzenus suas calamitates ipse versu explicans, inter reos se statuit :

*Sape, fatebor enim, in mentem mihi.
venit in quâ*

Carpere voce Deum —

Hoc inde oritur, quia quid nobis expediat, vt plurimum ignoramus, diuitias paupertate, honorem ignominia, valetudinem morbo meliorem semper dicimus imperitissimè. Nam, vt Siracides monet : Non est dicere, hoc æquius illo est. ^a Plurimis morbus profuit, quos perdidisset valetudo; innumeros euexit inopia ad cælum, quos opulentia ad Orcum misisset; quàm multos ignominia sapere docuit, quos honor

^a *Eccl. 6. 39. & 49.*

ementire fecit. Quare, Non est dicere, quid est hoc, aut quid est istud? omnia enim in tempore suo quærentur. *a* Optimè dixit Gregorius: Qui cùm oraue- rit, non exauditur, aut, contra condi- toris flagella murmurat, quasi cum Deo iudicium intrat. Nam ille solus de flagello murmurat, qui causam percussoris ignorat. At verò vir prudens, inquit Siracides, & disciplinatus non murmurat correptus. *b*

a *Ibid.* §. 26. *b* *Ibid.* c. 10. §. 28.

§. III.

Hic mihi veniam dabit, ô mortales, quid liberiùs dixerò. Tam crebræ tam & quotidianæ sunt vestræ aduersus Deum murmurationes, vt mirum sit non vos omnes necari fame alioue supplicij genere; quantum murmuratur contra cælum, & contra conuersiones commutationisque tempestatum cæli? hem audax lapeti genus! in cæno volutamur, & a- stris legem dicere, cæloque dictata scribere non veremur. Inde est quòd modò nimios æstus, modò frigus nimium: iam intempestiuas & nimis diuturnas plu- uias, iam siccitatem nimiam queramur;

h

nunc

nunc ventos Æoli famulos accusamus.
 nunc serenitati aut malaciæ indignamur.
 nunc terræ, nunc mari, cælo panè semper irascimur: huic nimium hordei creuit, huic nimis parum; vterque murmurat: huic parcior videtur pluuia, illi pluuia æquo copiosior. Nec aduertimus infantes stolidi, hæc murmura in Deum ire: qui cæli tempestatumque Dominus est. Quoties audias & senes & pueros hæc talia mullare: Tempesta fæda, execranda, pessima, cælum graue nimis, insalubre, malignissimum. Præclare hîc Saluianus. Sine murmure, inquit, & querelâ non Deus esse præcepit. Quando autem hæc in humano genere non fuerunt? si æstus est, de ariditate caussamur; si pluuia, de inundatione conquerimur; si infecundior annus est, accusamus sterilitatem; si fecundior, vilitatem. Adipisci abundantiam cupimus; eandem adepti accusamus. quid dici hac re improbius, quid contumeliosius potest? Etiam de misericordiâ Dei querimur, quia tribuit quod rogamus. *a*

Considerate mihi obsecro, tres solum
 feminas,

a Salu. l. 3. de guber. Dei.

feminas, quarum vna telam lineam lauat, & hæc quidem solem ac serenitatem votis omnibus poscit; altera plantat olera, hæc cælum pluuias rogat; tertia iuniperino gummi parietes linit, a hæc ventos inuocat. quid iam cælum faciat? huic solem, illi pluuias, huic ventos mittat? hoc certè postulatur: non fit? liberalissimè murmuratur. Et quòdnam hoc cæli regimen, quis Deus iste, qui ad omnium tam diuersa vota tempestatem attemperet? stultissimi mortales, quid murmuratis non fieri, quæ fieri non possunt, non debent? Et quis mechanicus opifex est, quis cerdo, quis factor sui opificij exactè peritus, qui ferat sibi ab imperitissimis quibusque suæ artis regulas dictari; & rex summus patiatur sibi à seruulis vilissimis Orbis gubernandi ordinem ac formam præscribi? quid hoc agitis infani homunciones, vos Deo modum suggerere, & obmurmurare si contra fiat? Nemo miretur varijs Orbem cladibus exerceri, & iam terram non respondere, iam cælum excandescere, & in

clade vnâ, inferre alteram. Hoc Deus agit, quod pater, qui filium cædit. S. obluetur ille atque murmuret: Quid ait parens, nequissime puer, tu etiam patri tuo obmurmurare? tu plagas spernere? faxo hanc oris intemperiem in tergesentias. Mox denuò puerum corripit, & tamdiu pulsat, dum murmurare desinat. Hic subinde mater conciliatricem se interponens: ne sæui, ait, mi vir, ætatis tui rocinio peccauit, imprudens puer est. Propterea, inquit pater, expellenda est plagis hæc imprudentia; discat sapere, & castigatus non murmurare. Sic omnino Deus hos igne punit; murmurant: punit serpentes; murmurant: punit hiatus terræ; murmurant. Bene est, iam noua insonant plagæ, iam brachium vi magnâ tollitur, punientur & gladio: Ita & nos honoribus exuimur; murmuramus: fortuna euoluimur; murmuramus: morbis corripimur; murmuramus: curis & angoribus premimur; murmuramus adhuc. Deus tandem velut exacerbatus pater: Quid? vos conditori toties reclamare, toties obstrepere patri? faxo, sentiatis hanc linguæ proteruiam: Vos in manu
 meâ,

neâ, vt leuis pila, vt fragile vitrum resistitis? humi allidam & conteram: omne nihi ius in vos est, vitæ necisque: & ego vos feram obstrepentes? nunquam hæc uli, nunquam feram, nec quidem inimicissimis.

En ô mortales vestri murmuris insanciam: obloqui Deo furiosum nimis est. Quis restitit ei & pacem habuit? *a* Omne vitæ nostræ momentum, Deo transcriptum est. Eleganter dixit Bernardus: Iustè sibi vendicat meam vitam, qui pro meâ posuit suam. Quisquis igitur diuinæ voluntati suam vult integrè conformare, cum primis omne murmur caueat, dicatque in rebus omnibus, Ita Pater, Ita Pater, Ita mi Pater; æquum est, bonum est, quicquid fecisti & iussisti, quicquid facis & iubes.

a Tob. c. 9. v. 4.

§. IV.

Neque Deo solùm non obmurmurandum, sed nec magistratui, nec hominum vili. Errat magistratus, hallucinatur dominus? iudicem suum non euadent. Non est discipulus super magistrum: Non est

h ;   secus

feruus maior Domino suo. *a* Sed neque vlla murmuratio magistratum, aut dominum emendabit, si errent. Saul Hebræus rex, quod fasti Regum memorant, à suo milite secessit in specum, purgandæ aluo. Hic David & ipse cum suo milite delitescens, clam adrepfit, & regiæ chlamydis partem præcidit. Nec vltra manui licere voluit. Hoc Gregorius exponens: Quid per Saul, inquit, nisi mali domini, quid per David, nisi subditi intelliguntur? David etsi potuisset occidere, voluisset tamen nec vel tantum quidem tetigisse, quia poni subditi non solum non ferrum, sed nec linguam quidem in dominos stringunt obmurmurando. quòd si exteriora quædam reprehendunt, oram paludamenti præscindunt; sed quemadmodum David cor suum percussit, eò quòd chlamydis limbum abscidisset, ita & illi redeunt ad se atque castigant se, ob minimam etiam murmurationem, & Dauidem voce præeuntem sequuntur, dicuntque: Propitius sit mihi Dominus ne faciam hanc rem, domino meo Christo Domini. *b* Addit Gre-

a Luc. c. 6. v. 40.

gorius:

b 1. Reg. c. 24. v. 7.

gorius: Qui contra propositam sibi potestatem murmurat, liquet quòd illum redarguit, qui eandem potestatem homini dedit. Ita prorsus Moses & Aaron ratiocinati: Nos enim quid sumus, inquirunt, nec contra nos est murmur vestrum, sed contra Dominum. *a* Deus ipse haud aliter questus est: Usquequò detrahet mihi populus iste? Usquequò multitudo hæc pessima murmurat contra me? *b* Idcirco altissimùm vociferatur, & monet æterna sapientia: Custodite vos à murmuratione quæ nihil prodest. *c* Sed tam effrenes sunt atque indomiti affectus nostri, tam impatiens legis est lingua nostra, vt sæpe non ignari faciendæ iacturæ, nihilominus in perniciem nostram effusissimè murmuremus. Hanc murmurandi licentiam explicaturus Siracides: Præcordia fatui, ait, quasi rota carri, & quasi axis versatilis cogitatus illius. *d* Rota non inuncta stridet; os malè institutū facillimè murmurat. Aiunt nemini pileum posse imponi ab alio, vt exactè quadret capiti, hinc eum alter plerunque

h 4

aliter

a Exodi. c. 16. v. 8. *b* Num. c. 14. v. 11. *c* Sap. c. 1. v. 27.

c Sap. c. 1. v. 11. *d* Eccl. c. 33. v. 5.

aliter reponit; plurimis quicquid feceris, importunè feceris, & incommodè: carpunt, emendant, aliter faciunt, & hoc quidem, aiunt, melius debuisset fieri, hoc ita faciendum est. Omnes alpinos, a qui furta sua in montes conuehant; ita vos plerunque in latebris mussitatis, uti mures. Et hæc murmura vestra iam Deum, iam magistratum, iam æquales, iam etiam res inanimas petunt, uti canis lapidem in se missum inuadit morfu. quid hinc demum lucri est? dentes perdere, & quod cupias non obtinere. Beati Francisci Assisinate socius Egidius, cuidam obmurmuranti, quod sibi pœna delicti grauior iniungeretur, opportunissimè in os occentans: Quantom plus murmuras, inquit, tantom amplius te oneras: & quantom humilius sanctæ obedientiæ iugo caput submiseris, tantom tibi leuius futurum erit onus. *b*

a Murmelthierlein de quibus Plinius lib. 8. nat. hist. c. 37. *b* Ex aur sent. S. Egidij.

§. V.

Mellifluus Doctor Bernardus, sed hic profectò non mella stillans: Graue peccatum, inquit, est murmuratio. Regnum cælorum

alorum nullus qui murmurat accipit:
 nullus qui illud accipit, murmurare po-
 est. Virtutes perdimus, si pro cibo vel
 potu murmuramus. Igitur necessarium
 est valde nobis consilium Pauli Apосто-
 i, dicentis: Neque murmuraueritis, sic-
 ut quidam eorum murmurauerunt, in
 deserto videlicet, & perierunt ab exter-
 minatore. Linguas ergo nostras à mur-
 muratione custodiamus, ne (quod abfit)
 sicut illi perierunt in hoc sæculo, nos
 pereamus in futuro. non ergo murmure-
 mus, ne fortè sicut illi perierunt in hac
 vitâ, nos pereamus in futurâ. Caueamus
 ab omni murmuratione, ne fortè quod
 illi passi sunt in corporibus, nos patia-
 mur in animabus. Iterum Apostolus
 consulendo nobis loquitur dicens: Ne-
 que tentemus Christum, sicut quidam
 eorum tentauerunt & à serpentibus per-
 ierunt. Christum tentat, qui pro cibo,
 vel potu, vel vestimento murmurat, sic-
 ut scriptum est de eodem populo: Ten-
 tauerunt Deum in cordibus suis, vt pe-
 terent escas animabus suis. Et murmu-
 rauerunt in tabernaculis suis, & non
 exaudierunt vocem Domini. Omnis qui

murmurat, venenum diaboli habet in linguâ. Cauendum est ergo nobis à murmuratione, ne mortifero & diabolico veneno pereamus. *a*

Hanc ob causam toties tàmque variè hortatus nos Paulus: Omnia, inquit, facite sine murmurationibus & hæsitationibus, vt sitis sine querelâ, & simplices filij Dei. *b* Quàm sollicitè diuinus hic Ecclesiastes monet, ne, cum Christiano nomine censeamur, Iudæi simus, & pereamus ab exterminatore: Illo nimirum exterminatore, inquit Bernardus, qui positus est in hoc ipsum, vt à terminis beatæ illius ciuitatis arceat murmurantes. *c* Custodiamus nos ergo à murmuratione quæ nihil prodest. Quisquis vult esse cælitum amicus, ne velit esse frater Iscariotæ Iudæ proditoris, quem certè obmurmuratio in præceptis egit: nam postquam ausus est esse murmurator, nil veritus est esse proditor. Optimè dixit beatus Antiochus: Murmurator est instar turbidissimi amnis; qui verò non mur-

a Bern. de modo bene viuendi serm. 47. med.

b Philip. c. 2. v. 14. & v. 15.

c Bern. sent. mihi. pag. 486.

murmurat; illimis est riuulus. Hoc agamus,
 ô Religiosi, ô Christiani, iubeat, velit
 supra nos Deus, quicquid sanctissimæ
 illius Voluntati placuerit, nos id omne
 sine murmure toleremus; imperet magistratus,
 mandent domini, vellicent equales,
 non murmurando longè leuius, quicquid
 erit oneris perferetur. In plurimis triumphare
 poterit, quisquis poterit nunquam murmurare.

N

A. Fama tubam & volantem gladium ferens, oculis sistit Linguam **NUGIGERULAM**, monstrum omni Proteo magis variabile, quod Orbem fabulis implet, & sæpe tragœdias ioco excitat. Hoc monstrum cundo crescit, & pleraque omnia verò maiora nuntiat, & nec quidem cum vera dicit, falsis abstinet: & quamvis nugas duntaxat & affanias effundat, nonnunquam tamen loco mille testium est. Nugigerula lingua semper noxia, tunc maximè cum nugas spargere videtur serias. Vide C. 9. totum.

N.

CAPVT IX.

*Quid monstri sit lingua NV-
GIGERVLA, & quàm ea Men-
dacio affinis.*

FAcundissimus Græciæ Orator
Demosthenes, cùm ad populum
Atheniensem verba faceret, ob-
seruat ètque nonnullorum aures langue-
re, & oculos in somnum fatiscere, inge-
niosè vela vertens: Audite, inquit, viri
Athenienses rem nouam, & antehac in-
auditam: Duo quidam Megara ibant
æstuante cælo, nec vllæ se arbores offe-
rebant quæ folijs æstum temperarent.
Alter asino vehens hoc vnum subsidij re-
perit, infra asinum se abijcere captandæ
vibræ. At comes qui iumentum equiti
elocauerat, hoc omni modo prohibere
velle, & elocatum asinum dicere, non
vibræ asini. Vix hæc Demosthenes
cœperat, cùm omnes arrectis auribus a-
stare, neminis oculi conquiniscere, aui-
dissimè omnes rei euentum expectare:

at

at Græcus Orator auditores increpare, fabularum famem obijcere, nugarum sitim perstringere, vigilantiam ad seria postulare, denique ad causæ momentum attentos reddere. Notum humanæ gentis vitium est, rumores & nugas avidissimè consecretari. huic vitio bellissimè subseruit lingua, quam suo nomine *Nugigerulam* vocamus, cuius hoc munus est, nugas dicere, rumores spargere, facetias & iocos serere, seria vix vnquam libare, omnium aures fabulis mulcere, noua prisca, falsa veris miscere, absurda quæque pro nouis, infecta, & nunquam somniata pro factis vendere. Hoc *Nugigerula* officium est, amplum illud, sed census exigui, & dispendij sæpe maximi, de quo nunc plura.

§. I.

Vetus est Germanis verbum; Hominum stultorum manus in omni pariete monumentum relinquunt stultitiæ: talis est lingua *Nugigerula*, omnium aures rumoribus & fabulis implet, veris an falsis hoc ipsi non est curæ. Vix tenuis alicubi è latebris emergit rumusculus, mox adest *Nugigerula*, & partum hunc velut

Leuana

Leuana tollit, eúmque iubet protinus grandescere, atque vt formosior sit, lacinias ei amplissimas induit. Ita obuiocuique rumores vt recentē ac musteam, imò vt veram narrationem obtrudit, & plerunque vix quidquam veri habet : ita falsitas breuissimo tempore propagatur per Orbem. Quisquis rumorem audit, addit aliquid & affingit auditis, quicquid aut credulitas aut decorum suaserit. Hinc narrationes nascuntur monstruosissimæ, quæ demum omnem veri similitudinem exuunt. A quo vno Nugigerula commendanda est, quò de ea narret sæpissime quæ non multo egeant examine; primo aspectu liquet, quàm excedant fidem narrata. Sicuti Montanus venter & gulo voracissimus primo morſu nouerat, è quo littore mitterētur ostrea. Facetè Iuuenalis:

— *Circeis nata forent, an*

*Lucrinum ad saxum Rutupinòue edita fundo
Ostrea, callebat primo deprendere morſu. a*
Ita prorsus narratiunculæ quædam, quas honesto nomine NOVA vocamus, vix audiuntur, & fidem amittunt. Nam vt i machinamenta olim lignea eo artificio

compingebantur, vt cùm in triumphorum pompâ ducerentur, subito crescerent, & sese in altum efferrent. Poëtæ docent:

Et crescunt mediâ pægmata celsa viâ. a
Vel qui more auium sese iaculantur in auras.
Corporâq; edificant celeri crescentia nexu. b
 Sic rumores vbi spargi cœperint, subito crescere solent, & in eam extendi magnitudinem quæ credi non possit. Cautelâ hîc opus maximâ, ne dum *Noua* narramus, veterem perdamus fidem, & mendaces habeamur. Qui tantùm audita refert, sæpissime fallit, falsus ipse prior. Thales à quodam interrogatus, quantum à vero falsum abesset? Quantum, inquit, oculi distant ab auribus. *c* Sensit autem eos plerunque mentiri, qui audita solùm, non visa referunt.

Si omne quod è fodinis eruunt metallici, argentum esset vel aurum, iam pridem Orbis hic noster deaurari potuisset, sed dum metallum, quod effossum est ab admistis sordibus, terrâ, saxi, arenâ discernatur

a *Martial. lib. spect. epigr. 2.*

b *Claudianus de consulatu Manlij Theodosij.*

c *Maximus serm. 35.*

cernatur, ad lamellam exiguam redigitur: ita se habet rerum nouarum recitatio, si demantur ficta, falsa, malè percepta, per coniecturas addita, heu quàm modicum puræ putæ veritatis remanet? plerunque dimidiam partem confictum est, quod oratione verbosissimâ enumeratur. Verissimè dixit Nicetas Choniates: Fama veritatem sæpe opprimit, nec certi quidquam adfert. Nimum quantum crescit eundo fama. Nec est quod miremur: frequenter omni operâ & studio hoc agitur, vt falsissima quæque in populum spargantur, vt misera plebs spe vanissimâ lactetur. Reuocet quis in memoriã annum millesimum sexcentesium decimum septimum, & sequentes alios ad millesimum sexcentesium trigesium, quanta his annis, quàmque monstrosa prodierunt figmenta? quætamen omnia sub honestissimo nomine rerū nouarum vendebantur. Hoc vnicè multis in vrbbus curabatur, vt plebs speciosissimis eõmentis animaretur, ad fortunas omnes exponendas in tam fortunatū bellū. Cura hîc ingens fuit publicè veritatem ignorari: Hinc plurimis post omnia perditã,

creue-

creuerunt tamen animi rumoribus inanissimis erecti. Iamque veritas passim tam ignominiosè habetur, vt eius ludibrium vel saxo sit graue. Et eò fabularum prolapsi sumus, vt in ciuitatibus alicubi nouarum rerum scriptores quærant, quæ veritas placeat, Catholica an Lutherana? Quasi verò veritatis genius hoc admittat, sibi ipsi contradicere? aut hæc aut illa veritas non sit veritas necesse est, quando sibi tam largiter contradicunt.

a Was wol ihr für Zeitungen/ Lutherische/ oder Catholische?

§. II.

Solebat Bernardus duodecomplex malum percensere, quibus cœnobicia euerterentur. Sunthæc ordine: Prælati negligens, Discipulus inobediens, Iuuenis otiosus, Senex obstinatus, Monachus Curialis, Religiosus caussidicus, Pannus pretiosus, Cibus exquisitus, Irreuerentia circa altare, Lis in capitulo, Dissolutio in choro, denique Rumor in claustræ. Reuerâ inter tot cœnobiorum mala non est minimum, quod est vltimū, *Vani Rumores*. His exterminandis aut saltem

tem non temerè narrandis, certam legem sanctus Ignatius Loiola suis iniunxit. *a* Neque nos de scriptis solùm rumoribus hìc agimus, sed de quocunq; alio relatu, qui vbi aliquid incrementi sumpserit, mox in rumorem transit. Inter ipsos etiam Apostolos hęc loquendi labes serpere cœpit: Exiuit sermo iste inter fratres, quia discipulus ille non moritur. Tantis auctoribus hoc sparsum est, vt id scripto fuerit refutandum à Ioanne, qui clarè asserit: Non dixit ei IESVS, non moritur, sed, sic eum volo manere. *b* Nimirũ verba Domini sinistrè percepta, aut perperam explicata, statim rumorem falsum conflareunt. Hoc ipsum hodièq; millies contingit: excipiuntur aliquot voculæ, sed mutilæ, aut ad audientis arbitrium detortæ: hinc rumores falsi, hinc aniles fabulæ, hinc nugæ nugarum.

Timotheum diuinus Paulus sic hortatur: Ineptas & aniles fabulas deuita. *b* Eas potissimùm fabulas notauit, quas Simonianorum hæresis, de rerũ creatione, de pugnis Angelorum, de bono & malo Deo, de cibus bonis & malis confinxit.

a Reg. commun. 37.

b Ioa. 6. 21. 9. 23. c 1. Tim. 6. 4. 9. 7.

Post

Post impias istas, profanæ quoque fabulæ damnandæ, quibus quotidianum sermonem condiri, credimus imperitè. Nam etsi salua sint hîc omnia, nihilominus stultitiam prodit Nugigerula insignem.

Gorgias Sophista, duos adiit indoctos philosophos, vnum ridicula proponentem, alterum insulsa respondentem: Ecquis vestrûm, ait, stultior, qui hircum mulget, an qui cribrum supponit? Istud Gorgiæ sæpissime quærendum foret: quis magis fatuus, qui fabulas tam indoctas, rumusculos tam mendaces spargit, an qui credit & alijs vendit auctiore pretio? Ineptas ergo fabulas, ô Timothee, deuita, exerce autem te ipsum ad pietatem. Nam multi optimas horas pessimè perdunt, dum ea legunt, quæ profanis aut sordidis imaginibus sic occupent animum, vt ei vix liceat cogitare sanctiora. Tu ergo talia lege, illa meditare, quæ meliorem te faciant, quæ saniores in te affectus suscitent, nutriantque: Stultas & sine disciplinâ quæstiones deuita, a quibus Attellanæ fabulæ, Madaurense
& Ar-

& Arbitri, a scriptores impurissimi abundant.

Norit igitur Lingua Nugigerula, quantum faciat damni, dum nugis spargendis studet. Hoc tam inani studio, pretiosissimū tempus, cuius vnus iactura irreparabilis, per ludum & iocum amittitur; animus sic impletur nugis, vt optima quæque nauseet, & grande ceaseat fastidium precari. Et quia Nugigerula sæpe falsa pro veris venditat, pessimum nomen conciliat suo domino, vt de eo passim dicatur: Bonus iste vir, multa dicit, pauca probat, nec omnia quæ affirmat, ex tripode pronuntiarī credendum. Hæc talis fama nemini non plurimum officit, cū scilicet quæri solet: Talisne huic homini lingua est, cui non semper tutò liceat credere? qui sæpissime quidem grandi hiatu, *Noua Noua* proclamet, id tamen plerunque non aliter interpretandum, quàm *Mendacia, Mendacia*. Et quoniam disertus hic nugator somnijs suis atque ineptijs multos decipit, credat ei Iudæus Apella, aut quisquis alius verbis duci voluerit. Nos illi cras credemus, hodie nihil. Hoc suo do-

mino Lingua. Nugigerulâ nomen parit, vt omnes qui eum nouerint, dicant, nugigerulus, fabulator, nugiendus est: *a* audiamus ergo, quæ noua somnia ferat hic homo; historiâ fabulari plenus est, quacunque parte dolium hoc relinas, nugamenta copiosissimè fundit, nempe rumoribus narrandis semper paratus est, cum deest quod narret, tam fertilis est ingenij, vt rumores nusquam auditos ipse fingat: rarissimus apud eum hospes est Veritas. Hanc famam colligit, hoc habet ille commodi, qui nugis ac rumoribus recensendis vel etiam audiendis tam studiosè vacat. Nam cum mitissimè de illo alij loquuntur: Vt sciatis, inquit, quid hominis sit iste, patriâ & domo Atheniensis est, de quibus illud beati Pauli iam notum: Athenienses autem omnes & aduenæ hospites, ad nihil aliud vacabant, nisi aut dicere, aut audire aliquid noui. *b*

a Sabelhanff / Mersestrager.

b Act. c. 17. v. 21.

§. III.

Sed ô humanæ mentis temulentiam!
 Vitam agimus breuissimam; dum ordi-
 mur,

mur, finis est : Tempus perniciosissimum non gressu, non cursu, nec volatu recedit, sed momentis fluit singulis, nosque inania cogitantes deserit, fugâ æternùm irreuocabili : Nos tamen inter hæc rapidissimi temporis præcipitia non tantùm lenti sumus, sed etiam nugaces & optimos quosque dies sterilissimis nugamentis frangimus. Agit nos, agitúrque velox dies : inscij rapimur, dum nugamur, & perniciæ nostrâ ludimus. Seneca celeritatem temporis explicaturus : Nunquam Virgilius, inquit, dies dicit ire, sed fugere, quod currendi genus concitatissimum est.

*Optima quaque dies miseris mortalibus, anni
Prima fugit —*

Quare optima ? quia restat quod incertum est. Quare optima ? quia iuuenes possumus discere, possumus facilem animum, & adhuc tractabilem, ad meliora conuertere : quia hoc tempus idoneum est laboribus, idoneum agitandis per studia ingenijs, & exercendis per opera corporibus. Quid ergo cessamus, quid fabulas ac nugas tractamus ? Meliora præteruolant, deteriora succedunt. Quem-
admodum

admodum ex amphorâ primum, quod
est sincerissimum effluit, grauiſſimum
quodque turbidumque ſubſidit: ſic in æ-
tate noſtrâ, quod optimum, in primâ
eſt. Id exhauriri in nugis potiùs pati-
mur, vt nobis ſacem reſeruemus. Itaque
toto hoc agamus animo, & ineptijs ac
iugamentis omiſſis, in rem vnam labo-
remus, ne hanc temporis perniciſſimi ce-
deritatem, quam retinere non poſſumus,
relictâ demum intelligamus. Primus quiſ-
que tanquam optimus dies placeat, &
redigatur in noſtrum. *a* Prisci:

Hic meus eſt, dixere, dies.

ta dies ſunt noſtri, cùm eos uſurpamus
ad ſeria: alieni ſunt & nihil ad noſ, qui
inter nugas ac fabulas elabuntur. Ma-
chetes religioſiſſimus ſenex, Caſſiano
reſte, *b* diabolum otioſarum fabularum
fautorem maximum eſſe his argumentis
docuit. Sermonem cœperat Machetes
de rebus diuinis. Auditotes, quos ha-
buit, verborum modulis paulatim ſo-
piri, & toto capite annuere, ſic dicta
omnia ſurdis auribus tranſmittere. Senex

i fermo-

a Senec. Epist. 108. poſt med pauculis adastiis.

b Caſſ. l. 5. inſt. c. 3 1.

sermonem cœptum subitò abrumpere, & iucundam texere fabulam, & , Audite, inquit, obsecro rem miram, quâ ratione Vulpes & Simia, alternis sese astibus circumuenerint. Vix narrationem hanc ingressus, & mox omnium oculi reuiuiscere atque aperiri, aures audiendi cupidæ patere, iam nemo dormire ampliùs : Hic ferio ingemiscens senex : Capetamus, inquit, diuina sermone prosequi : mox ferè omnium oculos & aures occlusit sopor, & nescio quàm inexpugnabilis dormiendi necessitas; paucissimos ea quæ dicebantur attentos habuerunt: vbi verò fabulosum apologum exorsus sum, illicò excussus est iners somnus, nemo non vigilauit. Videte quæso, fratres, quis sacri sermonis impugnator huc irrepsit, quis oculos oppresse- rit hoc lethargo; Profectò non alium reperietis, quàm illum ab inferis peruigilem draconem, qui tum maximè somnū inducere conatur, cùm dicuntur animo profutura; cùm verò fabulæ percensentur, attentam omnibus vigilantiam facilè persuadet. Videte, fratres, quâ arte tam vitiosum soporem expugnetis. qui
dormit

dormit ferijs & vigilat fabulis, discipulus est cacodæmonis.

Maches Anachoreta litteras nec vnas tantum, sed plures in fasciculum colligatas accepit è patriâ. hîc ipse secum quærere: Et quantum, inquit, temporis perdes, dum has tot chartas perlegas? quantis animum cogitationibus implebis? quàm vanam inde lætitiâ, aut quàm inutilem hauries mœrorem? quot diebus laborabis, dum parentum, conatorum, & amicorû memoriâ abo- eas? quid facies tam diuersis & precius & blanditijs confusus? mox masculâ manu arreptum fasciculum etiamnum gatum conijciens in ignem: Ite, inquit, cogitationes patriæ; fatius est vos ardere quàm meam mentem. *a*

Hunc feliciter æmulatus sanctus Ignatius Loiola, nam cùm clauso cubiculo sedenter precaretur, ianitor ad fores bis ruc pulsauit, vocem præstolatus quæberet ingredi. Cùm preces Ignatius perseueraret, & nec verbulo responderet, ianitor iterum iterumque obtundens, titium, molestus esse non desijt. Demum

i 2 pandens

pandens ianuam: Quid, inquit, tibi vis frater? Cui ianitor: En Pater litteras, ait, allatas è patriâ; & vnâ litterarum fascem tradidit Ignatio, qui ostium obserans, accensum focum circumspexit (hiems erat) & liberalissimâ manu litterarum fascem pabulum proiecit igni, at ipse continuò ad intermissas preces redijt. DEVS bone, quàm non auidi erant rerum nouarum sanctissimi quique viri, quibus longè consultius visum est tot vnâ litteras, quàm tempus comburere, chartaceos libellos flammis abijcere, quàm animum curis, quæ nocere plurimum, prodesse vix quidquam possunt. Quin ergo & nos liberâ voce dicimus: Ite vani rumores, ite; longè fatius est, hæc talia nesciri, quàm animi tranquillitatem amitti, curas augeri, lætitiâ vanam accendi, mœrorem non profuturum ali, tempus omnium pretiosorum pretiosissimum pessimè consumi. Profectò pars magna tranquillitatis est, hæc velle ignorare.

a Ribad. l. s. c. s. post med.

LIBRARY
OF THE
UNIVERSITY OF ILLINOIS

Otiosa, Obiurgans, Ostentatrix lingua hoc loco se spectandas præbent.

OTIOSAM linguam adumbrat otiosus dæmogladio indormiens, & hic homo somni plenus. A. qui scripturus videtur, nec tamen scribit, nam calamum læuâ gerit ignauissimè. Imò tam piger est, & laboris parcus, vt nec muscis quidem abigendis libeat mouere manû. Otiosa lingua ingens muscarum agmen vnico partu effundit. Sed pungent hæ muscæ, cum dies aderit rationis reddendæ, de verbis etiam otiosis. Vide C. 10. §. 1.

B. OBIURGANTEM linguam repræsentat is qui ignem elicit è filice, sed sicut scriba calamum sinistrâ, ita hic eâ manu tenet filicem quâ chalybem deberet, modo prorsus inuerso: ita & Lingua Obiurgans omnem reprehendendi ordinem inuertit. Vide C. 11. §. 1.

C. OSTENTATRICES linguæ symbolum est simia in delphino equitans. Vide C. 14. §. 3.

O.

CAPVT X.

*Otiosam Linguam diuersè
perniciosam esse, & de illius pœnâ.*

Eram æmulatur mens humana, calore mitescit & formam quâcunque mollis recipit, frigore indurefcit, nec facilè signatorium annulum admittit. Colloquia verecunda & Christianam sapientiam spirantia, intellectum sic afficiunt, voluntatem sic calefaciunt, vt flecti se sinat, & formantem manum facillima sequatur. Cleophas cum socio comite Emaunta ibat ipso die reuiuifcentis Christi: erant hi duo peregrini, velut duriffima cera, quam vnicum colloquium piûm in eam facilitatem emollijt, vt magistra manus obedientem habuerit ad omnia. Nutabat fides horum viatorum desperabundis colloquijs miserè conuulfa, sed hanc tertij comitis colloquium sic denuò erexit, vt hi duo ipsimet faterentur: Nonne cor nostrum ardens erat in nobis, dum loqueretur in viâ?

viâ? *a* Nec mirum; Ignitum eloquium tuum, (Domine) vehementer. *b*

Colloquia verò vana & otiosa ita omnem virtutem eneruant, vt Paulinum oraculum pronuntiet: Corruptunt bonos mores colloquia mala. *c* Malis colloquijs iure annumerantur otiosa, quæ verborum semper plurimum, nihil emolumenti, plerunque multum detrimenti habent, prout scilicet facundiam suam explicat lingua Otiosa, de quâ nunc agendum. & principiò quidem exponendum, quæ verba dicantur otiosa, deinde quantum ea damni adferant; tertio quæ eorum sit pœna, & cur illa tantoperè cauenda.

a Luc. c. 24. v. 2. *b* Ps. 118. v. 40.

c 1. Cor. c. 15. v. 33.

§. I.

Otiosa lingua nominatur, prout eam Hieronymus depingit, quæ nec loquenti nec audienti prodest. Hinc Otiosum verbum beatus Gregorius appellat, quod aut iustæ necessitatis, aut piæ utilitatis intentione caret. *a* Hinc quicquid loqueris, inquit Bernardus, nisi intendas

i s

alicui

a Gregor. lib. 7. moral. c. 17. & hom. 6. in Euang.

alicui prodesse, otiosum est. *a* Varium ab his & multiplex damnum, nos ea in quatuor classes reducimus.

Prima: Otiosa verba flammarum particularium nobile sunt pabulum. Ecquid in otiosas voces grauius aut formidabilius dici potest, quàm quod seruator Orbis his omnino verbis proclamat: Dico autem vobis, quoniam omne verbum otiosum quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die iudicij. *b* Pensitate hæc obsecro; ad tribunal trahuntur verba etiam otiosa, quantumuis innoxia, quid lasciuus fiet, quid fiet noxijs & blasphemis, si vana quoque & inutilia coguntur in ius ambulare? Bernardus hîc ingemiscens: quàm vera sententia, inquit, in multiloquio non effugiendum peccatum. Vt enim præteream cetera, si propterea est otiosum verbum, quod nullam rationabilem causam habeat, quam rationem de eo reddere poterimus, quod est præter rationem? *c* Nemo ergo arbitretur otiosa verba, ut vilissimum quid, obliuioni tradenda; in die

a Bern. de Pass. Dom. c. 25. mihî pag. 1199.

b Mat. c. 5. v. 36. *c* Bern. serm. de triplici custodia.

die iudicij ratio de ijs exigetur, nec tantum de aliquibus, sed omne verbum otiosum iudici sistetur. Heu nobis, inquit Bernardus, quænam poterit reddi ratio de otio? Otium non est, si non omnino ratione vacuum est. *a* Quòd si homo vnicus multa millia otiosorum temerè fundat, dum viuit, quis erit numerus otiosorum verborum, quæ omnes omnino homines loquentur? Id tamen exactissimè constabit summo iudici, quot, & quænam vniuersi & singuli sæculis omnibus protulerint; *omne verbum otiosum* dabit supplicium.

Classis secundæ damna sunt: A verbis otiosis facillimè transitur ad scurrilia, & ad noxia. Annis exundans citò fit lutosus; lingua exerrans omne genus sordium breuè colligit. Verissimè dixit Gregorius: Dum otiosa verba negligimus, ad noxia peruenimus. *b* Primò quidem loquimur aliena, & quæ nihil ad rem; paullatim miscemus detractiones; tandem erumpit lingua in contumelias: quisquis non abstinet otiosis, sanè nec

i 6 noxijs

a Idem de precept. & dispens. c. 12. mist.

b Greg. in c. 6. lob.

noxijs abſtinebit. Tertia damnorum
 classis eſt: Otioſa verba, omnem pietatis
 ſpiritum extingunt, mentem obnubi-
 lant, tranquillitatem turbant. Veriſſimè
 dixit Salomon: Vbi verba ſunt pluri-
 ma, ibi frequenter egeſtas, *a* virtutis
 ſcilicet & bonæ mentis. Si vaſi vinario
 aut vnguentario deſit operculum, vini
 aut vnguenti odor breuî omnis deſluet.
 Beatus Diadochus dicere ſolebat, Balne-
 um aut hypocaustum calorem omnem
 amittit, ſi balnei aut hypocauſti ianua
 relinquuntur ſæpius aperta. *b* Sunt qui
 hominem caſtro conferant vel arci: ſed
 arx hæc ſubinde ab hoſtibus vndique ob-
 fidetur. Senſit hoc qui dixit: Inimici
 mei animam meam circumdederunt. *c*
 Arcis illius porta, os hominis eſt: hoſtis
 cùm portam tenet, arcem cepit. ideò
 qui cupit cuſtoditam arcem, ſummâ dili-
 gentiâ necèſſe eſt cuſtodiat portam. Ni-
 hil hîc muniminis omiſit natura; ſepem
 huic portæ offeã appoſuit è triginta plus
 minus dentibus; addidit labia, pontem
 verſatilem. Si qui iam cautiores ſunt ca-
 ſtellani

a *Prou. c. 14. v. 23.* *b. Diadoch. de perf.*
ſpirit. c. 70. c. pſ. 16. v. 19.

stellani portam nunquam referant locuturi, quin Linguam prius moneant: Lingua quò vadis? attende tibi, ne nimis magno nobis stet, prodijſſe in publicum, & locutam eſſe. Attende tibi, & dum licet, diſce manere domi: Omne verbum otioſum, ſubibit iudicium.

§. II.

Quarta damnorum classiſ: Otioſa colloquia ſuffurantur tempus, omni auro, omni que gemmâ longè pretioſius. quiſquis hinc otioſis nænijs auferat vel horulam, nihil dignum tanto impendio redditurus eſt. Apis illa Claræuallis Bernardus, ſi uſquam, certè hîc aculeum habet, quem otioſis illis fabulatoribus infigens: Nemo veſtrûm, inquit, parui æſtimet tempus quod in verbis conſumitur otioſis. Siquidem tempus acceptabile eſt, & dies ſalutis. Volat verbum irreuocabile, volat tempus irremeabile, nec aduertit inſipiens quid amittat. Libet confabulari, aiunt, donec hora prætereat. O donec prætereat hora: O donec pertranſeat tempus: Donec hora prætereat, quam tibi ad agendam pœnitentiam, ad obtinendam veniam, ad ac-

quirendam gratiam, ad gloriam prome-
rendam, miseratio conditoris indulget.
Donec transeat tempus, quo diuinam ti-
bi repropitiare debueras pietatē, prope-
rare ad angelicam societatem, suspirare
ad amissam hereditatem, aspirare ad pro-
missam felicitatem, excitare remissam
voluntatem, flere commissam iniquita-
tem. Sic nimirum, sic agricolæ cum diu
desiderata affuerit opportunitas semi-
nandi, sic vinitores cum expectatum
tempus putationis aduenerit, inuenisse
occupationes, & quasi irreprehensibiliter
sine opere diem transegisse lætantur? Sic
instantibus nudinis institores necere
moras, occasiones quærere solent, ne
quem fortè sibi ex eis quæstum prouenire
contingat? Sic denique pauperes men-
dicantes, cum multis clamoribus euoca-
tus tandem affuerit eleemosynarum di-
stributor, diuerticula captant, & con-
currentibus socijs vacuos ambiunt occu-
pare recessus, & fouere latebras in angu-
lis platearum? Utinam tamen vel solum
tempus vitæ amitteretur in verbis; sed
multi in his etiam vitam amittere com-
probantur: nec ipsi modò amittere,
sed

sed alijs quoque adimere. *a* Hanc Bernardi sapientem facundiam confirmans Hieronymus: Breue est, inquit, huius vitæ curriculum, hoc ipsum quod loquor, quod scribo, quod relego, de tempore meo mihi aut crescit, aut deperit. *b* Res tanti pretij tempus est, vt huius vnius iactura plurimum & pænè sola sit deploranda. Quicquid ceterorum amiseris, reparabile, damnum est: dispendium temporis vel minimi nulla restituent sæcula. Pecuniæ iacturam fecisti? reddi potest alia, & copiosior. honorem perdidisti? redire potest, & auctior. valetudinem amisisti? plurimis hoc damnum profuit: sed & valetudinem amissam quàm multi recuperant; amissum tempus nemo omnium vnquam reduxit: irreparabile est, cuius tamen optimam quamque partem otiosa colloquia subducunt. Credibile est nec à sapientibus quidem hoc temporis pretium satis æstimari. Vt vt hæc sunt, hoc Christianus sapiens vnicè labore, sic omne vitæ momentum dispensare, ne vnquam de se cacodæmon gloriari hoc possit, *Inueni*

a Bern. serm. de triplici custodia, mihi pag. 385. (Otiose ante med. serm. b Hieron. in c. 6. epist. ad Gal.

otiosum. Multicolor est otiositas, sunt enim & otiosæ cogitationes, quas sæpe comitatur otiosa confabulatio, hanc non rarò sequitur opus otiosum, quod quandoque peius est ignauissimis serijs. De quo dilucidè Bernardus: In hoc genere transgressionis, inquit, nonnulla sunt stultiloquia, seu vaniloquia, & quæque otiosè dicta, facta, cogitata. *a*

a Bern. de precept. & dispens. c. 14. post. init.

§. III.

Optimus loquendi magister Christus, in omnibus suis colloquijs occasionem captabat vt sermonem quacunque de re institutum flecteret ad diuina. Collocutus cum Samaritide, ab aquâ Sichariâ ad aquam viuam in cælo salientem opportunissimè deduxit sermonem. *a* Cùm mentio incidere de Manna, cœpit Seruator de vero Angelorum pane disserere, vt non nemo auditorum esset qui diceret: Domine semper da nobis panem hunc. Hac occasione oblatâ: Ego, inquit, sum panis vitæ; qui venit ad me, non esuriet; & qui credit in me, non sitiét vnquam. *b* Cùm sub concione nuntiaffet quis, ad-

esse

a Ioan. c. 4. v. 14. b Ioan. c. 6. v. 35. & 35.

esse matrem & fratres, arripuit verba nuntij, & de Dei voluntate cœpit dicere. Eodem modo in conuiujs quàm nobiles instituit dissertatiunculas conuiujs & tempori aptas? Apud Matthæum telonarium de medicinâ sacrâ, seu, pœnitentiâ; apud Simonem Pharisæum de diuino amore ob præsentem Magdalenam; apud Pharisæorum principem, vbi delicias faciebant, & ceremoniam adhibebant in accubitu, de Humilitate cœpit disserere. Exemplis tam luculentis instruimur, quomodo colloquia inutilia & otiosa dextrè deriuanda in affatus meliores. Non enim in leui ponendum, destinatò loqui otiosa. Optimus hac in re monitor Bernardus: Quid cùm scienter, inquit, & ex deliberatione in verba otiosa, silentio licet non indicto, lingua laxatur? Hanc noxam Deus sæpissime non futuris iudicijs seruat, sed præsentem vindicat supplicio. Beatus Gregorius narrat virginem consecratam non ab vnâ solùm virtute nobilem vixisse in cœnobio: pollebat hæc continentia vitæ, sed non itidem linguæ: mores illius casti, & qui

virginem

virginem decerent, modò lingua fuisset
 amantior taciturnitatis. Extra legem
 garrere solenne illi erat. Obijt tandem &
 hæc diem suum, sepulta in templo. No-
 cte proximâ vidit ædituus pridie huma-
 tam refodi, & ad aram deduci, illic me-
 diam secari, atque in ignem conijci, par-
 te alterâ intactâ. Die sequenti ædituus
 quæ vidisset noctu, exposuit, & locum
 monstravit cadaueris combusti. Narra-
 tioni fidem fecerunt luculenta rogi ve-
 stigia marmorì altè impressa. *a* Ergo nec
 templi sanctitas ab incendijs seruat,
 quem damnat linguæ procacitas. Gre-
 gorij relâtus, testimonio firmantur Cas-
 siani, qui senem religiosissimum, in spe-
 cimen virtutis statuens : Moses, inquit,
 qui hanc eremum habitat secundus,
 vir incomparabilis, sed opinionis suæ
 paullò tenacior cum Macario discepta-
 re cœpit. hîc voces iecit duriusculas,
 & aculeo petijt aduersarium. Quia
 tamen facti pœnituit Mosen, noxam
 hanc Deus non ad serum tribunal reie-
 cit, sed dæmoni mox potestatem fecit
 & occupandi hominis, & torquendi.

dæmon

a Greg. l. 4. dialog. 6. 52.

dæmon licentiâ vsus insperatum hospi-
 tium inuasit. Sed Moses Macarij preci-
 bus ab hospite Orciniano breuî liberatus
 est. *a* Tanti est vel parua in speciem im-
 probitas linguæ, ob quam sanctissimi
 quique homines pœnas sæpe grauissimas
 dependerunt. Duranus ex abbate Tolo-
 sanus præsul, vir cetera pius & mirè in-
 dustrius, sed linguæ solutioris verba ri-
 dicula subinde liberiùs vsurpauit: sed
 non impunè. Postquam enim in huma-
 nis esse desijt, cruciatus quos ei beatus
 Hugo Cluniacensis abbas prædixerat,
 sensit, & mox Signino, notæ sanctimo-
 niæ sacerdoti visendum se præbuit aspe-
 ctabili sed tetrà formâ, præsertim ore
 portentosum in modum extuberanti, la-
 brisque fædè concisis & exulceratis. Hoc
 oris habitu & voce lacrimabili suppetias
 rogauit, præcipuè ab Hugone monitore
 suo ferendas. Hugo re ad se perlatâ sep-
 tem cœnobitis vnus hebdomadis seuerû
 silentium indixit, quod tamen non æquè
 ab omnibus seruatum est. Itaque Dura-
 nus redijt, & ob neglectam legem nec-
 dum è tormentis se liberum monstrauit.

Noua

Noua igitur silentij lex dicitur, quâ defuncti præfulis necessitati consuleretur. Tertium denique spectandum sese Duranus, iam à pænis solutus exhibuit, & ob præstitam opem immortales egit gratias Hugoni. *a* Ita nugæ quoq; ac facetiæ puniuntur, ita linguæ intemperantia non maxima vel alterius Orbis supplicij eluenda est.

a Vincent. Belluacens. lib. 26. Spec. hist. c. 5.

Lippeloo 29. Aprilis in Vitâ S. Hugonis.

§. IV.

Non ignorauit hoc Carthusianorum sanctissimus Patriarcha Bruno; exploratum habuit quantis à linguâ periculis inuoluamur, quantis damnis; vidit otiosorum verborum ingentes acervos, obseruauit optimum quemque suâ vel alienâ linguâ perire, nouas igitur leges sibi suisque scripsit, quarum caput est, strictissimè **SILERE**. Bruno sic ratiocinatus fuit: si Doctor ille Parisiensis qui tantâ sanctimoniâ præditus credebatur, damnatus est ab æquissimo iudice; hoc ergo connitar, vt ego me sociisq; meos maturè subducam in tutum, vbi cum Deo assidui loquamur, ne nobis ipsis aliisque

noce-

noceamus loquendo. Et quâ ratione de tot centenis millibus otiosorum verborum rationem reddituri sumus? præsertim si tot criminosa, tot falsa, tot luxuriosa se miscuerint? sit leue quid vox leuiter prolata, sed iure terreat multitudo. leuissimum quid pluma est, sed numero graues cum plumbo certant; quid imbecillius aquæ guttulâ, sed repetita toties, lapidem cauat. Vnica vox otiosa facilè habet veniam, sed cùm tanto numero repetuntur, non degraunt mergântque nauim? Ideò Beatus Godefridus Ambiani præsul, quotiescunque iter faceret, comites semper iussit præcedere. causam huiusce moris rogatus, dixit: Ne otiosis sermonibus texendis sit occasio. Iobus suis cladibus iam prope sepultus, amicos nihilominus otiosè garrientes perstringit, &: Ad increpandum, inquit, tantùm eloquia concinnatis, & in ventum verba profertis. *a* Meritò eos reprehendit velut otiosissimos consolatores. Auceps in Ardearum venatu non dimittit Falconem, nisi prius viderit Ardeam: venator fune tenet canem, dum conspexerit feram; at nos incauti euola-

re verba permittimus, antequam vtilitatem vllam cernamus; aëri & ventis loquimur, cum sciamus non perinde ad nos redire verba, vti ad suos dominos mansuefacta animalia; ad aucupem reuolat Falco, ad venatorem recurrit canis, verbum semel emissum nullis artibus ad auctorem reuocari potest: excessit, euasit, erupit, æternùm irreuocabile. Quid igitur est consilij ad otiosam locutionem saltem minuendam, si non tollendam? Augustus Imperator, Suetonio narrante, ita filiam & neptes instituit, vt nihil agerent, nihilque loquerentur quod non in diurnos commentarios referri posset. Vox digna Cæsare; consilium augustum, verè Christianum; & quod præclarè congruit Seruatoris dicto. *Reddent rationem de eo in die iudicij.* Nulli mortalium vel minimum otiosum verbulum excidit, quod non in tabulas & syngraphas refertur. cogitata, facta, dictaque, omnia in Dei perscriptiones, & in acta mittuntur, nec syllabulâ omisâ. Quisquis hoc attentius cogitauerit, ipse sibi dicet: Cautè, obsecro, cautè; nam quicquid dixeris, in tabulas refertur, in acta mittitur;

titur; de omni otioso verbo rationem reddes; vidè igitur ne rationes in immensum exerescant. Si haec vnicus pretio stat tanto, quanto stabit integra haecumorca? ^a Si sua est multa vel otioso verbulo, num impunita dimittentur falsa, spurca, noxia?

^a Ein Thonnen voll.

§. V.

Pauca sæpe verba, per otium & ludum, dolo non malo prolata in errores se maximos diffundunt, velut oleum in telam aut asserem effusum latissimè serpit. Eius rei, mi Lector, paradigma tibi, animi gratia exhibeo. Inuitarat quispiam sex conuiuas variæ dignitatis. hinc cùm accumbendum, lis ingens & delitiæ ac ceremoniæ plurimæ: alter alteri principem locum cedere, ille non accipere, hic vrgere, ille denuò tergiuersari, iste iterum blandiri, & rogare, ac priorem accubitus deferre. Hic paterfamilias & modimperator partes suas interponere: Et quæso, inquit, num hodie stantes prandebimus? proximum quisque locum occupet, aut

ego

ego vos toties adhibebo mensæ, quoties sessionis locus poterit inter vos mutari. Otiosè hoc prorsus & temere dixit, nec prius ad calculos sedit, vt variandi accubitus numerum iniret. Obsecro te, Lector, addiuina, quoties sex conuiuæ accumbendi ordinem inter se variare possint. Dicturo mihi, fat scio, vix habebis fidem. Ergo aduerte animum. Si leges Arithmeticæ spectemus, possunt sex conuiuæ septingenties vices discumbendi ordinem commutare. Si iam anno vni, trecentos sexaginta quinque dies assignemus (tot enim habet communis annus) debuisset paterfamilias ille sex conuiuas (si quidem promissis stare voluisset) anno integro quotidie bis ad mensam vocasse, exceptis vltimis quinque diebus in hebdomada maiori sacrâ. Necdum credis? ipsis igitur oculis, non solùm auribus, fidem faciam idque signatis tabulis: sex Alphabeti primæ litteræ, sex conuiuarum vices subibunt. Litteras perinde, vt conuiuas sic colloco. Aude, mi Lector, adiectas hîc chartas sine tædio aspicere. Et en hospites meos nunquam eodem ordine accumbentes.

abcdef	acbedf	adbcef	aebcdf	afbcde
abcdfe	acbdfe	adbefe	aebcfd	afbc ed
abcedf	acbedf	adbcef	aebdcf	afbdce
abcefd	acbefd	adbefc	aebdfc	afbdce
abcfde	acbfde	adbfce	aebfed	afbecd
abcfed	acbfed	adbfee	aebfde	afbedc
abdcef	acdbef	adc bef	aecbdf	afcb ed
abdcfe	acdbfe	adc bfe	aecbfd	afcbde
abdecf	acdeb f	adceb f	aecdbf	afcd be
abdefc	acdefb	adcef b	aecd fb	afcd eb
abdfce	acdfbe	adc fbe	aecfbd	afce bd
abdfec	acdf eb	adc fe b	aecfdb	afcedb
abecdf	acebdf	adeb cf	aedb cf	afdbce
abecfd	acebfd	adeb fc	aedb fc	afdbec
abedcf	acedbf	adecbf	aedc bf	afdc be
abedfc	acedfb	adecfb	aedc fb	afdc eb
abefcd	acefbd	adefbc	aedfbc	afdebc
abefdc	acefdb	adefcb	aedfcb	afdecb
abfcde	acfbde	adfbce	aefbcd	afebcd
abfc ed	acfb ed	adfbec	aefbdc	afebcd
abfdce	acfdbe	adfcb e	aefcbd	afecbd
abfd ec	acfd eb	adfceb	aefcdb	afecdb
abfedc	acfedb	adf ebc	aefdbc	afedbc
abfedc	acfedb	adf ecb	aefdeb	afedcb

baedef	bcadef	bdacef	beacdf	bfaede
baedfe	bcadfe	bdaefe	beacfd	bfaeed
bacedf	bcaedf	bdaecf	beadcf	bfaede
bacefd	bcaefd	bdaefc	beadfe	bfaeed
baefde	bcafed	bdafee	beafcd	bfaeed
baefed	bcafed	bdafee	beafdc	bfaeed
badcef	bcdadf	bdeacf	becadf	bfaede
badcfe	bcdadf	bdeacf	becafd	bfaeed
badecf	bcedaf	bdecaf	becdaf	bfcdae
badefe	bcedfa	bdeefa	becdfa	bfcdea
badfce	bcedfa	bdeefa	becfad	bfcdea
badfec	bcedfa	bdeefa	becfda	bfcdea
baecdf	bceadf	bdeacf	bedacf	bfdace
baecfd	bceafd	bdeafe	bedafc	bfdace
baedcf	bcedaf	bdecalf	bedcaf	bfdcae
baedfe	bcedfa	bdeefa	bedcfa	bfdcea
baefcd	bcefad	bdefac	bedfac	bfdcea
baefdc	bcefda	bdefca	bedfca	bfdcea
bafede	bcfade	bdface	befacd	bfeacd
bafced	bcfaed	bdfaec	befadc	bfeacd
bafdce	bcfdae	bdfcae	befcad	bfecad
bafdec	bcfdea	bdfcea	befcda	bfecda
bafecd	bcfead	bdfeca	befdac	bfecda
bafede	bcfeda	bdfeca	efdca	bfedca

cabdef	cbadef	cdabef	ceabdf	cfabde
cabdfe	cbadfe	cdabfe	ceabfd	cfabed
cabedf	cbaedf	cdaebf	ceadb f	cfadbe
cabefd	cbae fd	cdae fb	ceadfb	cfad eb
cabfde	cbafde	cdafbe	ceafb d	cfae bd
cabfed	cbafed	cdaf eb	ceafdb	cfae db
cadbef	cbdaef	cdbaef	cebadf	cfbade
cadbfe	cbdafe	cdbafe	cebadf	cfbaed
cadebf	cbdea f	cdbeaf	cebdaf	cfbdae
cadefb	cbde fa	cdbe fa	cebdfa	cfbdea
cadfbe	chdfae	cdbfae	cebfa d	cfbe ad
cadfeb	chdf ea	chdf ea	cebfa d	cfbe da
caebdf	cebadf	cdeabf	cedabf	cfda be
caebfd	ceba fd	cdeafb	cedafb	cfda eb
caedb f	cbeda f	cdebaf	cedbaf	cfdb ae
caedfb	cbed fa	cdebfa	cedbfa	cfdb ea
caefbd	ebefad	cdefab	cedfab	cfde ab
caefdb	ebef da	cdefba	cedfba	cfde ba
cafbde	cbfa de	edfabe	cefab d	cf eabd
cafb ed	ebfaed	cdfaeb	cefa db	cf eadb
cafdbe	cbfdae	cdfbae	cefbad	cf eba d
cafd eb	ebfdea	cdfbea	cefb da	cf e bda
cafeb d	cbfead	cdf eab	cefdab	cf edab
cafed b	cbfe da	cdf eba	cefd ba	cf edba

da bce f	d bace f	dcabe f	deab c f	d fa bce
da bcf e	d bac f e	d ca bfe	dea b f e	d fa b e c
da bce f	d baec f	d ca ebf	deac b f	d fa c b e
da bef c	d baef c	d ca efb	dea c f b	d fa c e b
da bfce	d ba fce	d ca fbe	dea f b c	d fa e b c
da bfec	d ba fec	d ca feb	dea f c b	d fa e c b
da cbe f	dbcaef	dcbaef	debac f	d fb ace
da cbfe	dbcafe	dc bafe	deb a f c	d fb a e c
da ceb f	dbcea f	d cbea f	debc a f	d fb ca e
da cef b	dbcefa	dc be fa	deb c fa	d fb cea
da cfbe	db cfae	d c bfae	deb fa c	d fb eac
da cf eb	dbcf ea	dc bfea	deb f c a	d fb eca
da ebc f	d beac f	d cea b f	deca b f	d f c a b e
da ebf c	d bea f c	d ce a f b	deca f b	d f c a e b
da ecb f	d becaf	d ce b a f	dec b a f	d f c b a e
da ecf b	d becfa	dc e b fa	dec b fa	d f c b e a
da efb c	d be fac	d ce fa b	dec fa b	d f c e a b
da efc b	d befca	dc e fba	dec fba	d f c e b a
da f bce	d b face	dcfa b e	de fa b c	d f e a b c
da fb ec	d bfaec	dcfa e b	de fa c b	d f e a c b
da f cbe	d b fcae	dcfba e	de f b a c	d f e b a c
da fceb	d b fcea	dcf b e a	de f b c a	d f e b c a
da febc	d b feac	dcfe a b	de f c a b	d f e c a b
da fecb	d bfeca	dcfe b a	de f c b a	d f e c b a

ea bcd f	eba cd f	eca bdf	edab cf	efab cd
ea bcfd	eb acfd	ecabfd	edab fc	efab dc
ea bdcf	eb adcf	ecadb f	edac b f	efac bd
ea bdfc	eba d f c	eca d f b	edac fb	efacdb
ea b fcd	eb a fcd	eca fb d	eda fb c	efadbc
ea b fdc	eb a f d c	eca fd b	eda fcb	efadcb
ea cbd f	ebca d f	ecba d f	edbac f	efbacd
ea cbfd	ebc afd	ecb afd	edba fc	efba dc
ea cdb f	ebcd a f	ecbd a f	ed bca f	efbcad
ea cd f b	ebc d f a	ecb d f a	ed bcfa	efbcda
ea c f b d	eb c f a d	ecb f a d	ed bfac	efbdac
ea c f d b	ebc f d a	ecb f d a	ed bfca	efbdca
ead bcf	ebda c f	ecda b f	edcab f	efcabd
ea dbfc	ebd a f c	ecd a f b	edc a f b	efc adb
ea dcb f	eb d c a f	ecd ba f	edcb a f	efcbad
ea dcfb	ebd c f a	ecdb f a	edcb fa	efcbda
ea d f b c	ebd f a c	ecd f a b	edc f a b	efcdab
ea d fcb	ebd f c a	ecd f b a	edc f b a	efcdba
ea f b c d	eb f a c d	ecf a b d	edf a b c	efdabc
ea fbdc	eb f a d c	ecf a d b	edf a c b	efdacb
ea f c b d	eb f c a d	ecf b a d	edfb ac	efdbac
ea f c d b	eb f c d a	ecf b d a	edfb ca	efdbca
ea f d b c	eb f d a c	ecf d a b	edfc ab	efdcab
ea f dcb	eb f d c a	ecf d b a	edfc ba	efdcba

fab cde	fb a cde	fc a b d e	fd a b c e	fe a b c d
fa b ced	fb a ced	fc a b e d	fd a b e c	fe a b d c
fab d ce	fb a d ce	fc a d b e	fd a c b e	fe a c b d
fab dec	fb a dec	fc a d e b	fd a c e b	fe a c d b
fab ecd	fb a ecd	fc a e b d	fd a e b c	fe a d b c
fa b edc	fb a edc	fc a e d b	fd a e c b	fe a d c b
fa c b de	fb c a d e	fc b a d e	fd b a c e	fe b a c d
fa c bed	fb c a e d	fc b a e d	fd b a e c	fe b a d c
fa cd be	fb c d a e	fc b d a e	fd b c a e	fe b c a d
fa c deb	fb c d e a	fc b d e a	fd b c e a	fe b c d a
fa c ebd	fb c e a d	fc b e a d	fd b e a c	fe b d a c
fa ced b	fb c e d a	fc b e d a	fd b e c a	fe b d c a
fa d b ce	fb d a c e	fc d a b e	fd c a b e	fe c a b d
fa d bec	fb d a e c	fc d a e b	fd c a e b	fe c a d b
fa d cbe	fb d c a e	fc d b a e	fd c b a e	fe c b a d
fa d ceb	fb d c e a	fc d b e a	fd c b e a	fe c b d a
fa de be	fb d e a c	fc d e a b	fd c e a b	fe c d a b
fa de cb	fb d e c a	fc d e b a	fd c e b a	fe c d b a
fa e bcd	fb e a c d	fc e a b d	fd e a b c	fe d a b c
fa e bdc	fb e a d c	fc e a d b	fd e a c b	fe d a c b
fa e cbd	fb e c a d	fc e b a d	fd e b a c	fe d b a c
fa e cdb	fb e c d a	fc e b d a	fd e b c a	fe d b c a
fa ed bc	fb e d a c	fc e d a b	fd e c a b	fe d c a b
fa ed cb	fb e d c a	fc e d b a	fd e c b a	fe d c b a

Etiānum dubitas, Lector, sex conuiuas septingentis vicibus *a* accumbendirationem permutare posse? sed huc nos duxit inconsiderati patrisfamilias otiosa promissio. Nos sexcenta talia quotidie, dum garrulum otium sectamur, fundimus, nec valdè dolemus, his inanijs perdidisse tempus.

a Non tamen sapius.

Sed est qui dicat: Quanti hæc res negotij est, verba omnia ad aurificis stateram examinare, vnde mihi hæc libella? Huic Siracides respondet: Aurum tuum & argentum tuum confla, & verbis tuis facito stateram, & frenos ori tuo rectos, vt non labaris in linguâ tuâ. *a* quicquid habes facti, infecti, signatiquæ argenti, huc omne confer, vt inde fiat trutina; quicquid in te prudentiæ aut sapientiæ est, id totum in hanc rem impende, vt non labaris in linguâ tuâ.

Finio cum Bernardo: O quantus terror, inquit; iudex sapientissimus, qui numerat omnes pluiæ guttas, discretor omnium tentationū, omnium hominū à primo Adam vsque ad vltimum qui erit in fine sæculi, vult audire rationem verborum omnium otiosorum, cūm sederit

in sede maiestatis iudicij sui, vbi non iam misericordia, sed iudicium cantabitur Domino. Quid tum miseri & miserabiles faciemus? Sapientissimus es Domine, falli non potes, iustissimus es, corrumpi non potes. Quid ergo dicam? Miserere quæso &c: vt non solum à maledictis & turpibus declinem, verùm etiam otiosa verba deuitem, ne de illis me oporteat in die iudicij reddere rationem, vbi iam non de bonis & viridibus folijs verborum, sed de malis & aridis ratio est reddenda. *a* Ratum, firmum, fixum est decretum: Omne verbum otiosum quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die iudicij. *b*

a Bern. de Pass. Dom c. 15. mibi pag. 1187.

b Matth. 1. supra citato.

CAPVT XI.

OBIURGANS *Lingua, prout par est, obiurgatur.*

Magnum illud Græciæ lumen Basilius, cum innumeros errores vel vnus linguæ pensiculatius cogitasset, verissimum hoc pronuntiauit: Vita nostra referta

ferta est linguæ delictis. Quis enim ille tam circumspectus, ac prudens qui non vel vno die sapius hallucinetur linguâ, nisi eam seuerius inter silentij leges coërceat? Linguæ rabies, vilitásque morum vbique est obuia. Eâ de causâ sanctissimè monet Ambrosius: Alliga sermone tuum ne luxuriet, ne lasciuiat, & multiloquio peccata sibi colligat. *a* Ergo beatus (quod Siracides affirmat) qui tectus est à linguâ nequam, qui in iracundiam illius non transiuit, & qui non attraxit iugum illius, & in vinculis eius non est ligatus: iugum enim illius iugum ferreum est: & vinculum illius vinculum æreum est. Mors illius, mors nequissima: & utilis potius inferus quàm illa. Perseuerantia illius non permanebit, sed obtinebit vias iniustorum; & in flammâ suâ non comburet iustos. Quî relinquunt Deum, incident in illam & exardebit in illis, & non extinguetur, & immittetur in illos quasi leo, & quasi pardus lædet illos. *b* Quis autem hos leones, hos pardos satis semper cauerit? loeo quo non putes prorumpunt hi leones,

k 5 hi

a Ambr. l. 1. Offic. c. 3. *b* Eccl. c. 28. v. 23. ad 28.

hi pardi, & sæuitie inuadunt inopinã. Furibundis his linguis meritò accensetur lingua **OBIVRGANS**, quam post Otiosam, alphabeti cognatione proximam locamus. Itaque hac dissertatiunculâ Obiurgantis linguæ geniũ persequemur.

§. I.

Atque primò quidem si habitum istius linguæ spectemus, vestem horridam gerit indutui, pro calceis perones clavis compactos, aut grandes piscatorũ ocreas habet, passus facit amplos & sonoros, neque enim aliud docta est quàm vituperare, reprehendere, verbis exagitare, inuectiuis vti; hos auaritiæ insimulare, illos superbiæ aut stultitiæ damnare. Nil quidem optatius est terræ sitienti, quàm opportunus imber, si is tamen placidis guttis rorando defluat, quòd si præceps nimbus supernè ruat, vnòque sese impetu effundat, plus sæpe nocenti adfert quàm commodi. Lingua sedata & mitis velut stilla leniter impluit, suauiter penetrat, multũ fecundat; lingua obiurgans & inuectiua velut grandinans pluuia frequenter non emendat, sed exacerbatur. Vtrumque prorsus vitiosum est; nihil,

hil, & omnia reprehendere; nihil dissimulare posse, & omnia dissimulare velle, meras inuectiuas declamare, aut semper in Exornationis genere versari. Eruditè Siracides: Est correctio, inquit, mendax in irâ contumeliosi. *a* Iracundus mentitur correctionem, nam obiurgare vult, non emendare. Si Tullio credimus, amicorum est, moneri, & monere, sed non adulari, non insectari verbis, non increpare minis. Hæc sæpissime non corrigunt praua, sed magis talia faciunt: Responsio mollis frangit iram, sermo durus suscitatur furorem, *b* teste sapientissimo regum. Si æneum tormentum glandem euomat in cespitem, tormenti vis omnis hebetatur; si feriat glans murum, lacerat & pertundit: fulmen molliori carni sæpius parcat, sed ossa comminuit: sic aspera verba, sermo iracundus, nō mansuetum hominem offendat, destruit, non corrigit. Si cum saxo chalybs alternis collisionibus rixetur, ignis emicat: ita si obiurgatio, in hominem durum ac præfractum incurrat, flamma vtrinquē exilit, & multum iræ; qualis nimirum

k 6 specus

a Eccl. c. 19. v. 29. *b* Prov. c. 15. v. 1.

specus est, quæ vocem emissam accipit, talis & vox est quæ remittitur.

Salomon linguam cicurem & modestam commendaturus: Lignum vitæ, inquit, lingua placabilis, quæ autem immoderata est, conteret spiritum. *a* Quicquid in hac vitali arbore foliorum est, medicinam promittit & sanitatem: quicquid in homine sedato ac miti verborum est, virtutis argumentum est. Et quemadmodum ramus virens ac succi plenus flecti se sinit facillimè, sequiturque ducentem manum; ramus arens & exsuccus frangitur: ita si hominem obiurgantis linguæ vel minimùm læseris, non flectes sed franges; nam quæ immoderata est, conteret spiritum, tam loquentis, quàm audientis, tam obiurgantis quàm obiurgati; at homo placidus, & cui cicur est ingenium, etiam cùm reprehendere cogitur, sic tamen reprehensionem temperat, vt non tam hoc agere, quàm docere videatur, instruit leniter, nec acerbè carpit, prorsus ad mentem beati Pauli, qui reprehensores sic erudit: Si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spirituales estis,

huiusmodi instruite in spiritu lenitatis. & Quid enim emendet obiurgator ille, qui asperrimarum obiurgationum plaustra exonerat in eum quem verbis castigatum cupit?

a Gal. c. 6. v. 1.

§. II.

Illustrissimum illud Angliæ sidus Thomas Morus artificiosè prorsus & dextrè Obiurgantem alterius linguam mansuetiores mores docuit. Sederat pro tribunali Morus cum ceteris iudicibus. Rei producebantur Zonarij sectores, præsentibus accusatoribus, qui crumenas sibi præfectas querebantur, nec aliud contendebant, quàm nebulones illos talia ausos in patibulum rapiendos. Hic vnus assessorum vir grauis, & grandis natu, ipsos innocentes & iniuriâ affectos acerrimè obiurgans: Hoc, inquit, iucuriæ vestræ tribuendum: cur vestros sacculos non accuratiùs custoditis? supina negligentia nebulonibus his occasionem offert furandi; res vestras cautiùs seruate, & tagaces manus facilè vitabitis: qui sua negligit, furem facit. Morus auditâ tam importunâ oratione senis, qui ius dicere,

non increpare læsos debuiffet, cauffam hanc in diem alteram reiecit. Interea noctu ex illis latrunculis vnum clam è carcere ad fe iuffit adduci, & : Si cras, inquit, ad cognoscendas cauffas confederimus, nunquid poteris tu illi feni qui accusatores adeò culpatat, crumenam subducere non obseruanti? Gratiam à me inibis fi feceris; libertatem certam fpera, fi tamen furta non velis repetere: quid dicis? Ille promiffà venià lætiffimus, omnia viciffim ampliffimè promittit: sibi modò fideret, fe rem hanc strenuè curaturum, & ad votum. Postera luce cum Affefforibus Morus confidet dicendis fententijs; euocantur feperatim rei: primus illorum fuit hic ipfe latrunculus ad omnem nequitiam factus, & tantò iam animofior ad nobile facinus, quantò fecurior peccaturus: Iubetur ergo, fi quid habeat pro fe dicere. Ille velut ingenti pudore territus, abundè sibi fuppeterè, ait, quo fuam innocentiam tueatur, id tamen infimis precibus rogare, liceat sibi in vnius è iudicibus fecretas aures cauffæ fuæ momentum deponere. Permittitur; vnum ipfe deligat quem

quem velit ex omnibus. Senem morosum illum deligit. Itaque accedit trepidationē simulans, & nescio quod grande secretum in aurem seni demurmurat, eadēque omnino operā crumenam ad latus pendentem exercitatā manu præsecat. Arcanā narratione finitā, ad suum se locum recipit. Morus accepto rei bene gestæ indicio, alium ex hac fæce hominem sisti iubet, captatq; occasionem vtriusque liberandi collatā stipe: Quin hos miseros, inquit, dimittimus, tantò feueriùs si redeant puniendos. Damnum si quod alijs intulerunt, nos sarciamus. Neque verò tanti est. conferamus pecuniarias symbolas, initium faciam; scio neminem granatè secuturum: & cum dicto æs reponit in mensā. Post Morum primus pænē ordo marsupium senis euocarat. ille suam symbolam prompturus, crumenam vbiq; quærere, nusquam reperire; atque iam sinum scrutari, iam caligas explorare, iam manticam omnem excutere, huc illuc oculos manúsque mittere, non leuiter erubescere, indignari etiam ac turbas facere; &: quid hoc, inquit, prodigij? compertissimum mihi

mihieft, me in tribunal hodie non fine crumenâ conscendiffè: quis eam malus dæmon auexit? Hîc Morus vultu ac voce ad lenitatem compositâ: Mi domine, inquit, ipse iam experimentum capis, quî vigilantes etiam oculos fallat Mercurius; nemo hîc satis cauerit. Quare in posterum eos quibus hoc infortunij contingit, ne acerbiùs obiurga, iussitque crumenam à latrunculo reddi. Hîc omnium risus consecutus est de senè, quem Morus vrbanitate tam facetâ docuiffet, non tam asperè, præsertim infontes obiurgare. *a* Vbi orationis lenitudo deest,

— *os claudite*

Centupliceserâ, pessulo centuplicè

Os illud maximè quod obiurgationis plenum est.

a Thomas Stapletonus in Sitâ Mori c. 13.

§. III.

Ergo vos, qui spirituales estis, huiusmodi instruite in spiritu lenitatis. Plurima reprehendi possunt, sed moderatè ac parcè. Moneri & corrigi, res à se ina-

mœna

mœna est & ingrata: quòd si accedat verborum immoderatio & truculentia, iugum censetur intolerabile, quod vel excutiendum sit, vel calcandum ipso contemptu. Plurima quoque commodiùs dicuntur soli & separatè, quàm coram alijs. Illud enim admonitioni, hoc obiurgationi similis habetur. Socrates in conuiuio quendam suorum familiarium paullò acriùs obiurgarat. Nec dissimulauit hoc Plato, sed ad Socratem versus: Nónne, inquit, fatius fuisset, hæc illi seorsim dixisse? Cui mox Socrates: Et quæso, ait, mi Plato, an non tu quoque rectiùs fecisses, si mihi seorsim hæc dixisses?

Christi præceptum est, eum, qui deliquerit, ter monendum ac instruendum, dum morbus illius censeatur immedicabilis. Iusûs diuini verba sunt: Si peccauerit in te frater tuus, vade & corripe eum inter te & ipsum solum; si te audierit, lucratus eris fratrem tuum. Deinde: Si autem te non audierit, adhibe tecum adhuc vnum vel duos. Tertiò demum: Quòd si non audierit eos, dic Ecclesiæ. Si Ecclesiam non audierit,

rit, sit tibi sicut Ethnicus & publicanus. *a*

Vt autem linguam obiurgantem non refrenare solùm sciamus, sed etiam tolerare cùm ab effreni lædimur, nobile documentum Annæi iuuerit: Si meritò obiurgauerit te aliquis, scito quia profuit: Si immeritò, scito quia prodesse voluit. Sed longè melior hac in re magister, Apostolus Petrus, vt eos instruat qui planè insontes obiurgantur aut multo acerbiùs, quàm commèriti fuissent: Quæ est, inquit, gloria, si peccantes & colaphizati suffertis? sed si bene facientes sustinetis, hæc est gratia apud deum: in hoc enim vocati estis. *b* Hæc aurea nominatur lingua Christianorum, quæ vt adulari nescit, ita insectari verbis, & carere non consuevit, omnémque sermonis otiositatem studiosissimè fugit. Hæc lingua præ ceteris videtur digna, quam diuinæ laudes occupent æternùm.

a Matth. c. 18. §. 15.

b 1. Pet. c. 2. §. 20.

CAPVT XII.

*Quàm frequens, & insolens
sit Lingua OSTENTATRIX.*

AThenienses Berofo Mathematico, quòd multa velut vates prædixisset, quæ temporis series rerúmque euentus vera monstraissent, statuam æneam in gymnasio posuerunt, statuæ tamen linguam inseruerunt auream. Eius rei contrarium passim experimur. Est qui merito suo laudetur, dicatúrque *aureus homo*, modò linguam prudentiùs nosset regere: En statuam auream, cui tamen vix plumbea sit, aut ærea lingua. Pharisæus ille publicani contemptor, ex asse talis fuit; dixisses aureum hominem, qui ieiunijs, qui eleemosynis, qui ceteris virtutibus sedulò vacet: sed ostentatrix ipsius lingua pænè fuit lignea, quæ pulchram hanc statuam plurimùm fœdauit: commendabiles fuissent Pharisæi actus, si eos ipse non ad eò commendasset.

Hæc Ostentatrix lingua sui domini e-logia miris artibus nouit in theatrum Honoris educere, & omnibus spectanda

pro-

proponere. Linguæ huius labor pænè omnis in Exortationis genere versatur. Laudare omnium optimè nouit; nec tamen laudat omnia, sed solùm res sui domini. In suas suique domini laudes excurret amplissimè, & longam narrationis seriem texit, vt à pluribus sciatur, quàm insignem habeat dominũ qui meritò uiuus per ora virũm uolitet. Quàm autem hæc ipsa *Ostentatrix* lingua suo domino sæpe noceat, dum stultè fauet, nunc explicabimus, & quidem cum curâ & paullò fusiùs. Nam linguæ vitium longè communissimum est *Ostentatio*, & valdè noxtum, & forsàn non sentiet se feriri, nisi bene feriatur.

§. I.

Quemadmodum mercator aut propola, laudat venales quas vult extrudere merces, sic lingua *Ostentatrix* merces suas expedit non sine amplissimâ commendatione. Habet autem duplicis generis mercimonia, nam aut seipsum quis laudat, suum stemma, familiam, dotes sibi suisque concessas, aut laudat suam artem, scientiam, suum officium, suas functiones, opes suas ac potentiam. Hos quidem

quidem Sophonias Magniloquos superbiæ vocat. *a* Tobias dehortatus filium: Superbiam, inquit, in tuo sermone nunquam dominari permittas. *b* Sed & Salomon censoriâ ferulâ Ostentatricem hanc linguam commonefaciens: Laudet te alienus, inquit, & non os tuum; extraneus, & non labia tua. *c* Merito suo vapulat hæc lingua, non enim curat vt Deo placeat, sed vt honori ac famæ seruiat, & semper in promptu habeat, quo gloriatur.

Mens fama auara, obnoxia est iactantia. d

Ostentatores istos irridens Paulus: Non enim, inquit, audemus inferere nos aut comparare quibusdam, qui seipfos commendant. Sed ipsi in nobis nosmetipsos metientes, & comparantes nosmetipsos nobis. *e* Hoc in falsos Apostolos dictum, qui omnia Pauli extenuantes: Quid, aiebant; sit Paulus? epistolæ illius magniloquum quid spirant, sed cùm ipse auditur, nec vox, nec elocutio, nec oris dignitas expectationi respondent; nos illi longè

a Sophon. c. 3. v. 11. b Tob. c. 14. v. 14.

c Prov. c. 27. v. 2. d Iamb. Vlt.

e 2. Cor. c. 10. v. 12.

longè antestamus. Ita prorsus, inquit Paulus, ego homuncio non audeo his gigantibus me comparare: intra meam me pelliculam contineo; non in immensum gloriabimur. Hac ratione Paulus ostentatricem linguam repressit.

Nabuchodonosor Rex inter gloriantes illos gigantes numerandus: Nonne, inquit, hæc est Babylon ciuitas magna, quam ego ædificaui in domum regni, in robore fortitudinis meæ, & in gloriâ decoris mei? Insignem stultitiam, & grandem superbiam hæ voces prodiderunt. Cùmque sermo adhuc esset in ore regis, vox de cælo ruit: Tibi dicitur Nabuchodonosor rex, regnum tuum transibit à te, & ab hominibus eijcient te, & cum bestijs ferisque erit habitatio tua, & fœnū quasi bos comedes. *a* Quid ergo te iactas, ô Thraso, de diuitijs, honoribus, maiorum imaginibus ac prisco sanguine? circumspice, vbi nunc illi sunt qui ante te tales erant? tu breuū vbi eris? ad illos transibis.

Si quis res gestas priscorum eremicolarum euoluat, quosdam ex ijs post quadragin-

draginta aut quinquaginta annos in maximâ vitæ austeritate actos, in turpia scelera ruisse comperiet. Sed ne miremur, nam hos virtutis suæ iactatores fuisse deprehendemus. At verò iactantia superbiæ filia est. Deus & filiam, & matrem extremè odit, & auersatur. Hinc etsi quis mille annis accuratè Deo seruiert, vbi seipsum commendare, & virtutes suas velut merces proponere incœperit, omnem prioris obsequij gratiam corrumpit. Vade iactator, vade; fœtent obsequia tua, propter linguam tuam. Laudator sui idolum est, quod se ipsum colit, sibi cantat, sibi pinsit, sibi litat. Illud quidem non negandum, aliquos è numero sanctorum diuino honori augendo, partim excitandæ spei, aut exhibendo exemplo, de seipsis quandoque non sine præconio locutos. Rex Ezechias: Memento Domine, inquit, quomodo ambulauerim coram te in veritate. ^a Paulus inuitus & aliorum improbitate coactus: Existimo, inquit, nihil me minus fecisse à magnis Apostolis. In quo quis audet (in insipientiâ dico) audeo & ego. Ministri Christi sunt; & ego

(vt minùs sapiens dico) plus ego. Sed rationem reddens dictorum: Quod autem facio, inquit, & faciam, vt amputem occasionem eorum, qui volunt occasionem: vt in quo gloriantur, inueuiantur sicut & nos. Nam eiusmodi Pseudoapostoli, sunt operarij subdoli, transfigurantes se in Apostolos Christi. *a* Hæc eò dixit hic Orbis Ecclesiastes, vt decepti iuuarentur, ideò à se dicta audaciam vocat & insipientiam. Imitemur vel umbram beati Pauli, quod Chrysostomus monet, *b* & si quæ ausa memoranda patrauerimus, non ea statim venalia in forum extrudamus, alioquin omnibus nos præmijs priuamus. Rex Ezechias thesauros omnes perdidit, quia illos ambitiosè monstrauit. Sanctorum pænè omnium in rebus plurimis mens ista fuit: *Nemo sciat, nisi Deus.* Cum pictor loquitur, suamque picturam prædicat, ab omnibus pessimè locutus arguitur; cum verò pictura loquitur, suamque laudat magistrum, à nemine non præclara locutio vocatur, neq; enim aliunde
plau-

a 2 Cor. c. 11. v. 12. 13. 21 & 23.

b Chrysf. hom. 73.

plausum expectet artifex, quàm ab suo opere: vox operis omnium vocibus antecellit.

§. II.

Iusserat Deus Mosen, è sinu manum producere, quæ omni ex parte visa est leprosa: iussus est iterum Moses eandem sinu abdere, & omnis inde lepra depulsa est. Quæ autem hæc subita mutatio? num aër corruptus aut arcana in sinu virtus, mutationis tam repentinæ causa extitit? Quòd si hoc miraculi loco habendum, cur id non in fronte, aut facie totâ expressum, sicut in Oziâ rege, & sorore Mosis Mariâ? Procopius Gazæus hunc in modum respondet. Manum Mosis Deus leprosam esse voluit, quandoquidem eâ patraturus erat admiranda in Ægypto: perinde si Deus præmonuisset Mosen: Miranda hæc opera ne manui tuæ tribue, nec illam ob ista osculare: Manus tua à se leprosa & inepta operi: ne illam igitur ostenta, velut mirandorum operatricem; absconde potiùs, & doce illam erubescere sub veste. Pari modo si à nobis ipsis virtutes nostræ tegantur, longè tutiores erunt suæ sibi purita-

eis conscia; sin eas ostentemus, & velut venales proponamus, omni laude destituentur. Omnia maculat ostentatrix lingua. Hinc sæpe permittit Deus, vt is qui omnia se scire aut posse profitetur, qui miram rerum experientiam venditat, qui omnium regionum mores describit, omnium nationum linguis loquitur, & ingentia quæque promittit, vt is, inquam, subinde leprosam è sinu manum educat; sic iactantia ipsius detegitur, pudefit, odio esse incipit. Salomon hîc vaticinatur: Qui se iactat & dilatat, iurgia concitat. *a*

Thomas Morus hoc genus hominum, prout meretur, insigniter tractare nouit. Legatus ierat Bruxellas Morus ad Carolum V. Imperatorem. Illic in aulâ tam celebri nescio quis gloriosulus fuit, qui ad aulæ valuas affixit chartam, quâ in litterarium certamen prouocabat quoscunque, responsurû se ad omnem cuiuscunque iuris quæstionem, vel quicquidemum in quacunque humanæ litteraturæ scientiâ proponeretur. Audacissima prorsus ostentatio! Thomas Morus auditâ hominis tam petulanti vanitate, hanc è iure Britannico quæstionem po-

fuit: Vtrum animalia capta in Wither-
 namiâ sint irreplegibilia? Addidit; in fa-
 miliâ Legati Anglici esse, qui câ de re
 disputare cupiat. Hic iactatori hæere
 aqua, ostentatrix lingua non tantùm ti-
 tubare, sed & obmutescere: miser nec
 voces quidem, nedum quæstionem in-
 telligere, ad rem nihil respondere. ita
 suam ipse vanitatem agnoscere coactus,
 omnium deniq; sibilis ac risu vanissimus
 prouocator exceptus est. a I, nunc puer
 gloriabunde, & viros laceſſe ad pugnam.

a Scaplet. in Vita Mori. c. 13. circa medium.

§. III.

Non multum huic abſimile contigit
 Viennæ. Doctor Paulus Florenius, qui
 religionis, cui se addixerat, defertor, plu-
 rimorum idiomatum se peritum iactarat.
 & credebatur is vulgò linguam Latinam,
 Græcam, Hebraicam, Syriacam, Chal-
 daicam, aliâſque ſimiles egregiè callere.
 Georgius Scherer Societatis IESV facer-
 dos ſchedam ad se delatam accepit, idio-
 mate ignorabili ſcriptam, qualem dicun-
 tur anus ad collum infantum ſuspende-
 re, febris amuletum. Hanc ille chartu-
 lam cùm interpretari non poſſet, Flore-

nium adire statuit, optimam hanc occasionem ratus, quâ hominis multiplicem in peregrinis linguis scientiam experiretur. Hunc ipsum ergo adit, & schedam porrigens: Obsecro, inquit, ignorantem iuua, & barbaros hos characteres interpretare. Ille non diu cunctatus, & linguæ illius peritiam audaciter simulans: Illud idioma est, inquit, quo sacerdotes Ægyptij vtuntur in suis sacris. Scherer gratias egit erudito interpreti, & mox in cubiculum secedens, tres voces germanicas istas, a *Gânß gehen Barsuß* ordine inuerso scripsit, vnde voces emerferunt istæ, *Enâg / neheg / susraß*. Accepto nouo hoc schediasmate, Patrem Christianum, qui tum Theologiam publicè docuerat, conuenit: & quæso, inquit, accede socius ac testis, mi Pater; exploremus, num D. Florenius, tot linguas calleat, quot ille sibi cognitas gloriatur. Paullò ante schedulam ei exhibui vocibus ignotis exaratam, ad quam ille promptus respondit, esse sacra verba sacrificulorum in Ægypto. Equidem valdè dubito an idioma illud didicerit.

Flore-

a *Apferes eunt nudis pedibus.*

Florenium Reuerentia uestra non nescit
ambitiosum esse masculum, qui ne fateri
cogatur ignorantiam, ex tempore con-
fingit mendacium. Ita hi solent; fiden-
tissimè pronuntiant rerū omnium igna-
ri; ne tales habeantur. Eamus igitur &
denuò exploremus, quid eruditionis in
homine lateat. En nouæ schedæ myste-
rium: scripsi præposterè, **Gãns gehert**
Wãrsuf; hæc illi schedæ lapis Lydius erit.
Audiamus obsecro nouū Mithridatem,
quid iudicij super hanc scriptionem fe-
rat: sed laurum priùs mordeamus, vt ri-
sum alioquin erupturum comprimamus.
Ambo igitur ad Florenium reuisant; ubi
Georgius Scherer: Doctor Paule Flore-
ni, ait, veniam rogo, si negotium facef-
sam, hîc iterum ignota me schedula fa-
tigat, ritu mirabili scripta; quid istud
obsecro idiomatis est, ecquis horū ver-
borum sensus? iuua meam in linguis in-
fantiam. Doctor Florenius schedam cu-
riosè contuens, mox pronuntiat, & illa
ipsa, inquit, lingua est, quæ in chartulâ
priore perscripta: Ægyptiæ linguæ verba
sunt sacrificuliis illis solemnia. Vbi pa-
ter Christianus hæc audiit, vix ianuâ

prehensâ foràs se eiecit, alioqui prorupturus in cachinnos. At verò Georgius Scherer vultum serium fingens, & velut persuasus valedixit. Inter hos duos postea fatis risum est ob exasciatam hanc fabulam tam doctæ interpretationis.

a Georg. Scherer tom. 1. controuers. mihi pag. 643.

§. IV.

Hæc Ostentatricis linguæ sunt facinoræ, vt semper habeat quod magnificè loquatur, fingit. Verbum vetus est, & verum: Ignauī homines plus habent verborum quàm operæ, linguâ scilicet potentes, non item manu. bellator ore, plerunque pecus ignauum est re. Præclare dixit Isidorus: Horret sapientia spumeū verborum ambitum. *a* Eo tamen illi potissimùm vtuntur, quibus verba sunt sine penu & pecuniâ. *b* Myndiorum olim vilis fuit vrbecula, sed portæ ingentes, & magnifici operis. Diogenes ille notus è Stoâ philosophus, hanc vrbs & portarum dissimilitudinem contemplatus, exclamauit publicè: O Myndij portas claudite, ne per illas vrbs vestra exeat. In
homine

a Isid. l. 2. de ferm. c. 29.

b Dil gschray / vnd wenig Woll.

homine inanis gloriæ appetente, hoc ipsum prorsus est videre. Portas is habet amplissimas, os supra modum garrulum, & quod in sui domini laudes excurrat laxissimè. Sed plerunque ciuitatula hîc latet vilissima, actus parum insignes, manus languidæ & leprosæ, virtutis curtissima supellex. Atque hos suo nomine Thrasones a vocamus, qui ampullas & sesquipedalia verba iaciunt, qui quicquid hostium est, super mensam debellant, & vt Plautinus ille Bombomachides, decem vno distant spiritu. Aristogiton, vti Plutarchus memorat, passim in sermonibus bella crepabat & arma; strategum dixisset animosissimum. Cùm verò miles scriberetur, crus pannis obligans Aristogiton, gressus baculo fulciebat, & vt piger canis claudicabat. Vidit hunc è tribunali Phocion, qui mox castrensi tabellario: scribe, inquit, Aristogitonem claudum, & mendacem. Hoc ostentatoribus solenne est, dum verbis agitur, nemo illis animosior, nemo fortior; cùm ad rem venit, hîc illi claudicant, iamque vix serpunt, qui antea volarant.

a Pracht Hansen.

§. V.

Claudius Paradinus, linguam inter geminas draconis alas pinxit, additâ inscriptione, *Quo tendis?* a Septis quidem & quasi valuis duplicibus Natura linguam repressit, hæc tamen nihilominus perumpit claustra, & in apertum euolat. Arx in homine caput est; dentes, cancelli ossei; os, arcis porta; Ratio arcis domina, quæ linguam feræ instar coercet. At hæc sæpissime fractis carceribus erumpens, draconum alas obtinet, fitque volans draco. Hæc iam alata fera, plena veneno mortifero, b huc illuc instar iaculi fertur, & plerunque primam omnium prædam proprias laudes sectatur; idque tam auidè, vt etiam in flagitijs gloriam inanem aucupetur. Sunt enim, qui lætantur cum malè fecerint, & exultant in rebus pessimis. c Cùm autem gloria è vitijs summa sit ignominia, quærit regius psaltes: Quid gloria-ris in malitiâ, qui potens es in iniquitate? d

Quis autem volanti huic draconi alas affigit?

a Paradin. Symb. her. mihi pag. 115.

b Iacob. c. 3. v. 8. c Prou. c. 2. v. 14. d Ps. 51. v. 1.

affigit? Aut Superbia, aut Auaritia, aut etiam Opulentia. Superbia quidem hoc agit, ne quis intus seipsum norit, atque ita longè maiorem quàm sit æstimet: Auaritia hoc docet, vt quis artem quam nouit, apud omnes prædicet, quo eam cariùs vendat. Opulentia proprium est grande supercilium attollere, & spirare superbiam. Pompeius Magnus belli gloria, quam ipse sibi fingebat, insolescens dicere non dubitauit; si terram vel semel pede pulsaro, totum Orbem ad arma prouocabo. En alatù draconem, & orbe toto vagantem.

Has feras persequitur Deus, qui ad honorem suum attentissimus: Gloriam meam, inquit, alteri non dabo. ^a Omnia nobis, etiam seipsum dare paratus est, si modò nos illi suam gloriam. Hanc à nobis cum primis exigit, vt non gloriatur in conspectu eius omnis caro. Hilariter rationem reddens: Soli Deo, inquit, de se credendum est, qui se solus nouit. Nos autem quàm non nouimus nos ipsos intus & in cute? Et cui non iure ignorantia sui obijcitur? Quia dicitis,
 I 5 quòd

^a *Iſ. c. 42. v. 8.* b *1. Cor. c. 1. v. 29.*

quòd diues sum, & locupletatus, & nullius egeo; & nescis quia tu es miser, & miserabilis, & pauper, & cæcus, & nudus. *a* Abi ostentator, & discite teipsum nosse: non decrunt qui te hac in re iuuent.

a Apoc. c. 3. v. 17.

CAP. XIII.

Quibus in rebus OSTENTATRIX lingua se potissimum efferat.

Attalum quendam perstringit olim poëta, epigrammate faceto:

Declamas bellè, caussas agis Attale bellè:

Historias bellas, carmina bella facis:

Componis bellè mimos, a epigrammata bellè:

Bellus Grammaticus, bellus es Astrologus.

Et bellè cantas, & saltas Attale bellè:

Bellus es arte lyrae, bellus es arte pile.

Nil benè cùm facias, facis attamen omnia bellè:

*Vis dicam quid sis? magnus es Ardelio. *b**

Ea fuit Attali iactantia, vt nihil non affectaret, in rebus omnibus se iactaret, plurima

a Comedias & scenicas actiones scribis.

b Martial, l. 2, epigr. 6.

rima agendo nihil perageret. Et quia sibi vni eximiè placebat: nunc se oratorem, nunc declamatorem, nunc historicum, nunc poëtam est professus: iam grammaticum, iam astrologum, iam lyristam & lusorem, iam musicum & saltatorem se iactabat; nihil horum erat, sed verissimus Thrafo, & ostentator sui vanissimus, qui sibi omnia bellè facere videbatur, & nihil bene faciebat, quod Ardelionum est proprium. Talis Attalus, qui omnia sibi tribuebat, & cùm nolent alij, seipsum magnificè laudabat. Hem quàm ampla est etiamnum horum Attalorum familia! quàm multi sunt, qui seipfos vnicè admirantur, & suspiciunt, hinc de seipsis multa & grauitè & honorificè prædicant, magnàmque à se ipsis laudem ferunt in rebus pænè omnibus. Potissimum tamen quinque rerum capita sunt, de quibus ostentatrix lingua gloriari solet. 1. De formâ & corporis viribus. 2. De genere ac nobilitate. 3. De vestitu, supellectili, opibus. 4. De ingenio, ac eruditione. 5. De Virtute, ac dotibus animi: imò tanta ostentandi se libido est, vt etiam de vitijs gloriemur. Quàm

autem ostentatrix lingua, inanem & stultam sumat operam, cum in his talibus gloriatur, hac dissertatione explicabimus.

§. I.

Primum Ostentationis genus est de formâ & robore gloriari. Sed heu quàm breue, quàm & fragile bonum est forma? nihilo firmior est illa quàm tempus, cum eo veniens, cum eodem fugit. Siste, si potes, tempus, poterit & forsan forma consistere, quæ vt amœnus flosculus, inter ipsos mirantium atque laudantium oculos euanescit: breuis hunc pruina percutit, leuis hunc aura decutit, vel inimicæ manus vngue carpitur, vel prætereuntis calce premitur, & perit: ita formam febricula, morbique alij extinguunt. Quanti facienda sit forma, mors ostendit, nec mors sola, sed senectus & paucorum annorum spatium, imò vel vnius lucis repentina commotiuncula.

Forma bonum fragile est, quantumq; accedit ad annos,

Est minor, & spatio carpitur ipsa suo. a

Hæc expertus quandoque formosus ille Romanus Princeps Domitianus; qui

amico scribens: Scias, inquit, nec gratius quidquam decore, nec breuius, quamuis, etiamsi durable perpetuumq; naturæ donum esset, non intelligo, quid tantopere habeat expetendum iste non solidus, nec in ipso homine nisi superficiei tenus fulgens decor, multaque sæda & horrenda contegens.

Cur obsecro Deus, conditi orbis initio creata omnia laudauit, solius hominis laudes tacuit? Ambrosius causam assignans: Creatorum omnium bonitas, inquit, in exteriori specie sita erat, non item hominis. propterea laudabantur illa, non homo, qui prius laudandus non est, quàm per exteriores actus interiorem bonitatem demonstret. ^a Hinc à solâ exteriori formâ laudari, vanissima laus est.

Forma libidinis fomentum, multis acerbi ac turpis interitus causa fuit: forma morborum & temporis ludibrium quàm non longâ floret æstate! quid iactas tam volucre bonum? mox flaua cadet cæsaries, albescent reliqua, purpurascens genas & serenam frontem, squallentes arabunt rugæ, lætas oculorum fa-

^a Ambros. de instit. Virg. c. 3.

ces & lucida sidera, mœstæ obducent
 nubes, candidum ac læuedentium ebur,
 scaber atteret situs, recta cervix agilesque
 humeri curuescent, miniata labra expal-
 lescent, aridas manus & recuruos pedes
 suspicaberis non esse tuos. Quid multa?
 Veniet dies quo te in speculo non agno-
 scas: testes oculi dicent, *aut alius es, aut*
tibi ipse dissimillimus es. Quid ergo mira-
 mur tam caduca? quid de vitiorum adiu-
 mentis gloriamur?

Quid veteres hac in re senserint, non
 ignoramus: Raram aiebant illi esse con-
 cordiam formæ atque pudicitia, raram
 mixturam formæ atq; sapientia. Vtrum-
 que verum, nam luculenta forma meli-
 orem non reddit animum, quem sapissi-
 me in periculum trahit; moribus censen-
 dus est homo. Est & animo sua pulchri-
 tudo multò suavior certiorque quàm
 corporis, & ipsa quoque suis legibus, at-
 que aptâ suarum partium dispositione
 subsistit. Illam optare, illi operam im-
 pendere dignum est, quam nec longa di-
 es deteret, nec morbus, sed nec mors ex-
 tinguet. Quid attinet gloriari eo, quod
 neque nostrum est, neque diutius serua-
 re pos-

re possumus; quod habuisse nulli, quod contempnisse multis gloriosum fuit. Mitto alios: Spurinam non naturalis forma nobilitavit, sed vltro accersita deformitas ornauit. Fallax gratia, & vana est pulchritudo. *a*

Quæ de formâ, eadem de robore corporis affirmamus. De robustis virib⁹ gloriari, taurina gloria est. Bos aut elephas hac in re gloriosior sit, quia robustior. Deinde nulli vnquam tantæ vires obtigerunt, quæ vel labore immodico, vel acrimorbo, vel cuncta vincente senio non fuerint fractæ. Inuicta & infatigabilis est vis animi, quæ veram parit gloriam. Nemo Milone robustior fuit, sed clariores multi. Virtus verè laudanda mole corporeâ non eget; in animis habitat. Quid nostris viribus triumphamus, cum multas belluas hac in re superiores habeamus? Erravi, quòd nostras appellarim vires, cum eæ non sint nostræ, sed hospitij nostri, imò carceris nostri. Vanum est autem, cum ipse sis fragilis, de valido habitaculo (dicam melius) de robusto aduersario, qui te sæpius prostrauerit, gloriari. Num mortuus decenter gloria-

retur de sepulchro? foris nitet, intus putret & fætet. Diuinus ille concionator, vt humanæ ostentationi alas incidere: Vertime, inquit, ad aliud, & vidi sub sole, nec velocium esse cursum, nec fortium bellum, nec sapientium panem, nec doctorum diuitias, nec artificum gratiam: sed tempus casumque in omnibus. Et ne quis viribus suis inaniter fidat, adiungit hoc monitum: Nescit homo finem suum; sed sicut pisces capiuntur hamo, & sicut aues laqueo comprehenduntur: sic capiuntur homines in tempore malo, cum eis extemplo superuenerit. *a* Milonem omnibus palæstris celebratum & cognitum, arbor vna detinuit, lacerandumque feris obtulit. Sic illud eximium robur, fissæ quercus robori impar inuentum est. Samsoni heroum longè fortissimo robur omne ademit acies nouaculæ. Ille qui leonem velut hædulum ludibundus discerpsit, in puellæ gremio corporis & animi robur omne perdidit. Ergo, Melior est sapientia quàm vires, & vir prudens quàm fortis. *b* Siquidem non in fortitudine suâ roborabitur

a Eccli. c. 9. v. 11, & 12. *b* Sap. c. 6. v. 1.

bitur vir. *a* Anus quæpiam cum Iouinianum Imperatorem Romanum mole corporis excellentem & validum, sed parum intelligentem vidisset, exclamasse fertur: O quàm bonam domum hîc habet amentia! Putat Valerius, nimio robore membrorum, vigorem mentis hebescere, quasi abnuente naturâ vtriusque boni largitionem: ne supra mortalem sit felicitatem, eundem & valentissimum esse & sapientissimum. *b* Ergo non gloriatur sapiens in sapientiâ suâ, & non gloriatur fortis in fortitudine suâ, & non gloriatur diues in diuitijs suis: sed in hoc gloriatur qui gloriatur, scire, & nosse me; quia ego sum Dominus, qui facio misericordiam & iudicium, & iustitiam in terrâ. *c* Linguam magniloquam disperdet Dominus.

a 1. Reg. c. 2. §. 9. *b* Valer. Max. l. 9. c. 12.

c Hierem. c. 9. §. 23. & 24.

§. II.

Alter Ostentationis impetus est, de genere ac nobilitate gloriari. In ceteris forsitan homines nos haberi non indignamur, hîc supra humanam conditionem efferimur, & Dij nobis videmur. Is profectò

fectò factus est quorundam, vt præter se
neminem æquè hominem censeant nisi
pariter nobilem. Propago vetus, profa-
pia nobilis, generosa origo, ornamen-
tum est hominis, non negamus, sed ho-
minis illius, quem non sanguis solùm,
sed & virtus nobilitat. Ille verè nobilis
est qui strenuè agendo nobilitatē pepe-
rit, non nascendo accepit. Alienum est,
cui de nostro nil inest. atqui alieno glo-
riari, ridicula prorsus ostentatio est: auo-
rum merita, nepotum degenerantium,
notæ sunt; nec aliud magis posterorum
maculas aperit, quàm maiorum splendor
ac gloria cui posterum non respondent.
Veram laudem nisi de proprio sumpseris,
ab alio non expectes. Agedum, quisquis
nobili altòque sanguine vis censei, vir-
tute & factis te nobilem proba non ver-
bis. Nam & maiores tui nisi aliquid dig-
num egissent laude, nunquam nobiles
fuissent. Vbi generis antiqui est nobili-
tas, ibi necesse est antiqua fuerit virtus,
sine quâ vera nobilitas non est. Sæpe
magna est parentum claritas, sed tantò
maior obscuritas filiorum. Corpus &
patrimonium à parentibus accipimus,
non

non ita claritatem. hanc & qui habet, raro in filium transfert, & qui non habet, subinde illam in filio videt. Quantum patre clarior Cæsar, quantum obscurior Africani filius? Amare illum potuit pater, illustrare non potuit, infinitam suæ lucis eclipsim passus in filio. Ita raro excellentis viri filius excellens est; ita nominis claritas non nascendo quaerenda est, sed viuendo, sæpe etiam, quod miraberis, moriendo. Ita verus nobilis non nascitur, sed fit. Platonem Philosophia non accepit nobilem, sed fecit. Desinamus igitur nostrum nomen alienis obumbrare virtutibus, ne vnoquoque suum reposcente, nudi de proprio rideamur. Sed ego, inquis, non sum cornicula, quæ alienis se pennis iactet; multa mihi est claritas sanguinis. Ah, quid hac de re gloriaris? Omnis propemodum sanguis est concolor, sicubi fortè alter altero clarior inuentus sit, non id nobilitas efficit, sed sanitas. Et quàm opportunè hic illud aquinatis poëtæ^a occinam?

Stemmata quid faciunt, quid prodest, Por-
-tice longo

Sanguine censeri, pictos ostendere vultus

a Iuena's sat. 8. v. 1. & seqq.

Maie-

*Maiorum, & stantes in curribus Æmilianos,
Et Curios iam dimidios, humeróq; minorem
Coruinum, & Galbam auriculis, nasóque
carentem. a*

*Quis fructus generis, tabulâ iactare capaci
Coruinum, posthac multâ contingere virgâ b
Fumosos Equitum cum dictatore magistras,
Si coram Lepidis malè viuitur?*

Auorum & proauorum atque atauorum
statuæ in armarijs per atria dispositæ, ve-
tustate exesæ, fumosæ ac mutilatæ, in-
quit poëta, nobilitatem tibi non dabunt,
si mores defint, si tu ante imagines maio-
rum tuorum pessimè viuas, totâ nocte
aleâ ludas, auroram poculis salutes,

*Tota licet veteres exornent undique cere
Atria, nobilitas sola est, atque unica, virtus.*

Cur enim Q. Fabius, Q. Fabij Maximi
Allobrogici, Imperatoris clarissimi filius,
maiorum gloriâ efferatur, eorúmque
titulos sibi adsciscat, cum vitam luxu
perditam & maioribus indignam agat?

*Nam genus & proavos, & que non fecimus
Vix ea nostra puto* ——— c

(ipsi,

Beatus

a *Fractas auorum statuas.*

b *Fascibus, magistratûs insignibus.*

c *Ouid. l. 13. metamorph. post inist. in orat. Vlyssis.*

Beatus Hieronymus Celantiam nobilem feminam modestiæ commonefaciens : Nulli vnquam, ait, de generis nobilitate te præferas, ne obscuriores quasque & humiliore loco natas mulieres te inferiores putes. Nescit enim religio Christiana personas accipere, nec conditiones hominum, sed animos inspicit singulorum. Seruum & nobilem de moribus pronuntiat. Sola apud Deum libertas est non seruire peccatis. *a* Et nunquid non omnium vna est nascendi conditio? nunquid non & moriendi vna est conclusio?

Iudæorum perpetua fuit hæc ostentatio, genealogias suas omnibus recitare. & ore quanto assiduè illud crepabant? *Semen Abrahæ sumus*, & nemini seruiuimus vnquam. *b* Quibus Humilitatis magister opportunissimè : Si filij Abrahæ estis, ait, opera Abrahæ facite : omnis qui facit peccatum, seruus est peccati. Quid igitur ostentatrix lingua sanguinem altum intolerantiis iactat? In alto nasci nec tranquillum certè, nec semper tutum est, etsi sit clarum. Scitum est illud lyrici poëtæ : Sæpius ventis agitur

a Hieron. epist. 22. ad Celant.

ingens

b Ierem. c. 5. v. 33. 34. & v. 39.

ingens pinus, & celsæ grauiore casu decidunt turres, feriuntque summos fulmina montes: a vti nemo naufragium in sicco; ita nec præcipitium in imo metuit. Nil prætereà tam altum, quod non & sollicitudini, & labori, & inuidiæ, & pauciori ac mærori, & in finem morti peruium. Omnem sanè factum eminentiàmque mortaliū, sola mors in planum redigit. Quot fuerunt nobiles familiæ; quarum hodie superstes nemo, & vix vlla est memoria? Omne quod in tempore oritur, cum tempore occidit. Omnia tempus immittit consumitque. Nobilitas quam longa dies peperit, longiorque auxit, longissima subruit. Ponamus cristas; nemo verè nobilis est, nisi & modestus sit. Linguam magniloquam disperdet Dominus.

§. III.

Tertium Ostentationis genus à victu & vestitu, à numis & opibus crescit. Virtutum nutritrix optima est paupertas, opulentia vitiorum. Vbi diuitiæ, illic plerunque sunt & vitia, & tamen nemo se pauperem esse gloriatur, diuites videri omnes volumus, etiam ij sæpe, quos occulta conficit egestas. Ecquis est qui faculta-

tes suas nec verbis, nec factis prædicet ? Difficillimum est ostentatrici linguæ ac crescentes diuitias non subinde prædicare : minus inanis esset gloriatio, modò gaudium, tranquillitas, virtus cum crescentibus diuitijs crescerent. At contrarium experimur : quantò magis hæc crescent, tantò illæ decrescunt magis. Si ad clarissima rerum exempla reflectamur, videbimus Romanos dum fuere pauperes, omnium gentium, imò & vitiorum fuisse victores ; tum vinci cœpisse, cum opulenti euasere. Sic ad diuitiarum aduentum discesserunt virtutes ac victoriæ, simulque opum comites delitiæ ac libidines in virtutis locum subierunt, vt non immeritò illius æui scriptores, Romanæ paupertatis interitum querantur. Diuitiæ plurimos faciunt non diuites, sed occupatos, non dominos sed custodes & seruos. Qui multas opes congeffit, rem habet quæsitu difficilem, custoditu anxiam, amissu flebilem. Et multò plures sunt, qui habentur à diuitijs quàm qui eas habent. Hinc prophætæ testimonio viri diuitiarum, non diuitiæ virorum sunt. Nihilominus gloriamur de diuitijs,

quæ :

quæ sæpe non dona, sed vincula, sed compedes, nec iam ornamenta corporis, sed impedimenta animi, & sollicitudinum atque formidinum acerui sunt. Diuitiæ multis attulere mortem, requiem abstulere ferè omnibus. In vepribus sopiuntur, qui in diuitijs quiescunt. Grauis sopor qui aculeos non sentit. Sed venit ecce vox, quæ malè soporatos excitet: Dormierunt somnum suum, & nihil inuenerunt omnes viri diuitiarum in manibus suis. *a* Et væ illis, qui in multitudine diuitiarum suarum gloriantur. *b* Non est bona gloriatio illorum. Ecquid etiam de lauto victu, de splendido vestitu gloriamur? An nobis ideò plus parcent vermes, quàm duro agricolæ, an non cibo molliore vescentur auidiùs? Scimus, etsi fortè dissimulemus, nos illi conuiuio præparatam escam, & fortè iam cenæ tempus instare, certè autem longius abesse non posse. Nam & breuis est lux, famelicique conuiuæ, & quæ mensam instruit, mors impigra. Quin potius nos pudet, more pecudis gaudere pabulo, & ciborum fieri reconditorium, & dolij vi-

cem

cem subire, séque infuper de hoc magnificè iactare, & gloriam ducere, se gulæ feruum fateri! Quid porrò gloriolæ captamus, cùm vestium nostrarum pretium prædicamus, tanquam si nobile sit factum, in veste totum patrimonium circumferre, & posse dicere: *tanti cenno, tanti vestior.* Non est laudis, tot sumptibus suum sibi carcerem ornare. Sed nos omnia eò molimur, vt diuites habeamur: hinc illæ ventosissimæ narrationes: tot mihi sunt prædia, tanta prædiorum merces, tot annui proventus, tanti reditus, tot argentea vasa, tantum numeratæ pecuniæ; horum omnium vanissima est ostentatio. Rex Ezechias cetera laudatissimus, & in amoribus Deo, hoc vno tamen grauiter deliquit, quòd palatij sui thesauros ambitiosius exteris monstrarit. Non videbatur huic humanitati hæere noxa: Nihilominus Isaias diuino iussu sententiam pronuntiat: Ecce dies venient & auferentur omnia, quæ sunt in domo tuâ, & quæ condiderunt patres tui vsque in diem hanc, in Babylonem: non remanebit quidquam, ait Dominus.

m

Adeó ne

Adeóne grande piaculum est, domûs regis gazas, regijs legatis ostendere? Tantoperè Deus ostentationē omnem odit, vt vel paruum, vel in amicissimis sæpe magno puniuerit supplicio. Non ergo gloriatur diues in diuitijs suis. *a* Linguam magniloquam disperdet Dominus.

a *Hierem. c. 9. v. 23.*

§. IV.

Quartum ostentationis specimen est, ob ingenium & eruditionem se iactare. Communis hic furor est, ingeniosum malle quàm laboriosum dici: Non neminem reperias tam stolidum, qui eò solùm nomine laborem fugiat, ne minus videatur habere ingenij, quò plus infumit laboris. Infania luculenta: Cùm non rarò ingenium optimum pessimus quisque habeat: labor, vt Seneca loquitur, optimos citat. *a* Bene laborare, quia industria, simul & laudis est; ingenium fortiri bonum, etiam pigerrimus potest, imò & nequissimus. Et tamen nescio quâ ratione amœnius ad aures nostras accidunt hæ voces, *Ingeniosus est*, quàm illæ *Laboriosus est*. Hinc illæ suimet commendationes: Promptum mihi & velox ing-

a *Sen. l. de provid. c. 5.*

nium est. Vtinam promptum & velox sit ad virtutes. Alioqui quò velocius, eò propius ruinæ. Pretiosa est animi suppellex, præclarum ingenium, non negamus, si tamen bonis artibus applicetur: si minùs, periculosa, sibi aliisque exitiosa. Ingenia felicissima frequenter exorbitant turpissimè. Annæus ex Aristotelis mente asserit: Nullum magnum ingenium sine mixturâ dementiæ fuisse. ^a Iulianus Imperator Apostata magni fuit ingenij, sed tantò sibi & terrarum Orbi exitiosior, quantò ingeniosior. Huius generis plurimos vetus recénsq; memoria numerat, qui si minus ingenij habuissent, minus nocumenti tam sibi, quàm alijs intulissent. Vix quidquam in rerum naturâ exitiosius est, quàm altum ingenium malis artibus imbutum, aut pravis opinionibus corruptum. Ingenium magnum sed prauum, præcipitio semper proximum: tutius est semper ingenium bonum ac modestum, quàm excellens, quod illud in malum non facilè deflectatur, hoc in diuersa sit volubile. Solent qui de se magnificè sentiunt, præsumenter.

^a Senec. de Tranquill. c. 1: sine.

denter maiora viribus aggredi, inque
 nifu medio prolapsi suo vel periculo ve
 pudore condiscere, quàm iusti fuerin
 rerum aestimatores suarum. Addo & il
 lud quod Romanus sapiens affirmat: In
 genia quò illustriora, hoc plerunque bre
 uiora sunt. ^a Nec ferè quidquam odio
 sius est sapientiæ, quàm nimium acu
 men: ideò veteres inuisam Palladi sinxe
 runt araneam, cuius subtile opus ac te
 nues telæ sunt, sed fragiles, nulliq; vsui
 Ingenua magna & subtilia, sæpe maximo
 rum initia malorum fuerunt. Rarò ma
 gni errores, nisi ex ingenijs magnis pro
 dierunt. Sed & hoc quotidiana loquitur
 experientia, in vno eodémque homine
 ingenium quandoque summum, & nul
 lum esse iudicium, quod moderari de
 beret ingenio: ita quidam doctissimi
 sunt, doctrinâ vix vti possunt. An no
 istud superbiam omnem & vanissimam
 ostentationem coërceat? Quanti sur
 nihilominus qui non ingenium duntaxat
 suum, sed & sapientiam suam iactitent
 Sed mihi credite, si verè sapientes essen
 nunquam se esse dicerent. Sapiens cur
 intelli-

^a Idem Consol. ad Marciam c. 23.

intelligat, quantum sibi desit, non solet de rebus suis gloriari, nec sapientiam sibi familiarem opinari. Primus ad stultitiam gradus est, se sapientem credere; proximus est, se sapientem profiteri. At horum non paucos numeraueris. Quàm bene res irent hodie, si tot essent sapientes, quot sapientiæ professores. Nunc illorum paucissimi sunt, horum maximus est numerus. Felicissimam dixerim etatem nostram, quæ non vnum duosue vel septem sapientes, sed in singulis urbibus, ceu pecudum greges numerat quàm plurimos. Sed videte quanto errore. Proprium est sapientis, suam in rebus plurimis ignorantiam nosse ac fateri, quod ostentatores illi omnium minimè faciunt. Audite, obsecro, ostentatorem insignem: Vos nescitis quidquam, ait Caiphas, nec cogitatis, quia expedit vobis, vt vnus moriatur homo pro populo, & non tota gens pereat. *a* Omnes alios ignorantia, temeritatis, & inconsiderantia damnat; se vnũ prudentem, circumspectum, sapientem venditat. Sic Iobi cognatus Eliu: Audite me, inquit, ostendam etiam vobis ego

meam sapientiam. ^a His talibus illud Iobi opportunissimè obijcitur : Ergo vos estis soli homines, & vobiscum morietur sapientia? ^b At sapientem, inquis, non nemo me dicit. O te bonam, sed fatuam ouiculam! quàm creduli & quàm faciles in fidem fumus, cùm de laudibus nostris agitur! Quàm suauiter Demosthenem titillauit, cùm eum anus Attica digito monstraret, dicerétque; *Hic est ille Demosthenes.* O vane gloriator! non te tuæ, neq; alienæ voces sapientem facient, sed res ipsa. Vulgo sapientes infantiunt, & infani sapiunt. nihil est à virtute vel à veritate remotius quàm vulgaris opinio, quæ falsa pro veris, vera pro falsis habet. Et quid nostro hoc æuo litterarum & inscriptionum tituli non audent, quem non mobilissimum & maximè strenuum, quem non eruditissimum ac iuriconsultissimum, quem non prænobilem, amplissimum, magnificum, generosum, perillustrem, illustrissimum faciunt? hîc garriendi & adulandi libertas infinita. & facilius putant hæc scribi quàm dici, nam littera non erubescit.

Sed

^a Job. c. 32. v. 10. ^b Idem. c. 12. v. 2.

Sed quid alijs ô vane gloriator de te credis? te ipsum de tuis rebus interroga. Vis nosse quàm sis sapiens? oculos in tergum reflecte: Recordare obsecro, quoties in hoc vitæ cursu cespitaueris, quoties aberraueris, quoties offenso pede cecideris; quot dolenda, quot pœnitenda, quot erubescenda commiseris: iam si audes, te dicitō sapientem. Præstat igitur (mihi crede) falsas opiniones abijcere, insolentiam deponere, insipientiam circumspicere, & optare, ne qua experiendæ sapientiæ necessitas incidat, quæ declaret nos de nihilo gloriatos: Hæc rectior tutiôrque quærendæ sapientiæ via est. Nihil enim altius ascendit, quàm operosa Humilitas. Non ergo gloriatur sapiens in sapientiâ suâ. *a* Nam linguam magniloquam disperdet Dominus.

a Hierem. c. 9. v. 23.

§. V.

Quintum Ostentationis caput est, de virtute, imò & de vitijs gloriari. Cùm deest Ostentatrici Linguae quod iactitet, tunc ampullantia & sesquipedalia verba, tunc vitream fractam & somniorum interpretamenta, tunc fabulosos senten-

tiarum strepitus spargit. Sed nunquid non saltem de virtute gloriari licet? Ut liceat, in illo solùm est gloriandum, qui virtutis & bonorum omnium solus auctor & largitor est. Sed nos plerunque in nobis atque de nobis, nostrisque virtutibus gloriamur, dum fatuè credimus, pluribus atque maioribus nos præditos virtutibus, quàm simus. Fundamentum veræ virtutis humilitas, nec tanta claritas est vlla, quam elatio non obscuret. Scit hoc ille, qui clarissimus creatus, sed quia seipsum efferebat, non tantùm obscurus, sed tenebrarum princeps est factus. Quòd si Angelorum nobilissimus sic præcipitatus est, quid alij de se sperent, quid fiet vermiculis, si Angelis non parçitur superbientibus? Non solet esse virtus iactatrix aut miratrix sui, sed imitatrix alieni, vbicunque demum emendatius viderit exemplum. Itaque semper anhelans, semper altiùs aspirans, dum se comparat, parui pendit. Nunquam virtus consummatam se iudicat, non confidit nisi Deo, nihil sibi arrogat. Scit hoc tempus esse militiæ, non triumphii aut gloriationis, atq; ideò nunquam torpet,

torpet, & semper in actu est; semper quasi nunc primum incipiens accingitur, nec vnquam se omnia perfecisse credit. Non est virtus, error est virtutis aduersarius, sui ipsius commendatio. Non enim qui seipsum commendat, ille probatus est, sed quem Deus commendat. *a* Quisquis ad virtutis iugum ascendisse se credit, in hoc primum fallitur, quòd vbi se credit esse, non est. Siquidem nil tam profectui aduersum, quàm magni profectus opinio. nemo studet agere, quod peregisse se putat. Qui omnem vitam suam ante oculos ponit, pèrque dies singulos actuum ac verborum & cogitatum rationem à seipso exigit, incorruptus rerum suarum arbiter, videbit quantum vacui sit in animo, quantum occupent vitia: qui conscientiam suam interrogat, aliter de se sentit, quàm qui tantum famam. Sed ego ipse, inquis, mihi vir bonus videor. Ergo certè malus es. Boni enim sibi displicent, seque accusant. Sed forsàn & tibi, & alijs bonus videris? Quid si tu malus, illi autem stulti sint? Nec scintilla quidem est solidæ gloriæ,

m 5

riæ,

riæ, tametsi vulgus omne vnâ voce nos laudet. Iam dixi: nulla pronior ad errorem atq; ad præcipitium via est, quàm per vulgi vestigia. Quicquid pænè vulgus laudat, vituperio dignum est. Quicquid ferè vulgus cogitat, vanū est; quicquid loquitur, falsum est; quicquid improbat, bonum est; quicquid approbat, malum est; quicquid prædicat, infame est, quicquid agit, stultum est. I, nunc, & infanorum sermunculis gloriare. Ecquid omnium laudes, quid omnis humanus fauor est? Pulchra & multicolor iris. Et quid iris est? nubes opaca & roscida, in aquam breuī abitura. *a* Nec ille quidem ad gloriam veram pertigit, qui omnibus placet. Placentes hominibus, Deus spernit, & hominibus placere, displicere Deo est, contraria contrarijs gaudent. Quapropter, Nolite multiplicare loqui sublimia gloriantes; recedant vetera de ore vestro. *b* Nemo virtute suâ, quamuis verâ, sed in ipso virtutum omnium auctore gloriatur. Qui contrarium facit, non modò non assequitur, quod non habet,

a Jez bistu lieb vnd werth / heut Morgen als vertehrt; Schabab. *b* 1. Reg. 6. 2. v. 3.

habet, sed idipsum quod habet, vel imminuit, vel amittit.

Sed sunt quidam virtutum adeò inanes, vt vel ipsis vitijs gloriantur: Peccatum suum quasi Sodoma prædicauerunt, nec absconderunt. *a* Ambrosius in hos grauiter inuectus: Plerique, ait, in suis lapsibus gloriantur, & putant etiam laudis esse, quæ criminis sunt. *b* Iam in laude ponitur, vino se obruere, simplicem circumuenire, alienam pudicitiam expugnare, suam in omne flagitiū abijcere. Non falsissima solùm hæc est gloria, sed etiam fœdissima. Nec ego in tan flagitiosè gloriantes aliud fulmen torqueo, quàm quod olim in eos sanctissimus rex torserat his verbis: Quid gloriaris in malitiâ, qui potens es in iniquitate: totâ die iniustitiam cogitauit lingua tua. Propterea Deus destruet te in finem; euellet te, & emigrabit te de tabernaculo tuo, & radicem tuam de terra viuentium. *c*

Radicitus extirpaberis è viuis, futurus miser æternùm. Hic finis falsæ ac fœdæ gloriæ.

a *Isaie* c. 3. v. 9.

b *Ambr. l. de Apcl. David. c. 9.* *c* *Pf. 16. v. 1. & s.*

Quid igitur ô vanissimi mortalium, quid vires ac formam corporis iactamus, quid nostram ipsi profapiam prædicamus, quid opes ac diuitias crepamus, quid ingenium & eruditionem ostentamus, quid virtutes nostras, aut quod longè turpius, nostra vitia in gloriæ censû numeramus? Gloriam veram nunquam assequetur, qui falsam tam sedulò quæserit.

Vide obsecro, mi Lector, quæ de Vanâ gloriâ disseruimus in Amussi rectæ Intentionis. *a* Hic solum ostentatrix lingua erat configenda.

a Amussis l. 2. c. 4. § 5.

CAPVT XIV.

Quæ plerunque pœna Linguam OSTENTATRICEM solet comitari.

ERuditè dixit quispiam è sapientum numero, tria esse vitia linguæ admodum frequentia. Primum eorum est, inquit, qui pauca sciunt, & doceri nolunt. alterum eorum qui multa sciunt, sed ea docere nolunt. horum denique tertium, qui

qui optimè quidem docent, sed pessimè viuunt, atque de alterutro certè, si non de vtroque glorianur: eruditionem iactant, quam malis moribus refutant. O graue linguæ vitium Iactantiam! Hanc sanctissimus Rex David *Linguam magniloquam*, beatus Iobus *verba ventosa* vocitat. Huius linguæ stolidum ingenium vtcunq; spectandum proposuimus, nunc quæ hoc oris vitium pœnæ comitari soleant, exponemus.

§. I.

Ostentatricem linguam passim hoc supplicij comitatur, vt dum superbo se volatu iactat, alienæ linguæ iaculo repente fixa concidat. Rex Antiochus Annibali profugo argenteû suum exercitum ostendit, & quæsiit: Num hæc satis forent Romanis, contra quos erat bellaturus? Imò verò, inquit Annibal, satis; etsi avarissimi sint. Aptè tetigit regiam ostentationem. Non rarò puniuntur linguâ, qui linguâ delinquent. Babelicæ turris structores non leprâ percussi, non aquis submersi, non incendijs consumpti, non terrâ dehiscente absorpti, sed linguarum confusione puniti. Ab Ostentatrice Lin-

guâ vanissimum illud ædificium cœpit : Venite, aiebant, faciamus nobis ciuitatem & turrim, cuius culmen pertingat ad cælum : & celebremus nomen nostrum. *a* A linguâ peccatum, à linguâ peccati supplicium fuit.

In conuiuio assederat virgo cultior, quàm ditior, & quæ suum omnem censum secum circumferebat. Epulæ lautæ, & quæ solertissimam gulam irritarent, inferebantur. Illa tanquam conductâ ad has lautitias spectatrix, sedebat sine cibo, viua statua; neque tam videri volebat abstiniens, quàm diues & opulenta, cui domi satis esset cupediarum. Hortantur alij & aliæ, vt manum cum ceteris admo- uere, & hunc mensæ paratum velit non spernere. Nil proficiunt. Illa vt priùs manuum destituta vsu sedet; solis oculis omnium ora oculósq; delibat. Tandem honesta matrona quæ illam iuxtim assidebat : Ecquid mea filia, inquit, causæ esse dicam, quòd fercula tam opipara priùs damnes quàm gustes ? Cui illa : Non est, inquit, quòd mireris, mater, nimium Mecastor huc accessi satura. nam domi prius perdiculâ famem om-

nem exemi. Audijt hoc facetior quispiam mensæ minister, & vanissimè se venditanti: Apparet, inquit, quod de perdice asserit; nam plumæ collari etiamnum inhærent, & simul intento digito in collare, reliquias pultis auenacæ ostendit. Mox risus vndique coortus, quo misellæ pultiphagæ vanissima ostentatio iugulata. Iure: nihil turpius paupere superbo. Formicula bouis arantis cornu occupans, cum à boue, quid illic ageret, interrogaretur; arare se & sudare respondit. Hanc formicæ inanissimam ostentationem, cum illâ caussidici licebit conferre:

*Caussidicus quidam sic se iactabat apud me,
Nullam quod usq; causam, ab annis plus decē
Perdiderit: verum (quantū considero) dixit,
Causam qui ab annis plus decē egi unicam.
Posset iactator hic caussidicus virginem
illam coniugem ducere paris studij æmulam.
Sed aptiorem scio maritum, & qui
melius illi conueniat, quàm Tullix Tarquinus.*

§. II.

In oppido quod sextum ab Argentorato lapidem distat, (nomen tacemus) vir
auorum

auorum quàm numerorum ditior habita-
bat. Poterat is quidem fumosas maiorum
effigies, exesas carie clauas, confossas ia-
culis peltas, perforatas crebrâ glande ga-
leas, infectos rubigine gladios ostendere

*— tumens alio Drusorũ stemmate, tanquam
Fecerit ipse aliquid, propter quod nobilis
esset. a*

Intereà tamen in suorum Drusorum con-
spectu tenui nimis salino victitans coge-
batur

— sordes farris mordere canini. b

nec illi ferè alia quàm feralis cena, exigua
patellâ ponebatur. Cenæ quotidianæ ca-
put erat, pallidus caulis lucernam olens,
& dimidio constrictus gammarus ouo,
aut crudi fungi, aut acerba mala, aut si
quis alius cibus strangulat. Et sanè peri-
culum non erat, ne quis huic patrifami-
lias strobilus obreperet, & quadrilibrem
ollam auri plenam sublegeret. Nihilo-
minus diuitias ille iactabat, & nescio
quam secretam opulentiam. Adeò robu-
sta est Iactantia, vt nec validissimis qui-
dem brachijs malæ Fortunæ possit deijci.
opes vel pauperrimi de se prædicant. Hic

a *Iuuenal. Satyr. 8. v. 40.*

certè

b *Idem sat. 5. v. 11.*

certè intolerantiùs se efferebat, quod antiquo stemmate ramum duceret millesimus. Et vt quadraginta sestertia, quæ non habebat, habere crederetur, & nescio quarum opum suspicionem moueret, quotiescunque vicinam urbem ingressus est, eques esse voluit, sed sine equo. Ocreis & calcaribus pedes impediēbat, & iumento miser, quod foderet, carebat. Ridicula hæc consuetudo hodiēque inueterascit; ocreati sunt & calcaribus armati, etiam in curribus & nauibus, aut dum plateas obambulant, nec equos cogitant, nisi lapides illis maria, & rhedæ pro equis sint, vt calcaribus agantur. Hunc morem gloriator ille religiosissimè seruauit. Resciuit hoc magistratus, & ludos facere voluit ridiculum hominem. Citatur ergo in curiam; vbi latius clauius aliquis canicie venerandus: Ad nos, inquit, nobilis domine, querelas in te alligauit paupercula familia, tēque iniuriarum egit. Accusationis caput hoc est. Diceris ante portas urbis, equum tuum cursu exercuisse, & infantem illic temerè ludentem, equi calcibus obtritum esse. Causæ meæ, Patres conscripti, ait accusatus,

fatus, in promptu est sincera defensio: nego fecisse. A me aut meo equo supra ouiculam mihi hic infans immortalis sit. Sed forsan vestis aut vultûs similitudine decepti vestri ciues mihi imputant quod alter deliquit. Iterum innocentiam meam affirmo, & nego fecisse; infans nullus equi mei calcibus obtritatus est. Contra se ratus obducere, testibus velle agere; crimen confirmare, & exaggerare; ideò & cupere, reum se fateatur, atque dicendam sententiam submittat. Hic miser inter caudinas furculas deprehensus, nullum prorsus videre exitum; aut enim causam amittere, aut equum debuit, quem nunquam habuit. Eques videri volebat, & opulentus, puniri tamen ob fictum equum nolebat. quare satius ratus causam capitis agere, quam equi hactenus simulati: Ut liqueat, ait, vobis patres conscripti, in hac capitali causa, de innocentiam meam, testes ego contra testes producam: duo forsan in me testabuntur; ducentos ego adducam. Et videte quam falso iniuriarum agar. Norunt, quotquot pagi mei incolæ sunt, iam à toto decennio stabulum meum ab omni iumento

inimento desertum & vacuum fuisse, equum illic tanto tempore stabulasse nullum. Ad quæ senatus omnis in latum cachinnū effusus, ita decreuit: tuo te calculo absolutū pronuntiamus: sed vt euitæ tibi causæ perpetuum sit monimentum, Hippona tuo stabulo æternū exulet, nullus vnus vnquam ad tua præsepia stet equus. Vix mensis abiit, & binos caballos (sed quales ad cultrum præscribi solent) cœpit alere. Tantus est ostentationis pruritus. Hæc paullò fusiùs narrare conueniebat, vt vel hac ratione Ostentatricem linguam reprimeremus.

§. III.

Quàm sapienter monuit Chryso-
 stomus: Præstantem virum non modò de
 ijs quæ ipsi desunt, gloriari non conue-
 nit, sed ne de ijs quidem quæ habet. Nam
 si ob ea quæ verè bona sunt, gloriari stul-
 titiæ est, multò certè magis ob ea quæ
 nullius pretij sunt. a Isidorus Pelusiota
 eiusdem animi: Pietatis, inquit, ac ius-
 titiæ norma in eo sita est, vt ea quidem
 quæ rectè ac ex virtute gerimus, occulte-
 mus, tum quia finis incertus est, tum ne

a Chryf. hom. 23. . . . . audien-

sa 2, ad Cor. c. hom. 24, in eandem. . . . .

audientibus graues ac moleſti ſimus. *a*
 Ingratiſſima eſt oratio quæ rebus flaccet,
 ſtrepitu viget. Præclarè canit Venuſinus
 vates,

Sed tacitus paſci ſi poſſet coruus, haberet

Plus dapis, & rixa multò minus, inuidiaq̃. *b*

Sic oſtentator & plauſor, ſi virtutem
 quam nactus eſt, poſſet non prodere, re-
 tineret; linguâ Oſtentatrice perdit. Vir-
 tus in abdito creſcit. Omnia perdidit
 qui dixit:

Non ſum ſicut ceteri hominum: c

Hic quiſque pro ſe clamat: Ego doctior
 ſum, ego nobilior, ego ditior, ego robu-
 ſtior, ego formoſior, ego verò honora-
 tior: Non ſumus ſicut ceteri hominum.
 Hi tales ſimillimi ſunt lucernæ, de quâ
 venuſtè apologorū parens: Lampas, in-
 quit, oleo ebria & lumen diffundens,
 gloriabatur quaſi præ ſole ſplenderet cla-
 riùs. At ventis paullo concitatiùs ſpiran-
 tibus ſtatim extincta eſt. Sed eam ruruſus
 quiſpiam accendit, dixitque: Luce lu-
 cerna, & tace; aſtrorum lux nunquam
 deficit. Audite glorioſuli plauſores, &

a *Iſid. l. 3. epiſt. 162.*

nolite

b *Heracl. l. 1. epiſt. 17. ad Scamam.*

c *Luc. c. 18. v. 12.*

nolite multiplicare loqui sublimia gloriantes. *a* Lucete, & tacete. Virtutum omnium hostis est iactantia. Virtutis expers, verbis iactat glorias. Nimirum quod dolium est inanium, hęc sonat vehementiùs: natat ouum si inane est, plenum desidet: arista inanis recta stat quidem, sed curua est plenior: sic sæpissime

Maius est se non iactare quam fecisse maxima. *b*

Iactantia quantumuis cauta, decori tamen terminos semper transilit. Athenis duo architecti de opere publico conducendo contendebant; alter differendi copiã & elegantia instructus, cum orationis suæ apparatus populum mouisset: Alter dicendi ignarus, sed arte melior, in medium progressus: Viri Athenienses, ait, quemadmodum iste dixit, ego efficiam. En, obsecro,

Grandius flumen minore, quàm minus, fluit sono. *c*

Solebant olim mercatores nauigationibus longinquis catellos melitæos, aut simios assumere, quorum lusibus nauigandi tædium leuarent. Fuit vt ortã tem-

a 1. Reg c. 2 & 5.

pestate

b Vet. Trochasc. *c* Monost. Vet.

pestate inhorresceret mare, atque fluctus eâ vi assilirent nauigio vt euerterent. Disiectis miserè, ac fluitantibus tam vasis quàm hominibus, mari etiam innabat simius. Hunc conspiciatus Delphinus, & quòd esse hominem arbitraretur, naufragi animalis misertus, familiariter adnauit simio, tergum præbuit conscendendum, & ad terram cœpit euehere. Iàmque in conspectu erat mons Piræus, & Atheniensium nauale, cùm Delphinus simium interrogat; an esset ciuis Atheniensis? Hic simius laudis audus, se & esse ciuem Atheniensem, & in eâ vrbe nobilibus parentibus prægnatum dixit. Ampliùs ille interrogare, an etiam Pyræum nosset? Tum simius: Optimè me illum amicum, & summissum, ac inprimis familiarem, inquit, meum? ratus de homine Delphinum loqui, qui de monte quærebat. Hac tam impudenti iactatione offensus Delphinus subduxit se in altum, & miserum simium vndis suffocandum deseruit. Hæc gloriatiōi merces debetur: cùm mollissimè punitur, pro applausu risum fert. Veteri verbo dicebatur:

Ventosa risus est parens iactantia. a:

Venite, aiunt, habemus hîc coruum alienis plumulis ornatum; euellamus illas cum festiuo risu. a *Vet. Iamb.*

§. IV.

Ergo qui metuit irrideri, caueat gloriari; qui refugit haberi stolidus, fugiat esse gloriabundus. Nemo citiùs stultitiæ insimulatur, quàm qui plurimùm de se gloriatur. Multi dum magnificè loquuntur, famam se colligere sperant, cum infamiam colligant, & ceu viatores erronei dum accedere existimant, retrocedant. Quicquid propter solam gloriam dicitur, veram gloriam non meretur; sæpe non tantùm irrisum, sed & supplicium. Optimus Deus leuem etiam iactantiam vel in amicissimis grauiter puniuit.

Eleutherius, sanctitate morum & amabili simplicitate celebris, beato Gregorio teste, cum iter faceret ingruentibus vespere tenebris, ad cœnobium sacrarum virginum diuertere coactus est. Erat illic puerulus quem cacodæmon infederat, & noctu præcipuè vexarat. Hunc virgines illæ Eleutherio, de vitæ sanctimoniâ iam noto commendarunt, & velut

lurper speciem officij rogarunt, patere-
 tur puerulum illum eâ nocte in suo esse
 cubiculo. Non recusauit. Altero die sa-
 cræ virgines solerter quæsierunt, qui sese
 puer gessisset? Miratus Eleutherius hanc
 quæstionem: Bene, inquit, se gessit;
 quid istud quæritis? Illæ rem candide fas-
 sâ, malo genio puerum occupatum, sin-
 gulis noctibus crudeliter hætenus habi-
 tum dixerunt, rogaruntque obnixè in su-
 um secum monasterium abduceret. as-
 sensus est vir sanctus, & puerum ab in-
 quilino pessimo iam liberum in D. Marci
 cœnobium abduxit. neque ille ab inferis
 hospes diuersorium suum repetere est au-
 sus. Aliquanto pòst tempore Eleutheri-
 us cum cœnobitis suis familiariter collo-
 cutus, & adolescentem illum, qui adsta-
 bat, intuitus: Videte, inquit, fratres,
 quàm diabolus cum virginibus illis luse-
 rit! apud illas à malo dæmone agitaba-
 tur; apud nos mera est ouicula. Vix hanc
 vocem paulò iactantiorem miserat, cum
 denuo ille ab Orco carnifex adfuit, &
 adolescentem in omnium oculis acerbè
 torfit. O Eleutheri, si tu tacere, si tu po-
 tuisses non gloriari, Acheronticus iste

tortor

tortor reuerti nō potuisset. Sed Eleutherius paullulum sui oblitus mox ad se redijt, & vnà cum suorum cætu, ieiunijs, precibus, lamentis tamdiu cælumpulsauit, dum hospes inuisissimus iam secundùm cedere est coactus. nec vnquam postea in hospitium hoc redijt. *a* Tanti est vel vna vocula quæ iactantiam oleat. Verissimè dixit Hebræus Psaltes: Disperdet Dominus Linguam magniloquam. *b* Eâ de causâ Tobias filium tam sollicitè instituens: Superbiam, inquit, nunquam in tuo sensu aut in tuo verbo dominari permittas. *c* Ostentationem omnem penitus eliminatam vult, & à corde, & ab ore. Non enim qui seipsum comendat, ille probatus est, sed quem Deus commendat. *d* Ille seriò laudandus, qui, vti Salustius in Iugurthâ notat, plurimùm facit, & minimùm de seipso loquitur. Lingua igitur ostentatrix, & magniloqua summo perè cauenda.

a Greg. libro 3. Dial. c. 33. *b* Ps. 11. v. 4.

c Tob. c. 4. v. 14. *d* 2. Cor. c. 10. v. 18.

Nota, Lector, nos hîc egisse de Lingua gloriatione: quæ Verò de Vanâ gloriâ, eius radice, disseruimus, reperies in libro 2. de Rectâ Intentione cap. 4. & 5.

Omniū virtutū hostis, turpis est iactantia. a
 Multa satis de Ostentatrice Linguâ diximus, si verba numeremus; pauca nimis, si vitij obseruemus indolē. Pænè insanabile hoc monstrū est, & videri potest omniū vitiorū mori vltimū. Subinde, dum halitus est, Ostentatio viuit. Produco testem.

Sutori, & quidem egeno (tacemus gentem) cū iam fata instarent, aderat filius in paternam sortem natus. Is cū rogasset, ecquid decessurus sibi præceptorum relinqueret? Iam defectâ voce pater: Vt, inquit, memineris, in maiestatem assurgere familiâ tuâ dignam. *b* Deus bone! Iam tribunal vocat, iam æternitas in oculis est, & necdum missionem damus Ostentatrici Linguæ?

O sædam labem, quis te Oceanus eluat? ô vastam dementiam quæ tibi anticyræ suffecerint? ô vesanam iactantiam, quæ te supplicia satis castigent? Abrumpo hîc potius quàm finio. Dissertationi clausulam Sarisberiensis imponat, qui verè de hoc vitio: Omnia, inquit, quæ ostentationis causâ fiunt proficiscuntur in mortē. *c*

a Vet. Troch. b Icon Animor. c. 7. pag. 4. à princ.

c Ioan. Sarisb. l. 7. Policratici c. 22.

LIBRARY
OF THE
UNIVERSITY OF ILLINOIS

P

A. Linguam **POLITICAM** refert Felis Crocodilo vehens, & pelliculam suam extergens linctibus. Tales sunt huius ævi homines tersissimi, quos **POLITICOS** vocamus : suis hos coloribus describimus **C. 15.** Crocodilum cum fele explicamus eodem capite §.4.

B. Amygdalus, & Morus **C.** non eo quo ceteræ arbores sunt ingenio. Amygdalus omnium arborum stultissima, Morus omnium prudentissima dicitur, ideò hîc vtriusque indolem hortulanus miratur. Amygdalus linguam temere **PROMITTENTEM** exhibet. Vide **C. 16. §. 3.**

P.

CAPVT XV.

*Quæ lingua POLITICA sit,
& de quatuor illius veneratissi-
mis venis.*

Christus æterno Patri preces al-
legans : Confiteor tibi Pater
Domine cæli & terræ, inquit,
quia abscondisti hæc à sapientibus, & pru-
dentib⁹, & reuelasti ea paruulis. Delectū
facit seruator inter homines, quos in du-
plicē classē partitur, sapientū & paruu-
lorum. Quemadmodum inter Angelos
duæ à se partes abibant in diuersum : illa
perseuerantium in Dei cultu, hæc descen-
scentium ab illo : ita prorsus inter mor-
tales pars vna sapientum est, qui à mul-
tis tanquam homines cælo lapsi adoran-
tur ; sint cælo delapsi, in cælum redituri
non videntur, sicut paruuli qui alteram
constituunt partem humanæ gentis.

Sed quinam illi sapientes sint, operosa
est quæstio. Queritur olim Philippus
Melanch-

Melanchton, a & vnà gratulatur : Iugum Pontificis Romani excussum esse ; At contra, inquit, hominum istorum politicorum iugo colla sunt subiecta. Itane verò iugum politicum, iugum tam horrendum est, præ quouis alio? potens argumentum vel ab aduersario in politicos. Hos si pænè eosdem cum sapientibus illis dixerò esse, non multum aberraro. Hi sapientes, quos iam *Politicos* vocamus, è linguâ potissimùm noscuntur. Lingua illorum, anguilla est in thecâ holosericâ; vtcunque eam comprehenderis, elabitur. Non est scabra hæc lingua, sed læuis, nitida, plena succi & verborum, plena gratiæ & venustatis, ad technas struendas versutissima. Anguilla lubrica est lingua politica, sed in thecâ, vt diximus, holosericâ. Nos linguæ *Politice* venas rimabimur, & primarias quatuor proponemus.

a Melancht. præfat. in Corpus doctrina.

§. I.

Nobilissimus Elegorum scriptor Ouidius questus est, quòd suus sibi pater poësin interdixerit, cùm tamen pronissimum ad id studij, sortitus sit ingenium,

Sed velit nolit parens, naturam aliò flectere difficillimum est : quicquid conabar dicere verſus erat. Lingua Politica pænè idem de ſe dixerit: Quicquid conabar dicere, fucus erat : Quicquid conabor dicere, fumus erit. Habemus confidentem reum. Sed ad rem : venas Politicæ linguæ ſcrutandas ſumpſimus.

Prima venenata vena illius linguæ dicitur *Cretifmus*. Lingua Politica velut primæ veritatis myſterium adorat principium iſtud ; Cum vulpibus vulpinandum eſt, & cum Cretenſibus cretiſandum, hoc eſt, mentienti mentiendum, fallens fallendus. Beatus Paulus Epimenidis poëtæ teſtimonium allegat hoc modo : Dixit quidam ex illis, proprius ipſorum propheta : Cretenſes ſemper mendaces, malæ beſtiæ, ventres pigri ; Teſtimonium hoc verum eſt. Quam ob cauſſam increpa illos durè, vt ſani ſint in fide. ^a Græcorum adagio erat: Tria cappa peſſima, Cretenſes, Cilices, Cappadoces, maximam partem homines mendaces ; & nimium quàm potentes linguâ Politicâ, quæ mendacium nouit tegere. Plato ſolenter aduertit, notâtque vrbes

& regiones maritimas (qualis est Creta) plerunque mores non optimos præ se ferre : Nam cum mercibus, inquit, & cauponando talis ciuitas repleatur, dolosos animos, instabiles & infidos mores parit : vnde parum ipsa ad seipsam, & minus ad alias gentes fidem & amicitiam stabilem colit. *a* His tamen vitijs lingua Politica pulcherrimum mantelum nouit iniicere. Siracides hominem Cretifan-tem describens: In conspectu oculorum tuorum, inquit, condulcabit os suum, & super sermones tuos admirabitur: nouissimè autem peruertet os suum, & in verbis tuis dabit scandalum. *b* Nimirum hi politici, aliud linguâ promptum, aliud pectore clausum habent; non sunt fani in fide. Fidelis ille famulus Christi Domini optimè rogat : Verbum verum & stabile da in os meum, & linguam callidam longè fac à me. Quod pati nolo, omnimode cauere debeo. *c* Politicus, vt verbis Salomonis vtar: Comede & bibe, dicet tibi, & mens eius non est tecum. Cibos quos comederas, euomes, & per-

n s des

a Plato lib. 4. de legibus. *b* Eccl. c. 27. §. 26.

c Ima. Christi. l. 3. c. 45. n. 4.

des pulchros sermones tuos. *a* Nempe tu ebrius cum sobrio, nec decorè nec cautè loquèris. Nam politicus, stylo Siracidæ, est vir astutus, multorum eruditor, & animæ suæ inutilis est. *b* Quàm propriè cretifans politicus hîc notatus est! optimè dixit Ambrosius: Turpis est omnis fraus, *c* quantumcunq; videatur speciosa. Vlpianus quidem explicat quâ ratione veteres distinxerint, dolum bonum & dolum malum, nam primum illum dexteritatem, solertiam, urbanitatem dixerunt: quicquid sit, Turpis est omnis fraus. Pacificas istas ac politicas fraudes damnamus, non stratagemata militaria. Isaias olim minatur: In die illà visitabit Dominus in gladio suo duro, & grandi, & forti, super Leuiathan serpentem vectem, & super Leuiathan serpentem tortuosum, & occidet cetum qui in mari est. *d* Leuiathan piscis magnus squamis arctè cohærentibus, serpens vocatur quia lubricus & tortuosus, multiplici se volumine conuoluit, cum stringitur, elabitur. Lingua Politica torquere se

a *Prou. c. 23. v. 7.* *b* *Eccl. c. 37. v. 21.*

c *Ambros. l. 3. Offic. c. 9.* *d* *Is. c. 27. v. 1.*

re se nouit, refugere, tergiuersari, ambages quærere, tantâ caussarum & rationum & argumentorum varietate, vt iures, eam omnium linguarum optimam, sanctissimam: sed tortuosus coluber est, obliqua dat responsa expectationis variæ, nec ad Dei honorem, sed ad suum; se spectat, suumque commodum. Atque hæc prima Politicæ Lingvæ vena est Cre-
tismus.

§. II.

Altera vena linguæ Politicæ Syncretismus dicitur. Auetis nosse, quid syncretismus sit? dolosus ignis est sub quieto cinere; falsa, simulata, insidiosa pax, malitia in occasionem vltionis intenta, umbra fœderum, simultas officij ostentatione blandiens. Cùm Isaias vates Ezechia regi nuntium ferret acerbio-
rem, diceretque: Ecce dies venient, & auferentur omnia quæ erunt in domo tuâ, & quæ condiderunt patres tui vsque in diem hanc, in Babylonem: non remanebit quidquam, ait Dominus. Cui Ezechias: sit tantum pax & veritas in diebus meis. *a* Simili ferme modo lingua Poli-
n 6   tica

tica loqui affolet: Modò mea mihi falua, quicquid alijs fiat, quicquid pofteris proficit, aut noceat: viderint illi, ego mea tueor; fit tantùm pax in diebus meis. Proximus fum egomet mihi: Omnes fibi melius effe malunt quàm alteri. Pacem volo, fed mihi bonam, cuicunque demum mala fit.

Quid amœnius pace? pacem te poſcimus omnes, ſi tamen pax fida fit & ſincera; ſi verò ea fit quæ diu durare non poſſit, quam pars aduerſa in omnem nocendi occaſionem flectat, pax miſerrima eſt, & bello peior. Gratiffimus eſt oliuæ ramus, ſi autem is ſtriçtum gladium iugulo imminentem tegat, faceſſat hæc oliua. Sunt qui velint inducias pacifci cum Morte atque Inferis: Percuſſimus fœdus, inquiunt, cum morte, & cum inferno fecimus pactum. *a* O pacem non ſtabilem, ô non duratura fœdera! Mors in omne momentum intenta, occaſionem ſubitò non ſumet, ſed rapiet, & inſurget truculentior, inferi profundius hiabunt. Et delebitur fœdus veſtrum cum morte, & pactum veſtrum cum inferno non ſtabit. Conſecturus pacem

cum carne & carnis concupiscentijs, seipsum turpissimè fallit. Videte, obsecro quibuscum inducias agitetis, ne inter eos censeamini qui dicebant, Pax, Pax, & non erat pax. *a* Pax intuta formidolosior bello. Apologus rem declarabit. Erinaceus ad Lepusculi cauum accessit, rogauitque hospitium. Cui Lepusculus miti responso: Doleo, inquit, mi frater, quòd te cogar excludere; vestis tibi nimis est hispida: sub vno tecto quod ipse facilè conijcias, profectò non conueniremus. O mi optime frater, inquit Erinaceus, si de meâ veste solùm lis sit, hospitium spero non negabis; ita me contrahere possum, vt meipso minor sim: quicquid aculeorum est, velut vaginâ condo, vt neminem lædam. Quòd si bellum ingruat, ducem me simul & militem habebis, pro te, méque pugnabo. Non est quòd amici mea arma formident, illa ego in hostes expedio. Quicquid porrò Lepusculus obiecit, id Erinaceus verbis tam blandis refutauit, vt demum hospitio receptus sit. Sed non diu nouus hic hospes naturam dissimulauit, aculeos sensim laxauit, atque se quantum

potuit, dilatauit. Hic Lepusculus : Ohe frater, inquit, hoc quidem pacta & promissa tollit : aliud sponderas; aliud præstas. At Erinaceus irridens: Hic meus est mos, inquit, si cui non placet, exeat. Agnoscite, quæso, in Erinacei moribus linguæ Politicæ nequitiam; hic sincerissimus est. Ergo vide cui fidas, cum quo transigas; si is semel iterumque fefellerit, non illi vnquam facillè fidas.

Augustinus hac in re fidelissimus monitor : Nullæ, inquit, occultiores sunt insidiæ, quàm quæ latent in simulatione officij, nam eum qui palàm est aduersarius, facillè cauendo vitare potes. ^a Est ergo longè periculosissimum, cum morte & inferis, cum carne & concupiscentijs, cum linguis politicis, cum erinaceis tam aculeatis pacisci velle. quamprimum enim similes pacificatores occasio inuitat, mox pacta, conuenta, fœderaque omnia rescinduntur. Erinaceus obijcit: Ita soleo, iste meus mos est. Nec aliter Mors, aut, Inferi : sic vita hominum est, aiunt. Ita & caro : Pro meâ hoc consuetudine facio : Ab exemplis mille iam scitur, quàm ego blandè in exitium traham

^a Aug. l. 10. de ciuit. c. 5.

eos, qui mihi fidunt. Qui cum lupo pacem cogitat, dentes ei excutiat. Non est pax impijs, non est; nec illam in seipsis habent, nec cum alijs seruant. Talis lupo Antiochus Epiphanes, qui ad ciues Hierosolymæos quæstorem suum misit, Et locutus est ad eos verba pacifica in dolo, & crediderunt ei. Et irruit super ciuitatem repente, & percussit eam plagâ magnâ, & perdidit populum multum ex Israël. *a* Talis Lupus Bacchides; talis Alcimus: Et locutus est cum eis verba pacifica, & iurauit illis dicens: Non inferemus vobis malum neque amicis vestris. Et crediderunt ei. Et comprehendit ex eis sexaginta viros, & occidit eos in vnâ die. *b* De sinceretismo hoc vnum addo, quod Ambrosius dixit: Hæretici contra se discordant, sed contra Ecclesiam concordant. *c* Nimirum Pilatus & Herodes amici sunt, quando de Christi capite agitur. En ipsam sinceretismi effigiem, dolosam pacem; sed progredior.

a 1. Mach. c. 1 v. 31. & v. 33.

b 1. Mach. c. 7. v. 15. & v. 16.

c Ambr. l. 1. de fide c. 4.

§. III.

Tertia linguæ politicæ vena est, Pharisæismus. Capitaliores hostes Hierosolymis non habuit Christus Dominus quàm illos ipsos qui se sacrorum Antistites profitebantur, Pontifices, Phariseos, Scribas, Rabbinos, legis interpretes, morum doctores. Hos omnes, nequam hominū catenam dixeris, quæ Christum irretire moliebatur. Omnes, paucissimis exceptis, vapidam sub pectore vulpem gestabant. Nam vt odium atque inuidiam tegerent, verbis Christum blandissimis affati: Magister, aiunt, scimus quia verax es, & viam Dei in veritate doces. ^a Et vt verbis adderent facta, etiam ad mensam vocarunt, appararunt conuiuia, nec quidquam insidiosæ humanitatis omiserunt: legatos miserunt, conscientiaë quæstiones proposuerunt, etiam ægros curandos obtulerunt, nihilominus odium gesserunt aduersus Christum implacabile. Sed quia homines erant politicissimi, non apertis odijs pugnarunt, concilij specie pleraque ab illis gestata sunt. Atque vt omnia in Christum molimina sanctioris senatûs auctoritas

firmaret, principes sacerdotum, seniores populi, primi ordinis senatores conuenerunt. Et quàm illud comptè, quàm politicè propositum? Quid facimus, quia hic homo multa signa facit? si dimittimus eum sic, omnes credent in eum, & venient Romani, & tollent nostrum locum & gentem. *a* Ergo resistendum maturè, ne quid Respublica detrimenti capiat: si pax nobis cordi sit, si vrbs incolumitatem amamus, clauus huic homini per linguam adigendus est, vt silitate discat: conuenientissimus illi lectulus crux erit. Et quàm etiam illud politicè ac cautè: Non in die festo, ne fortè tumultus fiat in populo. *b* De politicis his linguis insigniter Augustinus: Temporalia, inquit, perdere timuerunt, & vitam æternam non cogitauerunt, ac sic vtrumque amiserunt. *c* Diabolus in vitro, & Lingua Politica in amictu holoserico admodum benè conueniunt, nam pares cum paribus facillimè congregantur. Quòd si Lingua Politica magnæ sit auctoritatis, plerunque multos trahit assedulas: benignè auditur, strictè obseruatur,

a Io. c. 11. v. 48.

reli-

b Matth. c. 26. v. 5. *c* August. tract. 49. in Ioan.

religiōse colitur. Sed illa clandestino dolo tam noxia est, vt sæpe diabolus conatibus suis omnibus atque viribus tantum nocere non potuerit, quantum Politica Lingua vnica nocuit, quæ Pharisæo schemate magnificè incessit.

§. IV.

Quarta linguæ Politicæ venenata vena est *Herodianismus aut Machiauellismus*. Sicut autem Græci dicere solebant; Aut Plato Philonizat, aut Philo Platonizat, tanta in vtroque sensuum & dictionis similitudo: ita nos absque iniuriâ dicemus, aut Herodes Machiauellizat, aut Machiauellus Herodianizat; vix ouum ouo similius est. Non nescio Machiauellum pluribus commendatissimum esse, imò alicubi infantes pænè in cunis, scriptoris huius documētis imbui. ^a Sed reuerâ hîc prudentiam excludit affectus, & subinde parum meminimus nos esse Christianos; politica sic tractamus, vt obliuiscamur æterna. De Machiauello, vt rem dicam, idem prorsus sentio quod Iustus Lipsius, cuius viri doctrinam & iudicium, omnis eruditorum senatus iure merito veneratur.

^a *Primâ parte mentionem fecimus.*

natur. Lipsius ergo in Politicum scriptorem illum ex æquo & bono pronunti-ans: Machiaueli ingenium, inquit, non contemno, qui utinam Principem suum rectâ duxisset ad templum illud Virtutis & Honoris! Sed nimis sæpe deflexit (audite ô boni Politici, mali Christiani) nimis sæpe deflexit, & dum commodi illas semitas intentè sequitur, aberravit à regiâ hac viâ. Machiauellus argutus, sed sæpe prauus. Hunc Iustus calculum tulit in Machiaueli libros. Nec aliter, puto, sentiet, quisquis rem sine affectu examinarit. *a*

Herodem ego & Machiauellum non malè cotes dixero, quibus exacuantur Politicæ linguæ. Suas certè his cotibus exacuentes Priscillianistæ dederunt, quorum illud est: Iura, periura, secretum proderenoli. Suam hîc linguam & Iulius Cæsar exacuit: si violandum est ius, inquit, regnandi gratiâ violandum est; alijs rebus pietatem colas. Hinc & regium illud: Qui nescit dissimulare, nescit regnare. Dictum cetera non ma-
lum

a Lipsius initio Politicorum, post præfationem ad Reges & Principes, de consilio & formâ aperit.

lum, si melior fuisset interpretatio. Nec extra Politicorum numerum fuit rex Hebræus Saul, qui Dauidi detulit connubium filiaë, vt insidiaretur vitæ. Rex ipse Dauid ceteroqui sanctissimus, hic turpiter impegit, qui Vriam è castris euocauit humanissimè, sed tales illi commendatitias Bellerophontæas litteras dedit, quæ caput abstulerunt Vriæ. Politicam Absalonis linguam quis ignorat? Peregrinationem vouit hæc vulpes, non vt Deo sacrificaret, sed vt parenti diadema excuteret. Idem Amnonem fratrem ad epulas inuitauit, vt vinum sanguine miscendum propinaret. Sed herbam hac in re nemini porrigunt Herodianæ stirpis nobilissimi tres furculi. Herodes Antipas à Christo vulpes nominatus, Ioannis Baptistæ tam fidelis atque integer amicus fuit, vt illius caput in mensam pro ferculo adferri iusserit. Herodes Agrippa minimè degener Politicus, occidit Iacobum fratrem Ioannis, gladio. Videns autem quia placeret Iudæis, apposuit apprehendere & Petrum, a emerendo Iudæorum fauori. At verò Herodes Magnus Ascalonita, ille latronum dux & coryphæus, qui qua-

tuordecim millia Hebræorum infantum . . . iugulauit : Renuntiate mihi, ait, vt & ego veniens adorem eum. *a* Quid fingi, dicique pôtuiſſet plauſibilius? quàm calidè cruentam ſicam Politicâ velauit linguâ!

Aleator aulicus æquè facetus & hilaris eſt, cùm infelices ſubſultant canes, & cùm aurum perdit, atque cùm Venerem iacit & aurum lucratur : Spem vultu ſimulat, premit altum corde dolorem. *b* Hic genius eſt Politicæ linguæ; non facilè ſe noſcendam præbet, proditam ſe credit, cùm nota eſſe incipit. Sed illâ vel inuitâ ſymbolum illius contemplemur. Eſt hoc: Crocodilus tergo inſidentem vehit ſelem, additâ hac inſcriptione : *Flemus & Mulcemus, vt fallamus.* Crocodilus animal amphibium aquâ terrâque viuít, antequam hominem inuadat, laceret, glutiat, lacrimas fundit, perinde ſi dicat : Mi ſociene tui cauſâ doleo, te mihi victimam oblatam : quia tamen occaſio me vltro inuitat ; ad eſdum, meus es, à nobili ferâ forberis. Non aliter ſe gerit lingua Politica : quid illâ humanius, quid

a Matth. c. 2, v. 8. *b* l. 4. *Æneid.*

quid mitius? vel ad lacrimas subinde pia-
 est. Sed cùm occasionem sibi tam fauen-
 tem habet, nocentes innocentes deuor-
 rat, superfluum censens discrimen face-
 re. Hæc lingua dubium illud animal est,
 quod terrâ marique ingentes edere strages
 inter triumphos suos numerat. Sanè
 nocendi occasionem vix vnquam negli-
 git, ita tamen hoc agit, vt nihil minùs
 quàm hoc agere putetur, & etiam pro-
 desse censeatur. In eam rem selem dorso
 vehit. Felis non solum inter astutas ani-
 mantes numeratur, sed omnium pænè
 animantium mundissimum videri potest,
 adeò frequenter nunc pedes lambit,
 nunc pelliculam linguâ extergit, nunc
 pectus aut tergum polit, se totam assidue
 comit. Quid politicâ linguâ cultius aut
 comptius, quid eâ sanctius? nisi illa sine
 ratione molitur: causas struit sexcentas,
 & subinde, quod putat, vrgentissimas:
 plena rationum est, nec vnquam illi de-
 est, quo se suâque dicta defendat.

§. V.

Aulas subi, & videbis quàm illic vena-
 les sint linguæ Politicæ: Amicitia & sin-
 cerus amor, rarum in aulâ nomen. Quàm
 non

non multi sunt qui suadeant, quod de-
 cet, quod oportet. Principis enim fron-
 tem intuentur, ac in quam ille partem in-
 clinat, in hanc se prono corpore propel-
 lunt. iustum nimirum probumque illis,
 quod iustum probumque princeps iudi-
 cauerit. Dum enim placere student &
 offendere verentur, in sententiam illius
 eunt omnes. Non facerent, si princi-
 pem, non fortunam illius amarent, aut
 si plus virtuti, quam commodis suis stu-
 derent: si maiora à Deo quam à principe
 sperarent. Nunc presentium amore, æ-
 ternorum obliuiscuntur. Hi subinde id
 solum spectant, ne grauius quid delin-
 quant in ius ciuile; ceterum, nullus amor
 religionis, cura nulla rerum sacrarum,
 virtutis solidæ neglectus maximus, sed
 occultus. Modò illi sub suâ vite & ficu
 quieti maneant, susque deque vertantur
 cetera, id illos non cruciat. Reipublicæ
 causam agere videntur, dum agunt su-
 am: sanctè loquuntur, vt efficacius fal-
 lant. Difficile est linguam tam astutam,
 tam politam & comptam a satis dignos-
 cere à melioribus. Quin ergo hanc paul-

a Einglarte/gestrebte/hals
 schlechende Jung.

lò me-

lò melius in lucem protrahimus & noscendam damus. Lingua Politica quod maximè deberet, sæpe non audet negare; annuit ad omnia. De quo sapienter Brutus: Malè mihi videtur, inquit, adolescens florem ætatis collocasse, qui nihil negare audet. Et Plutarchus narrat ioco quempiam dixisse, Homines Asiaticos ab vnico rege in seruitutem redactos, quòd vnicam syllabam, NON, efferre non possent: Multos prætereà, quòd negare nescirent, quæ maximè negata vel-
lent, sæpè rem, aliquando etiam vitam perdidisse. Athenodorus Philosophus cùm missionem peteret ab Augusto Cæsare, audirètque illam impetrandam si priùs vtile in omnem vitam præceptum daret, dedit liberrimè istud: Domine, cùm ira te stimulauerit, priùs viginti quatuor Græcorum litteras recense, quàm verbulum loquaris. Hoc sapiens liberùmq; monitum ita placuit Augusto, vt mox sententiã mutatã diceret: Tu verò mecum mane; tuã operã mihi vehementer opus est. Sed aiunt Politici, alia nunc esse tempora, alios hominum sensus: te-
ctiùs

eius nunc agendum, vix ab vlllo principe
 tam apertam libertatem tolerari. Erratis,
 ô boni, largiter: sint etiamnum Atheno-
 dori, erunt etiamnum Augusti: sint Ambrosij
 qui liberè moneant, non deerunt Theodosij,
 qui pacatè id ferant. Sed lingua Politica
 confundit & turbat omnia, aut importuno
 silentio cùm loquendum, aut maligno consilio,
 cùm tacendum foret. Silere est consentire,
 cùm possis arguere. Nec malè Ambrosius
 metuens: si pro otioso sermone, inquit,
 rationem reddemus, videamus, ne & reddamus
 pro otioso silentio. Lingua Politica fallit
 & loquendo, & silendo. Sed licet tribu-
 nalia omnia fallat, non fallit vltimum.
 Quisque suæ caueat linguæ, ne politicam
 hanc vafritiem addiscat. Venite paruuli,
 adeste simplices, vobiscum loquitur Deus:
 Abite Politici, exeste fallaces, vos auersatur Deus:

Cum simplicibus sermocinatio eius. *a.*

a Prov. c. 3: v. 32.

Lingua temere PROMITTENS *quibus nos malis implicet.*

Hieronimus Cardanus vir creditus linguam boui extractam toto die palpitare asserit. ^a Tantum animæ remanet, in hac animantis parte iam euulsâ vt motus inde proueniat toto die. Addit & illud Cardanus: si lingua iuuenço erepta in aquam conijciatur, non tantùm palpitât, sed & mouet se, quod ego tamen, inquit, nondum expertus sum. Cùm hac tremulâ bouis linguâ, non malè comparem vani promissoris linguam. Hæc plerunque longa est & robusta, bouis esse dixeris, variè se mouet, præsertim cùm vino immaduit; his illis plurimè pollicetur, tametsi sat sciat, domini suam manus iam præmortuas, nec vnquam facilè daturas, quod oris vanitas promiserit. Hic montes parturiunt, sed deum ridiculus mus nascitur: promissum sunt, sed non perficiuntur.

^a Cardan. lib. 10. de Subtil. mihi pag. 245.

— *Amphora cœpit*

Institui; currente rotâ cur vrceus exit?^a

Figulus quandoque vas magnum clibanò promittit, sed figuli manum celeritate suâ præuertit rota, & ollula vel vrceolus prodit. Sic lingua promittens non rarò amplissimè procurrat, & fidem audacter obligat: tandem magnū est inane, nec promissis statur, nec fides seruatur, & longa spes vano hiatu deluditur.

De robustâ hac bubulâ temerè Promittente linguâ, quæ nunquam non diues est pollicitis, hac dissertatione agendum.

^a *Horat de arte poet.*

§. I.

Lingua quæ Græcâ fide promittit, triplici se malo implicat. Primum est, remorsus conscientiæ. Alterum, iactura amicitia. Tertium, restitutionis obligatio. De conscientia pleuritide significanter Salomon: Est qui promittit, & quasi gladio pungitur conscientia. ^a Cuperet quidem nil promississe, vellétque, si modò posset honestè, resiliire; interea promissis angitur, occultum conscientia vulnus vrit. Sed nec leuis amicitia iactu-

ra hinc oritur. Qui plures cupit numerare hostes, pluribus daturū se promittat, nihilque det, & satis hostium habebit: Luculentè testatur Siracides: Est qui præ confusione promittit amico, & lucratus est eum inimicum gratis. *a* Postulata vix audet negare, adactus verecundiâ; Sed quia non vult, aut non potest pollicita efficere, amicitiam aut turbat. aut dissoluit. Eâ de causâ Siracides monens: Non spondeas, inquit, super virtutem tuam: quod sponderis, quasi restituens cogita. *b* Nec Deo nec homini quidquam pollicere, quod vel non possis præstare, vel non nisi difficillimè. Promissisti? obligatum te noris ad tuam fidem liberandam: *quæ si restitutus cogita.* Da illius partem, si dare nequeas totum quod promissisti. Ideò coërcenda est temeritas ne quid illa more suo inconsideratè promittat, præsertim Deo. Eorum nos supplicia terreant, qui promiserunt quidem, sed promissis non steterunt. Deus non irridetur, nec vanis pollicitationibus placari potest. Ideò David vociferatur: Vouete & reddite Domino. *c* Fieri non

a Eccii. c. 20. v. 25.

b Idem. c. 8. v. 16. *c* ps. 75. v. 12.

potest,

potest, ut ille virtutem amet, qui Deo fidem fregit. Annos atque sæcula recense, & hos tales plerunque hæresum auctores reprehendes; veteres illos Iovinianum, Pelagium, Eutychetem taceo: priori ævo plurimi emerferunt è cœnobijs, qui obstrictam Deo fidem fefellerunt. De quibus omnibus verè dixeris; homini fidelis non erit, qui fidem Deo fregerit. Hic ergo lex ista sit: Priusquam promittas, delibera; postquam promiseris, ne procrastina.

Nox, umbra facti est: ergo utrunq; consonet. a
 Hominem ore liberali magna promittentem Salomon hac imagine spectandum proponit: Nubes & ventus, & pluvia non sequentes, vir gloriosus, & promissa non complens. *b* Sæpe Auster imbrius largissimas promittit pluias, sed nubes pumicis parsimoniam induunt, nec guttulam fundunt; ita sunt homines gloriosi, qui pro certo pollicentur maxima, & ea quandoque stipulatâ manu, interposito iureiurando confirmant, sed denum nubes omni pumice aridiores sunt. Laruatus in monte dæmon omnia mun-

di regna, & gloriam eorum, loquente manu demonstrans Christo: Hæc, inquit, omnia tibi dabo, si cadens adoraueris me. *a* Promissio longè audacissima, cultori suo præmia prorsus aliena pronuntiare. *Nemo honestè polliceri, quod suum non est, potest.* plurimi linguas habent actione longè sublimiores, cum Venusino vate magnificè spondent:

Fortunam Priami cantabo, & nobile bellum
audiamus ergo;

Quid dignū tanto ferat hic promissor hiatus. *b*
Tibi puto non immeritò Plautinum illud obijciemus:

Bene promittis multa: ex multis omnia incassum cadunt. *c*

a Matth. c. 4. v. 9. *b* Horat. de Arte poët:

c Plautus Pænulo act. 1. Scen. 2. v. 148.

§. II.

In pharmacopolijs picturam mendacem non vnam reperire est. Stant illic decorâ serie pyxides complures, suis quæque signata titulis, grande valetudini auxilium pollicentur: hæc faccarum rosatum, illa flores violarum, ista Rhabbarbarum, hæc tincturam violarum, alia Cassiam, Manna, & speciosissima quæque nomina

nomina præ se ferunt. Aperi quæso, & latentem thesaurum scrutare; in plurimis illarum araneas & inanias meras reperies: Ita vani promissores æthera stipulationibus onerant, & hiantem verbis ducunt, cùm explicandæ sunt manus, cùm dandum est, negant illi se domi esse, quod Ennius Nasicæ respondit. *a* En ventum & nubes, & pluuias non sequentes. Quibusdam scilicet exiguæ sunt manus & adstrictæ, sed lingua protensissima, largissimè promittunt, promissi munus nunquam confecturi. Præclarum, aiebat Phocion, non magna dicere, sed magna facere. Quot sponsalia solis constituuntur pollicitis? scribuntur tabulæ, ampla doti pecunia dicitur, noua nupta domũ ducitur. Vbi nuptiæ finierunt, sola restant nomina, iamque inter lares domesticos Dearum præcipua est, splendida Paupertas. Eadem sæpe ratio in contrahendis aut firmandis amicitijs seruat. Est qui dicat: Me tibi semper amicissimũ habebis; fores meas seu interdiu seu noctu pulses, illas nunquam non patulas, me nunquam non promptum reperies;

vel meam tecum animam partiri si liceat, non recusauerim; mea tibi omnia patere cogita, ad ipsum vsque cor: in hoc promissionum æstu, domus aureæ, nectaris flumina, frumenti montes, maria gemmea promittuntur. Cùm venitur ad rem, prô malam fortunam! iterum nemo domi est. Abi amice, abi; de verbis plurimum, de factis nihil habebis. Quòd si huic fæci hominum tam turpem magnificæ promissionis inconstantiam obijcias: Quid vultis vos, aiunt, humani moris ignari? verba honoris erant; hæc neminem ligant. Album vobis panem pinsuimus (quod prisce dicebant) sed eum illum fuisse ovimeremus, inuenimus nonnihil ambustum. Quibus Valerianus aptè respondens: Inde est, inquit, quòd interdum amicitiarum fides læsa suspiret. Inimicitias enim est indixisse, promissa denegasse. *a*

Placentarum genus est, quarum tres totam implent patinam, adeò artificiosè turgent, sed hæ ad messorum famem inane sunt ludibrium: orexin famelici ventris non tantùm non sedant, sed & iram excitant. His placentis simillimi sunt il-

li amici, quorum arduæ sunt promissiones, quæ verborum plurimum habent, rei nihil. Ollarium amicorum copiosa est seges, auxiliarium magna penuria. *a*

Mendacium est vt niuis globus, qui quò diutius voluitur, atque reuoluitur, eò fit maior: promissum quod non exfoluitur, honestum ac palliatum est mendacium, nec absimile massæ niuæ; sed hæc nemine mouente diffuit ad solem, subit terram, euāescit: sic vana promissa obliuione velut terrâ obruuntur. Rectè monuit Sarisberienfis: Si promissionis implendæ facultas non suppetit, temerarium est promittere, quod præstari non potest. Si verò potestas affuerit largiendi, nisi voluntas beneficij producat effectum, promissor non gratiam de promisso, sed maculam contrahit de mendacio. *b*

Siracides vanissimos promissores hos graphicè depingens: Donec accipiant, inquit, osculantur manus dantis, & in promissionibus humiliant vocem suam.

o s Et

a Es gibt vil Freund/ aber wenig Nothelffer.

Freund in der noth/ gehn zwölff an ein loth.

b Io. Sarisber. l. 3. de nugis Cursal. c. 11.

Et in tempore redditionis postulabit tempus, & loquetur verba tædij & murmurationum, & tempus caussabitur. Si autem potuerit reddere, aduersabitur, solidi vix reddet dimidium, & computabit illud quasi inuentionem. Sin autem; fraudabit illum pecuniâ suâ, & possidebit illum inimicum gratis: & conuicia & maledicta reddet illi, & pro honore & beneficio reddet illi contumeliam. *a* Ita solent hi tales oris mercenarij homines, cum eos rigida premit necessitas, quam altum vociferantur: Iuua, domine, iuua; mille nominibus me tibi obstrictum habebis, nec gratuitam mihi opem conferes; me sanè gratissimum experieris. Sed vbi per æumnas eluctatus nonnihil emerferit, promissionis suæ vix iam memor, protolli tempus cupiet, id si non impetret, verbis asperrimis molestus erit. Nimirum hoc spondebat. Cum Deo sic agunt plurimi, cum aut morbo aut alijs exercentur calamitatibus, amplissima quæque pollicentur, seriam emendationem vitæ, exactissimum virtutis famulatum: Iuuantur, reualefcunt, æumnas euadunt; sed promissa non perficiunt,

a Eccl. c. 29. v. 5. ad 10.

ibi feruiunt, non suo feruatori. Ipsissimus Iudæorum hic genius est, cui psaltes indignatus, quartùm repetit: Et clamauerunt ad Dominum, cùm tribularentur, & de necessitatibus eorum eduxit eos. Citò fecerunt, obliti sunt operum eius, & non sustinuerunt consiliũ eius. *a* Sic diuina beneficia pensamus iniurijs. Quod Hieremias vates obstupescens: Nunquid, ait, redditur pro bono malum? *b* Non est Deus quasi homo vt mentiatur: fidelis Deus in omnibus verbis suis. *c* Ergo si quid vouisti Deo, ne moreris reddere. displicet enim ei infidelis & stulta promissio, sed quodcunque voueris redde. *d*

a Ps. 106. v. 6. 13. 19. 28. Ps. 105. v. 13.

b Hier. c. 18 v. 20. *c* Ps. 144. v. 13.

d Eccles. c. 5. v. 3.

§. III.

Nos Dei negotiatores & agricolæ sumus. Nobis dictum est: Negotiamini dum venio. *a* Sua cuius negotiatio est, modò eam bonâ fide faciamus. Porrò vt agricolæ monemur: Nemo mittens manum suam ad aratrum & respiciens retrò

o 6 aptus

a Luce. c. 19. v. 13.

aptus est regno Dei. *a* Si ergo mercatorum & agricolarum munus nobis commissum, meminerimus ab his maximè fidem obligatam exigere. *b* Sed nos æstiuum cælum æmulamur, hoc si manè aureolum rutillet, & nescio quam serenitatem polliceri videatur, vesperi pluuias ac tempestatem fert: ita sunt homines, plerunq; qui liberalissimè promittunt, promissa minimè persoluunt; sed hoc pessimæ famæ est, quæ omnem boni nominis nitorem extinguit. Nauci homo creditur, qui pollicitationes suas, velut lepus suos catulos tuetur: ij olim mores erant, vt vnicum generosum *Ita* vel *Non*, aut manus manui conferta maius habuerit pondus, quàm instrumentum septem sigillis consignatum. Nunc quandoque consignationes & stipulationes omnes negando euertimus. Bilbilitanus vates hunc talem vanissimum promissorem facetè sic irridet:

*Si donare vocas promittere, nec dare, Cai;
Vincam te donis, muneribusq; meis. (uis,
Accipe Callaicis quicquid fodit Astar in ar-
Aurea quicquid habet diuitis vnda Tagi.*

a Idem e. 9. v. 62. *b* Bauru vnd Demum
Kaufleuten gebürt zuhalten/was sie geloben.

Demum more suo colligens, quicquid
 sparsim dixerat: omnium, inquit bona
 tibi dono, sed eo modo, quo tu soles do-
 nare: nihil das, nihil accipe. a

Quicquid habet omnes, accipe, quomodo das.

Guilielmus Peraldus, Lugdunensis
 præsul domesticum hortum inambu-
 lans, hanc sibi quæstionē sumpsit dis-
 ceptandam, quæ omnium arborum stul-
 tissima, quæ verò sit omnium sapientis-
 sima. In eam denique sententiam des-
 cendit, ut omnium arborum stultissi-
 mam pronuntiaret Amygdalum, quæ
 primo vere floret, suosque flores peri-
 culo committeret, ultimo pænè autum-
 no, fructus maturos porrigeret: At con-
 tra Morum sapientissimam esse, quæ om-
 nium vltima floret, & fronderet, &
 pænè primâ fructus offerret: stultæ sunt
 amygdali, promissores illi qui intempe-
 stiue quid velint, quid possint garrunt,
 iactantque grandia: arbores cautæ tar-
 diùs flores, sed citiùs fructus ferunt: tar-
 dè promittendum, sed maturè perficien-
 dum est promissum. Hoc tamen de pro-
 missis licitis dictum velim, nam si sint

iniqua, nec impleri possint, nisi Deo, diuinâ lege, conscientiaque læsis, etsi millies promiseris, nunquam tamen standum est promissis.

§. IV.

Ipso iure cautum est, vt nulla promissio quæ turpem aut tristem habeat exitum, impleatur. Herodes qui saltatriculæ societatem regni promisit, fidem potiùs ruperit, quàm diuinum Baptistæ caput secuerit. Ita rectè Isidorus: In malis promissis, inquit, rescinde fidem; in turpi voto muta decretum: impia est promissio quæ scelere adimpletur. *a* Nos quod de promissoris constantiâ diximus, eam in promissis æquis ac honestis necessariam affirmamus: in his profectò turpe est, diuerticula, explicationes, effugia, callida glossemata quærere. Nam, quod obseruatum Liuius, perfidos nunquam causa deficiet, cur pactis non stent, semper aliquam fraudi speciem iuris imponunt. Ideò si Tullium audiamus: Semper in fide quid senseris, non quid dixeris, cogitandum est. *b* Quod affirmas, quasi Deo teste promiseris, id tenendum est.

a Isid. l. 2. Soliloq. *b* Cic. l. 1. Offic. & l. 3.

est. Quisquis eam induit audaciam, ut promissionem quam iniuratus fecit, rescindat, is paulatim promittere, & omnes Deos iurare, fidem nihilominus fallere audebit. Petrus cum se Christi discipulum primitus negaret, non iuravit; cum easdem voces secundum repeteret, iuramento & tunc abstinuit. At verò cum tertium suæ ipse promissioni contradiceret, cœpit detestari, & iurare. His gradibus itur ad periurium. O Petre, quàm longè alia promiseras! Caput tuum votis obligaueras; carceris imò & mortis societatem conceptissimis verbis pollicitus. quantum diuertunt hæ voces in Caiphæ atrio, ab illis in Christi cœnaculo missis! illæ leonem spondebant, hæ ceruum timidissimum arguunt. O Petre, quisquis promittit, debitor est, & veritatis urgente sententiâ, sponsionis fidem compellitur implere:

Non est amici pol. ceri, sed dare.

Valdè deformis est Oratio, si res non comitetur verba. Auerfatur hanc humanitatem Deus, quæ tam exporrecta est promittendo, tam adstricta præstando. Vult ille homines inter se sincerè agere, nec

nec linguam tam procul abire ab animo. Et quemadmodum Deus inuicem à nobis amorem exigit, sic mutuam quoque fidelitatem, quæ amoris filia est. Nec pæna illos claudo pede sequitur, qui fidem aut negligunt, aut violant. Quoniam qui malignantur, exterminabuntur a Malignari, est, ingentia in os polliceri, phaleratis verbis ducere, in spem maximam impellere, verbis dapilem esse, re ipsâ Euclionem agere. Et quid his moribus vulgatius? Nec illud vulgi carmen à vero abludit: *Annis mille iam pe-ractis, nulla fides est in pactis, mel in ore, verba lactis, fel in corde, fraus in factis.* Manus ergo longas & liberales, linguam modicam & breuem habeamus. Longæ sint manus, quæ Artaxerxi cognomen dederunt Longimani, quòd præsentibus atque absentibus apertâ protensâque manu beneficeret. At verò lingua sit adstricta & breuis, quæ non in longos logos, aut prolixas deplorationes, aut multa promissa excurrat. Ita promittat vt promissa perficiat: Displicet Deo infidelis & stulta promissio. *b*

a Ps. 36. & 9. b Eccl. 6. 5. & 3.

LIBRARY
OF THE
UNIVERSITY OF ILLINOIS

Q

Linguam **QVERVLAM** dabit noscendam Ionas Hebræus vates. An sub Hederæ, an verò sub Cucurbitæ umbrâ confederit Ionas, non disputamus. Nos hîc cum 70. Interpretibus, & ad mentem Augustini *a* pinximus Cucurbitam. Litem alij definiant. Vide C. 17. §. 4.

Porro linguæ **MVRMVRANTIS** & **QVERVLÆ** varium discrimen est, etiam istud: Lingua Murmurans sæpissime suo se fremitu fatigat; sibi canit, & suo domino, quamuis pessimè canat, & imâ voce. *b* At verò Querula plerunque aures alienas quærit, in quas lamentationes ac questus suos egurgitet. Atque hoc fusius dicto capite describimus.

a Augustin. tom. 2. epist. 10. ad Hieron.

b Eingroben bass.

Q.

CAPVT XVII.

*Lingua QVERVLA multipli-
cia sue improbitatis dat specimina.*

PLutarchus peritissimus ille mo-
rum magister, elegantem inter
ceteros libellum de garrulitate
vulgavit. In hoc scripto refert ab Amasi
Ægypti rege Bianti a seni missum bouem
iam in victimam affatum, & simul moni-
tum Biantem, partem bouis & optimam
& pessimam exime et. Ille linguam exe-
mit solam, & remisit cum dicto, Nil pei-
us, nil melius esse linguâ. Dictum ex tri-
pode credendum.

Post tot linguas, linguas sanè pessimas,
non melior prioribus adest lingua, quam
Querulam vocant, monstrum horren-
dum, ingens, quod ab improbitate mul-
tiplici, Orbe toto notissimum est. Hanc
linguam hac dissertatione sumpsimus ex-
plicandam.

a *Alij, Pittaco.*

§. I.

§. I.

Lingua Querula tam vbique potens est, vt suis querimonijs Orbem impleat, nec ea vnquam primum caput Geneseos potest addiscere, tam stupida & nullius memoriæ est. Geneseos liber narrationis principio hoc testatur: Viditque Deus cuncta quæ fecerat, & erant valdè bona. *a* At verò lingua Querula in rebus omnibus mali quid inuenit quod deploret. Et quamuis hæc lingua Christianum os occupet, occultis tamen & obliquis questibus Deum ipsum lacessit, cum vix vlla res creata sic illi probetur, vt de eâ non conqueratur, sed inaniter & impiè. Ecclesiastæ monitum est: In die bonâ frueri bonis, & diem malam præcaue: sicut enim hanc, sic & illam fecit Deus, vt non inueniat homo contra eum iustas querimonias. *b* Deus olim Abrahamo de Ismaële ex ancillâ nascituro prædicit: Hic erit ferus homo; manus eius contra omnes & manus omnium contra eum; & è regione vniuersorum fratrum suorum figet tabernacula. *c* Talem planè se gerit lingua Querula, omnium hostis, accu-

a Gen. c. 1. §. 31.

fat

b Eccles. c. 7. §. 15. *c* Gen. c. 15, §. 12.

fat omnia; quicquid ei displicet, in ius ducit & actionem mouet. Linguarum querularum refertus est Orbis. Vbi domus, vbi Xenodochium, vbi cœnobium, vbi palatium est, vbi latebræ vllæ sunt, in quibus non omnia his linguis perstre- pant? Et quemadmodum diuersissimi palati in discernendis cibis, ita dissimil- limi genij fumus in effundendis querelis. Et quid, obsecro, in rerum naturâ est tam sanctum aut laudabile, de quo nemo conqueratur?

Lingua Querula toto die abundè ha- bet quod queratur, & vt sibi semper si- milis sit, ad diei auspiciu, etiamnum in lecto incipit eiusmodi querulas vo- ces spargere: Equidem non satis diu dor- miui; pessimus canis somnum latrando sæpius interpellauit: & iam importunus excitator adest, & rumpit quietem. Sub- inde & sol reprehenditur tanquam nimi- um moratus in viâ: Et quando tandem, aiunt, lucefcet? Cùm oculi extersi, cùm vestes iam induendæ, querelæ iterum in- numeræ; hoc plus æquo follicat, hoc ni- mis strictum, hoc laxum nimis est, istud non satis adhæret corpori, hoc pedi non aptè

aptè respondet, illud nimis rugosum est, hoc planum nimis. Cùm libri aperiendi, cùm manus admouenda chartæ

Tum querimur, crassus calamo quòd pendeat humor,

*Nigra quòd infusâ vanescat sepia lymphâ:
Dilutas querimur, geminet quòd fistula guttas. a*

Neque hîc querelarum finis : Iam caput dolet, iam stomachus resoluitur, iam destillationes vexant, nunc malum in humeris, nunc in cruribus est ; iam calculus infestat, iam dentes verminant, iam angina cruciat, iam cibi fastidium affligit, iam alia atque alia torquent, sæpe plures morbi quàm membra: quia vnũ subinde à diuersis doloribus exercetur: hos autem aperire, consilium petere, remedia quærere minimè vetitum, nec indecorum, at verò queri & cum indignatione miserias suas deplorare, sapientis linguæ non est. Hæc linguæ querulæ spuma est. Quòd si plures eiusmodi lamentatrices linguæ conueniant, tunc sanè plenis tibijs cantatur. Vix autem vnquam duo colloquuntur, quin
aut

aut nouas fabulas, aut veteres querelas referant.

§. II.

Fuit ut viri duodecim magnâ familiaritate coniuncti sermonem ita conferrent, ut quilibet querelarū aliquid in commune diceret. Primus, in tempestatē & cælū perorauit, quod modò ut nimbosum nimis & tempestuosum, modò ut nimis ferenum ac sudum accusauit, modò ventos, modò malaciam, modò imbres, modò siccitatem nimiam, modò nimios æstus, modò frigora nimia; iam inconstantem & nubilantem aërem reprehendit. Et en, ait, quàm hæc fæda est, quàm turbida, quàm atrox & immoderata tempestas! Ita huic dicendi & conquerendi materiam præbuit cæli serenitas, & grauitas. Ita nec cælum nec Deus placent omnibus.

Alter, in vxorem querelarum plaustrum exonerauit. Vxor mala, inquit, quàm grauis, quàm longa, quàm intolerabilis crux, Di Deæque qualem ego nactus sum vxorem? improbam oppidò, & vix vnquam taciturnam, nisi cùm dormit; sed & in somnis garrit Canidia, triuenefica.

Tertius,

Tertius, stipendium ac salarium tam suum, quàm aliorum in ius vocavit: Maximis, inquit, ac continuis laboribus vrgeor, salario autem perquam tenui, & exiguo ludificor: quis sumptu tam modico vitam toleret? equidem domino meo placeret, si laborarem vt asinus, aurum congererem, vt gryphes, folijs victitarem, vt bombyces. Iure queror; domini mei auaritia nimis vilem pensiunculam præbet.

Quartus in magistratum copiosè bilem effudit. Ecquis, ait, non queratur? Magistratus in quosdam tam facilis ac clemens est, in alios tam rigidus & seuerus. Dat veniam coruis, vexat censura columbas. Hic offam interit, alteri exedundum est, hic dimittitur noxius, ille insons punitur. Disciplina deseritur, conuiuetur, amplum est sceleribus patrociniū. Et quis tot pecuniarijs exactionibus par sit?

Quintus, in annonam querelas plurimas euomuit, annonæ structor videri potuisset, tam grandi supercilio pistores omnes damnauit, suum pani pondus, farinam, operam deesse causā tus. Ita que-

relas in Curiam, pistrina, molendina, granaria, frumentatores & triumuiros panarios effudit largissimè.

Sextus, militiam sibi sumpsit querelis lacerandam. Hic, aiebat, nimis lenti sunt & cunctabundi, hic præcipientes nimium, hic verò nihil fit: hic honores desunt, hic munera; hic concilium militare hallucinatur, hic à ducibus est error, hic auaritia, hic superbia omnem militarem successum corrumpit: ita rem bellicam variè deplorauit.

Septimus, de templo & diuino cultu est questus. In hac æde, dicebat, conciones nimis prolixæ, in illâ nimis breues, in ceteris quamdiu expectandum, dum rei diuinæ initium fiat? hic erratur in cantu, illic in ceremonijs; hic omnia nimis operosè fiunt & sumptuosè, illic neglectim & nimis perfunctoriè: istic confessarij vehementes nimis, & impatientes sunt, alibi mites nimium & planè ficulnei, ac propemodum elingues. Sint hæc vera, linguis tamen querulis non sunt enuntianda.

Octauus, in ancillas & famulos querelis grassabatur: Hi homines, inquit, nimis

nimis iam imperiosi, contumaces, pigri, infatiabiles sunt, nullis iussibus, sed nec Manlianis imperijs in officio satis continendi.

Nonus, in sacerdotes & viros religiosos examen querelarum emisit: Et isti quidem, aiebat, poculis rem agunt: hos effert superbia, istos inquinat avaritia, illos perdit otium, hi sacra bonæ Deæ non ignorant. Sic à querelis ad detractiones transitur.

Decimus, vitiosissimum ævum & degeneres ab avis posteros queribundus defleuit, nec dixit, Ego túque sceleratorum hominum pars sumus, sed omnem tempori culpam impegit.

Undecimus, Dei satellites & apparitores, Morbum, Mortem, diabolos querelis onerans: Mors, inquit, immaniissima præmaturè mihi amicorum optimum abripuit: illic tragœdias diabolus tragicissimas excitavit, cædis & malorum omnium mandator. Huius hominis querelæ vix ipsi Deo pepercerunt.

Duodecimus, in suos obtrectatores & inimicos innumeras querelas ore pleno eijciens: Hic, inquit, toruis me oculis

intuetur; hic salutatus non refalutat; hic asperis in me verbis inuectus est. Querulus iste homo non antè querelarū finem fecit, quàm alij veterem telam ordirentur, repeterentque querelas iam auditas, quod linguæ huic proprium, idem sæpius recantare. Atque hi sunt, vt Thaddæus Apostolus loquitur, murmuratores, querulosi, secundùm desideria sua ambulantes, & os eorum loquitur superba. *a*

a Iudæ epist. Canon. § 16.

§. III.

Porro quid vos, auditores, de his sentitis, quis horum primum præmium obtinet? Si rationem & ius consulamus, primum præmium debetur illi, qui sic queritur, perinde si diuina dispositio ei non perplaceat, & idcirco modum Deo constituendum censeat. Alterum præmium ei debetur, qui magistratum querelis suis allatrat: non exigui res momenti est, iudicum agere velle iudicem. In tertijs consistit, qui tot tantisque querimonias de alijs hominibus habet, vt cum primis certet. Apertissimum Christi dictum est: Amen dico vobis, quamdiu fecistis

cistis vni ex his fratribus meis minimis, mihi fecistis. *a* In Mosen & Aaronem Iudæi querelas plurimas congesserant. Sed illi querelis responderunt: Non contra nos est murmur vestrum, sed contra Dominum. *b* Verùm duodecim illis querulis censoribus breuiter respondendum est; sua quemque censura feriat.

Primus de tempestate & iniurijs cæli questus est: Respondemus: Homo patientiæ non ignarus, contra neminem magis quàm seipsum queritur. Diuinam Ordinationem non tangit. Illud vnum assiduè ingeminat: Bene omnia fecit. *c* Hominum aliquis peccat? Non aliud se cum quàm hoc repetit: Quis ego sum, qui iudico seruum alienum? Domino suo stat aut cadit. *d* Sed nec contra rem aliam creatam queritur. Alter de vxore questus est. Respondemus: Quod tute tibi intriuisi, tibi exedundum est. Vxorem habeas vt nactus.

Tertius de suo salario questus est: Respondemus: qui non nescit se frustra & incassum queri, nec tamen querelas desi-

P 3 nit,

a Matth. c. 26 v. 40. *b* Exodi c. 16. v. 8.

c Marci c. 7. v. 37. *d* Rom. c. 14. v. 8.

nit, is numos suos in pertusum facculum mittit; quieti suæ consuleret, si taceret.

Quartus contra Magistratum questus est. Respondemus: Qui toties errat in gubernandâ domo suâ, stultè magistratum accusat, qui urbem aut prouinciam gubernat. discat ille priùs pauculos suorum regere, vix demum alios docere poterit, quâ ratione populus sit regendus. ita in alienis Lynces, in nostris talpæ sumus.

Quintus de annonæ caritate questus est. Respondemus: Vbi demum omnia & vbique locorum ad rectissimam amussim erunt composita, nos non amplius erimus superstites. Hoc interim re ostendamus, vectigal magnum esse parsimoniam: pistoribus & molitoribus sui sunt iudices, qui farinam inspiciant; vitam nos nostram inspiciamus, & illud sæpius cogitemus: Bona verba non rarò meliora esse quàm dona.

Sextus contra nostratis militiæ rationem questus est. Respondemus & vnà quærimus: Quot obsecro querulus hic homo stipendia fecit, quibus ducibus militauit? an vnquam in hostem gladiū strinxit,

strinxit, an vnquam plumbeam glandem extorsit? Ergo, ne sutor vltra crepidam. Milites de armis, Mathematici de stellis, architecti de ædificijs, nauarchi de ventis, medici de morbis eruditiùs, quàm alij loquentur.

Septimus de templorum administris & maximè de concionatoribus questus est. Respondemus: Qui sine peccato est, primus in illos lapidem mittat. *a* Vbi quis munus suum exactissimè, & ad vnguem exsecutus fuerit, alios fortassis rectiùs docebit.

Octauus de famulis & ancillis questus est. Respondemus: Aut talis nunquam seruijt, aut memoriam omnem perdidit. Plato, ait, neminem regem non ex seruis esse oriundum, neminem non seruum ex regibus. *b*

Nonus de sacris hominibus & religiosis viris conquestus est. Respondemus: Vrbs munda conseruatur hac ratione, si quiuis paterfamilias, viam publicam ante ædes suas conseruet mundam; reliqua curabit magistratus. Optima scientia est, Notitia sui: qui seipsum nouit, in

p 4

alios

alios non temerè sententiam dicet: Deinde iniquum est, vno delinquente omnes accusare. De Religiosorum domibus idem pænè dicendum, quod de suâ Augustinus: Neque mihi, ait, arrogare audeo, vt domus mea melior sit, quàm arca Noë, vbi tamen inter octo homines vnus reprobus inuentus est; aut melior sit quàm domus Abrahamæ, vbi dictum est: Eijce ancillam & filium eius, &c. Aut melior sit quàm cohabitatio ipsius Domini Christi, in quâ vndecim boni perfidum & furem Iudam tolerarunt; aut melior sit quàm cælum ipsum, vnde Angeli ceciderunt. *a*

Decimus de temporū iniquitate questus est. Respondemus: Senecæ coniux famulam habuit Harpasten fatuam, hæc subitò desijt videre, se tamen cæcam esse non sciuit, ideò totam domum vt tenebrosam accusauit; tenebræ in ipsius oculis fuerunt. *b* Idem nobis accidit, accusamus tempora, cum nostra sit culpa.

Vndecimus de morbis & morte questus est. Respondemus: Olla olim de figulo

a Aug. epist. 137 ad Clerum & pop. Hipp.

b Sen. epist. 50. initio.

gulo quæta est, quòd eam parieti allisisset: at nemo hanc querelam non stultissimam dixit: hoc ius figuli est, fingere vasa & frangere prout ipsi placet.

Duodecimus de suis obtrektoribus & inimicis quæstus est. Respondemus: Augustæ Vindelicorum duo religiosi viri ostiatim mendicarunt. his pro stipe homo improbus restim porrexit, quem illi reuerenti osculo acceperunt & gratias egerunt, ædificio suo rem fore percommodam asserentes. Omnium inimicorum nostrorum nequitia & technæ funes sunt & restes, quibus nostra onera, nósque ipsi attrahamur in cælum. Quid ergo habemus iustæ querelæ? a gratiæ potiùs sunt agendæ.

a 2. Reg. c. 19. v. 18.

§. IV.

Sed obijcias: Ergo anxias & acerbæ agritudines explicare non licet? imò verò licet, sed eo loco atque ijs hominibus quibus oportet. hoc non est querelam effundere, sed medicinam petere. At verò tam multis alijs, & toties molestias suas oggerere, conquestio superuacanea, & plerunque damnosa est. Deinde

inter querelas ita nonnunquam efferuefcit animus, vt tacito paffu ad obtreftationes & calumnias fiat tranfitus, quas nos iuftas querelas nominamus. Sed obijcias iterum: Quis adeò ligati oris fit, vt cùm fcierit fe non nifi vera locutum, querelas tamen omnes comprimat; quandoque folatio eft eas effudiffe? Si effundantur in amicum finum, è quo confilium fperetur vel auxilium, subinde non obfuerit: at verò querimonias vbi que fpargere; omnium aures ijs fatigare, malum asperat, & vlcus facit grandius, præfertim fi hoc refciscant illi, de quibus querimur. Quamuis & ij hîc monendi funt, quos querelæ petunt, ne ea quæ de fe dici audiunt, contemptim tranfeant, velut inania murmura, & meriffimas querelas; ne dicant; feruis & fubditis nunquam defunt intempeftiuæ querelæ: quin potius examinent rem quæ aliorum queftus prouocat, an ea nihil æquitatis habeat, penfent fingula, num iuuare poffint, num parcere debeant, an non nihil cedere, & onus leuare conueniat. Iniquum eft fi domini omne fibi ius in feruos aut fubditos tribuant:

Nemo

Nemo bonus iudex in causâ propriâ. Sionis Rex David à Ioabo, quem suæ militiæ præfecerat, acerrimis querelis flagellatus, non tantùm hominem benignè audiit, sed & executus est, quæ suus sibi famulus dictarat exequendum. Nunc igitur surge & procede, inquit Ioab, & alloquens satisfac seruis tuis. Surrexit ergo rex, & sedit in portâ. *a* Quid potuisset mitius aut dicere, aut facere potentissimus regum ad querelas acerbissimas? Has audiit mitissimus regum, sed non retorfit; suum illud potiùs vsurpauit: Domine, vt iumentum factus sum apud te, & ego semper tecum. *b* neminem accuso nisi meipsum; de nullo conqueror, nisi de meipso; paleis an hordeo pascor, fileo; iumentum sum.

Hebræus propheta Ionas non semper Domini iumentum esse voluit. Et hic ipse est qui luculentum querulæ linguæ specimen præbens, contra diuinos iussus variè conquestus est. Cùmque iam pænè non haberet contra quem quereretur, in res inanitas linguam querulam emi-

p 6

fit.

a 2. Reg. c. 19. v. 7. & 8.

b Psal. 72, v. 22.

fit. Nam hederam ^a à vermiculo per-
rosam grauibus querelis conuulfit. Cui
Deus : Putásne, inquit, bene irasceris
tu super hederam? Cui Ionas audacter:
Bene irascor ego, vsque ad mortem. *b*
En iudicem, sed malum & queribun-
dum : qui causam propriam censet æ-
quissimam. Quemadmodum igitur par
est vt magistratus & domini, seruorū ac
subditorum querelas, non primo aspectu
reijciant, sed examinent atque perpen-
dant, ita subditi suas querelas non per-
tinaciter, velut æquissimas defendant.
Sæpissime vtraque pars errat, errorem
fateri & corrigere neutra vult. Ille imi-
tator Christi prudenter : Domine, in-
quit, quid possum conqueri, si me dese-
ris? Si rectè me inspicio, nunquam mi-
hi facta est iniuria ab aliquâ creaturâ,
vnde nec iustè habeo conqueri aduer-
sum te. *c* Iumentum nec de pabulo, ne-
que de lecto, neque de domicilio queri-
tur. Cum sapientissimo rege sapit, qui
hoc idem de se affirmare audet : Vt iu-
mentum

a Interpretes 70. aiunt fuisse cucurbitam. Nos hinc
editionem Vulgatam sequimur.

b Iona c. 4. v. 9. *c* Imit. Christi libr. 3. c. 40. § 41.

mentum factus sum apud te, & ego semper tecum.

§. V.

Isaias diuinam beneuolentiam pollicetur : Si, ait , abstuleris de medio tui catenam, & desieris extendere digitum, & loqui quod non prodest : tunc inuocabis, & Dominus exaudiet, clamabis & dicet : ecce adsum. *a* Primo omnium auferenda est catena. Heu quàm misera est vita, quæ noxas noxis, scelera sceleribus velut anulum annulo connectit; tollatur hæc catena, & redibit diuina gratia. Alterum est; contine digitum, ne minare, ne illude : minaces, iracundi, illusores intento digito loquuntur. Tertium est; si desieris loqui quod non prodest. Inter sermones prorsus inutilis pænè inutilissimus est querela, quæ rarissimè prodesse, ferè semper nocere solet. Iobus: quia, inquit, querela in me reperit, ideò arbitratus est me inimicum sibi. *b* Sint querelæ veræ, sint iustæ, sed quid tum postea? quid querimonijs iuuamur? causam bonam vix vnquam adiuuant; causam malam plerunque de-

teriolem faciunt querelæ. Ergo desine loqui quod non prodest : Siracides etiam hortatur : Fili in bonis non des querelam, & in omni dato. *a* Tot sanctissimi martyres minimè omnium queruli fuerunt, quos Ecclesia vel ideò etiam veneratur & laudat : *Non murmur resonat, non querimonia, sed corde tacuè mens bene conscia conseruat patientiam.*

Hanc laudem iure optimo tulit sanctissimum par coniugum Zacharias & Elisabetha. Nam, erant iusti ambo ante Deum, incedentes in omnibus mandatis & iustificationibus Domini, sine querelâ. *b* Nemo de illis queri potuit, sed nec ipsi de alijs questi sunt; sorte suâ contenti vixerunt, verè sine querelâ.

Prisci dicere solebant, non decere sapientem, modò in hunc, modò in illum declamitando, veritatis oculis caliginem offundere. Malè audit de quo dicitur : *Est homo querulus, nemo ei satisfacit, cum omnibus iniuriam exoptulat.* In viro religioso hoc grande vitium est : Quamobrem abbas Pastor dictitabat : Qui querulus est, monachus non est. Homo religioni
addi-

a Eccl. c. 18. v. 15. *b* Luc. c. 1. v. 6.

addictus non facilè de re vllà conquera-
tur, instar iumentì, cuius fortunæ om-
nes à nutu domini pendent. Monstro-
sius, sic dicam, monstrum videri potest,
cænobita querulus, quàm asina loquens.

Hominem seriò probum Ecclesia hoc
afficit encomio : Ecce homo sine que-
relâ, verus Dei cultor & permanens in in-
nocentiâ suâ. De querulo mutatis voci-
bus canendum : Ecce homo plenus que-
relâ, ventris sui cultor, & permanens in
stultitiâ suâ, quicquid ad suum stoma-
chũ non facere putat, repudiat. Tantò
inter omnes pretiosior Iobus & vnicè æ-
stimandus, quia Satanâ tam dirè habitus
vt nihil sui corporis haberet, quod sanum
diceret præter linguam, fors ideò non vl-
cerosam, vt eam in querelas laxaret, vt
cælum omnèsque calites execraretur, vt
hostibus suis omnibus pessimè precare-
tur; Et tamen in omnibus his non pecca-
uit Iob labijs suis. *a* Ipse quidem de se af-
firmat: Derelicta sunt tantummodo labia
circa dentes meos. Læsa & afflicta erant
omnia, vna supererat lingua, quâ vsus est
non ad querelas, sed Dei laudes & gra-
tiarum

tiarum actiones: Sit nomen Domini benedictum. Non est melior, non est breuior, non est suauior cantiuncula, in miserijs & ærumnis, in rebus aduersis omnibus quàm hoc ipsum Iobi carmen: Sit nomen Domini benedictum. Nihil agimus querelis, nisi quòd causam nostram plurimum labefactemus, perinde vt qui funiculos implicatos nec soluere potest, nec rumpere; dum luctatur, arctiùs eos implicat, & pluribus nodis constringit. Quin ergo aulicum illum imitamur, qui in cultu regum consenuerat, cuius notissima vox est. Nam cùm illum quidam interrogaret: Quomodo rarissimam rem in aulâ consecutus esset, senectutem? Iniurias, inquit, accipiendo, & gratias agendo. Sæpe adeò iniuriam vindicare non expedit, vt ne fateri quidem expedit. *a* Et nos profectò tantò chariores Deo famuli erimus, quantò minus queruli. Probissimi hominis illustre prorsus indicium est; De nullâ re conqueri, nisi coactum.

a Seneca l. 2. de Irâ c. 33.

LIBRARY
OF THE
UNIVERSITY OF ILLINOIS

R

Linguam secreti REVELANTEM monstrat dolium Danaidum A. rimarum plenum; quicquid huic infuderis, mox iterum effunditur. Vide C. 18. §. 1. Vnde tot quotidie de amicis prodeunt querelæ, nisi quia quos fidissimos habebamus, inuenimus infidos, & arcani proditores? Nempe non omnibus Rex Macedonum Alexander os annulo impresso claudit & obsignat, vti ille suo Hephæstioni post lectas litteras. Heracliti dictum est: Vulgus non differre à fractis arceis, cum nihil continere possit, sed diffluat nugando.

R.

CAPVT XVIII.

*Lingua REVELANS secreti,
quadruplici nos malo afficit.*

Malum ouum malus coruus; veteri verbo iactatur. De ouis pessimis Isaias vates præmonens: Conceperunt laborem, inquit, & pepererunt iniquitatem. Oua aspidum rupe- runt, & telas aranæ texuerunt: qui comederit de ouis eorum, morietur: & quod confotum est, erumpet in regulum. *a* Aspidis ova, vt Bartholomæus Anglicus testatur, *b* excludit Rubeta, rana non minus aspide venenata, cum rubetæ fomento rupta est oui crusta, exit regulus, aspide & rubetâ venenator, qui vel oculis necat; at primum quod ab eo necari solet, est Rubeta mater. Quisquis de absentibus contumeliosè loquitur, & id tanquam arcanū non euulgandum alienis auribus committit, is alteri aspidis ouum supponit cui incubet.

alter

a Is. c. 59. v. 5. *b* Bart. Angl. de rer. propr. l. 19. c. 78.

alter aliquanto tempore fouet ouum silentio, demum garrulitate ac imprudentiâ excludit: atque hinc regulus qui nonnunquam patrem & matrem, auctorem & fautorem necat. Idcirco ingenti circumfpectione opus, quidnam arcani, & cuiusnam id auribus committatur. Neque eum dumtaxat, qui hæc talia narrat attentum volumus & circumfpectum, sed & illum qui narrantem audit: huic sedulo cogitandum quid sibi & à quo committantur, ne istud temerè ac imprudenter emanet. Si secus fiat, ingentia hinc damna oriuntur. Hanc ob causam Alphabeti series ad litteram caninam nos ducit, quæ linguam pessimæ famæ commonstrat, ea *Reuelans arcanum* nominari solet. Quantum verò nocuum adferat hæc lingua, quantis discordijs orbem misceat, quâ demum ratione hæc pestis coercenda sit, hoc capite demonstrabimus.

§. I.

Arcanum hîc & secretum id dicimus, quod vel secretò ab alijs auditum, vel certè à se tale quippiam est quod silentiû exigat. Subinde res adeò arcana non est, sed

sed quoniam alter rogauit ; *Tecum habetis*,^a profectò edicenda non est. Et multo magis clausa sunt habenda consilia quod ipsum etiam iusiurandum poscit quicquid denique inter duos aut plures occultis arbitrijs disceptatur, alto silentio premendum est. Quisquis tale quicquid edicit, iure futilis gerro^b dicitur, vt qui linguam habeat rimarum plenam, hæc atque illæc diffluentem, vti sunt Danaïdum dolia semper pertusa, quibus quicquid infunditur, perditur. Atque hinc mala nascuntur plurima: numeremus.

Primum est: Magna leuitas animi, & puerilis simplicitas se prodit in eo homine, qui nihil secreti potest tegere, sed audita mox obuijs enuntiat. imperitus lusor est qui fauente sorte pictas chartas alijs ostendit, seque ridiculum facit. Sed vt vulgus argutatur, quatuor sunt, quæ abscondi nequeunt, Palma in cliuo, stramen in calceo, fusus in sacco, arcanum in fatuo. Nec sapientiores ij sed & nequiores, qui dicta eiusmodi ab alijs expiscantur, quæ proximo cuique venditent. & fit quandoque vt narrationem celan-

a laß bey dir bleiben.

dam

b Klappermaul/Bloderer/Offenbürger.

dam audiat is ipse de quo malè instituta est. Siracides hos locutuleios prægnanti feminae confert, quæ partui vicina dolet, ingemiscit, luctatur; sic, A facie verbi parturit fatuus. *a* nec quiescit miser dum partum suum enixus sit in lucem, & quæ auribus concepit, totis buccis effuderit. Si quid ad canis aut felis eandem alligetur, quanta inquietatio sequitur? ut currunt, ut saliant, ut furunt inquietæ animantes! nec vlllo loco consistunt, dum alligatum excusserint: Non aliter *Reuelans lingua* impetu fertur ad eloquendum. & eâ sæpe gestit libidine sua effutendi, ut non visa solum & audita narret, sed illa quoque misceat, quæ suspicatur, quæ fingit: falsa sint an vera, iuxta habet. Grande hoc malum est, animi sui leuitatem sic omnibus spectandam proponere, ut quàm plurimi norint hominem mentis inopem esse.

Alterum malum est, qui secreta reteggit, fidem amittit, nemo est qui se suaque velit illi committere. Siracida hoc credimus: Qui denudat arcana amici, fidem perdit, & non inueniet amicum ad animum

mū suum. *a* Perit qui par pari reddat. Hanc profectò viam tenet diuina prouidentia, & potissimùm in linguæ vitijs, vt quemadmodum ille de isto contumeliosè loquitur, sic alij de illo; & sicut iste commissā sibi effutit, ita nec alij arcana illius celent. Salomon luculentè pronuntiat. Qui ambulat fraudulentè, reuelat arcana, qui autem fidelis est animi, celat amici commissum. *b* Nimirum hoc discrimen est: qui ambiguæ fidei vir est, audita mox forās eliminat, fidus & prudens secum habet quæ audijt. Arcanorum reuelatio à fraudulentâ & infidâ plurimùm mente proficiscitur, fidelis enim commissā concreditâque sibi alto premij silentio, quâ enim fide ab amico rem accipit, eâdem seruat. Ille in huius sinum reposuit? iste committentis affectui respondebit, & non fallit. Si verò prodit, fallit; infidus est, amicus non est. Proinde nihil illi credendum. Venusinus vates cauendum eum monet:

*Fingere qui non visa potest; commissā tacere
Qui nequit, hic niger est, hunc tu Romanus
caueto. c*

a Eccli. c. 27. v. 17.

Addit,

b Prou. c. 11. v. 13. *c* Horat. de arte poet. v. 434.

Addit, quàm suauiter arcanum exprimi soleat.

Tu lene tormentum ingenio admoues:

Plerunque duro: tu sapientium:

Curas, & arcanum iocoso

Consilium retegis Lyæo. a.

Hæc lenia tormenta, subsequitur cæcus amor sui,

Ei tollens vacuū plus nimio gloria verticem

Arcanig, fides prodiga, perlucidior vitro. b.

Luctator dolosus est vinum, vt Plautus putat, pedes captat primulum, imò verò linguam, cui sic captæ secretum facile rapit.

a Horat. l. 3. od. 21. med. b Idem l. 1. Odâ 18. fine.

§. II.

Tertium malum est: Qui sibi dicta mox foràs eliminat, non tantùm fidem, sed & amicum perdit. Siracides hoc affirmans: Est, inquit, concordatio, excepto conuicio, & improprio, & superbiâ, & mysterij reuelatione, & plagâ dolosâ; in his omnibus effugiet amicus. a Omnis amicitie nexus soluitur, & vix vnquam iterum copulari potest, quæ his modis dissoluta est. I. Conuicijs vltro

q   citro-

a Ecclî. c. 22. v. 27.

eūroque iactis. 2. Improperijs, cūm aut
 iste donum exprobrat, aut ille doni vili-
 tatem exaggerat. 3. Fastuoso amici con-
 temptu. Amicitia aut pares accipit, aut
 pares facit: hinc perit illa, si alter alte-
 rum velut inferiorem despiciat. 4. Vul-
 nere per fraudem inflictō: Grauius fen-
 titur damnum quod ex obliquo venit.
 5. Reuelatione mysterij: Difficile est
 amicos componere post hanc iniuriam
 detecti arcani. Deum quidem omnibus
 his modis lædimus, sed reconciliari Deo
 facillimè possumus. Non eadem inter
 homines est ratio: non rarò qui fidem se-
 mel violauit, semper infidus creditur;
 qui semel offendit, semper hostis cen-
 setur.

Ergo cui cordi est fides & amicitia,
 non tantum secreta non aperiat, sed &
 societatem eorum caueat, qui ore lubri-
 co quod audiunt, mox effundunt. Ita le-
 ges diuinæ seriò mandant: Ei qui reue-
 lat mysteria, & ambulat fraudulenter,
 & dilatat labia sua, ne commiscearis. *a*
 Eruditè Ambrosius: Cūm omnia, inquit,
 nobis nostra essent communia, indiui-
 duus spiritus, indiuiduus affectus, solum

tamen commune non erat secretum amicorum, vt fidem seruaremus. *a* Sapien-
tissimus regum vel hanc vnam ob caus-
sam, ne arcanum pereat, vinum dari re-
gibus ita vetat: Noli regibus, ô Lamuel,
noli regibus dare vinum; quia nullum
secretum est, vbi regnat Ebrietas. *b* Fa-
cundi calices quem non fecere arcani
proditorem? Homo potulentus totus
translucet, totus effluit, & nullo cogen-
te se, tanquam si quæstione interroga-
tus esset, arcana omnia manifestat.

Quartum. hîc malum est: qui arcana
fido pectore non occulit, non tantum
fidem & amicum perdit, sed ita quidem
perdit, vt recuperari nequeant. Eam ob
rem Salomon prouidus consuasor: Quæ,
inquit, viderunt oculi tui, ne proferas in
iurgio citò, ne postea emendare non
possis cum dehonestaueris amicû tuum. *c*
Quid heroum fortissimo Samsoni vires,
oculos, libertatem, vitam rapuit, nisi
garrula futilitas, quæ Dalilæ vrgenti se-
cretum enunçiauit, & omnia perdidit.
In Romanis sacris vas aquæ hauriendæ:

q. 2

adhi-

a *Ambr de obitu fratris sui Satyri.*

b *Prov. c. 31. v. 4. c* *Prov. c 25. v. 8.*

adhibebatur, quod humi deponere nefas erat, ideò pede carebat, ne vsquam è manu deponi posset. Os vasis istius amplum, in angustiore conum desinebat, perinde vt in conuiujs nostris vitrea sunt, quæ campanas dicimus, quas nisi vacuas, in mensâ reponere piaculum foret. Atque illud suum Romani vas, *Futile*, vocabant, quòd quicquid contineret, effundendum esset. Huic vasi appositè confertur homo tam patuli ac lubrici oris, vt quicquid auditione acciperit, id mox iterum effundat locutione, perinde ac si nefas sit auribus quippiam accipere, quod non quamprimum os regerat. Hæc tamen inter vas illud & os humanum differentia est; vase illo nullum vnquam incendium excitatum est, sed ore hominis sæpissime; illud igni extinguendo fecit, hoc creberrimè sufflando. Arcana non celasse ingentium malorum sæpius origo fuit. Diuinus testis Siracides: Denudare, inquit, amici mysteria, desperatio est animæ infelicis. *a*

a Eccl. c. 37. v. 24.

§. III.

Illud Romanorum columen Metellus
senex,

senex, militiæ peritissimus tanti æstima-
uit secreta posse contegere, vt interro-
gatus, quid in sequentem diem iuberet,
dixerit: Si scirem intimam meam tunicam
arcani mei consciam, in ignem eam
abijcerem, nec enim solùm linguæ vitiũ
est, aliena secreta effutire, sed etiam sua,
præsertim apud imprudentem. Metel-
lum secutus Petrus Aragonius; Combura-
ram, aiebat, tunicam meam intimam, si
consiliorum meorum esse gnaram scie-
ro. Sapientissimè monuit Salomon :
Causam tuam tracta cum amico tuo, &
secretũ extraneo ne reueles. *a* Quam ob
causam abbas Antiochus dixit: Vnicuili-
bet obuio concedere sui pectoris arcanũ,
id peculiare est animæ prorsus ineruditæ:
Necessè est igitur circumspectè & comite
consilio agere omnia.

Infans cùm manu glaciem tenet, breuĩ
lusu se decipit, cuperètque perlucidum
hoc crySTALLINUM non dimittere, sed quia
gelu manus adurit, gaudium suum ma-
nibus elabi sinit, quod nequit retinere:
ita hi pertusi oris homines, vellent qui-
dem non infidi ac leues videri, sed quia
rimarum pleni sunt, hęc atque illęc per-

fluunt, vti vas fluxum & pertusum, do-
lium Danaidum.

Salomonem & Siracidem locupletif-
simos testes sapicule adhibuimus, ij ta-
men paratissimi sunt longè sæpius in vi-
tiosam linguam testimonia denuntiare,
præsertim in hanc ipsam de quâ agimus.
Siracides quidem hîc neminem non cau-
tissimum exoptans : Non duplices, in-
quit, sermonem auditûs, de reuelatione
sermonis absconditi, & eris verè sine con-
fusione. *a* Perinde si dixisset: Quod ti-
bi primò dictum, tu ne secundò dicas; ne
duplices sermonem. Illud verò ridicu-
lum admodum & stultum est, quod tunc
primum, cùm iam aliquid enuntiaui-
mus, os alteri obserare cupiamus. Ex-
emplo rem demonstramus.

Narrauit mihi Sertorius nuperrimè
Pollionem senatu mouendum, Thraseam
aulâ excludendum. narrationis suæ epi-
logum adiecit hunc: Caue vlli hoc dixe-
ris, nam res adhuc dum alto premeda est
silentio. Ego autem amicorum fidissimo
hoc ipsum narraui, sed & clausulam hanc
adieci: obsecro te, ne hoc alijs enuntia;
etiamnum obscure ferendum est. At ille

familiarium meorum intimus, uxorem inter illos alios non numerans: ô mea coniux, aiebat, quando tu alter ego es, arcanum tibi commissum præter me neminem scire crediderim: audi rem miram & nouam, Pollio senatu mouebitur, Thraseas excludetur aulâ; sed occultum hoc habeto. Illa byssinæ sed lubricæ linguæ mulier, vix duabus horis tam grande secretum continuit, & in vicinæ aures mox egurgitauit, illam quoque speciosissimam clausulam attexens, secum hoc haberet, aucta in vulgus minimè spargenda. Mulier vicina fidem non falli arbitrata, nisi arcanum publicè narraret, clam in vnius alteriúsque aures hoc de Pollione & Thraseâ insusurravit; mox vrbe totâ volauit fama, & tragœdia indè nata est non vna.

Quis huius tragœdiæ auctor obsecro? primus ille, qui tacenda non tacuit. Sed dicet: Ego tamen obnixè rogavi te, nemini hoc enuntiares. Quid me rogabas, ô stultissime mortalium? cur non rogasti te ipsum, & os tuum: si tu recessus mentis tegere non potuisti, quid de alio sperare poteras? si nesciri hoc vo-

lebas, cur vlli alij narraſti? Ego enim ſic mecum ratiocinabar, ſi potuit id mihi vni committere, poſſum & ego vni alteri, hic alter tertio, tertius quarto, hic quinto, ab hoc celeriter ad ſextum, inde ad decimum, ad quinquageſimum, ad centeſimum res delata eſt : ſinguli quidem rogabant, hoc tecum habeto, iſtud nemini dixeris. Verùm hæ ipſæ preces audaciam ſuggerebant ad propagandum ſecretum. Chryſoſtomus ineptiſſimas has preces & ipſe irridens ac deteſtatus: Hoc verò ridiculum magis eſt, inquit, quòd talem habentes vitam, & propria negligentem, cùm aliquid arcanum dixerint, rogant audientem & adiurant, ne cuiquam ampliùs alteri dicat : declarantes quòd rem reprehensione dignam commiſerunt. Si enim illum, vt nemini dicat, rogas; multò magis te priorem huic dicere non oportebat. In tuto ſermonem habebas : poſtquam verò alteri prodidiſti ſermonis cuſtodiam, ſuperflua facis & inutilia, admonens & obteſtans pro delictorum cuſtodiâ. *a*

§. IV

a Chryſ. tom. 5. hom. 3. ad pop. mihi pag. 31.

§. IV.

Quicquid ergo deblaterari non vis, hoc in tuo pectore, hoc in ore tuo moriatur, & computrescat. viuere finis, & ex ore tuo profilire? iam actum est; breuî ora omnium persultabit. Diuinè hîc Seneca philosophatur, & hoc ipsum quod dicimus, rationibus affirmans: Nihil, ait, æquè proderit, quàm quiescere, & minimùm cum alijs loqui, plurimùm secum. Est quædam dulcedo sermonis, quæ irrepit & blanditur, & non aliter, quàm ebrietas, aut amor secreta producit. Nemo quod audierit, tacebit: nemo quantum audierit, loquetur. Qui rem non tacuerit, non tacebit auctorem. Habet vnusquisque aliquem cui tantum credit, quantum ipsi creditum est: vt garulitatem suam custodiat, & contentus sit vnus aures, populum faciet. Sic quod modò secretum erat, rumor est. *a* Nam etiam si vni rem dixerit; ille porrò vni, hic alteri, alterique: & ita populus sciet. Hoc è veteri memoriâ festiuissimum ludicrum demonstrabit.

q s

Roma-

a Qui populum faciamus, mox sequentibus verbis explicatur. Seneca epist. 105.

Romanus senatus occultum aliquod consilium per aliquot dies intra se agita-
uerat, cùmque res ea multum obscuri-
tatis haberet, variâsque excitaret suspi-
ciones, quendam senatorum, mulier ali-
às pudica, sed tamen mulier, maiorem
in modum precibus vrgebat, vt arcanum
sibi aperiret: deierans, interim se silen-
tio rem tecturam, & ni faceret, diris se de-
uouens execrationibus, flénsque & qui-
ritans fidem sibi non haberi. Ille vt stul-
titiæ eam suæ coargueret: Vincis, ait,
mea vxor; proinde audi terribilem rem
atque prodigiosam. Relatum ad nos est à
sacerdotibus, cassitam a visam esse vo-
lantem cum galeâ aureâ & hastâ: de eo
ostento vnâ cum auguribus deliberamus
ac anxie disquirimus, boniue an mali ali-
quid portendat; tu verò tace. Hæc locu-
tus in forum processit. At verò mulier
ancillam, quæ primùm intrauerat, arri-
piens, pectus suum plangens & crines
scindens: Eheu, inquit, mi vir, & ô mea
patria quid nobis fiet? volens docénsque
ancillam quærere. Quidnam igitur eue-
nit? inquit ancilla, & simul silentij fi-
dem obstringit. Postquam interroganti

& fidem danti mulier rem narrauit, addiditque communem omnis loquacitatis clausulam: Caue ne cui hæc dixeris, & tace. Vixdum à dominâ vt est digressa, vnâ seruienti alteri, quam maximè videbat otiosam, narrationem iniicit. illa herili famulo curiosiùs sciscitanti exponit. Hoc modo fabula in forum deuoluta, ita vt præcurreret auctorem. Quidam ad eum notus accurrit, & an recens domo adueniat quærit. Ait ille. Nihil ergo, inquit, inaudisti noui? Ad quem ille: Quidnam obsecro; an noui aliquid euenit? Tum alter: Cassita, inquit, conspecta est volans, cum hastâ & aureâ casside, atque de hoc ostento principes senatum habent. Vbi ridens iste: Laudo, inquit, mulier celeritatem tuam, quâ factum est, vt me in forum euntem sermo hic anteuerterit. Proinde ad magistratum accessit, eúmque trepidatione liberauit. Vt autem mulierem vlcisceretur, domum reuërsus: Mulier, perdidisti me, inquit, pruritu linguæ: compertum est enim è domo meâ in publicum elatum esse arcannum: itaque ob tuam incontinentiam solum mutare cogor. Euntique inficias

& dicenti: Quasi verò tu non trecentessimus hæcaudieris? Quomodo, inquit, trecentessimus, qui te urgente vt periculum facerem, possésne audita reticere, istuc confinxi. Atque hic quidem mulieris suæ continentiam probauit, & veluti in vas fatiscens, non vinum aut oleum, sed aquam infudit.

Ita femineum hoc vitium est. Nam viri est frenos linguæ iniicere, & antè vitam ponere, quàm concredita retegere: effutire commissã muliebris est ingenij, ad colũ & acum nati. Homo futilis perforato bibit poculo; plus effundit quàm bibat. Ecquid autem ab eo speres, cui nihil tutò credi potest? qui consilia in fronte & manibus gerit? parère fors poterit, impèrare non poterit.

Tutissimum ergo est, si quid publicari nolis, tu ipse primus taceas. Quod Si-
racides fidelissimus monitor, nobili documento instillans: Audisti verbum, inquit, aduersus proximum tuum? commoriatur in te, fidens quoniam non te dirumpet. *a* In omnem hoc calumniam, obtrectionem, maledicentiam dictum est. quicquid enim alterius nomen fa-
a *Escli, c. 10. v. 10.* mãmque

mámq; accídit aut denigrat, id in narra-
 tionibus locum penitus non habet: nec
 vllius momenti est illud dicere; *Prout emi,*
sic vendo. Malas & vitiosas merces emi-
 sti deceptus, nunquid ideò decipies alios,
 vt easdem vendas? monetam plumbeam
 ab impostore accepisti, nunquid eam ite-
 rum erogabis, vt imponas & alijs? Fran-
 ge, proijce hos numos luce publicâ in-
 dignos; omitte, amputa narrationes vlli
 hominum damnosas. nec illud te vn-
 quam excusauerit: *Do, prout accepi:*
 Audisti verbum aduersus proximum tu-
 um, commoriatur in te. Euripides secre-
 titenacissimus, cùm ei nescio quis ani-
 mam fætentem exprobraret: Ne mireris,
 inquit, vir bone, multum arcani in hoc
 ore computruit. Ergo *commoriatur in te,*
 putrescat, & emoriatur intra tuas fauces,
 quod aures tuæ receperunt. Christus Do-
 minus quàm istud exemplo suo efficaci-
 ter monstrauit! In eâdem secum mensâ,
 idque in cenâ vltimâ sceleratissimum
 proditorem habuit, hoc tamen secretum
 non prodidit. Vnus vestrùm, inquit, me
 traditurus est. ^a Non dixit, oeconomus
 noster hoc faciet: non dixit, Iudas Isca-

riotes, meus proditor est; siluit ista, vt & arcanum tegeret, & hominem nefarium corrigeret.

§. V.

In prisca legis ritibus præcepit Deus, vt in templo ad manus essent lebetes parui aquâ pleni in quos lampadum & cereorum mucus conijceretur, vt sic fumus ac fætor templo arcerentur. *a* Non aliter Spiritus sanctus per Salomonem præcipit: Audisti verbum malum aduersus proximum tuum? commoriatur in te: fit cor tuum aqualis instar, aut lebetis aquâ pleni, in quo quicquid maleuolorum dictorum est, mergatur, ne fumus ac fætor latiùs abeant; commoriatur in te, quicquid alienam famam inficit.

Alexander Rex Macedo in eâ, quam contra Darium susceperat, expeditione, omni curâ vestigans, quam regionem Darius petijisset, tamen explorare id non poterat: more quodam Persarum arcana regum mirâ celantium fide: non metus, non spes elicit vocem, quâ prodantur occulta. Vetus disciplina regû silentium vitæ periculo sanxerat. Lingua grauius casti-

a Exod. c. 37. v. 23.

castigatur quàm vllum probrum: nec magnam rem magis sustineri posse credunt ab eo, cui tacere graue sit, quod homini facillimum voluerit esse natura. *a*

Festiuè is, quem dixi, Alexander Macedo hanc in arcanis tegendis taciturnitatem docuit, hoc modo. Epistolam Alexander à matre missam, quæ occultas accusationes & calumnias in Antipatrum continebat, vbi perlegit, ab amicissimo Ephæstione, vti consueuerat, eandem passus est legi, sed eâ lectâ, digito detraxit anulum, & Ephæstionis ori, quasi signum impressurus, admouit, &: Contine hæc, inquit, ne quid eorum effutias. Signatorius hic annulus illorum labris potissimum imprimendus foret, quorum os nullo sigillo clauditur. Beatus Ambrosius grauitè, vt solet: Quicumque, ait, est facilis in verbis, velut plenus rimarum, hæc atque illac effluens, interiora euacuat sua, & exterioribus passionibus inundatur, tegere se nesciens, nec tenere verbum quod acceperit, sicut sancta Maria, quæ conseruabat omnia verba in corde suo, ne quod ex ore eius deflueret. *b*

a Curtius l. 4 c. 19.

§. VI.

b Ambr in ps. 138. 10. 11. 4. 12. 13. pag. 1243.

§. VI.

Quòd verò tam necessaria taciturnitas toties violetur, licet periculofum fit non folùm falſa dicere, ſed etiam vera, quatuor assignantur cauſſæ. Nam iſtud vel à vitio adulationis, vel auaritiæ, vel iactantiæ, vel loquacitatis prouenit. Etenim ſecretorum proditor aut palpare vult & blandiri, eam obrem ſilenda deblaterat; aut lucri cauſſâ, proditorum præmium ambit, venditque linguâ quæ ſilento erant inuoluenda; aut videri vult ſcire, paucis aut nulli cognita. Satyra hunc tangit: Scire tuum nihil eſt, niſi te ſcire, hoc ſciat alter, *a* aut certè imprudenter & immeditatè id loquitur, quod mille meditationes ſecutura non emendarint.

Hinc Anaxandridas eruditè dixit: Qui ſermonem inſtar depoſiti ſibi commiſſum euulgat, aut iniuſtus, aut admodum incontinens eſt: Iniuſtus quidem, ſi lucri cauſſâ id facit: ſi abſque lucro, certè incontinens dicendus. Quiſquis igitur erubeſcit vel adulator, vel arrogans, vel auarus, vel loquax haberi, ſecretum & arcanum omne occulat fidiffi-

mo pectore, & ori velut ostio feram appendulam iniiciat. Ratio ante hoc ostium semper excubet, rigidèque examinet, quicquid per hanc oris ianuam vel ingressum vel egressum quærit. Quod sapiens Chilo eruditè monens: Non committendum est, inquit, vt lingua præcurrat animum, nescit enim vox missa reuerti. Si vallum hoc hostis occupet; totam urbem expugnauit. Arcanum ante omnia velandum: nec amor, nec odium extorqueat quod fidis, vt putabatur, auribus commissum est.

Qui per iram arcana amici prodit, hostis est duplex.

Violatione secretorum, res ferè maximæ, regnæque perierunt integra: vt meritò quis dixerit, euertendis imperijs, rebusque natum hoc malum, cum vna sæpe agendarum rerum prosperitas à silendorum tenacitate dependeat. Vulgasti? perijt bene gerendæ rei occasio; & elapsa non rarò manibus præda est, verbo vno aut altero intempestiuè prolato: imperiæque non postrema iacent, ad cineres deducta magnorum secretorum improuidà violatione. Proditor est, omnis

commifforum violator. Illud inter Romana incunabula pulcherrimum, quòd arcana confilia Patrum conſcriptorum multis ſæculis nemo ſenator euulgauit, cùm non vnum, ſed neminem auდიsse crederes, quod multorum auribus fuerat commiſſum. Nunquam enim taciturnitatem, optimum ac tutiſſimum adminiſtrandarum rerum vinculum, labefactari volebant. Hinc non improbè ſentiunt, qui ſilentium in principum conſiliarijs vitæ periculo ſanciendum putant, veterum Perſarum more, nec vnquam conſilijs eum admouendum, cui aut metus, aut ſpes, aut auri ſuauiſſima vis taceſſorum vocem exprimat.

Innumera cùm publica tum priuata mala Linguae Reuelanti debentur. Atque hinc Hieronymi monitum eſt: Si quis voluerit tuis miſceri amicitijs, & hunc videris prioris amici pendentem ſecreta, eum veluti perfidum caue. Quid magni expectes ab eo cui tacere graue eſt?

LIBRARY
OF THE
UNIVERSITY OF ILLINOIS

S

En, vno aspectu Scurrilem, Subfannantem, Suspendentem & Sufurronum linguam.

Formosulum hunc puerum, cum naso tam largo nemq̄ miretur, nam sæpe, Et pueri nasum Rhinocerotis habent. *a* Hic puer linguam SCURRILEM A. gladio quo accinctus est; SUBSANNANTEM manibus asininas auriculas imitantibus B. SUSPENDENTEM prominentiore naso C. significat. Vide C. 19. & 20.

Pulchella hæc femina D. nec Helenæ multum abfimilis, incendiariam SVSVRRONVM linguam graphicè sub aspectum subijcit. Attentè hoc monstrum contemplandum est, quò studiosiùs caueri possit. Vide C. 21.

a Martial. l. 1. epigram. 3.

S.

CAPVT XIX.

Linguam SCVRILEM nominatim à beato Paulo vetitam esse.

Areon iuuenis garrulus & immodicæ linguæ. in disciplinam se tradere satagebat Isocrati eloquentiæ magistro, vt ab eo scitè loqui disceret. Isocrates altero tanto grandius minerual petijt quàm ab alijs, hoc est, viginti millia philippeorum. *a* Eho, aiebant cognati, nimium petis magister, & quæ obsecro duplicandi minerualis causa est? Quibus Isocrates: Nemo id miretur, ait, nam & duplex huic iuueni ars tradenda est: primò quidem docendus est prudenter & opportunè silere: & hoc sanè non discet stans pede in vno. Deinde docendus est etiam loqui, idque ad leges Rhetoricæ. Ad hoc quidem docendum, alteram minerualis partem exigo. Non iniquè.

In omnibus pænè linguæ vitijs hæc docendi ratio seruanda, vt priùs quicquid
a 20000. Thaler. vitiosi

vitiosi est, dediscatur, quò deinde perfectiùs addisci possit, quod virtus tradit. Inter linguas valdè vitiosas SCVRRILIS est, quam & petulantem nominemus. Hæc in sacris paginis nominatim perstringitur, nam à beato Paulo SCVRRILITAS grauius notata turpissimis vitijis accensetur, de quâ nunc plura disseremus.

§. I.

Veteri apologo narratur coitio hunc in modum instituta. In venerabili murium concilio etiam sorices assederunt consulturi in medium: Hic vnus aliquis sorex de voce & cantu insolenter gloriari instituit. Sunt enim sorices minores quidem muribus, sed strident clariùs. Hanc insolentem iactantiam, non tulit mus ætate prouectior, & : Quid de hoc gloriaris, ait, stultissime galactopota, a quod tibi plus obest, quàm profit; nescin' inter homines verbo tritissimo iactari: Sorax ipse suo se prodit indicio. Ergo disce sapere, illóque te non effer quod nec vtile, nec honestum est. Sed adolescentulus senator senem irridens, altiùs stridebat, ita vt domus incolæ in-

tellegerint latere mures, & muscipulam instruxerint omine bono. Primus omnium captus est forex, & tamen etiamnum stridebat. Audiit hoc grandæuus ille mus, & ad suos musculos: Videte, inquit, filii mei, extremam improbitatem linguæ, quæ in ipsis etiam supplicijs pertinaciam non emendat: forex iam captus, adhuc dum stridet.

Petulantis seu scurrilis linguæ genius non obscure hac fabellâ proditur, quod enim illa plus monetur & corrigitur, eò plus crepat & nugatur. Siracides commonet: Indisciplinatæ loquelæ ne assuescat os tuum: *a* non effunde quicquid in buccam venerit; frena linguam, vix tamen omnem cauebis noxam. Ad rem dixit Beda: Per indisciplinatum linguam cuncta facinora aut concinnantur, aut perpetrantur, aut excusantur. Lingua adulteriorum, cædium, latrociniorum, veneficiorum egregia concinnatrix est: testimonium corruptum, iusiurandum falsum, obrectationes & calumniæ, omnisque generis iniuriæ à linguâ sunt; hæc perpetrat facinora tam illustria: at ubi perpetravit, tegere nouit, defendere scit

a Eccl., c. 23. v. 17.

& excusate. Acuendæ cautioni Salomon commonefaciens : Hominis est, inquit, animam præparare, & Domini gubernare linguam. *a* Quid dicendum sit, seriò præmeditandum est : neque deerit huic præmeditationi diuinus fauor, velut auriga, dirigens hunc currum. quòd si lingua petulans aut scurrilis frenos non admiserit, velut equus calcitro temonem rumpet, & currum euertet.

Diuinus Paulus serium mandatum afferens : Fornicatio; inquit; & omnis immunditia, nec nominetur in vobis sicut decet sanctos; aut turpitudò aut stultiloquium; aut SCVRRLITAS, quæ ad rem non pertinet, sed magis gratiarũ actio. *b* Lingua scurrilis sales in sulfos, nugas aniles, facetias inuenustas, vrbانيتatem stultam & frigidam; dicta illiberalia & fordida miscet, vomitque largo spiritu.

a Prou. c. 16. v. 1. *b* Ephes. c. 5. v. 4.

§. II.

Aristoteles, Augustinus, Thomas Aquinas, & Philosophi, ceterique Theologi, virtutem laudant quam Eutrapeliam nominant. Hanc rectè dixeris esse *Modestiam in ludicris*. ea est enim quæ ludis & iocis

r   rationis.

rationis modum imponit, vt decorum seruetur. Arcus subinde remittendus est, & suæ ingenio feriæ permittendæ; iocari licet quandoque, sed temperanter, & moderatè. Assentitur Tullius, & : Ludo, inquit, & ioco, vti illo quidem licet; sed sicut somno & quiete, tum, cùm grauibus seriisque rebus satisfecerimus. Verùm, vt pueris non omnem ludendi licentiam damus, sed eam, quæ ab honestatis actionibus non sit aliena: sic in ipso ioco aliquod probi ingenij lumen eluceat. Nam duplex est iocandi genus; alterû illiberale, petulans (linguam scurrilem tangit) flagitiosum, obscænum: alterum elegans, vrbānum, ingeniosum, facetum. *a* Nec Augustinus contradicens : Volo tandem tibi parcas, inquit, sapientem enim interdum remittere aciem, rebus agendis intentam, decet. *b*

Ne autem hîc limites transiliamus, Ambrosius sic submonet. Caueamus, ne dum relaxare animum volumus, soluamus omnem harmoniam, & quasi concentum quendam bonorum operum. *c*

a Cic. l. 1. Offic.

Ipsū

b Aug. l. 2. de Musicâ, fine.

c Ambros. l. 1. Offic. c. 20.

ipsum certè iocandi genus non profu-
 um nec immodestum, sed ingenuum,
 acetum, loco, tempori, personis con-
 gruum esse debet: quòd si verò sit pun-
 gens, mordax, importunum, sordidum,
 inhonestum, non *Ευτραπελία* sed *Βωμο-
 λογία* & scurrilitas, dicenda erit; quæ
 liuini quidem paginis parcat, sed verbis
 acris ad profanissimos quosque sermo-
 nes abutitur. Non leuis hæc noxa est,
 quam & sacer Tridentinus senatus seue-
 re prohibens mandat, & præcipit, ne de
 cetero quisquam vllis sacræ scripturæ
 locis vtatur ad scurrilia, fabulosa, vana,
 iudulationes, detractiones, superstitiones,
 impias & diabolicas incantationes,
 iuinationes, sortes, libellos famosos &c:
 ubetq; hostales per Antistites puniri. *a*

a Trid. Concil. sess. 4. sine.

§. III.

Oppositum Eutrapeliæ vitium est Mo-
 rofitas, quæ quod scurrilitas excessu, illa
 defectu peccat. Hinc reperias homines
 morosos, tetricos, difficiles, fastidiosos,
 greges, inhumanos, morologos, quo-
 rum lingua nunquam non aceto stillat. *a*

r 2

Neque

a Saurampffer / Maudever, Muffer.

Neque hos laudamus, nam æquè vitio-
sum est hàc aut illàc virtutis semitam de-
ferere. Verùm animus non est, austeram
hanc & asperam morologiam persequi :
scurrilitas flagellanda est, quæ iam olim
à poëtis etiam largiter vapulauit.

Ille à pistrino Comicus, linguas scur-
riles hac ratione depingit :

*Nil est profectò stultius; neque stolidius,
Neque mendaciloquius, neq; a gutum magis,
Neque confidentiloquius, neque periurius,
Quàm urbani assidui ciues, quos scurras
vocant.*

*Atq; egomet me adeò cū illis unà ibidē traho,
Qui non illorum verbis falsis acceptor fui:
Qui omnia se simulant scire, nec quidquam
sciunt.*

*Quod quisque in animo habet, aut habitu-
rus est, sciunt.*

*Id quod in anrem Rex Regina dixerit,
Sciunt. quod Iuno fabulata est cum Ioue,
Quæ neque futura, neque facta sunt, tamen
ij sciunt.*

*Falsone an vero laudent, culpent quem velint,
Non flocci faciunt, dum illud quod lubeat,
sciant.*

Seue-

Seueriffimus hac in re censor Chry-
 stomus, scurrilitatem omnem penitus
 eliminatam vult: Nullus igitur, inquit,
 sit nobis sermo otiosus. ex otioso quippe
 sermone incidimus & in absurdos. Præ-
 sens tempus non effundendi gaudij, sed
 luctûs est, tribulationum & lamentatio-
 num. Tu verò leuiter vrbanis facetijs io-
 cularis? Belli tempus est, & tu quæ tri-
 pudiantium sunt, vsurpas? Ludis, deli-
 tiaris, facetias dicis ac risum moues, ni-
 hil ista curans? Quot sunt ex facetijs
 periuria, quot incommoda, quot stulti-
 loquia? Sed tales, inquis, non sunt fa-
 cetiæ. Verum audi quod omnem face-
 tiarum vrbanitatem reiecerit Apostolus.
 Belli tempus est, pugnae, vigiliarum, cu-
 stodiae, armaturæ & aciei. Nullum hîc
 locum habet ridendi tempus; illud enim
 Mundi est. Vbi turpitudine, ibi & vrbanae
 facetiæ. *a* Pari ratione Basilus, Hiero-
 nymus, aliique è priscis Patribus, ridicu-
 los sales & facetias arcent à Christianâ
 integritate, cui flere ac lugere magis
 conueniat.

r 5 Neque

a Chrys. tom. 4. hom. 18. post med. in c. 5. ad

Ephes. mshs pag. 258.

Neque tamen omnem loquendi urbanitatem Chrysoſtomus aut alij Patres damnant, ſed intemperantem illam & immoderatam, quam ſuo nomine ſcurrilitatem appellamus. Ideò & Paulus Apoſtolus dixit; *quæ ad rem non pertinet*, quæque ſibi tum maximè placet, cum riſum movet. Eo autem fine hilarius aut feſtius loqui, ut labor mitigetur, aut ut vegetior quis ad laborem redeat, Chriſtianis moribus non indignum eſt. Fecerunt hoc ſanctiſſimi viri, qui ſubinde etiam iocati, ſed temperanter proſus & ſobriè; omnis illorum hilaritas modèſtiæ ſale perſperſus fuit. Quod beati Pauli documentum eſt: Sermo veſter ſemper in gratiâ ſale ſit conditus, ut ſciatis quomodo oporteat vos unicuique reſpondere. *a* Cibus non ſaluſ aut nimium ſaluſ, ingratiſſimus: ita ſermo prudentiæ ſale ſit conditus, & ut Anſelmus loquitur, in dulcedine charitatis, bono ſit exemplo, gravitatem, modèſtiam, humanitatem præ ſe ferat.

Eius rei ſal admonet, qui infantulorum ori, cum luſtrali rore tinguntur, inferitur. Lingua proſectò eiufcemodi

a Coloff. c. 4. v. 6.

* & ſeu mem.

membrum est, quod pronum in putredinem, facilè scaturit vermibus. Hinc rectè monet Anselmus linguam sale adspergendam, ne putrescat fæteátque, ne vermiculis mendaciorum & turpium facetiarum ebulliat. Chrysofostomus monitum illud Paulinum in concionatores trahit, perinde si dixisset Paulus: Sermo vester, ô sacri oratores, iucundus sit, & simul salitus, stringat, obturet, purget, acuat: lenibus acrimoniam, dulcibus misceat amaritiem: Vobis à Domino dictum: Vos estis sal terræ. ^a Hinc nemo prudens molestè fert, si concio falsa sit, & mordeat: putredini vicina sale perfricanda sunt. Malus Ecclesiastes est, qui solùm mulcere nouit; oleum habet, vinum non habet; nec aliud fere conuiuis suis apponit, quàm dulcia pruna, quæ sine sale coquantur. Ergo & concionatores, & Christiani omnes sermonem sale condiant, vt scurrilis & nimium iocosa dicacitas vitetur.

^a *Matth. c. 5. v. 13.*

§. IV.

Hoc ipsum Salomon & Siracides diuersâ sub imagine proponunt: Siracides:

r 4 Sagitta,

Sagitta, inquit, infixæ femori canis, sic verbum in ore stulti. *a* Idem paullo aliter elocutus Salomon : Quomodo, inquit, si spina nascatur in manu temulenti, sic parabola in ore stultorum. *b* Homo probè appotus spinam inhaerentem dextræ non sentit, seque aliòsque lædit, ita homo fatuus iocis velut spinis nescit vti, alios & seipsum vulnerat. Et quoties liberiores facetiæ grauitè offendunt, & ex amicis reddiderunt hostes? disertissimè id affirmans Chrysostronus: Necessè est etiam, inquit, vrbani deditum facetijs minimè necessarias in sese recipere inimicitias eorum quos salibus suis temerè lædit, siue præsentès sint, seu absentes hoc audiant. *c*

Ita res è ioco nascitur, & acerbæ risum lacrimæ consequuntur. Est odibilis, teste Siracidâ, qui procax est ad loquendum. *d* Putat is quidem se plausum ferre, si sint qui rideant, at passim scurra & cauillator audit. Proinde sibi dictum existimet: Fœdè ad cachinnos moueris, fœdiùs moues. Nimirum os stulti confusio-
nipro-

a Eccl. c. 19. §. 21. *b* Prou. c. 26. §. 9.

c Chrysostr. loco proximè citato. *d* Eccl. c. 20. §. 57.

ni proximum est. *a* irridetur, spernitur, exhibilatur, sed post siparium, & à tergo.

Quòd si scurrilitatis originem indagemus, Thomas Aquinas eam apertè monstrat his omnino verbis: Inepta lætitia, SCVRKILITAS, immunditia, multiloquium & hebetudo mentis circa intelligentiam, quinque sunt GVLÆ filia. *b* Sic ubi Gula imperat, illinc plerunque non exulat scurrilitas: Bene esse, bene bibere, malè & scurriliter loqui vt plurimum cognata sunt. Pro testimonio dixit Gregorius: Nisi gulæ deditos immoderata loquacitas raperet, diues ille qui epulatus quotidie splendidè dicitur, in linguâ grauiùs non arderet. *c* Vtricularis tibia tunc maximè stridet, cùm vento plena est. *d* Volubilis lingua tunc plurimum garrit, cùm vino permaduit; cùm fame flaccet illa, modestiam ostendit lingua.

Chrysofomus aliam mali originem assignans: Orta, inquit, ex immoderato risu scurrilitas, à scurrilitate turpiloquium, à turpiloquio operatio turpis

a *Prov. c. 10. v. 14.*

r s

pro-

b *S. Thom. 2. 2. quæst. 148. art. 6. concl.*

c *Greg. in Past. part. 3. c. 20. in principio.*

d *Die Sackpfeiff kûrt/wanns voll ist.*

perfecta est. *a* Ideò Bernardus hic auribus cauendum docens: Verbum scurrile, inquit, quod faceti vrbaniue nomine colorant, non sufficit peregrinari ab ore procul; & ab aure relegandum est. *b*

Nec mitiorem sententiam in ludicra & scurrilia hæc tulit Clemens Alexandrinus, vir sanctissimus iuxta & doctissimus. Audite loquentem: Cùm verba omnia à cogitatione & moribus emanent, fieri non potest vt verba aliqua mittantur ridicula, quæ non procedant à moribus ridiculis. *c* Siquidem ex abundantia cordis os loquitur. Vana verba, vani cordis indices sunt. Integrane an fracta sit campana, è sono facillimè dignoscitur; plenumne an inane sit ac vacuum doliolū, tinnitus prodit. Chrysofomo res certa est: Quale cor vnusquisque habet, talia verba loquitur, & talia opera facit. *d*

a Chryf. tom. 2. in cap. 27. Matth. hom. 88. post med. *b* Bern. l. 2. de confid. ad Eugen.

c Clem. Alex. l. 2. pad. ag. c. 5.

d Chryf. in c. 4. ad Ephes. hom. 29.

§. V.

Ille spiritus magister Ioannes Auila sermones facetos à Christiani hominis institutione alienos esse indicauit, (quid de

de scurrilibus dixisset?) quod ut exemplo suo sanciret, nullum ipse vnquam facetum verbum per omnem vitam protulisse legitur. De Ioanne Chrysoftomo Metaphrastes testatur, non ipsum modò ab eiusmodi ridiculis sermonibus abstinnisse, sed neque alijs vt de re simili loquerentur, vnquam permisisse. Basiliius talia locutum à ceterorū consortio conuictúque separauit vnus hebdomadis spatio: quod sacri anathematis quædam imago fuit, & eò spectauit, vt hac lue infecti, hac ferulâ castigarentur & curarentur, sanis autem & integris hanc scabiem non affricarent.

Miretur quis non immeritò, quosdam parentes solerter cauere, ne filij paganos mores addiscant, non cauere tamen, sed nec curare quidem, etiamsi verba sordida & scurrilia primis annis sic combibant, vt ea balbutiendo etiam imitentur, quasi verò grauior sit iactura, moribus minùs aulicis & politis, quàm ore scurrili & spurco esse. Ita scilicet animū negligimus & conscientiam, modò splendeant exteriora.

Gemma Martyrum Ignatius Antio-

chenus Præful, in ipso tormentorum impetu, augustissimum nomen IESV assiduè ingeminavit. Eius rei causam rogatus: Hoc nomen, inquit, cordi meo altissimè infixum gesto. Obitâ morte, & aperto corpore, repertum dicitur hoc ipsum nomen in medio cordis efformatû. Agendum, homo ridicule, si cor tuum ipse inspicias, quibus illud notis compunctum, quibus petulantijs aut sordibus inscriptum reperies? Qui ore scurrilitatem egerit, quid nominis inscriptum cordi habebit? Monitum Paulinum repeto: Turpitude, aut stultiloquium, aut scurrilitas quæ ad rem non pertinet, nec nominetur in vobis, sed magis gratiarum actio. Placere non potest, quicquid honestati aduersatur.

CAPVT XX.

Lingua SVBSANNANS & SVSPENDENS noscendæ dantur.

EOS qui podagrâ laborant, ceteris loquaciores esse aiunt. Quid tandem causæ assignabimus? Alphonfus Aragoniæ

goniæ & Neapoleos Rex, hoc ipsum
 sciscitantibus ita respondit: ij, quos po-
 dagra puluillis & lectulis affigit, ob pe-
 dum vitium ambulare non possunt; ideò
 linguâ quæ plerunque in ijs sanissima,
 velut ambulatione quadam crebriùs v-
 tuntur, ne extoto torpeant. Idem de ijs
 quos chiragra exercet, dicendum vide-
 tur. Morbus illis manuum vsum negat,
 prohibétque calamum ducere: ergo lin-
 guâ vice calami vtuntur, quâ ratione
 scribunt innumera, & totos sæpe dies
 hoc vnum habent negotij, sic scriptita-
 re: quiuis illorum cum psalte dixerit:
 Lingua mea calamus scribæ, velociter
 scribentis. ^a Sed, vti diuersa est scrip-
 tio, ita longè diuersissima est locutio,
 quod Isidorus explicans: Corde, inquit,
 bene loquitur, qui charitatem non dissi-
 mulat. Ore bene loquitur, qui verita-
 tem annuntiat. Factis bene loquitur,
 qui alios bono exemplo ad probitatem
 format. Corde malè loquitur, qui co-
 gitationes noxias secum ipse agit. Lin-
 guâ malè loquitur, qui iure reprehensus
 murmurat. Factis malè loquitur, qui

malè viuendo, mores improbos alijs dicitat. Addit Isidorus: semel bene loquitur, qui seipsum post admissam noxam redarguit, & corrigit: Bis bene loquitur, qui quod rectè dicit, non minus rectè facit. Bis malè loquitur, qui nec benè viuit, nec benedocet, vitam vitijs, doctrinam erroribus infamans: bis malè loquitur, qui & malè cogitat, & malè cogitata non verecundiùs explanat. *a*

Tarsensis Paulus in litteris ad Corinthios datis: Gratias, inquit, ago Deo meo, quòd omnium vestrùm linguâ loquor. Sed in Ecclesiâ volo quinque verba sensu meo loqui, vt & alios instruam; quàm decem millia verborum in linguâ. *b* Maluit Paulus pauca loqui, sed quæ auditores caperent, quàm idiomate peregrino longissimos sermones texere, quos nemo satis intelligeret. Inter flagitiosas linguas, quæ nec ab omnibus, nec plenè volunt intelligi, Lingua *Subsannans* & *Suspendens* est, par nobile nequam ancillarum, quæ hoc vnum agunt, vt & alios, & suum denique dominum alijs deri-

a Isidorus in sentent. l. 2. c. 29. de ferm.

b hoc est, peregrinâ 1. Cor. c. 14. v. 18. & 19.

deridendum propinent. De vtrâque hac linguâ *Subsannante & Suspendente* breuiter dicemus: suffecerit vtramque atro calculo notasse, vtrique nigrum fixisse Theta.

Linguam irridentem iam suprâ depinximus. Hanc subsannans eo superat, quòd irrisiones plerunque gestu augeat, dum vel ipsa per informem oris hiatum sese prouoluit, vel digitum manûmque, vel nares aut frontis rugas facit loquentes. Sanna veteribus irrissio erat, non simplicibus verbis, sed cum gestu. Linguam subsannantem omnium optimè videtur expressisse nebulosus ille satyricus:

*O Iane, a tergo quem nulla ciconia pinsit,
Nec manus auriculas imitata est mobilis
albas,*

*Nec lingua, quantum siliat canis Appula,
tantum*

Occipiti caco, postice occurrite sanna.

Felicem te Iane, inquit poëta, quem nullus laudator pictus ponere subsannat. Tres sannarum modi sunt, quibus veteres utebantur.

Primus est cum indice digito, in eum quem

quem ridebant, directo, crebrâ eiusdem curuati motitatione ciconiam rostro pinfentem imitabantur, vel propter prælongum auis istius rostrum, vel quia symbolum erat ciconia, non solùm grati animi, verùm etiam prudentiæ. Beatus Hieronymus in epistolâ ad Rusticum monachum: Ne credas, inquit, laudatoribus tuis: itaò irriforibus aurem ne libenter accommodes: qui cùm te adulationibus fouerint, & quodammodo mentis impotem effecerint: si subitò respexeris, aut ciconiarum post te colla curuari deprehendes, aut manu auriculas agitari asini, aut æstuantem canis protendi linguam. Vult ciconiam colli motu exprimi, non vt dicebamus, digiti motitatione. Potest fieri vt vtrumque sannæ genus ciconia diceretur.

Alter subsannandi modus est auriculas asininas imitari manu; Quos enim esse asinos arguere prisca volebant, oppositò temporibus pollice, & manu commotâ sannam eis faciebant. Ratio autem est, quia solus ferè ex animalibus homo aures à naturâ accepit immobiles; asinus contra maximè mobiles. Huic sannæ af-

fine

fine est, quòd ad contemptum rei alicuius exprimendum, caput mouebant, quia aliter aures non poterant. Hos modos sannarum lingua suis solet ineptijs commendare.

Tertius sannæ modus est, linguam instar sitientis canis exertare ad conuulsiuam alicuius. Nemo est qui ignoret canes fessos, cùm cælo æstuante currunt, solitos linguam ex ore patulo proijcere. Ita Gallus ille miles inusitatæ magnitudinis homo Romanos prouocabat, si quis secum depugnare vellet. Cùm nullus se duello sistere auderet, ob formidandam viri molem, Gallus eos exerrante linguâ vt imbellès irridebat. Id subito perditum est Tito Manlio, qui Romanam virtutem à sannis vindicauit illustri victoria. *a*

Ita plerunque subsannantis linguæ petulantia contunditur. Isaias id vaticinatus: Et qui spernis, inquit, nõnne & ipse spernèris? *b* si desint homines, qui paria faciant, DEVS ipse deludet illusores. *c* sed lingua hæc à diuinis iudicijs sibi non prætimet:.

a Gellius lib. 9. Noct. Att. c. 13.

b Is. c. 33. v. 1. *c* Prov. c. 3. v. 34.

prætinet; facit quod solet, & hos quidem voce ac gestu irridet, illis vitia corporis, aliósq; defectus opprobrat non sine irrisu. Ita, quod Iobus queritur, deridetur iusti simplicitas. *a* Iudæi cum maximâ invidiâ ferrentur in Christum, nec tamen sanctissimos illius mores aut doctrinam argumentis possent conuellere, ad execrationes & sannas progressi: Nónne benedicimus nos, inquiunt, quia Samaritanus es tu? Nunquid tu maior es patre nostro Abraham, qui mortuus est? & prophetæ mortui sunt. Quem teipsum facis? Quinquaginta annos nondum habes & Abraham vidisti? Quid hoc, nisi sannæ & sarcasmi? Demum conclusio subsannantis huius syllogismi, erant filices. Nam vbi sannis profecerunt nihil, neque diuinam sapientiam disputationum suarum laqueis irretire, aut in angustum concludere potuerunt, Tulerunt ergo lapides vt iacerent in eum. *b* Nemo est in Orbe tam integrorum morum, nemo est tam probatæ sanctimonix, cui Lingua hæc non audeat iniultare. Testis Siracides: Equus emissarius,

a Iob. c. 12. v. 4.

inquit,

b Ioan. c. 8. v. 48. 53. 57. & 59.

inquit, sic & amicus subfannator, sub omni suprâ sedente hinnit. *a* Petulans hic equus & succussor, etiamsi Regem vehat, etsi Cæsarem, etsi Pontificem, vel etsi Christum vehat, hinnit tamen & perridiculis assurgit insolentijs. Hinc istud linguæ vitium, etiam *Mycterismus* dicitur, hoc est, sermo non sine sannâ & naso, seu subfannatio cum suspensione nasi. Quem in modum cum Mose & Aarone locutus Pharao: Sic Dominus, inquit, sit vobiscum, quomodo ego dimittam vos & paruulos vestros? *b* perinde si sugillando illos, dixisset: tam non opitulaturus est vobis Deus, quàm ego vos non dimissurus sum.

a Eccl. c. 33. v. 6. *b* Exod. c. 10. v. 10.

§. II.

Achabus rex panopliam indutus & armatus vndique, parte tamen lateris non magnâ patebat ictui. Commissis iam exercitibus, sagitta illac quâ patuit, illapsa vitam hausit. Nam, vt Regum fasti memorant, vir quidam tetendit arcum, in incertum sagittam dirigens, & casu percussit regem Israël inter pulmonem & stomachum. *a* Vix vllus tam vitiosus homo

a 3. Reg. c. 22. v. 34.

est,

est, qui non quàm indolem, quàm mores habeat quod laudari possit; at volans illud iaculum, subfannans lingua, non eâ parte ferit quàm quis tectus est, sed quàm vulnere patet, non indolem commendat, non eruditionem laudat, non virtutes memorat, sed ingenium accusat, stuporem exprobrat, vitæ maculas ac næuos sugillat, omniâque tam ioculariter exaggerat, vt ei subinde, quem sic ludos facit, panem vitam extorqueat.

Quàm in re lapillo illi, quem Nabuchodonosor Rex vidit, hæc lingua non abfimilis est. Lapillus ille in prægrandem statuam delapsus, non aurum statuæ, non argentum, non æs aut ferrum, sed luteos pedes tetigit, & contriuit: Subfannator aut fannio si quid de alio narret, non virtutis aurum, non boni nominis argentum, sed vitiorum lutum attingit, huc collineat, huc quicquid fannarum domi habet & irrisionum confert, idque eo quo diximus modo: Lingua aut agilem manum, aut corrugatas nares, aut caperatam frontem, aut subductum vultum conducit, vt quem sibi designauit, efficacius cauilletur: manus, frons, oculi,
nares

nares subfannantis linguæ velut satellites sunt, qui dominam suam, quaquà excurrit, comitentur. Hic nemini ceditur, parcitur nulli.

Tobias & Iobus viri sanctissimi, subfannantem tamen linguam non euaserunt. Vxores illorum hanc in illos furiam immiserunt. Vxor Tobix netrix manupretium accepit hœdum, & domum adduxit. hunc cum balantem audisset cæcus Tobias, metuens ne forsan furtius esset, suo illum domino iussit restitui. quia non licet nobis, aiebat, aut edere ex furto aliquid, aut contingere. Hic vxor irata, & instructa fannis: Manifestè, inquit, vana facta est spes tua, & eleemosynæ modò apparuerunt. Atque his & alijs huiuscemodi verbis exprobrabat ei. *a* Parentes ipsi & cognati non suauioribus cauillis Tobiam irridentes: Vbi est spes tua, inquiunt, pro quâ eleemosynas & sepulturas faciebas? *b* Nec Iobum parciùs improba vxor ludificans: Adhuc tu permanes, inquit, in simplicitate tuâ? benedic Deo, & morere. *c*

Quid

a Tob. c. 2. §. 20. & seqq. *b* ibid. §. 16.

c Iob. c. 1. §. 9.

Quid potuisset acerbius simul & dicacius dici?

Ludouicus XI. Galliarum Rex, modestius, non minus tamē aculeatè potuit irridere. Intellexerat is à Nicolao Paulino Burgundiæ Cancellario, valetudinarium publicum recipiendis exteris esse conditum. Fuerat autem Paulinus in exigendis multis, & pauperibus premēdis paullo seuerior. Quod Ludouicus non sine aculeo notans: Hoc, aiebat, rationi admodum consentaneum est, vt qui plures pauperes effecerit, tandem ijs excipiendis domum constituerit: a Quo simul iudicium in multando rigorem, & in pauperum causis ignauiam & teporem accusabat.

Vguccio Fagiosanus notus à mensa princeps, cum in urbem Lucam properaret, ad Castrucium quem in vinculis habebat, securi ferendum, & prandenti nuntiatum esset, Pisanos armis rem gerere, prandium tamen continuauit, tanquam parum verus, aut spernendus esset nuntius. Sed adest alter & tertius: Pisis res perditas esse; Lucenses quoque ad arma

ma conuolasse, carcerem effregisse, vin-
ctum compedibus Castruceium eduxisse,
& Ciuitatis principem salutasse. Vguccio
rebus desperatis cum prætoriano satellite
ad Iulium Cæsarem Scaligerum Veronam
confugit. Recipitur non sine honore atq;
beneuolentiâ, & dies plusculos lautè ha-
betur. Inter epulas fortè fortunâ iniecta
mentio de edonibus, vbi subiunxit glo-
riabundus Vguccio, se iuuenem quatuor
altilis capos, rotidem perdices, assam
hædi suffraginem, infarctum vitulæ pe-
ctus, præter salsamenta cetera, rectâ ce-
nâ vnicâ consueffe absumere. Aderat in-
mensâ, & audiebat hæc vir ingeniosus &
salsus Petrus Nanus, qui dignam sannis
edacitatem & linguâ & loquente manu
perstringens: Non est, inquit, quòd mi-
remur à te iuene tantum cibi absump-
tum, cum iam senex, paucis & inualidis
dentibus, duas omnino vrbes integras
prandio vno consumpseris. Nam fama
erat, Vguccionem, si à prandio temperas-
set, nascentis tumultus initia sedatu-
rum, & urbem vtramque seruaturum
fuisse. *a*

Hic

Hic docemur tum solum noxis vacuam esse linguam subsannantem, quando non tam vitiosos quam vitia irrisu plectit, neque lædere vult, sed corrigere. Huius certè animi fuit vir integerrimus Thomas Morus, qui eruditè nouerat vitiosis moribus illudere. Istud in specimen damus.

Matrona quæpiam cultu fastuque turgida, & veste induta, cui bonam fundi & agrorum partem impenderat, præsentem Moro conquesta est, se nimio indumentorum pondere grauari. Salsè Morus irridens: Non est mirum, inquit, ô bona, te vestium onere laborare, cum amplius quam quatuor terræ iugera veste circumferas.

Quod si Lingua subsannans hoc vnum agat, vt fugillet, & omnibus quos non amat, proteruè illudat, inter vitiosissimas linguas censenda est. sed ad vicinam transeamus, quam *Suspendentem* appellauimus.

§. III.

Suspensio in Rhetorum scholis inter orationis decora numeratur. Nimirum ubi res postulat protrahenda est auditorum expectatio, & acuenda.

Venusi-

Venusinus id laudis olim fert à satyrico :
Omne vafer vitium ridenti Flaccus amico
Tangit , & admissus circum præcordia ludit ,
Callidus excusso populum suspendere naso . a
 Hic ipse in suspendendis auditoribus lau-
 datus artifex , Balatronem scurram hoc
 encomio afficit .

—— *Balatro suspendens omnia naso :*

Matheseos magistrum fuisse aiunt , qui
 discipulos non paucos numerabat . Die
 quodam cum Mathematicus hic profes-
 sor de solaribus horologijs doctè ac copi-
 osè disseruisset , ad quæstionem sanè ar-
 duam delapsus : Quid autem , inquit , ar-
 canæ artis tunc expromendum est , cum
 sol nubibus sepultus , nihil radiorum in
 horologij numeros emittit ? quâ ratione
 diei & horarum ordinatissimus fluxus
 tunc dignosci poterit ? vnicâ re aliquâ
 censuerim opus . Hic ingens omnium ex-
 pectatio , intentique ora tenebant ; nemo
 non aures arrigere , & rarissimum artifi-
 cium addiscere velle , quod solaris iuba-
 ris absentiam suppleturum credebatur .
 Postquam omnes ad unco suspensi naso ,
 demum Matheseos doctor , vultu quàm
 f maximè :

maximè serio pronuntiat: Cùm sol non
lucet, opus est patientiâ. Hoc omne su-
spendentis linguæ artificium est. Ab eâ-
dem & istud est.

Perdiderat quis tres capellas vicini
furto ablatas. Rem suam ad tribunal iu-
dicis repetiturus pro se dicere iussit caus-
fidicum. Hic exordium ingens texuit,
ram magnâ voce, manúque totâ sonabat
Cannas Romanorum clade nobiles, &
bellum Mithridaticum, & victoriam
Carthaginensium: Sullam etiam, &
Marium atque Mutium, eorúmque faci-
nora percensebat. Expectatio omnium
erat maxima quid magni venisset in con-
trouersiam. Demum hic prælargi pul-
monis causfidicus monitus est: Iam tan-
dem de tribus capellis diceret. *a*

Ita sæpissime quod Flaccus canit: Pa-
ruriunt montes, sed ridiculus mus na-
scitur. *b* Suspendens lingua hos partus
enititur. Abundat Orbis infami hac so-
bole. Vbique cernere est præcellsum va-
næ spei patibulum, in hoc alteri alteros
appendimus. Expectamus sæpe grandia
& illustria, tandem post longam spem,

a *Martial. lib. 9. Epigr. 16.*

b *Horat. de Arte poet.*

post

post operosam expectationem, aut nulla se produnt aut humilia. Hinc illæ tot querelæ: Longo me naso suspendit, verba dedit, ductavit me dolis, lactavit spe falsâ, illudit mihi turpiter. Sic alter alterum speciosissimis verbis & circumue- nit, & suspendit.

Israëlis populus omnis in hoc vanissi- mæ spei patibulum suspendi se passus, auxilium expectavit ab Ægyptijs, sed in suam perniciem. Hinc Isaias infamiam illis & probrum vaticinatus: Ambulatis, inquit, vt descendatis in Ægyptum, & os meum non interrogastis, sperantes auxi- lium in fortitudine Pharaonis, & haben- tes fiduciam in umbrâ Ægypti. Et erit vobis fortitudo Pharaonis in confusiõ- nem, & fiducia umbræ Ægypti in igno- miniam. *a*

Vsitatissima est vbique locorum hæc suspensio; nusquam non parturiunt montes, hinc muscoli, qui nascuntur in- de, innumeri. Sed hoc linguæ vitium non rarò grauitè lædit, & subinde om- nem amicitiam dissuit.

Odio beneficium est, expectatũ quod diu est. b

f 2 Nec

Nec enim semper innocenti ioco fit suspensio, frequenter damnum infligit non leue: nam quoties

Expectatione futuri perdimus presentis? a Cui charitas cordi est, suspendium hoc odit, cauétque tam suspendere alios, quàm ab alijs suspendi. Lingua Eucharis (& fecunda gratiæ) in bono homine abundat, inquit Siracides. a Deus est mare dulcedinis, si lingua sit inde riuulus, maris illius dulcedinem seruabit. Lingua Christiano ritu dulcis, studiosius metuit ne quemquam circumueniat, quàm ne circumueniatur.

a Troch. Set. b Eccl. c. 6. v. 5.

CAPVT XXI.

Linguam SVSVRRONVM,
linguam esse pestilentiſſimam.

Cestius ciuis Romanus, homo nasutissimus simul & dicacissimus, sed vix vllius ingenij, Marcum Ciceronem acerbè & penitus oderat, sed hoc ei admodum malè cessit. Nam cum Cicero nis filius Prætor Asiam obtineret, Cestio
conuiuæ

conuiuæ suo in epilogum cenæ, fustuariū appofuit, eâ, quam dicemus, arreptâ occasione. Sed prius Cicero iunior noscendus nobis est, nam à patris virtute ac ingenio longiffimè deflexit, planè degener filius, qui præter indoctam vrbانيتatem nihil habuit, quo laudari posset. Paternum ingenium omne poculis sepeliuit; memoriam, quam antea non magnam habuit, inter assiduas comestationes, omnem penitus amisit. Cùm ergo Cestiu haberet conuiuiam, subinde quaesijt, quî vocaretur, qui imus sederet? Cui seruus aliquoties dixit: *Cestius est.* Sed Ciceroni, qui congiarum quàm nominum capacior erat, Cestij nomen nunquam non iterum elapsum est. Ideò seruus sæpius quaerenti, quis imus accumberet? vt domino suo veterem saltem memoriam refricaret: Hic est Cestius, inquit, qui negauit patrem tuum litteras scisse. Euigilauit Tricongius^a Cicero ad hanc patri factam iniuriam, & mox

f 3 Cestij

^a *Novem nostrates mensuras cenâ & nâ facile capiebat. Tergilla binos congios (6. vnterer teutschen Maß.) simul haurire solitum, ipse obiecit. Plin. l. 14. nat. hist. c. 22. seu Ultimo, medio.*

flagra iussit adferri, eaque in conuiuam
inum expediri. Ita Ciceroni de tergo
Cestij datum est supplicium; quod ore
miser deliquerat, id luit tergo.

Linguam hîc adfero nullis vnquam
flagellis, nullis taureis satis expiandam,
linguam malam, linguam omnino pessi-
mam. Qui hac vtuntur, propriè SVSVR-
RONES appellantur. Quàm autem hoc
genus hominum omnibus exitiosum sit
& pestilens, hac dictione declarabimus.

§. I.

In primis constare debet, quàm graue
sit hoc linguæ vitiū. Est enim susurratio,
vt theologus a ille loquitur, peccatum
mortale, quod probo, inquit, quatuor
rationibus: primò ratione præcepti, con-
tra quod agit; secundò, ratione nocumē-
ti, quod intendit; tertio, ratione male-
dicti & supplicij quod incurrit; quartò
ratione vitij quod excedit. A' susurrone
legem diuinam violari, infra demonstra-
bitur.

De nocumento quod infert susurro,
res ipsa loquitur, omnem enim amici-
tiam inter duos pluresue dissuit. Quod
Eccle-

Ecclesiasticus affirmans : Vir peccator, inquit, turbabit amicos, & in medio pacem habentium immittet inimicitiam. *a* Illud autem satis est supplicij, maledicì à Deo, quod idem Ecclesiasticus in susurronem pronuntiat. Grauius autem esse hoc linguæ vitium ipsâ etiam detractiõne, Theologorum princeps Thomas Aquinas explicans : Tametsi, ait, maxima sit inter obtrectationem & susurratiõnem similitudo (nam per vtramque bona proximi fama clanculum arroditur, atque minuitur) differunt tamen. Primum sine, quòd obtrectationi immunitio famæ proximi : Susurratiõni verò discordiarum inter amicos disseminatio, sit proposita. Deinde nocenti & peccati grauitate, magis enim nocet grauiusque peccat, qui proximum amico, quàm qui eundem famâ vel honore priuare conatur. Hoc ipsum idem sanctissimus doctor confirmans : Nam quantò, inquit, amicitia honori præstat, tantò Susurratio, per quam amicitia tollitur, detractiõne, per quam honor læditur, grauius est peccatum. *b* Siracides con-

Eccli. c. 38. v. 11.

f 4 sen-

b S. Tho. 2. 2. quæst. 74. art. 1. § 2.

sentiens: Amico fideli, nulla est, inquit, comparatio, & non est digna ponderatio auri & argenti contra bonitatem fidei illius. *a* hunc autem auertit susurro, & hostem efficit. Nec Aristoteles dissentit, qui melius esse ait amari quàm honorari: *b* hinc grauius delictum susurratio, quæ omnem tollit amicitiam, quàm detractio vel contumelia quæ famam tollunt, aut honorem. De linguâ susurronum, illud Maronis verè affirmari potest.

Monstrum horrendum, informe, ingens, cui lumen ademptum.

Malum inquietum, indomabile, perturbationis & inquietudinis seminariū. Hæc lingua principes, reges, imperatores, altissima hominum fastigia concussit, & nonnunquam euertit: hæc inter familiares, cognatos, amicos, hæc inter innumeros omnis ordinis & sexûs homines, discordias & inimicitias nonnunquam inextricabiles conflauit. Vnde odijs & inuidijs, & armis concurritur certaturque, nec aliud vtrinque quæritur, quàm pernicies extrema & exitium;

a Eccli. c. 9. v. 15.

rem

b Arist. tom. 5. l. 8. Eth. c. 1. princip.

rem alterius funditus perire, illumque eradicari vterque cupit.

§. II.

Sufurronis officium hoc est, vt quod ab vno aliquo audit, arrectis mox auribus excipiat, & rectà referat ad alium, dicatque: En ille hoc contra te dixit: dicta plerunque auget additque de suo, quò citiùs flammam excitet: Et tu (solet dicere susurro) eum tibi amicum credebas; nihil minus est: etiam istud coram alijs de te ausus est dicere. Nonnunquam mendacijs narrationem aspergit, vt cum cui talia narrat, grauiùs in alterum inflammet. Et licet non nisi verissima diceret, id tamen sine scelere non faceret. Eò enim talis narratio quantumuis vera se effundit, vt duos mutuis inter se odijs committat. Imò hoc nonnunquam ex destinato agit susurro, vt vtramque partem in mutuas similtates exstimulet, lites ac discordias vtrinque ferat, nam quemadmodum à primo excepit quod in alterius aures egressit maleuolè, sic ab alterius ore pariter excipit, quæ in primi aures refundat. hinc vtrimque ardentia odia, hinc semper grande malum nasci

tur: Hoc est canes & feles, in mutua vulnera instigare.

Sufurronibus Seneca hanc notam apprimat: Pessimum genus hominum videbatur, qui verba gestarent: sunt quidam qui vitia gestant. Horum sermo multum nocet. nam etiamsi non statim officit, semina in animo relinquit, sequiturque nos etiam, cum ab illis discesserimus, resurrectorum postea malum. *a* Accipiendum hoc de lingulacis, adulatoribus, & maximè sufurronibus, qui ab alijs accepta seruant, & velut ad alios ferunt & deponunt. Non enim patiuntur perire verba, sed ea tollunt & gestant.

Homines sanè pestilentissimi sunt eiusmodi sufurrones, in nullâ familiâ, in nullis cætibus, in aulâ nullâ tolerandi. vix enim spes vlla emendationis est in tam nequam homine. Ideò Salomon cauendum hoc malum præcipiens: Cùm defecerint ligna, inquit, extinguetur ignis: & sufurrone subtracto, iurgia conquiescunt. *b* Sufurronis lingua pro iucundo spectaculo habet, duos pluresue inter se ita collidere, vt mutuo attritu

con-

a Sen. epist. 123. circa med. *b* Prov. c. 26. v. 20.

concidant. Putrida membra sunt susurrones, quæ nemini non suam putredinem affricant, vicina omnia inficiunt letali toxico.

§. III.

Horum hominum vilissima est annona; vbique reperiuntur immixti probis, imò & ipsi sæpe probissimi volunt videri, adeò clam fallunt. Dauidi Iessæo, nondum regi, cùm occasio sese offerret occidendi Saulis, illicò susurrones aduolarent, qui vrgerent dicerentque: Ecce dies de quâ locutus est dominus, Ego tradam tibi inimicum tuum, vt facias eî sicut placuerit in oculis tuis. *a* At verò Dauid virum se gessit, nec audiit susurrones istos, sed contra generoso spiritu obtestatus Numen: Propitius sit mihi Dominus, inquit, ne faciam hanc rem domino meo, vt mittam manum meam in eum, quia Christus Domini est. Et confregit Dauid viros suos sermonibus, & non permisit eos, vt confurgerent in Saul. Quàm illustris mansuetudo in capitalem hostem! Nec diu post, abeunte iam Saule, clamabat Dauid; Domine mi

§ 6 rex.

rex. Et respexit Saul post se: & inclinans se Dauid pronus in terram, adorauit, dixitque ad Saul: *Quare audis verba hominum loquentium, Dauid quærit malum aduersum te (sufurrones notat) Ecce hodie viderunt oculi tui, quòd tradiderit te Dominus in manu meâ in speluncâ, sed pepercit tibi oculus meus &c. a* En Dauid omnem caussam odij Saulini contra se in susurrones conijcit: *Quare audis verba hominum loquentium?* Ita enim sentiunt, ita loquuntur & decernunt principes regesque, prout diuersorum narrationibus imbuuntur, cum enim ipsi in rem præsentem rarissimè veniant, ab ore aliorum pendent, & auribus hausta suis vocibus remittunt. Hinc in aulis sæpissime non exiguus susurronum numerus. hoc enim pro se quisque agit, vt domini aures occupet, & alijs, maxime æmulis, ad has aditum præcludat.

Quamuis, Susurrones nusquam desunt etiam in sacris cætibus inter religiosos viros feminasque inueniendi. Nec in vnum contentus sæuijsse qui talis est, sæuit in omnes, cum vniuersam sedibus suis moueat familiam. Nam & apud Præ-

fides suos detractum it socijs, maximè si
 suboffensos illos è quacunque causâ
 senserit; & apud socios damnat Præsides,
 idque potissimum cùm exacerbationis
 aliquid inaudierit. Quin si quem viderit
 commotiorem, vbi se in illius familiaritatem
 insinuauerit, exasperat animum,
 sinistraque Maiorum iudicia dum recen-
 set, & acrioribus etiam exacuit, auget
 alienationes, ac tanquam dolosis suppo-
 tis ignibus accendit flammâs. Decurrit
 inde ad vnum è Maioribus, denuntiaturus
 quæ audiuit, quorum ipse ferè auctor
 & incentor primus, dictaque acerbiora
 sua, ori adnectit aliorum, quò fortiùs
 superioris animum exulceret. Inde mu-
 tuas fouet dissensiones, & e mentis et-
 iam vltro citròque narrationibus accen-
 dit, nouamque alienationum materiam
 indefessus vtrimque suggerit. Et dum
 vtriusque partis gratiam venatur, ac pla-
 centia grataque offensis animis enarrat,
 mutuos odiorum ignes accendit. Neque
 magni moliminis ea res est, a rentia enim
 ligna, scintillâ pertenui succendantur.
 Et licet nulla dissensionum vestigia reli-
 giosus hic susurro reperiat, illarum ta-

men femina vltro spargit, & falsis plurimum delationibus, altiùs illa pectoribus inferit, quàm multorum annorum labor euellat. *a* Sed his omissis ad profanos susurroneos transeo: quamuis illorum nemo dici possit religiosus.

a Scribanius Super. Relig. l. 1. c. 22.

§. IV.

Idumæus Doëg pastorum rex, & Ziphæi ciues (quod Regum Fasti memorant) cum obseruassent Saulem grauius in Dauid commotum, mox regias aures occupare studuerunt, & pessima quæque de Dauid narrare, calumnias struere, Dauid in maius odium adducere; verbo, graphicè susurroneos munus exequi. Hos tales Chrysofomus regijs in Babylo-
ne seruis comparat, qui sæuam fornacem illam naphthâ, & stupâ, & pice, & malleolis succendebant, & effundebatur flamma super fornacem. *a* Sed quid noui aut miri sic sæuissè ignem tam lauto pabulo animatum? Tales omnino sunt ij qui ad hos & illos deferunt, quid alij contra ipsos dixerint, fecerint; addunt de suo, demunt, mentiuntur, ignemque tam validum

a Dan. 6, 21. & 46. & 47.

dum ac sæuum fornaci subijciunt, vt iracundia flamma erumpat vndique. Hos fornacarios & calefactores oracula diuina meritò maledictos nominant. Siracides apertè: Sufurro, inquit, & bilinguis maledictus, multos enim turbauit pacem habentes. *a* Nec malè filij Belial vocantur: Hoc eos nomine beatus Gregorius insigniens: Si iure, inquit, filij Dei vocantur qui pacem faciunt, procul dudio Satanæ sunt filij, qui pacem turbant. Eam ob rem Salomon inter homines Deo inuisissimos, supremo loco collocat eum qui seminat inter fratres discordias. *b*

Specimen præbeat Theodorus Santabarenus homo perditissimus. Hic cum non nesciret apud Leonem iam nominatum Imperatorem se gratiâ non valere, hanc stropham commentus est. Leoni etiamnum iuueni, Basilij Imperatoris filio, simulatâ beneuolentiâ persuasit, vt cum venatum iret cum patre, pugionem occultum ferret vel in feras, vel in suos aut parentis insidiatores. Non displicuit consilium, nec dolum susurronis obseruauit. Hoc apud Leonem filium confecto,

cto, ad Basilium parentem se contulit. Santabarenus, & velut fidissimus famulorum monuit, porrò sibi à filio caueret, qui tectissimas strueret insidias, & parenti necem moliretur. neque verò se cupere, suis solùm verbis haberi fidem, rem ipsam locuturam, modò in venatu pugio furtius quæreretur. Quæsitus & inuentus est. Hic pater irâ furere, filium perditum velle, nec vllam filij defensionem admittere. Et certè oculos eruisset Leoni, Santabareno instigante, ni senatus assiduis precibus sententiam mitigasset. *a* Sufurronem non solùm odit Deus, sed etiam execratur. Apertè Salomon: Sex sunt, inquit, quæ odit Dominus, & septimum detestatur anima eius, Eum scilicet qui seminat inter fratres discordias: Et eum vtique multò magis execratur, qui inter parentem & filium, velut vnus animæ duo corpora, tam pestilentem agit sufurronem.

a E Zonarâ, Curopalatâ, alijs Baronius Anno 879.

§. V.

Aues sunt, quæ dicuntur incendiariæ. hæ adeò rapaces sunt, vt ipsum etiam ignem furentur, nam vbi prunas vident, carbo-

carbonem viuum inde subtrahunt, sed quia vrentem prædam vnguibus sinunt excidere, de facili incendunt domos: Non aliter Sufurrones, vbicunque viderint scintillare igniculum, vbicunque audierint sinistrè quid dici contra alium, mox aduolant incendiariæ hæ aues, excipiuntque quod mox gliscente linguâ, in alterius aures deferant. hinc tot incendia. Id Siracides affirmans : Homo nequam, ait, in ore carnis suæ non desinet donec incendat ignem. *a* Atque tunc maximè suo se officio præclarè functum credit, cùm ignis luculentus vixerit. Hoc sanè diaboli artificium est, vnum ab altero distrahere, veterem coniunctionem dirimere, amicitias dissuere, familiaritates extinguere: at verò Christi est, oues dispersas colligere, lites componere, animos iungere, pacem conciliare, & hos & istos in pristinam concordiam reducere. Ideò proclamat: Qui non congregat mecum, spargit.

- Beati ergo pacifici quoniam filij Dei vocabuntur. *b* Diabolus eiúsque affectu hoc agunt, vt amicum cum amico, do-

a Eccles. c. 23. v. 21.

mum

b Matth. c. 12. v. 30. & c. 5. v. 9.

mum cum domo, urbem cum vrbe, populum cum populo committant per incendiarias has linguas. Os susurronum, diaboli est armamentarium è quo arma promuntur, quibus liberi in parentes, fratres in sorores, mariti in vxores, cognati in cognatos vtuntur. Atque istud quidem subtili fit nequitià. Audies enim susurrones, qui dicant: *Obsecrote, caue dixeris hoc tibi à me narratum, ne res innotescat: ego certè sub rosà hæc tibi velim dicta: quòd si alij hoc rescirent, ea res mihi fraudi foret, negarémque me talia unquam dixisse.* Ideò ille qui eiusmodi prunas à susurrone accepit, clauso eas sernat pectore. atque hinc immortalia odia, clandestinæ simultates, pertinax inuidia: amici non salutantur, cognati vitantur, veluti famæ ac nominis pestes: mirantur alij subitò mutatos, præsertim cùm offensionis causam ignorent. Hoc omne malum à susurronibus est. Ex his reperias qui alterius aures atque animum eiusmodi verbis occupent: *Equidem vehementer doleo, mi optime Ioannes, te ita passim traduci; malletm ab alio id audires quàm à me: quia tamen fidelitatis*

tatis hoc officium esse arbitror, silere ne-
 queo, quàm horrenda de te spargat ille ipse,
 in quem plurimum beneficij contulisti; mi-
 ror sanè quod talia de te foràs efferre au-
 deat. Ita flare solent diaboli folles; hoc
 flatu concitatur ignis. Verissimè dixit
 Salomon: Verba susurronis quasi sim-
 plicia, & ipsa perueniunt ad intima ven-
 tris. *a*

Sed alium audias susurronem, qui vbi
 plurima mentitus, dicat nih. lominus,
 non audere se omnia dicere, vix rerum
 dimidiam partem à se recensitam; ad-
 miranda magis ab alijs audienda. En
 uem incendiariam, vt prunas subij-
 ciat moliendo incendio! Atque hoc
 longè deterius est, quàm si omnia fusè
 deblaterasset.

Spoletanus nequissima è mediâ su-
 rronum face notum sibi dominum ac-
 cessit, & tanquam fida monitrix: Mi do-
 nine, aiebat, ille tuus æmulus militem
 conduxit, vt vitæ tuæ armatas strueret
 insidias; tuum erit prudenter has decli-
 nare, aut vim vi repellere. Eadem furia
 illum ipsum, quem alteri detulit vt insi-
 diato-

diatorem, accedens ; O bone domine, aiebat, iste vim parat contra te, ego tuæ incolumitatis amans monere volui, ne fortè hosti occurreres imparatus. Ab his vocibus pugnae tumultuariæ sunt ortæ, sed planè sanguinariæ, quas illa Canidia, vetularum pessima, oratione non longâ concitanit. Nunquid & huic anuidiabolus par calceorum porrexerit longâ perticâ, dixeritque quod illi triueneficæ ; *Me longè sapientior es. a*

Neque susurrones tantùm sed ij etiam, qui eos beneuolè audiunt, graui supplicio vindicabuntur: Dicitur solet, si non haberet fur, cui furta venderet, non furaretur ; ita prorsus si deessent susurroni beneuoli auditores, desineret & ipse obgannire ad aurem ; desint furum hospites, demum & fures non erunt : desint susurronum patroni, tandem nec susurrones erunt.

*a Ita Lutherus in Colloq. edit. Francof. c. 24.
circa finem mihi pag. 216.*

§. VI.

Quam verè questus est Siracides : Lingua tertia multos commouit, & disperfit illos de gente in gentem. ciuitates murtas

as diuitum destruxit, & domos magna-
 orum effodit. *a* Est lingua verax & est
 mendax: lingua susurronis, lingua tertia
 est è duabus illis composita; quæ modò
 vera, modò falsa proloquitur, modò vn-
 git, modò pungit, præsentis laudat, ab-
 sentes vituperat. Hæc lingua si conatum
 illius spectes, Dei regnum turbat vniuer-
 sum, & euertit: Qualenam hoc regnum
 Dei? Beatus Paulus opportunissimè re-
 spondet: Non est enim regnum Dei esca
 & potus, sed iustitia & pax & gaudium in
 spiritu sancto. Susurronum lingua iusti-
 tiam conculcat, pacem eliminat, discor-
 diam excitat, & tristitiam. Atque hoc
 nonnunquam inde prouenit, quòd su-
 surro amborum, quos inter se commit-
 tit, gratiam exambiat. At sæpe non gra-
 tiam, quam cuniculis tam iniquis quæ-
 ritat, sed graue odium reportat. Quod
 pertissimè vaticinatus Siracides: Susur-
 ratori autem, inquit, odium, & inimici-
 tia; & contumelia. Susurro conquina-
 uit animam suam & in omnibus odie-
 tur.

a Eccli. c. 28. v. 16. & 17.

b Rom. c. 14. v. 17.

etur. *a* Hanc ille gratiam meretur, idque iure meritissimo. Nam hoc vnum linguæ vitium ceterorum plurima complectitur, adulationem, mendacium, detractionem, & si quæ huius generis sunt. & ipsi susurrões plurimis titulis insigniuntur, nam assentatores, aurium serui, Satanæ folles, bellorum incentores, diaboli tubicines vocantur. *b*

Tubicen olim bello captus, & neci addictus est. At ille infimis precibus rogare institit, vitæ suæ parcerent, mortaliū neminem à se occisum. Cui iudices responderunt: At eos qui plurimos occiderunt, ad cædes incendisti classico: actum de te; occidendus es. Eodem forsā nomine susurrões se purgaerint, neminem à se iugulari: sed eos, ô improbi, qui alternis vulneribus se iugulant, in cædes animatis; vestrum est: *Ære ciere viros, Martémq; accēdere cantu. c* Vos odia struitis, & contentiones inimicitijs incenditis, diabolo charissimi tibi-

cines.

a Eccl. c. 5. v. 17 & c. 21. v. 31.

b Ohrblasen / Knüpfen / Ohrentragen / Lärmenblasen / Meismachen.

c Virg. l. 6. Æneid. post initium.

cines. Eam ob causam Deus hoc linguæ vitium peculiari lege vetuit : Non eris criminator nec susurro in populo. *a* Et quemadmodum Deus alia pleraque linguæ vitia, ita & hoc punire solet, vt quod susurro alijs, hoc idem illi fiat ab alijs. Luculentum eius rei paradigma est Antipater Herodis filius, qui immodicâ regni cupiditate incensus in Alexandrũ & Aristobulum fratres, alterum ex altero vafrementum commentus est, quo eos apud parentem in odium adduceret, itaque regno excluderet. ijs certè sermonibus paternas aures oneravit, vt vterque fratrum iugulatus fuerit. Sed tandem etiam nequissimi susurronis fraus omnis detecta est, & à patre, à quo gratiam moliebatur, iussus & ipse occidi. *b*

Hoc quiuis persuasissimum sibi habeat, in suum se damnum loqui, quicquid demum furtinis eiusmodi sermonibus contra alios loquatur. Proiectus n altum lapis in iacentem recidet : Pellillus in suo ardebit boue : sic lingua noxia

a *Leuit. c. 29. v. 16.*

b *Fusa narratio apud Iosephum l. 16. c. 17.*
Antiquit. Iudae.

xia suum iugulabit auctorem. Disertissime monuit Siracides : Non appelleris furro, & linguâ tuâ ne capiaris, & confundaris. *a* Laqueum gerit faucibus, quisquis talem linguam : Hæc non solùm alios, sed & suum dominum illaqueabit.

a Eccli. c. 5. v. 16.

LIBRARY
OF THE
UNIVERSITY OF ILLINOIS

6

T

A. Aiunt acetum domesticum non esse acre, nisi & acris sit materfamilias. Hinc acetum in hac domo acerrimum, quia talis est domûs domina.

B. Maritus ad comprimendam vxoris. **TVMULTUOSAM** linguam, crepidâ illam percussit. Quomodo autem ipsa prius maritum malleo lotorio verberarit, Vide C. 2 2. §. 5.

C. **TURPILOQVAM** linguam limaces & cochleæ ex ore dormientis rustici prorepentes, insigniter sub oculis ponunt. Vide iucundam narratu historio- lam. C. 2 3. §. 1.

CAPVT XXII.

TVMVLTVO SÆ *Lingua grande vitium describitur.*

Non immeritò miratur Magnus Iacobus Apostolus, omne genus animalium tam serpentium & gradientium, quàm volantium & nantium domari posse, & etiam subinde cicurari, linguam tamen esse indomabilem. Canem institutio humana pænè firmiam efficit; in macellum mittitur, vt œconomus; perferendis litteris aliò ablegatur, vt tabellarius. quàm varia condiscunt equi? humanos mores proximè imitatur Elephas. Omnis natura bestiarum & volucrum, & serpentium, & ceterorum domantur & domantur à natura humanâ : linguam autem nullus hominum domare potest. *a* Planè indomabilis est lingua, superâtque vel ferocissimum equum. Quis peritus satis magister

gister ac moderator ad hunc perdomandum? Bucephalus neminem nisi suum regem admisit fessorem; solus rerum conditor satis frenarit linguam. Hæc cum furoribus inflammatur, lupo ac vulture rapacior, vulpe astutior, leone immanior, sæuior tigride est.

In Ægypto, vt Plinius refert, aspis ad mensam cuiusdam veniens alebatur assidue. Hæc catulos enixa, à quorum vno filius hospitis interemptus, illa ad cibi consuetudinem reuersa cùm intellexisset culpam, & necem intulit catulo, nec postea in illas ades redijt. a Imperatori Anastasio ex Indijs missa tigris ad humanas manus feritatem dedidicit. Si Paulo Veneto credimus, Magnus Rex Tartarorum Leones, Leopardos, Tigrides, Lynces, Ursos mansuefactos in venatum educit, & his venatoribus feras congeneres capit. Delphini humanam amicitiam vltro ambiunt; ipsi etiam Crocodili aquatilium animantium sæuissimi edomantur. Picæ, corui, psittaci doctores admittunt, & humanas voces addiscunt. Vultures, falcones, aquilæ ad domini

manum

manum reuolant, & prædam apportant
 fido famulatu. Rhinoceros ferocissima
 bellua in florilegæ virginis gremium fe-
 rociam omnem deponit. Nullum panè
 animal indomabile. Et quamuis leones
 dentibus ac vnguibus armentur, tamen
 veneno carent; serpentibus venenum est,
 ijs tamen dentes, cornua, vngues ne-
 gantur. Hem sola lingua est indomabi-
 lis: hæc dentes habet acutissimos, vngues
 rapacissimos, cornua robustissima, leta-
 lissimum venenum. Serpentes non læ-
 dunt nisi proximos: lingua & in absen-
 tes & in mortuos sæuit, etiam ad centum
 miliaria diffitos inuadit, & lacerat. Præ-
 clarè dixit Augustinus. Homo domat fe-
 ram, non domat linguam, domat Leo-
 nem & non refrenat sermonem; domat
 ipse & non domat seipsum. ^a Inter in-
 domabiles has linguas numeranda est et-
 iam *Lingua Tumultuosa*, ^b de quâ tamen
 ritu Laconum strictim differemus.

^a *Aug. serm. 4. de Verb. Dom.*

^b *Ein Schrey grill, boch, bolder, trow
 Trutzung.*

§. I.

Arato mari vix quidquam terribilius
 aut

aut indomabilius, marinos tamen furores Deus, solo voluntatis suæ nutu, inter arenarios carceres coërcet. Iobus ut Præceptor maris locutus: Circumdedi illud terminis meis, inquit, & posui vectem, & ostia, & dixi: Usque huc venies, & non procedes amplius & hîc confringes tumentes fluctus tuos. *a* Qui hi maris termini, quæ ostia & seræ, quibus ira illius cohibetur? *Dixi huc venies: solum Dei præceptum, cui etiam inanima obsequenter seruiunt. Ut linguam Deus in officio contineret, æterno eam carceri addixit, & in caneam compegit, quam osseis dentium clathris communijt, insuper etiam catenis vinxit, varijs scilicet gutturis & palati vinculis; quin etiam intelligentiâ eam regit, gratiâ protegit, pænis corrigit. Nihilominus lingua hanc conditoris prouidentiam eludit, & licet captiua sit, ita tamen sæpius furit, & bacchatur, ut mortalium pænè maximû sit negotium, tumultus à linguâ concitatos comprimere.*

Hinc Siracides ardentè optans: Quis dabit ori meo custodiam, inquit, & su-

t. 4 per

per labia mea signaculum certum, vt non cadam ab ipsis, & perdat me lingua mea? Non vanæ sunt excubiæ ad seditiones & motus linguæ, præsertim Tumultuosæ sedandos.

Lingua, quam Tumultuosam vocamus, modò clamat, & altùm vociferatur, modò furit & bacchatur, præsertim si vapido sub pectore ardeat iræ flamma & cogitationes instar aquæ bullientis agitentur, hîc lingua Tumultuosa partes suas strenuè agit, nec vlllo modo teneri se patitur; clathros frangit, catenas rumpit, repagula perrumpit, tonat, grandinat, fulminat, cælum terrámque miscet, perturbat omnia, verborum agmina velut fluctuseuomit. balænam dixeris quæ mare quod sorbuit, per caput violenter egurgitat in naues.

a *Ecclesi. c. 22. v. 33.*

§. II.

Sunt homines tam turbulenti & impetuosi, vt subinde non nemo de tali quærat: quæso quid hoc hominis est tam vehementis & violenti, quàm furentes is habet impetus? Hac ratione profectò ab homine intelligente, & emunctæ naris,

Non

*Non pulchrum est digito monstrari, &
dicier, hic est*

homo ille procellosus, cui lingua est velut amnis exæstuans & ripas transgressus. Hic talis vix quidquam sine clamoribus agit. Cùm quippiam petit, clamat; cùm negat petita, clamat; cùm quid imperat, magis clamat, quidquid demum loquitur, turbulenter id facit, nec sine tumultu verborum sese mutuo impediendum. Atqui ferij esse possumus, iubere, imperare, etiam obiurgare possumus, licet omnis verborum tumultus absit. Quinimò rigidum mandatum sereno vultu placidisque verbis temperandum est & molliendum. Pleraque omnia rectius efferuntur sine hoc verborum tonitru.

Inter homines religiosos lex est, voce submissâ loqui; vociferationibus, scilicet & indecoris clamoribus vitandis, qui videntur esse hominum aut non sanorū, aut rusticanorum, aut certè surdastrorum. Quorum ultimi cùm suam ipsi vocem non audiant, nec ab alijs se audiri putant, proinde in familiari etiam colloquutione clamosi sunt, & immodicè vo-

cem efferunt. Hoc humanæ aures molestè ferunt, neque id certè ingenuis moribus decorum. Hinc ij omnes qui mores formant, tumultuosas linguas inter prima vitia damnant. Hac disciplinâ & exemplo suos alumnos imbuunt Plato, apud quem educatus puer, cùm ad parentes relatus vociferantem videret patrem; Nunquam, inquit, hoc apud Platonem vidi. *a*

Tullius post multa encomia Catulorum bene loquentium: sine contentione, inquit, vox nec languens nec canora. *b* Deinde docet ex contentione vocis & summissione facilè iudicari quid aptè fiat, quid ab officio naturâque discrepet. Annæi quoque præceptio est: *Vox sit sine clamore.*

Hinc Tumultuosa Lingua, cùm lenissimè peccat, decorum offendit.

a Sen. l. 2. de Irâ c. 22. b Cic. l. 1. Offic.

§. III.

Christianæ Religionis lumen Basilius iam olim decernit: *a* Interrogatus de re aliquâ, graui & submissâ voce responde. Idè beatus *b* Benedictus à suis exigit: Ne

a Basili. serm. de Renunt.

sint

b Benedict. in Reg. c. 7. gr. 119

sint clamosi. Clamorem certè aures non paganæ multum auersantur. Hinc rectè Theophrastus insignem rusticitatis notam asserit, Voce magnâ & contentâ loqui. *a* Nec leue argumentum est moderati animi, vocis moderatio.

De Christo seruatore Isaias vt singulare quid prædicat his verbis: Non clamabit, neque accipiet personam, nec audietur vox eius foris. *b* Eodem sensu Matthæus: Non contendet, inquit, neque clamabit, neque audiet aliquis in plateis vocem eius. *c* Non negandum, nonnunquam clamasse seruatorem, vbi voce opus fuerat elatiore, præsertim in concionibus. Isaiam & Matthæum explicans Hieronymus: Non clamabit, ait, erit enim mitis atque mansuetus, & non leuabit in altum vocem suam. *d*

Diuinus quoque Paulus clamosam ac tumultuosam linguam ab ore Christiano arcens: Omnis, inquit, amaritudo, & ira, & indignatio & *Clamor* &c. tollatur à vobis cum omni malitiâ. *e* idque ob
t 6 eam

a Theoph. c. 4. de Charact. mor.

b Is. c. 42. v. 2. *c* Matth. c. 12. v. 19.

d Hier. in c. 42. Is. *e* Ephes. c. 4. v. 31.

eam caussam ne vel irati, vel similes iratis esse credamur; iratorum enim proprium est clamare atque tumultuari. Bernardus superbiæ signa enumerans, inter ea etiam *clamorem in locutione* censet. *a* Clemens Alexandrinus Tumultuosam Linguam insanix adscribens: Elatus, inquit, clamor pronuntiationis, est res insanissima. *b* Addit: Modesti est in voce Moderatio, à magnitudine simul & prolixitate, celeritatèque & multitudine coërcens suam orationem. *c*

Eiusdem animi Ambrosius: Ipsum, inquit, vocis sonum libret modestia: nec cuiusquam offendet aurem vox fortior. *d* Quòd si sapientis est, loqui suauiter & demissè, vt vult Bonauentura, *e* certè insipientis & stulti erit, acerbè & tumultuosè loqui. Salomon toto capite hinc annuens: Vidisti, ait, hominem velocem ad loquendum? Stultitia magis speranda est quàm illius correptio. *f* Hominis malè sani proprium est, ore turbido procellas

a Bern. l. de inter. domo c. 41.

b Clem. l. 2. Pedag. c. 7. *c* Ibid.

d Ambr. l. 1. Offic. c. 18. *e* Bonau. par. 1, Spec. c. 5.

f Prou. c. 29. v. 20.

cellas in obuium quemque eijcere, & sæpe de rebus vilissimis tumultus maximoscere. At plerunque vbi multum clamoris, ibi parum rei aut veritatis est. Nisi res ipsa clamorem exigat, & vt sic dicam, tumultum vocis. Veritas ex ore mansueto & minimè clamoso, longè pulchrior prodit & amœnior, quàm è tumultuoso & clamoribus assueto.

§. IV.

Fit nonnunquam vt in domo aliquâ interiore aut in conclauis à plateis auersæ sint turbæ & clamores, vt in plateis transeuntes audiant & mirentur hanc domûs tempestatem : quid si domum hanc ingrederentur, & in ipso turbarum loco consisterent, quàm offensis auribus detestarentur inconditos illos vultus? In hominis animo, in penetralibus his abstrusissimis omne genus affectuû latet, hîc ira, tristitia, impatentia, iniuria, lasciuia, & omne hoc vulgus delitescit ac tumultuatur, publicè nihilominus hi tumultus audiuntur, cùm scilicet patet ostium, Lingua; quæ iam iniquies, quanta seditio in ipso erit pectore? dum clausum & obseratum est do-

mūs ostium, serui & ancillæ rebelles coërceri possunt; cùm fores patent, seditiosa familia domesticum tumultum diuidit in plurimos: ita quamdiu quis silet, aut verba profert mitia, tamdiu fores habet custoditas, & in iram plurimū potest; perinde vt in incendijs ciuicis, quamdiu ignis non erumpit, magistratus patremfamilias non punit, & incendium facilius sopiri potest; vbi verò in apertum euolarit flamma, signum è turri datur, fax noctu, de die labarum protenditur, accurritur, iamque magistratus ob neglectos ignes ius habet puniendi: sic clausi pectore affectus, suo quidem domino, sed alijs non nocent, & minorī negotio coërceri possunt, vbi verò per tumultuosam linguam eruperint, & alijs nocent, & difficilius reprimuntur.

Quamobrem S. Diadocus utilissimè præcipiens: Volo, inquit, te esse breuiloquum, rariloquum, & submissâ voce loquentem. Nam praui sicut in sensu leues, sic in locutione præcipientes, clamorosi, vehementes sunt. Regius Psalter Turmultuosam eiusmodi linguam obiurgans: Dilexisti, ait, omnia verba præci-

pitationis. *a* Linguae Tumultuosae prima virtus est, praecipitare verba, & velut per scalas deicere, ut vnâ quasi ruinâ effundantur omnia.

Linguae Tumultuosae affinis est *seditionosa*, quae fragore grandi prorumpit; gladios, bombardas, sanguinem loquitur. Ab hac erat cruentum illud, *Tolle, Tolle, Crucifige*. Ab illâ sunt hae voces non ignotae: *Cæde, lacera, per fenestras praecipita, praecipitatos iugula*. Hæc lingua seruos in dominum, ciues in magistratum, subditos in principem armat: *Venite, clamant, excutiamus iugum: Ad arma, ad arma; libertas vindicanda est.* *b* Hæc lingua bellis ardere iussit Germaniam per tot iam annos. Sed vbi hæc lingua est, ibi auris plerunque nulla est: nil audit, nil moniti admittit aut consilij: ideò nos illam monere desinimus; ad Tumultuosam redimus.

a Psal. 51. & 5.

b Dran dran / es muß ein anders werden.

§. III.

Sermo mitis ac moderatus inter Principum ac Regum necessarias virtutes numeratur. Hierosolymæus Rex David se ipsum

ipsum hac in re accusans : Quoniam tacui, ait, inueterauerunt ossa mea dum clamarem totâ die. *a* Quis hoc satis assequatur? quomodo clamauit, si tacuit? aut quomodo tacere potuit, dum clamaret? Hæc aliâque in speciem sibi contraria effrenis ac tumultuosa lingua facere simul potest, & tacet & clamat; studiosè tacet id omne quod in alterius laudem ac commendationem est, clamat & altùm vociferatur, cùm habet quod carpat, quod accuset, quod reprehendat & damnet, hîc turbæ & tumultus ingentes, hîc repetitæ plagæ & ictus non perfunctorij.

Fuit qui tumultuosam hanc linguam malleo lotorio *b* comparandam censeret. Non ineruditè. idque confirmatur verbofo coniugum duorum dissidio. Non procul Witembergâ maritus vxorem crepidâ percussit. Ægrè id tulerunt cognati vxoris, & de consilij sententiâ maritum ad se vocarunt. Cum præsentem exostulatum de iniuriâ quam suæ coniugi cognatæ ipsorum fecisset, Por-

a Ps. 31. 6. 3.

rò

b Wäschblew oder Wäschtolben.

c Vide imaginem.

rò meminisset, non ancillam sibi aut mancipium nupisse: si quid dissensionis intercederet, non illico verberibus & pugnis de re decidendum. His auditis maritus iræ continens, vultu sereno & ad omnem humanitatem composito: Affines optimi, aiebat, admonitionem vestram boni consulo, sed hoc vnum rogo, ne quid inauditâ parte alterâ seuerius statuatis. Equidem fateor me coniugi offensorem, non continuisse manum, sed illius impulsu hoc factum, nam illa me prius percussit, & quidem longè immitiùs, nam malleo lotorio est vsa. Vos igitur iudices conuenio; decernite, an non grauior plaga sit, à malleo lotorio quàm à crepidâ plagas accipere. Mirantur cognati, & quærunt quâ ratione lotorius malleus in iratas coniugis manus venerit? Hic ille subridens, Linguâ, inquit, me verberauit, quam ego lato illi malleo non ab similem, sed eo longè grauiorem censeo. Vtrinque risus, & gratiæ conciliatio. *a*

Sanè lingua improba præcipuè Tumultuosa malleus est, sed latus & lotorio
simili-

simillimus, à quo ictus omnes sonori valdè sunt & clamosi, præsertim cùm panni madidi tunduntur. Væ tibi quisquis es, quem hic malleus pulsarit, qui nec regibus parcat. Philippus Rex Macedo, si quâ aliâ virtute, certè contumeliarum patientiâ illustris fuit. Demochares ad illum, Parrhesiastes, ob nimiam & procacem linguam appellatus, inter alios Atheniensium Legatos venerat: auditâ benignè legatione Philippus: *Dicite, inquit, mihi, facere quid possunt quod sit Atheniensibus grauium?* Exceptit Demochares, & linguâ nimis quâ tumultuosâ & præcipiti respondit, *Te suspendere.* Indignatio circumstantium ad tam inhumanum responsum exorta est: quos Philippus conticescere iussit, & Therisitam illum saluum incolumemque dimittere. At vos, inquit, ceteri Legati nuntiate Atheniensibus, multò superbiores esse, qui ista dicunt, quàm qui impunè dicta audiunt. *a* Verissimè dixit Annæus: Proprium est magnitudinis veræ, non se sentire percussum. *b* Et hoc profectò est lotorium

a Seneca l. 3. de Irâ c. 23. *b* Ibid. c. 25.

rium illum malleum sustinere sine damno.

Rex Regum, Messias Orbis, exemplo suo nos docuit non tantum linguam non tumultuari, non clamare, sed & tolerare linguas tumultuosas, & vincere taciturnam lenitate.

CAPVT XXIII.

TURPILOQVA *Lingua omnibus Christiani Orbis finibus proscribitur.*

NON mihi si linguarum centum sint, omniaque centum, a Omnes improbarum linguarum lapsiones enumerauero. In tanta errorum varietate hanc aliqui gradationem constituunt inter multiloquium, vaniloquium, stultiloquium, Turpiloquium, quorum alterum altero grauius relinquit. *Multiloquium* peccat defectu nodi, verba enim agglomerat, eaque otis modis effundit. *Vaniloquium* defectu finis delinquit, inutilia prorsus garriendo. *Stultiloquium* priora duo superat, quando

quando non tantùm inutilia, sed & fatua protrudit, & fabulatur sine ratione: *Turpiloquium* eo pænè alia illa transcendit, quòd linguam lasciuam proximâ cognatione attingat, & à beato Paulo plus simplici vice damnetur, sic enim Ephesios instruit: Fornicatio autem, & omnis immunditia, nec nominetur in vobis, sicut decet sanctos, aut turpitudine, aut stultiloquium, aut scurrilitas, quæ ad rem non pertinet. ^a Quâ præceptione non tantùm obscœnas fabulas & prætextatos ac lasciuos sermones, sed omnia turpicula verba tanquam Christianæ verecundiæ multum aduersantia prohibet, quandoquidem turpitudinem, & omnem immunditiam à Christianorû colloquijs excludit. Nos ergo cum beato Paulo *Turpiloquium*, & omnem verborum immunditiam (linguis lasciuam confixis) hoc capite persequemur.

^a *Ephes. c. 5. v. 3.*

§. I.

Sunt homines, inquit Gellius, in verba prouecti, quos & garrulos, loquaces, blaterones & linguaces dicimus. quorum lingua tam effusa ad loquendum, infrenisque

nisque est, vt teterrimâ quadam collu-
 sione verborum fluat semper & æstuet. *a*
 Hic suis sanè coloribus Turpiloquium,
 quo de agimus, depictum est. quid enim
 hoc aliud nisi tetra valdè colluuius for-
 didissimorum verborum, quæ propriè
Nota, b & ab ijs sermones illotos di-
 cimus.

Sunt quædam domûs instrumenta ad-
 òr retusa, & nullius vsûs, vt cum purga-
 mentis & sordibus in latebras conijcian-
 tur: ita quædam in colloquijs naturâ suâ
 legi volunt, & silentio tanquam latibulo
 abscondi, sed has sordes & purgamenta
 hæc studio in lucem eruit lingua Turpi-
 loqua, vt ridiculum forum faciat, &
 emptores si non alliciat, saltem habeat
 spectatores: Sicut circumforanei & agri-
 cæ solent, qui radículas, lumbricos, fuc-
 os, fucos & fumos in foro circulisque,
 concione aduocatâ vendunt, & Stentor-
 eâ voce proclamant, laudântque quas
 volunt extrudere merces, vt simplices
 & agrestes hianti rictu attonitos & atten-
 dentes

a Gell. l. 1. Noct. Attic. c. 15.

*b Unge waschne / wüste / vnsaubere /
 grobe Wort.*

dentes argento emungant : sic omnino
Lingua Turpiloqua merces suas dicaci-
tate fœdâ venales facit.

Ponuntur subinde quæstiunculæ quæ
verbis non impuris constant, sed sensu.
Et eo iam nequitix subtilitate profecisse
diabolus videtur, vt fœdissima quæque
honestissimis subinde verbis efferantur.
In aulis non ignotum hoc diaboli artifi-
cium, quod etiam verecundiam quan-
doque ac innocentiam facit erubescere;
dum homines oris pudici verba profe-
runt minimè sordida, aliorum tamen in-
terpretatione ad turpitudinem trahun-
tur.

Romanos veteres hîc minimè accuso,
qui quædam naturæ requisita verecun-
do prorsus & casto loquendi ritu enun-
tiare soliti sunt : Christianos illos arguo,
& damno, qui verbis minimè impudicis
interpretationes & sensus affingunt im-
purissimos. O homines minimè Chri-
stianos! *Et omnis immunditia non nomi-
nètur in vobis.*

Immundam hanc oris eluuiem lima-
cibus & cochleis, præsertim illis quæ è
dormientis ore prorepserunt, rectissimè

comparauero. Rusticus fuit quem apud Oenipontanum hospitem (cui nomen Strólich) edundarum cochlearum gula incesserat. His delitijs quidem paganus homo assuetus non erat; satisfecit tamen huic cupidini, & sic crudas cochleas pipere tantum & sale non nihil perspersas ingenti numero glutijt. Verè glutijt, vti cetus Niniuitanum vatem; sed & vinum dulce addidit, vehiculum huic cibo, dein ponè fornacem in scamnum se abiecit; manibus pedibúsq; liberaliter extensis. Atque dum toto profiat de pectore somnum, patulóque hiat ore, en tibi cochleæ, alia super aliam, quâ iuerunt, viam relegunt, & dormientis faucibus proreptant, ligneosque fornacis cancellos occupant. Qui tunc temporis huic spectaculo interfuerant, non sine animi sui voluptate reducem hunc & viuum cibum viderunt, idque publicè alibi narrarunt. Atque hi testes etiamnum in viuis sunt. a

Huic reptili cochlearum plebi verba Turpiloquæ linguæ non absimilia sunt.

Ex

a Ita Clariß. D. Guarimon. l. 2. de
Execrandis Orbis c. 38. fine.

Ex ore rustico prorsus & ebrio aliorum auribus inserpunt. Addo & istud: Limaces & cochleæ lentissimè rependo arbores & conscendunt & depascuntur folia, quacunq; autem repunt vestigium sui relinquunt, tenacem & glutinosum humorem: ita omnino verba sordida & illota vndecunque ad aures perferantur, impuritatis aliquid & turpitudinis affricant, nocentque semper tam dicenti quàm audienti. Auditor quidem aut offenditur, aut dolet occultè, præceptū illud Paulinum (*omnis immunditia ne nominetur in vobis*) inter Christianos tam esse inefficax, vt ei vix quidquam loci sit.

Sed sunt sæpe auditores qui illis ipsis sordibus quas audiunt, delectantur, quomodo, dum nesciunt, læduntur. Sordidus verò locutor non alijs solùm, sed & ipse sibi officit, dum enim verba non pudica fundit, pudorem sensim dediscit. Nam vti Gregorius loquitur: Sæpe, dum ab otiosis verbis nequaquam lingua compescitur, ad temeritatem quoque stultæ increpationis effrenatur. Quibusdam enim ruinæ suæ gradibus desidiōsa mens in foueæ lapsus impellitur:

nam

nam dum otiosa verba cauere negligimus, ad noxia peruenimus, vt prius loqui aliena libeat, & postmodum detractionibus eorum vitam, de quibus loquitur, lingua mordeat : quandoque autem vsq; ad apertas contumelias prorumpat. *a* Sic dum sordida non vitamus, ad lasciuia delabimur. ita placere incipit quod tutò frequentatur.

Hinc Zeno sapienter dixit : Satius est cadere equo, quàm verbo incomposito. Vbi autem sermones tam illoti & sordidi, quid puri cordis latere suspicèris? Ex abundantia cordis os loquitur. *b* Ex Augiæ stabulo tam immundo, quis odor nisi grauis & teter? Sodomorum vineæ dederunt odorem suum. Contrà pudicæ mentis homo cum Psalte dixerit : Eructauit cor meum verbum bonum. *c* Vt pyxides amomo aut cinnamo plenæ, vel sacculi Pæstanis rosis turgidi, cum primum aperiuntur, odorem spirant suauolentissimum, sic animus Deo plenus, Deum & diuina loquitur.

a Greg. l 7. mor. c. 18. *Et* *Ult.*

b Matth. cap. 12. v. 34.

c Psal. 44. v. 1.

§. II.

Nobilissimum Virtutis Specimen Comes Ariani Elcearius, vti omnia sensuum exteriorum officia ad omnem modestiam composuerat, ita & linguam. Hic cognatae suae nuptijs, quae quinque dies occupabant, interfuit, sed sanè inuitus, nec sine oculorum & aurium crebris vulneribus. Aderat ex more magna hominū nobilium frequentia, fiebatque quod in nuptijs solet; dies noctesque epulae, confabulationes, cachinnationes, tripudia, choreae, & quicquid Thalassio & Hymenaeo licitum putabatur, neque enim nuptialis licentia ad pudicitiae amissionem dirigebatur. Quam haec autem ad Elcearii stomachum non erant! Verecundissimus certè iuuenis inter has delitias, tantā sermonis honestate & pudicitia utebatur, vt ei ne vnum quidem non dicam lasciuus, sed nec petulantius vllum aut sordidius verbulum exciderit. Interim alij tantò proteruiore, liberrimè & loqui & facere, quae sacris nuptialibus congruere videbantur, neque enim verba solùm, sed & gestus parum pudicos edere, quibus & oculi & aures Elcearii gra-

grauissimè sauciabantur. Quicquid Veneri mellis hinc illinc spargebatur, castissimo iuueni fel erat merissimum. Hoc vnum confirmatius didicit, à Hieremiâ vate verissimè dictum: Nemo quod bonum est loquitur. *a* & à Ioanne Apostolo: Mundus totus in maligno positus est. *b*

Innumerae vbique sermonis turpitudines sunt, quas nemo satis effugerit, nisi qui non solùm castus, sed & surdus fuerit. Enimuerò maximi refert quibus sermonibus aures assuescant dum teneræ sunt, & culturæ patientes.

Comes Elcearius, quem dixi, à Roberto Rege Carolum filium natu maiorem, eundémque Calabriae ducem regijs artibus imbuendum accepit. Carolus exultantis ingenij mores minus compositos præ se tulit, lasciuorum sermonum aut hominum, quàm pro pio Principe futuro, amantior, vti natura ipsa cupiditates adolescentiæ profundit, maximè si cum fortunâ bonâ & ingenio animi mobiliore sit; si iam hominum impurorum vsus, quibus aula interdum infestatur,

v 2.

accedat.

accedat, quid mirum est si proximus at-
 deat Vcalegon? At verò si nihil quod
 impudicitiam oleat, attingere debet li-
 mina, intra quæ puer est, quantò san-
 ctiora esse debent, intra quæ puer regius
 est. Hoc Elcearius maturè considerans,
 simul etiam alumni sui genium æquo li-
 beriore aduertens, Carolum ad se vo-
 catum his verbis aggressus est: Ab omni
 quidem ore Christiano & aure sermones
 illoti & turpes procul arcendi sunt, ma-
 ximè verò à Principum & Regum collo-
 quijs. Insignem & regiam personam ni-
 hil minus decet, quàm vel audire vel
 proferre hæc verborum dedecora. Om-
 nes virtutis neruos elidit immunda hæc
 oris eluuiæ: Quicquid agis, Carole, fu-
 ge, fuge contaminatissimos homines
 istos, qui tam lutei, tam cæno polluti
 sunt, vt vel spurcidicos versus, vel can-
 tilenas inuerecundas, vel Fescenninos
 iocos effutiant; quicquid ferè loquuntur
 viperinam Veneris saniem ructant. Ho-
 rum omnium sermo vitandus est: hi sunt
 qui vitia tradunt, pessimum genus ho-
 minum. Venenum quod auribus instil-
 lant, diutius hæret quàm auditur: nec
 facile

facile est animo dulcem sonum excutere. prosequitur & durat, & ex interuallo recurrit. Ideò claudendæ sunt aures his vocibus & quidem primis. Quare fuge, mi Carole, fuge, tam pestilens loquendi vitium, eique nec os nec aures præbe, isto & illis exclude. Regium sanguinem ijs orna moribus qui deceant Regem.

Hæc Elcearius animo etiamnum tenerrò ac flexibili, oratione tam neruosâ impressit, vt Carolum breui tempore ad omnem pietatem ac pudorem adduxerit, non sine totius aulæ admiratione. Hinc illæ vulgi voces: *Dominus Dux in alium hominem mutatus est.* Alij magis auelicè dicebant; *Comes Ariani cum Principe locutus est.* Hoc quasi breui elogio, & Caroli mores & Elcearij sapientiam commendaturi: certè ipse Carolus non tantum postea verbum obscœnius nullum fecit, sed nec audire sustinuit.

§. III.

Carolo Calabriae Principi Principem Castilionis iungo Aloysium Gonzagam qui Societatem Iesu Iuuenis amplexus est, & vitam in eâ, vsque ad mortem religiosissimè perseueravit. Hic etiamnum

adolescens, parente Marchione cum co-
 pijs ad Tunctum profecto, Castilionem
 remissus est, vbi eundem, quem ingressus
 erat Casale, viuendi modum tenuit. At-
 que vt est plerunque militum vulgus ad
 verborum licentiam turpitudinẽque
 proiectum, ipse quoque ex eorum con-
 sortio nonnullas eiusmodi voces haufe-
 rat, quas ignarus quænam esset eorum
 notio, interdum iactare cœpit. Id cùm
 aliquando Petrus Franciscus Turcius au-
 disset, qui eius pueritiæ moderator fuit,
 tantâ vi in eum inuectus est, vt ipse post-
 eâ moderator confirmarit, nullum vn-
 quam ei deinde nisi honestum decensque
 verbum effluxisse: Quinimò si quem de-
 inde licentiùs loquentem audiret, è ve-
 stigio oculis pudore suffusis, humique
 defixis, aut aliorsum conuersis, vel ani-
 mum aduertisse dissimulabat, vel dicta
 sibi auditu molesta fuisse significabat.
 Ex quo licet intelligi, nunquam eum hoc
 genere sermonis vsurum fuisse, si, cui-
 dam sibi vellet, antè didicisset. Nam simulac
 flagitiosa atque à suo dignitatis gradu ge-
 nerèque aliena esse didicit, tantus eum
 pudor incessit, vt postea sit factus, ne sa-
 cerdoti

cerdoti quidem suæ conscientiæ quæsi-
tori, vt ea nominatim aperiret, animum
inducere potuisse. Ea erat puerilis animi
verecundia. Neque verò vnquam, dum
vixit, huius eum grauissimi, vt ipse sen-
tiebat, criminis pœnitentia deseruit. *a*

Iobus profectò in causâ non valde ab-
simili pœnitentiam agens: Qui leuiter,
inquit, locutus sum, respondere quid
possum? manum meam ponam super os
meum. Vnum locutus sum, quod uti-
nam non dixissem: & alterum; quibus
vltra non addam. *b* Manum super os po-
nere, gestus est agnoscentis peccatum o-
ris & verborum; sicut manu pectori ad-
motâ agnoscimus & fatemur peccatum
cordis. *Vnum*, inquit Iob, locutus sum,
& *alterum*. En sincerissimam ab ore con-
fessionem. *Quod utinam non dixissem*: en
verissimam peccati detestationem in cor-
de. *Quibus ultra non addam*: en firmissi-
mum emendationis propositum, ipso
exequendum opere.

Ah, manum imponat & ori & auri;

v 4

quis-

a Virgilius Ceparini l. 1. Vita Aloysij c. 3. edit. 2.

b Iob. c. 39. v. 37. & 38.

quisquis Turpiloquium vnquam vel mutua colloctione, vel auditione beneuolâ promouit: doleat talia dixisse ac detestetur dicta, sed ijs vltra non addat; excutiat à se viperinam linguam. Paulus Orbis Ecclesiastes cum post periculosissimam nauigationem, cælo frigido ac pluuio in insulâ Mitylene focum strueret, eique sarmenta pabuli vice ingereret, serpens sarmentis immixtus ab igne resiliuit, & Pauli manum inuasit. *Et ille quidem*, inquit sacer historicus, *excutiens bestiam in ignem nil mali passus est.*^a Turpiloquium, reptile viperinum est, quod aures inuadit, & inde per omnem animum virus suum diuidit. Excutiat hanc viperam qui lædi non vult, & illos ignes æternos consideret, in quibus non epulorum duntaxat aut helluonum, sed vitiosorum omnium linguæ ardebunt, guttulam in refrigerium mendicabunt, sed & guttula ijs negabitur.

Ergo quod Chrysostomus hortatur, Christi loquamur linguâ, non diaboli:

Quem-

^a Actor. c. 28. v. 5.

Quemadmodum enim, inquit, si Romanus fortè fuerit iudex, non percipiet rationes tuas, nisi Latinè loquaris: sic etiam Christus non audit, neque attendit, nisi linguâ suâ utaris. Discamus igitur ita loqui ut Rex noster, & ea linguâ proferre, quâ ipse utitur. Imitemur diligenter illam linguam in omnibus. a

Victis Ephratæis, uti Iudicum fasti memorant, Galaaditæ Iordanis transitum occuparunt. Cùm autem è dissipato exercitu palantes milites venirent cuperentque Iordanem transire, interrogabantur, num Ephratæi essent? si negassent, iuebantur vocem scibbolet proferre, hoc est, spicam plenam. quòd si litterulâ vnâ omisâ dixissent sibboleth, iugulabantur miseri, constabat enim vel ex ipsâ pronuntiatione hostes esse. Eodem planè modo Turpiloqua lingua non parò seipsam prodit voce vnicâ sordente & minus castâ. Qui enim sæpius iniquitatè loquitur, velut Ephratæus hostis

v s

sibbo-

a Chryf. to. 2. hom. 80. in c. 25. Matth.

mesi pag. 559. Et tom. 5. hom. 52.

mesi pag. 298.

fibbolet pronuntiat, non scibboleth,
paleas ructat, non spicas plenas, collo-
quia sordida & impura amat, hostis est
verecundiæ.

Has ergo sordes auerfetur plurimum,
qui pudicitia videri vult amicus. Exu-
let Lingua Turpiloqua ab vniuersis
Christiani Orbis finibus. Satius est
mutum videri quàm Turpi-
loquum.

**LIBRARY
OF THE
UNIVERSITY OF ILLINOIS**

V

A. Linguam VINDICANTEM in oculis constituit Martius hic homo ex eorum numero qui è draconis dentibus in terram satis emerferunt. Neque hic aliud quàm Vindictam spirat, Vindictam clamat. Vide C. 24. initio, ante §. 1.

B. Sutor cùm in Apelleâ picturâ crepidam malè pictam carperet, toleratus est; cùm eadem censurâ crus etiam perstringeret, meritò ad sutrinam, & ad calceos remissus est, ne vituperare pergeret, quod ignoraret. Vide C. 25. §. 1.

CAPVT XXIV.

Linguam VINDICANTEM

gladium esse Deo præreptum; omnibus damnosissimum, qui eo fuerint. &c.

Genoris in Phœniciâ regis filius Cadmus, vbi raptam sororem diu quæsiisset, nec inuenisset vîpiam, redire ad patrem non ausus, noua sibi domicilia condidit. Cùm verò suorum comitum aliquot à dracone interfectos amisisset, vt poëtæ memorant, draconis dentibus terram obseuit. Ex horribili hac semente viri profilierunt armati, qui armis in seipfos illico versis, mutuâ cæde corruerunt.

Manfuetissimus Moses & vatum ante signanus irâ feruens alienâ : Dentes bestiarum, inquit, immittam in eos, cum furore trahentium super terram atque serpentium. ^a Sunt qui hos dentes interpretentur, dicântque ijs indomitos linguæ

linguæ furores designari, qualis certè
Lingua est, quæ *Vindicans* appellatur,
Lingua ferox, furibunda, indomabilis.
Huius sementis educator & altor, semi-
nator & fator diabolus est, qui saccos
frumentarios habet plurimos draconum
dentibus plenos. His agrum ille suum
conferit, vnde innumera Linguæ vitia
succrescunt, præsertim atrocissimæ illius
Linguæ, quæ à suis clamoribus rectè
Vindicans vocatur. De hac linguâ inter
malas pessimâ nunc differendum.

§. I.

Lingua *Vindicans*, eos præ se fert mo-
res, vt, cùm herum suum esse læsum in-
telligit, mox succlamet, *Vindica, Domi-
ne, Vindica.* Aut seipsam hortatur &
extimulat: *Vindica, vindica.* Aut minas
spargit, & ore tragico vociferatur, *Vin-
dicabo, Vlciscar hoc probè. Pœnas mihi da-
bit ille mastigia.* Minitabundas eiusce-
modi voces nunquam spargebat Chri-
stus: Qui cùm pateretur, non commi-
nabatur. ^a Qui comminari consuevit,
stultiorem se ostendit quàm sit. nam
plurima minatur, quæ facturus est nun-
quam. Noster hic loquendi stylus est.

Aut minamur, aut quod minari poteramus, manu & gladio exequimur.

Ad colles Oliuarios olim partes nimirum quantum dispares consistebant, vt beatus Lucas commemorat, & res in conflictum spectabat. Videntes autem hi qui circa ipsum erant, quod futurum erat, dixerunt ei, Domine, si percutimus in gladio? Et percussit vnus ex illis seruum Principis Sacerdotum. *a* At mansuetissimus Iesus pugnam hanc mox dirimens: Conuerte, inquit, gladium tuum in locum suum, omnes enim qui acceperint gladium, gladio peribunt. *b* Notandæ religiosissimè sunt hæ voces: Qui acceperint ipsi gladium, gladio perituri sunt, non ij quibus datus fuerit gladius: ita prorsus lingua, si vindictam quæ Deo debetur, sibi arrogarit, graui supplicio vindicabitur.

Iter fecerat Christus Hierosolyma, præmisitq; in urbem Samaritanam duos discipulorum velut diuersorij designatores. his autem ciuium inhumanitas negauit hospitium. Itaque ad Dominum reuersi: Domine, aiunt, vis dicimus vt
ignis

ignis descendat de cælo, & consumat illos? Quibus mitissimus magister non sine reprehensione respondit: Nescitis, cuius spiritûs estis. Filius hominis non venit animas perdere, sed saluare. Et abierunt in aliud castellum. *a* Nescit profectò Lingua Vindicans, quàm maligno feratur spiritu.

In lege priscâ spiritus Eliæ concitator in quinquaginta milites bis ignem cælo euocauit. Vehementioribus his remedijs tunc opus erat. At nunc aliam viuimus ætatem, mansuetiora nunc sunt tempora, illa Iustitiæ fuerant atque vindictæ, hæc nostra sunt misericordiæ. Nescitis cuius spiritûs estis, ô mei discipuli, ego vos longè alia docui, alterius spiritûs specimen vobis ego præbui; meus spiritus est spiritus mansuetudinis. Spiritus Domini super me, eò quòd vnixerit Dominus me; ad annuntiandum mansuetis misit me. *b*

Aliter olim Dauid canebat, aliter nunc canit Zacharias. Ille: Ad faciendam vindictam in nationibus. *c* Iste; Ad

a Luc. 9. 52. & seqq. *b* Isa. c. 61. 1. & 2.

c Psal. 149. 1. & 2.

Ad faciendam misericordiam cum Patri-
nostris. *a* Vos quidem hoc esse putatis
zelum rectitudinis; est zelus, sed amari-
tudinis. Quòd si zelum amarum habe-
tis, nolite gloriari, & mendaces esse ad-
uersus veritatem. *b* Non continuò cum
læsi sumus, paranda est ultio; nolite
damnare, & non damnabimini; vindi-
ctæ cupidus sentiet vindictam: neque
verò de homine vllò quantumuis impro-
bo, dum spirat, desperandum est.

Considerate statuarium, is trabem an-
te se habet informem, impolitam, sta-
tuæ dissimillimam: quis verò tam præ-
ceps aut fatuus, qui protinus clamet:
*Adignem, adignem hoc rude & informe li-
guin.* Parcius ista: hoc lignum artifex
dolabit, poliet, formabit in pulchram &
artificiosam statuam. Exemplo sint illi
ipsi Samaritani, quos Apostoli mox igne
cælitus misso consumendos putabant.
Nam vbi res Christiana propagari cœpisset,
Samaritani primi fuerunt, qui Chri-
sto auctorabantur. *c*

Si Deus latronem Dismam post vnum
alte-

a Luc. c. 1. §. 52. *b* Iacobi c. 3. §. 14.

c Act. c. 8. §. 12.

alterumque latrocinium protinus neci dedisset, quomodo in Cruce patronum Christi egisset? Si Deus Saulum Ecclesiæ vastatorem præferuidum mox tolli voluisset, quæ Paulum Orbis concionatorem habuisset? Possit artifex è rudi ligno æmulam vitæ imaginem formare, non possit Deus è flagitioso homine pium ac sanctum efficere? Procul igitur ab ore Christiano sit Lingua Vindicans, quæ more suo cum florent impij & multis nocent, mox altum vociferatur, *Impios ad leonem, ad bestias; Noxios ad furcam, ad rotam, ad rogam; sceleratos ad Orcum, ad Inferos.* Ah, ista parcius, ô linguæ vindicantes.

Si Deus, quoties peccant homines, mox ignem suæque mittat fulmina, Orbis terrarum breui vna rogam, vnusq; fiat bustum. Nos nobis misericordiam flagitamus, in alios iustitiam poscimus. Iniquæ sunt hæ preces, clamores pessimi. Hoc non est eadem metiri mensurâ: Quod si omnia metiamur vindicatione, erit qui ad hanc ipsam mensuram reme- tiatur nobis. Qui à Christo stant, ab amoris & mansuetudinis spiritu non dis- sentiunt.

¶ Olim

Olim aliquo in numero fuit lex ista: Oculum pro oculo, dentem pro dente, manum pro manu; nunc alijs viuimus legibus. Vulgus quidem animosa miratur, & audaces apud eum in honore sunt, placidi pro inertibus habentur. Sed longè aliter iudicat virtus. Illi duo Apostoli robur ostendere conabantur vlciscendo, at verò Deus ostendit parcendo. Nos Apostolos hoc vno perperam æmulamur: vix læsi mox omnia æra Martia pulsamus, ^a etiam ignem è cælo, si liceret, deuocaturi.

Longè aliter Deus, qui potentiam suam miserescendo potissimum, non vltionem petendo patefacit. Ecclesia sic precari solet: Deus qui omnipotentiam tuam parcendo maximè & miserando manifestas. *b* Diuinum hoc ingenium æmulatus Dauid: Fortitudinem meam, inquit, ad te custodiam. *c* Vtar fortitudine meâ non ad hostes meos deijciendos, sed ad te placandum. Vera virtus vltionis studium non habet.

a Nur gleich Sturm geschlagen.

b Dom, 10. post Pentecost. preces Ecclesia.

c Psal. 58. v. 10.

§. II.

Sanctus Anselmus triplicem ait esse facultatem animi, Rationem, Voluntatem, Appetitum : Ratione assimilamur Angelis, Appetitu brutis, Voluntate vtrique, nam inter duas illas facultates velut media est Voluntas, quæ modò Appetitui, modò Rationi suffragatur. Rationem & rationabilia sapere dicitur, cùm rationi subscribit; cùm verò Appetitui assentitur, carnalis appellatur: nimirum animalis homo non percipit ea quæ sunt Spiritûs Dei. ^a

Ergo ex affectu dignoscendum quo quis feratur spiritu, cælesti an terreno. Apostoli quia vindicantem linguam plus æquo exeruerunt, obiurgationem audierunt: Nescitis cuius spiritûs estis: non vos è cælo spiritus affluit, sed è terrâ vindictam spirans. Ignorabant viri simplices quo spiritu agerentur, hinc quod ipsis videbatur zelus Iustitiæ, erat spiritus vindictæ. Hic linguam concitat, vt quemadmodum Hebræa plebs succlamabat *Tolle, Tolle, crucifige, crucifige*; ita hæc vociferatur, *vindicta, vindicta*. Imò plus audet,

^a 1. Cor. c. 2, v. 14.

audet, & velut ius gladij Deo præripiens: Domine, inquit, gladium mihi cede, tu nimis bonus, aut tardus nimis es puniendo, ego istum & istum sic feriam vt feriri se sentiat. Hoc prorsus est destinatum vindicandi potestatem Deo præripere.

Deus quidem, veluti magistratus summus inferiores nobis decimas omnes permittit, vnigenam filiam dat obsidem: ecquid bonorum subditis negat? vindictæ tamen exceptione vsus: Mea, inquit, est ultio, & ego retribuam. *a* Et ne quis ignorantiam culpæ prætexeret, illud ipsum Paulus per omnem Orbem promulgauit his verbis: Mihi vindictam, & ego retribuam, dicit Dominus: *b* Non patitur Deus ab vlllo mortalium vindictæ gladium sibi præripi. Sed in eam subinde iram accendimur, eò prolabimur furoris, vt lingua Vindicans clamare audeat: Mea, Domine, est ultio, mea est, & ego retribuam: tu facile nimis exorari te finis; fera nimis est vindicta tua. Quæ quidem ratione, tametsi pars læsa simus, auctoritate tamen propria iudices simus,

senten-

a Deut. c. 32. v. 35. *b* Rom. c. 12. v. 19.

☞ Hebr. c. 10. v. 30.

sententiam dicimus, vindictam imperamus. O improbè furiosi, & in vestrummet caput crudeles! Contra vos & Christus clamat: Sic & Pater meus cælestis faciet vobis, si non remiseritis vnusquisque fratri suo de cordibus vestris. *a*

Vix quidquam est, puto, quod dùm viuimus, scire malimus, quàm istud: An Deus delictis nostris veniam dederit, & an deinceps quoque daturus sit. At verò id signum est euidens, nec dedisse, nec daturum esse quamdiu clamamus, *vindica*, aut, *vindicabo*. Illud Augustini hîc certissimum: Talem vnusquisque indulgentiam accipiet à Deo, qualem fecerit proximo. *b* Vindictam sentiet quisquis expetit vindictam. Iam olim hoc Siracides prædicens: Qui vindicari vult, inquit, à Domino inueniet vindictam, & peccata illius seruans seruabit. Relinque proximo tuo nocenti te, & tunc deprecanti tibi peccata soluentur. Homo homini reseruat iram, & à Deo quærit mellem? In hominem similem sibi non habet misericordiam; & de peccatis suis lepreatur? Ipse dum caro sit reseruat iram,

a Matth. c. 18. v. 35, *b* Aug. tract. 5. in Iam.

iram, & propitiationem petit à Deo? quis exorabit pro delictis illius? a

Hic mihi obsecro & numerosas & numerosas Siracidæ rationes perpendite.

I. Qui vindictæ cupidus est, vindictam incurret. Archigrammatæus fidelissimus omnia ipsius peccata minutatim per-scripta *seruans seruabit.*

II. *Relinque proximo tuo nocenti te.* Qui te læsit, amicus, socius, tibi proximus, coniunctissimus tibi est naturæ lege. Vide iam, ne dum ignem iræ in eum euomis, eodem & tu exuraris.

III. *Homo homini reseruat iram & à Deo quarit medelam?* qui te offendit, qui damno affecit, non Angelus, non Deus, sed homo est, qualis & tu es, mille erroribus obnoxius.

IV. *In hominem similem sibi non habet misericordiam, & de peccatis suis deprecatur?* Cogita quæso quid hoc noui sit aut miri te offensum esse: tu alios nunquam offendisti? en nunc similem monetam tuæ. Sed & hoc tibi perpendendum: si veniam neges alteri, veniam & tibi à Deo negandam, nec eam vllis vnquam precibus exorabis.

V. *Ipsè dum caro sit reservat iram.* Qui noxam intulit, carne constat fragili, quæ ad noxas semper pronissima. quid igitur pro in carnem sævit? Et nunquid bellissima est hæc precatio? Domine non secundùm peccata mea facias mihi, neque secundùm iniquitates meas retribuas mihi: sed ego, Domine, huic nebuloni secundùm merita illius faciam illi, & secundùm offensas illius retribuam ipsi: vindicta dignus est. Nimirum hæc preces nostræ sunt, hæc nostra est mansuetudo.

VI. *Quis exorabit pro peccatis illius?* Si ælites omnes huic homini vindictæ tam impido veniam rogent, nunquam impecauerint. Deus enim vindicans vindicabit. *a* Sed audiamus quàm præclara dictis obijciantur.

a Esch. c. 5. v. 3.

§. I.

I. Est qui dicat: Vindictam non morar, & linguam obmutescere iubebo, sed vt has ego iniurias obliuione sepe-

x

liam,

liam, id verò mihi nemo persuaserit: seruabo istud in animo meo.

Hoc quidem stultissima fraus est, & merissimus fucus clementiæ, nolle quid vlcisci, & tamen obliuisci non velle. Hoc est dicere; os amicum geram, non pectus. Tu si quid donas, dona integrè. Illud Christi seuerum rosti: Sic & Pater meus cælestis faciet vobis, si non remiseritis vnusquisque fratri suo DE COR- DIBVS VESTRIS. Iniurias obliuisci nolle, non est eas DE CORDE remittere.

II. Improbiùs me atque indigniùs tractauit, quàm vt veniam tam facilem impertiar. *a*

Et nos homunculi quàm indignè ac improbè tractamus Deum? quantis verborum ac rerum acerbitatibus nullo adhibito modo eum afficimus, & subinde vel vno die quoties has noxias repetimus?

III. Honor, inquis, defendendus est; munere publico fungor.

Obsecro, Christiani, non simus plus æquo subtiles. & Stephanus, & Aposto-
li, &

a Hat mirs zu grob gemacht.

II, & Christus publico fugebantur cau-
nere, & tamen veniam capitalissimis ho-
stibus condonarunt. Non neseimus, offi-
cij, & statûs gratia subinde tuitione ac
vindicijis opus esse, sed innoxijis, & quæ
certâ lege stringantur. In ceteris omni-
bus venia semper in promptu sit.

IV. Nullam, ais, illi nebuloni caus-
sam dedi, vt me tam hostiliter lace-
ret.

Si causam dedisses, iniuriam illè non
tulisset, calculus par positus esset, æ-
quales forent vtrinq; rationes. Quid
Ioseph fratribus causæ dedit, cum inno-
cium somnium percensuit? & tamen tan-
tum odium omnesque iniurias generoso
sencio concoxit.

V. Non leuiculum est, quod ille tri-
reifer in me molitus est.

Quid exaggeramus iniurias, & velut
umum in latissimas bracteas deduci-
mus? Si leuis sit iniuria, leuius erit præ-
mium condonata; grandissimum, si
grandis fuerit offensa.

x 2

Sed.

Sed iniuriam tibi factam inspiciamus; quanta demum ea est? Nunquid ferrâ medius cum Simone vel Isaiâ sectus es? nunquid eum Stephano vel Paulo lapidatus es? nunquid cum Apostolis flagellatus es? nunquid cum Christo crucifixus es? Ad rem dixit Hieronymus, Deus faber est, hostes tui limæ sunt & mallei, quibus te velut rubiginosum ferrum hic faber expolit.

VI. Sed sum nobilis & tantæ auctoritatis.

Sint hæc omnia: non nego, *cui honorem, honorem*^a sed scias velim, hostium tuorum animas tuâ non esse deteriores: corpus spectemus, lutum estis; tu forsâ paullo melius: Quòd si te, inquit Tertullianus, libido vindictæ vincat; non generosus, non nobilis, sed peccati feruus es.

VII. Et licet, inquis, me non vlciscar tamen vt me vlcisci nolim, non possum. Possumus omnino, possumus, modò adnitamur, sed hic ignis non novis quotidie schidijs nutriendus est. At ego, inquis,

^a Rom. 6. 13. 9. 7.

quis ardeo vindictâ. Nisi maturè hunc ignem extinxeris, accedet stygius, nunquam extinguendus. Tolle igitur minitabundos vindictæ clamores, & ad exempla mansuetiora te compone. Non ego tibi sanctissimos aut mitissimos hominum propono. Saltem idololatriis non esse velis deterior, quibus sæpe nec ad irascendum caussa defuit, nec ad ulciscendum potestas.

§. IV.

Quid enim facilius fuit regi Antigono quàm duos manipulares milites duci iubere, qui regio tabernaculo proximi faciebant, quod homines & periculosissimè & libentissimè faciunt, de rege suo pessimè locuti. Audierat omnia Antigonus, utpote cùm inter dicentes & audientem solum aulæum interesset, quod ille leuiter commouit, & Longiùs, inquit, discedite, ne vos Rex audiat. En Christiane, quàm nullus hic clamor mortem imperans.

Idem rex quadam nocte, cùm quosdam

dam, è suis militibus exaudisset, omnia mala imprecantes regi, qui ipsos in illud iter & inextricabile lutum deduxisset, accessit ad eos qui maximè laborabant: & cum ignorantes, à quo adiuuarentur, è luto explicuisset: Nunc, inquit, maledicite Antigono, cuius vitio in has misérias incidistis: ei autem bene optate, qui vos ex hac voragine eduxit. Nec dum nos linguam omnia vindicantem corrigimus? Neque solùm ciuium suorum, sed & hostium maledicta, mitissimo animo Antigonus rex tulit. Itaque cum in paruulo quodam castello Græci obsiderentur, & fiducia loci contemnentes hostem, multa in deformitatem Antigonæ iocarentur, & nunc staturam humilem, nunc collisum nasum deriderent; Gaudio, inquit Rex, si in castris meis Silenum^a habeam. Cum autem dicaces hos Græculos fame domuisset, adeò non vltus est tam grauem iniuriam, tam nihil supplicij de illis sumpset, vt eos qui militia vtilis erant, in suas cohortes describeret, ceteros præconi subijceret.

id quo-

^a Deformem Satyrum.

id quoque se negavit facturum fuisse, nisi expediret his dominum habere, qui tam malam haberent linguam. *a*

Regiè prorsus, imò & Christianè, nam proprium est veræ magnitudinis non sentire se percussum. Sic immanis fera minorum canum latratus obaudit: sic irritus ingenti scopulo fluctus assultat: sic sæpe nobilissima est vltio, ad probra nil respondisse, aut certè pauca, nec sine miti ioco. Diogenes philosophus Stoicus reipsâ id docuit. Nam cum illi de irâ differenti adolescens proteruus inspueret, tulit hoc ille leniter ac sapienter, &: Non quidem irascor, inquit, sed dubito tamen an irasci oporteat. Diogene melius Marcus Cato Romanus. Cui cum causam agenti, in frontem mediam, quantum poterat attractâ pingui saliuâ, inspuisset Lentulus, homo factiosus & impotens, absterxit faciem Cato, &: Affirmabo, inquit, omnibus ô Lentule, falli eos qui te negant os habere. Iocosè. Vulgò aiebant Lentulum sine fronte & ore esse, ob insignem impudentiam.

X 4

tiam.

a Seneca l. 3. de Irâ c. 22.

tiam. Cato patronum se offert in hac parte, paratus ab experienciâ testari, Lentulum os habere, & amplum quidem ac grande, è quo tam liberaliter expuisset. Sanctius Catone Constantinus Imperator, cùm enim susurriones de violatâ statnâ garrientes vultum eius fœdè vulnèratum saxi dicerent, ille faciem manu oberrans : Ego verò, aiebat, nihil sentio.

§. V.

Ex his vtilissima hæc præceptio sumitur : *Cùm verbis vreris, aut tace, aut iocare.* Cùm te sermo à quocunque profectus, mordet, aut file, quod sæpe tutissimum, aut certè ioco dilue quamcunque dicti amaritudinem.

Etenim si vis vt alterius verba, quæ ille velut faces in te iecit, non ardeant, tu illa iocando refrigera, & sic ea omni igni exarmabis : Scitè Romanus sapiens : Circumscribenda, inquit, multis modis ira est. pleraque in lusum iocùmque vertantur. Socratem aiunt colapho percussum
nihil

nihil ampliùs dixisse, quàm, *Molestum esse quòd nescirent homines, quando cum gatea prodire deberent.* Non quemadmodum facta sit iniuria refert, sed quemadmodum lata. Ioco bellissimè refutantur plurima.

Tu, si moneri te, si argui, si reprehendi, si vituperari, si conuicium in te dici audias, & tacendum non putes (quod tamen plerunque optimum) ioco sic responde: *Quæso te ne me ita in faciem laudes.* Aut dic: *Nondum omnes virtutes meas enumerasti; quid iam ampliùs? Ita ioco aduersarium magis feries, quàm si grandem in illum falaricam intorsisses; putabit enim telum suum tam fuisse hebes, ut à te nec sentiatur quidem.*

De Lyfandro memorat Plutarchus, eum tam continentis linguæ, tamque hilaris patientiæ fuisse, ut, cum plurimis contumelijs à quodam afficeretur, hoc vnum sereno vultu responderit: *Dic, ô amicule, dic, dic; & nihil omittas, si quæ forte tuum animum malis, quibus videtur plenus, exonerare possis.* *Ingentis animi argumentum, nec irâ quidem*
libro x 5 dignum

dignum arbitrari maledicum, licet in promptu sit vltio.

Timotheus dux belli fortunatissimus fuit. At viri fortuna, vt solet, non caruit inuidiâ. Æmuli eius pinxerunt ciuitates, quæ sese vltro in dormientis rete implicarent. Cauillatio erat vtcunque acerba. At Timotheus vt contumeliam ioco dilueret, vrbane ac facetè: Si tantas vrbes, inquit, vel dormiens capio, quid facturus sum vigilans? ^a

Ita Sisinnius episcopus, Suidâ teste, vir eloquens, & philosophiæ peritissimus, qui moribus tam festiuis fuit, vt eruditè iocari, & dicteria sine offensâ ferre, & eleganter atque ex tempore questionibus respondere potuerit. ^b Silentium, aut iocus, omnem verborum amarulentiam diluere nouit.

Dicat etiam quisque sibi, quoties lacescitur: Nunquid potentior sum rege Philippo, aut Cæsare Augusto, quibus impunè maledictum est. O quantò fatius est sanare iniuriam, quàm vlcisci? Itaque
pruden-

^a Plutarch. in apophlegm.

^b Suidæ, V. Sisinn.

prudenciori cedamus, stultiori remittamus, pro quocunque illud respondeamus nobis, sapientissimos quoque viros multa delinquere. ^a Hic te rogo, mi Lector, non pigeat relegere hac de re, quæ in Zodiaco Christiano, symbolo nono vberius disseruimus.

Verum enimvero, quantumuis clament omnes Sapientes, minentur Prophetæ, dehortentur Cælites, vociferentur Angeli, Apostoli rogent, quantumuis ipse Angelorum Rex, Apostolorum Præceptor Christus, potestate maximâ non suadeat sed præcipiat, vindictam esse remittendam, nihilominus vindictam etiamnum contumaciter clamamus, tam robusta est lingua Vindicans, tam cæca est vlciscendi libido. Sic omnes Sapientes, Prophetas, Cælites, Apostolos, Angelos clamore superamus. Justinianus Imperator natu minor, ^b cui prius præfectæ nares, imperio deinde pulsus est.

x 6 Hic

^a Phœbaa Veritas, Erratque sapientissimus sapientium.

^b Justinian. Rhinotritus, de quo Baron.
tom. 8. anno 702.

Hic anno à Virginis partu septingentesimo secundo, è Cherfonâ insulâ soluens, maritimum iter ingressus est; imperium denuo recuperaturus. Ortâ in mari tempestate & periculo vitæ iam proximo, vnus fidissimorum è familiaribus: Ecce, inquit, morimur domine; Quin Deo voues, imperio reddito iniurias illatas non vlcisci? Cui Iustinianus: Quid tu, ait, puerilium votorû hîc ingeris? Istud ego voueo, si pepercero vel vnico illorum, qui fuerunt in me iniurij, hoc loci submergar. Et tamen periculum incolumis euasit; anno sequente imperium recuperauit. Quàm admiranda sunt tua, ô Deus, iudicia? Hoc nescire non possumus, vltionem & vindictam à te seuerissimè prohibitam. Lex prisca clamat: Non quæras vltionem, nec memoreris iniuriæ ciuium tuorum. *a* Clamat Salomon: Ne dicas, Reddam malum pro malo. *b* Ne dicas, quomodo fecit mihi, sic faciam ei. *c* Clamat Paulus: Videte ne quis

a *Leuit. c. 19. v. 18.*

b *Prou. c. 20. v. 22.*

c *1. Cor. c. 24. v. 29.*

quis malum pro malo alicui reddat: sed
 semper quod bonum est sectamini inui-
 cem, & in omnes. *a* Et rationem red-
 dit: Qui enim iniuriam facit, recipiet
 id quod iniquè gessit. *b* Ergo, Nulli ma-
 lum pro malo reddentes, *c* omnem vin-
 dictam Deo transcribamus. Tu verò,
 quisquis ultioni tam promptus es, nemi-
 ni magis quàm ipse tibi officis. Perinde
 si cum altero rixeris; & ille quidem ve-
 stem tuam laceret, tu verò brachium
 tuum præ irâ ipse faucies: quis grandius
 tibi damnum intulit? ita profus, hic
 quidem fortunas tuas aut corpus tuum
 lædit; animum, si nolis, lædere non po-
 test: tu verò cum vindictam expetis, ani-
 mum non solum lædis, sed & occidis.
 Apiculæ cum adeò excandescunt, vt acu-
 deum non tantum infigant, sed etiam in
 vulnere relinquunt, seipsas vitâ priuant,
 sic qui iniuriam novâ vlciscitur iniuriâ
 velut aculeum perdens in vulnere, seip-
 sum necat.

x 7

Recitat

a 1. *Thess.* c. 5. v. 15.*b* *Coloss.* c. 3. v. 25.*c* *Rom.* c. 12. v. 17.

Recitat Pausanias, a Theagini Thasio pugilum laudatissimo statuam æream esse positam. Hanc obtrektor Theaginis & æmulus non vnâ nocte cecidit flagris. nec ei hoc satis. Nam vt plagas in arenâ acceptas vlcisceretur, statuam mouere loco, & deijcere conatus est. Loco mouit; sed dum ea ruit, vltorem oppressit: ita quicumque vindictam ardet deiecturus alterum, subiude quem sibi destinauit, deijcit, sed vltor hoc casu primus obteritur: sibi nocet plurimum dum sæpe prodest alteri.

a Pausan. in Eliacis.

§. VI.

Interrogatus Abbas Pastor super ijs verbis, *Non reddas malum pro malo*: hæc respondit: Vindicta geminis incedit vijs: Prima à corde ad oculos; altera à linguâ ad manus ducit. Vlturus se, primò cogitat ac circumspicit, quâ parte hostem feriat: deinde hoc ipsum ore agit, & manus euocat ad audendum, dicitque, cum potuero, reddam. Verba impiorum
 insi-

insidiantur sanguini. *a* Tu igitur primam cordis viam include. patet ista? iter impedi per alteram. Sic alter alteri cor, oculos, Linguam, manus à sanguine pura conseruet. Lingua Vindicans semper cruenta est, quemadmodum os canis, qui totos dies macello inerrat, & fauces semper cruentas gerit. Hanc cruentam & Vindicantem Linguam ad Christi crucem figamus, & eam Linguam Christianam commutemus, quæ clamare norit: *Pater dimitte illis: Non mea, Domine, sed tua est ultio.* Opportunissimè hinc Augustinus interrogans: Vindicari vis, inquit, ô Christiane? Nondum vindicatus est Christus. An tu passus es improbum, & ille non passus est? Nonne prior pro te passus est, qui non habebat quod pateretur? Nam in te tribulatio, fornax aurificis est, si tamen aurum sis, & non palea; vt sordibus careas, non in cinerem conuertaris. *b* Hæc Lingua non sanguinem & vindictam, sed misericordiam & veniam poscit.

Nihil

a Prov. c. 12. v. 6.

b August. in ps. 30. sine explicatōis.

Nihil ergo habet in se vtile teter ille & hostilis vlciscendi affectus; at omnia è contrario mala. Pudore calcato, nihil vacuum relinquit à scelere, non gloriæ memor, non infamiæ metuens, inemendabilis, cùm ex irâ in odium occalluit.

Hannibal Pœnus puluerem pede proiciens : Inter Carthaginem & Romam, inquit, bellandi finis tunc erit, cùm harum vrbium alterutra in puluerem subsederit. Sic inter Christianos nonnunquam nullus vindicandi finis est, dum alter è duobus in sepulchrales cineres fatiscat. Adeò contumax vindictæ spiritus est. Maturè hîc igitur resistendum. sibi quisque vt alteri dicat : Quid iuuat tanquam in æternum genitas iras indicere, & breuissimam ætatem dissipare? Quid iuuat dies quos honestissimis studijs impendere licet, in dolorem alicuius tormentumque transferre? Quid ruimus in pugnam? quid certamina nobis accersimus? quid imbecillitatis oblitî, in gentia odia suscipimus, & ad frangendum fragiles confurgimus? Quid tumultuamur, & vitam seditiosi conturbamus? Dies

quos labi aut excidere, tristibus & prauis curis patimur, eos fatum colligit tamen & in Expensi tabulis ponit: Mors propius ac propius accedit. Istud tempus quod alienæ destinās morti, fortasse circa tuam est. Quin potiùs vitam breuem colligis, placidamque & tibi & ceteris præstas? quin potiùs amabilem te, dum viuis, omnibus exhibes: desiderabilem, cum excesseris, reddis? Quid nobis cum vindicatione & insidijs? Quietì potiùs pacatìque, quantulumcunque superest, exigamus. Et quantulum est temporis, quo aut hostis tuus pœnâ suâ torqueatur, aut tu malum gaudium ex alienâ percipias? Dum inter homines sumus, colamus humanitatē: non timori cuiquam, non periculo simus: detrimenta, iniurias, vellicationes, conuicia, vindicationes, omittamus aut contemnamus, & magno animo breuia feramus incommoda. Dum respicimus, quod aiunt, verisimilisque nos, iam mortalitas aderit ductura nos ad immortalitatem.

a Seneca l. 3. de Irâ c. 6lt.

CAPVT

CAPVT XXV.

*Linguam VITUPERANTEM
 seu Censoriam nemini non exo-
 sam esse.*

SOcrates cùm decorum adolescentem
 & diutulè tacentem conspicatus foret:
 Ut te videam, inquit, aliquid loquere.
 Scilicet Socrates tacentem hominem
 non videbat. *a* Hæc eadem Philosophia
 etiam in sacris paginis locum habet.
 Nam & Siracides non ab simili modo
 Philosophatus: Ante sermonem, inquit,
 non laudes virum. Sicut rusticatio de
 ligno ostendit fructum illius: sic verbum
 ex cogitatu cordis hominis. *b* Qualis
 arbor, tales & frondes & fructus: quales
 hominis cogitationes, tales plerunque
 & voces, & actiones:

*Nauta de ventis, de tauro narrat arator,
 Enumerat miles vulnera, pastor oves.*

Eum

*a Philosophus à Madaurâ l. 1.
 Florid. initio.*

b Eccl. c. 27. v. 7. & 8.

Eum qui epulas & generosum vinum ad-
eò commendat, an non gulonem & ca-
tillonem dixeris? qui adeò disertus est in
alienâ formâ prædicandâ, indicium facit
amoris non adeò casti. Qui se suâque
crebrius ac liberalius laudat, à nemine
non superbus iudicatur. Qui omnium
dicta carpere, mores omnium censere,
nemini non notam inurere, rebus omni-
bus ceram miniatulam apprimere per-
quam dextrè nouit, an non is omnium
voce Criticus & vituperator dicitur?
Atqui *Vituperans* hæc lingua hoc æuo v-
sitatissima est.

*Quisque calculum de aliorum moribus
fert e suis;*

*Quisque censor est alieni, nemo sed cen-
sor sui est.*

Tantò grauiores rerum alienarum vi-
tuperatores, quantò nostrarum facun-
diores laudatores sumus, nemo suæ
manticæ quod in tergo est, videt. Hinc
lingua *Vituperans*, quæ honestiore no-
mine *Censoria* solet appellari, de quâ bre-
uiter differemus.

§. I.

Solet in vrbibus quorundam supellex auctione vendi. Is qui præest auctioni, *a* in assignando cuiusvis rei pretio peritissimus sit necesse est, id enim muneris habet, pronuntiare, tanti hæc tabula, tanti hoc poculum, tanti vestis hæc, tanti hæc cista veneat. Lingua de qua loquimur, hoc officium sedulo exercet, suum rebus omnibus ponit pretium, hoc centum valet assibus, hoc tribus, hoc nullo, istud vix triobolare, illud mille sestertiorum est. Hæc lingua omnia censere, carpere, vituperare; rebus omnibus auctoritatem addere, demerere, rerum omnium defectus & vitia explicare scit. Romani censores olim Magistri morum erant, Magistratu amplissimo eoque quinquennali fungebantur. Plurimum illis imperij & iuris in Senatores, Equites, plebem. illos Senatu mouere, istis equum adimere, hos capite censere poterant. ijdem vrbis templa,

pla, vias, aquas, æratium tuebantur. Censura olim potestatis erat plurimæ. Hanc sibi potestatem vindicat Lingua *Vituperans* seu Censoria, non in senatores solùm & equites ac plebem, sed in ipsa fastigia, in Principes, Reges, Cæsares, in ipsos pænè Cælites, quibus non semper extoto parcit. Apud eos potissimum hæc lingua officiosissima est, qui sibi videntur pleno pectore sapere, qui etiam dinumerare se stellas & metiri magnitudinem posse arbitrantur. *a* Quamuis etiam apud indoctissimum quemque hæc lingua in promptu sit. Imò, Et pueri nasum Rhinocerotis habent. *b* Etiam pueri adhuc balbutientes sibi ius censendi, damnandi, irridendi sumunt. Nec mirum

Nam facilis cuius rigidi censura cachinni. c
 Maxima ubique ridendi carpendique libido ac licentia est. Ubique tribunalia, ubique iudices & iudicia, sed quales sunt iudices, talia & iudicia, hoc est praua

a Ote das Graf hören wachsen.

b Marttal. l. 1. epigr. 3. supra facta mentio.

c Innental. Sat. 10. v. 35.

praua & temeraria. Quamuis hoc loco de iudicijs temerarijs nos nihil, lingua enim non iudicat, & id alibi fusè profecti sumus. *a* Hic illam Linguae licentiam compressimus, quâ omnia quæ in oculos aurèsque incurrunt, censentur & carpuntur. Hæc lingua, mirum dictu, omnium scientiarum gnarant se fingit, perinde ac si eius dominus & Grammaticus, & Poëta, & Rhetor, & philosophus, & Medicus, & Iuriconsultus, sed & Theologus sit. Hæc lingua non tantum infinitis se miscet quæstionibus, *b* sed earum etiam disceptatrice in se gerit & iudicem: quidquid non placet, audacissimè censet & vituperat.

Lex est à Doctorum moralium senatu fixa: *Si quem laudare non potes, ne vituperas.* Et certè veterum mos fuit, neminem sepelire, nisi prius laudatum. Sepeliendus itaque fuerat homo non magnæ frugis. Vitorum omnium altum vbiq; silentium de illo. Tandem prodijt tonfor, qui de mortuo dixit hoc elogij: Fuisse. 013

a In Amusi, seu Reclâ Intentione l. 2. c. 7.

b Eccles. 6. 7. 9. 30.

Fuisse hominem supra modum forficabilem, & capitis, ad manus tonsoris, aptissimi. Unde intellectum est, vix quemquam esse tam illaudatæ vitæ, qui non à re aliquâ laudari possit.

Ergo, *si laudare non potes, saltem ne vitupera.* Hanc legem exactè seruauit Christus: siquidem interrogatus ab Hebræo Pontifice de discipulis & doctrinâ: Ad hanc quidem interrogationis partem de doctrinâ respondens: Ego, inquit, palam locutus sum Mundo: ego semper docui in synagogâ quò omnes Iudæi conueniunt, & in occulto locutus sum nihil. *a* De discipulis penitus siluit. Quid ita? Ah, ne hoc quæras: laudare illos non potuit, ideò nec vituperare voluit. Et quomodo eos laudasset, qui eâ ipsâ nocte, dum submissionem verbis & exemplis docerentur, de primis ipsi dignitatibus litigabant, qui vigilare toties moniti stertebant, qui carceris & mortis societatem polliciti, fugiebant. Vix poterant hæc laudari, ideò modesto silentio transmittenda erant. Si quem ergo
laudare

laudare non possis, saltem ne velis vituperare. Pari ratione quod artem & scientiam tuam excedit, non facilè vnquam cense, aut carpe.

Apelles, Plinio narrante, perfecta opera picturæ proponebat in pergulâ transeuntibus, atque post ipsam tabulam latens, vitia quæ notarentur, auscultabat, vulgum diligentiorum iudicem, quàm se præferens. Feruntque à sutore reprehensum, quòd in crepidarum vnâ intus pauciores fecisset ansas. Tulit hoc Apelles & tacuit. Cùm verò idem postero die prioris admonitionis emendatione iam superbior, circa crus nescio quid cauillaretur, indignatus Apelles prospexit, denuntians ne supra crepidam sutor iudicaret, quod & in prouerbum venit. *a* Ita pænè legem sanxit nobilissimus hic pictor, ne quis censorem ageret in rebus quæ non sui officij, artis, opificij, facultatis essent. Quid lingua cocis in rebus architectonicis censeat? longè aliud est ædificia struere, aliud pultes ac iuscula parare: de ollis & cacabis cocus,

de

a Plin. l. 35. nat. hist. c. 10. ante med.

le structuris & fabricis architectus sententiam dicat. Quid medicum Iureconsultus docet, aut hunc ille? Quid militiae ducem ignavus sartor reprehendit? Diversa sunt acum filumque, & militum gmina ducere. Quid nauarchum eausidicus vituperat? Dissimilima sunt, in oro verba facere; & in pelago triremem egere. Quid oratorem exagitat bambabo? ipse prius loqui discat, & linguæ suæ lumbum emendet, quàm aliorum eloquentiam corrigat. Quid testudo tartorem anseris volatum ridet? Quid oruus columbæ gemitus carpit? ingrassimæ sunt hæ censuræ. Et quamvis Murarum alumnus in scholis educatus non imperitè censere possit Martis alumnum in castris exercitatum, meliùs tamen cenuram substringet. Censores & vituperatores licet peritos rerum nemo non odit. Quòd si censor sit imperitus, nauëa est, & stomachum nemini non evertit; pro præmio grande in se odium concitat, cum mollissimè punitur, liberaliter irridetur. Salsè poëta vetus censuriam linguam irrisit breui hoc carmine:

Cum tua non edas, carpis mea carmina, Læli.

Carpere vel noli nostra, vel ede tua. a.

Poëta vis videri, Læli, aliosque carpis.

Hoc nemini non promptum. Nam faci-

lis est cuius rigidi censura cachinni.

Multis hic morbus sedet, qui, cum ipsi

nihil possint, censendis alijs hoc moli-

untur, vt aliquid posse videantur. Fru-

stra. Risum ferunt, non plausum.

a Martialis l. 1. Epigram. 74.

§. II.

Rex Ptolemæus de re musicâ copiose
differens, quædam sibi minùs perspecta

carpserat. Hic vnus aliquis aulædorum

imperterritus: aliud est, inquit; o Rex,

ceptum; aliud plectrum. Rex Mæcedo-

Alexander non minus audaci responso

iussus est censuram substringere. Sole-

bat Alexander ad Apellem; quem dixi,

charissimum sibi artificem sæpius reuise-

re, & varia de pingendi arte garrere; quæ-

piam etiam imperitiùs censere. Apelles

silentium ei comiter suadens: Optime

Rex, inquit, si me audias hac de re sua-

uiùs

ius filebis, ne pueri, qui colores reant, te rideant. *a*

Momus, vt Hesiodus canit, somni & noctis pulchellus filius, & à tantis parentibus minimè degener, otium habet pro negotio, nec panè alium laborem subit: quàm nihil laborare, omnium tamen labores inspicere, censere, carpere, quid perperam factum, liberrimè dicere. A quo & nomen duxit *Momus*, seu reprehensor, vituperator.

Terrarum orbis, quod turò affirmem, lenissimus est Momus, censuræ vituperijs mixtæ vbiq̃ue plurimæ, & quidem e eadẽ re sæpe contrariæ. Eandẽ estẽm quam ille nimis longam iudicat, sic ait nimis esse breuem. Eandẽ scripionem aliqui putant excultam nimis, & panè ad vitium elegantem, alij nimis idem & impolitam dicunt. Idem epulum alij vt lautissimum commendant, alij delicatioris gulæ vt tenue ac pauperum vituperant. Beneficium idem ab uno largum æstimatur, ab alio nihili fit. Momorum plena sunt omnia, quemad-

y 2. modum:

modum stultorum: horum & illorum infinitus est numerus. ^a Et quamuis non omnes stulti sint Momi, omnes tamen Momi stulti sunt. Insignissima certe stultitiâ est, alienos næuulos rigidissimâ censurâ perstringere, næuos suos ingentes non videre. Ita cæci & nostri amantes, alienam festucam cernimus, trabem nostram non cernimus: Quæ carpimus in alijs, ea ipsi facimus. Alijs seueri sumus, nobis indulgentissimi. Ridet alter alterius dementiam, nemo suam. Vix vllus est qui non Censorem agat, & tamen vix vllus etiam reperitur, qui Censores non pessimè oderit. Illud virtutis & innocentiaë absolutissimum exemplum Christus Dominus, quàm acerbos & rigidos habuit Censores Pharisæos, qui velut Epidaurij serpentes oculis acutissimis obseruabant, num in conuiujs, in concionibus, in colloquijs cum Christo aliquid deprehenderent quod vituperarent. Cùm autem nequissima hæc solertia in Virtutis magistro nil vitij reperire posset, discipulos obseruare cœpit

Manus

Manus Apostoli non lauabant? mox adfuit censura & vituperans lingua. Ieiunia non tam crebra seruabant? Censura denuo & vituperium secutum.

Idcirco nullus agrè ferat se suáque rigidissimè censori & vituperari: censoribus os obstrui non potest. Nec in Orbe quidquam est tam exasciatum atque perfectum, quod censori aut vituperari nequeat. Nulla virtus tantæ auctoritatis est, quæ omnem censuram subterfugiat. Quem ergo lingua Vituperans & Censoria tam rigidè flagellat, is secum assiduè in animo voluat: Mihi hoc non soli fit; doctissimis, sapientissimis, sanctissimis id æquè perferendum est: velis nolis subeundus est runcinarum raptus. ^a Sed norint illi, qui è stirpe Momi sunt, quorum lingua censere ac vituperare tam expeditè scit, exosissimos se fieri apud omnes: nam ab omnibus Critici, Censores, Aristarchi, Syndici appellantur, vt qui Momum vbiq; agere, omnes dicterijs figere, omnia conuellere norunt & carpere; qui nunquam serenam & matuti-

y 3

nam

^a *Mußt vber den Hobelbanck.*

nam frontem induunt, qui semper secum limam censoriam ferunt, quâ ferrum impositum castigant & poliant. O Momique quorum potissimus labor est, labores aliorum maledico dente rodere. O Momique, publicum estis odium, ad Garamantas & Indos deportandi! Quamuis non nesciam olim genus hominum huic simile Romæ apud quosdam in delitijs fuisse. Affirmat Seneca, & : Eadem causa est cur nos mancipiorum nostrorum urbanitas, in dominos contumeliosa, delectet: quorum audacia ita demum sibi in conuiuas ius facit, si cœpit à domino. Ut quisque contemptissimus, & ut maximè ludibrio est, ita solutissimæ lingue est. Pueros quidam in hoc mercantur procaces, & eorum impudentiam acunt, & sub magistro habent, qui probra meditatè effundant: nec has contumelias vocamus, sed argutias. An capitis istud ô Critici? ad Censoriam hanc dicacitatem non conducuntur nisi mancipia; pueri, contemptissimi hominum & impudentissimi, qui ut conuiuas

eò

èò liberius dictis vellicent, à domino permittuntur initium facere. Hunc vbi censurâ parcente ac innoxia libauerint, ceteros deinde audacissimè carpunt. Istius moris vestigium hodiè que illic permanet, vbi sanniones, scurræ, moriones mensis inerrant, & liberrimè dente ioculari, sæpe non innoxio, quicquid lubet, arrodunt.

§. III.

Cum his iure comparem importunissimos seu Censores seu vituperatores illos, qui velut in conuiuio spargunt dicteria, & modò illud, modò istud vellicant. Huic tali homini nemo satis bonus videtur, nemo satis doctus, nemo nobilis, nemo diues satis; nemo satis liberalis aut pius: vt bene de te loquatur, sentiâtque, nullâ morum probitate impe- trabis.

Rubiginosis cuncta dentibus rodit.

*Hominem malignum forsân esse tu credas:
Ego esse miserum creda, cui placet nemo.*

Imò

2 Martial. l. 5. epigr. 29:

Imò miserrimus est cui nihil placet, cruciatur enim semper, & semper irascitur, amat nullum, odit omnes; & plerunque cui nemo placet, is ipse placet nemini. Eò carpendi & vituperandi libido perducit, vt tandem pudori non sit omnes allatrare, aspernari omnia. Verùm, vti iam sæpe monuimus, primum improbæ linguæ supplicium est, vt incassès quos alijs tetendit & ipsa incidat, suisque pereat inuentis. Itaque tu qui alios censés, nõne censeberis & ipse? qui alios vituperas, an non & ipse vituperaberis? Pedicas quas alijs posuisti, & tui pedes sentient. Æquissimum prorsus est, vt plurimos habeat censores, qui vnus omnium censor fuit.

Quemadmodum verò Apelles sutorum ad sutrinam remisit; iret porrò & suos calceos ac crepidas contemplaretur: vbi lynceus illic omnia peruidisset, veniret, & cruris malè picti errorem monstraret: Ita prorsus censor & vituperator seipsum in domum suam, in cor suum compellat, dicátque ipse sibi: Hic cense, híc vitupera tot pessimos affectus

fectus tuos, tot inolita tua vitia. quid dicis de præcipiti tuâ irâ, quid de tuâ tenacitate & ambitione? incontinentiam tuam non reprehendis? animum tuum libidinosum non accusas, non punis? socordiam tuam præsertim in rebus animi tam supinam non damnas? Hic loquere, hic calculo atro utere, hic nigrum tibi theta fige: quid cessas ignaue? Censoriam potestatem hic ostendas;

Te corrigas utius, a te um quam corrigas.

Quod si lingua hæc vituperans & censoria suum ipsa dominum vellicaret, & abditos illi defectus opprobraret, rem sanè bonam faceret, ferrètque operæ pretium. Hinc maxima in orbe quies & tranquillitas sequeretur; omnia longè quàm aliàs ordinatiùs succederent; si quisque suus sibi censor & vituperator esset. Hoc & Christus, hoc & discipuli Christi omnibus inculcant: Quod si nosmetipsos diiudicemus, non utique iudicemur. *a* Ergo calculus noster in nosmetipsos feratur, lima nostra censoria in nostrammet acuatur stultitiam;

y s

quem-

quemadmodum scorpio effugium desperans, seipsum suâ cuspide ferit, seipsum leo ad iram caudâ provocat: sic & nos irascamur contra nos: hæc nobis ira permittitur. Irascimini, & nolite peccare. *a* sic vituperij nostri aculeus nos ipsos fodicet. Omnes inconsulti & improuidifumus, omnes incerti, queruli, ambitiosi. Quid lenioribus verbis vlcus publicum abscondo? omnes mali sumus. Quicquid itaque in alio reprehenditur, id vnusquisque in suo sinu inuenit. *b* Quid illius pallorem, istius maciem notas, tu ipse pallidissimus, & torridus macie? Quid illius imprudentiam culpas, tu ipse imprudentissimus? Quid huius supercilium tangis, arrogantia & fastu plenissimus? Quid istius auaritiam incusas, tu omnium maximus Euclio? Quid amici voracitatem carpis, cum tu inter Phagones & Nouellios tricongios omnes excellas? Quid tarditatem meam obiurgas, cum ipsa sis pigritia? Quid vicini iracundiam sugillas, cum ipse sis furor, & nemo te sæpius irascatur? Quidquid itaque in

a Ps. 4. v. 5.

alio

b Seneca l. 3. de Irâ c. 26.

alio reprehenderis, id in sinu tuo inuenies. Quapropter suo quisque censori dixerit, quod priscus poëta ei à quo carpebatur obiecit:

Allatres licet vsque nos, & vsque,

Et gannitibus improbis laceffas:

Nos hac à scabie tenemus ungues. a

Morbus est, scabies est tam effusa quolibet carpendi licentia: qui morbum hunc odit, ungues teneat, linguam coërceat, aut hanc scabiem magis magisque irritabit.

a Martialis l. 5. epigr. 58.

X

A. Hic homo cum laternâ incendium contemplatur, nec linguam tenet, quin domesticis incuriam sic obijciat: O incolæ, si vos custodissetis ignem, fuisset & vestra domus custodita. Propterea ego Vulcanum in cornu inclusum gero, ne famelicus erumpat, & prandio vnico aedes meas deuoret.

Lingua ignis est, omnium assensu, & quidem vehemens ac planè furiosus. Qui plurima cauere vult incendia, caueat verba, custodiat linguam, eamque dentibus, velut ignem, laminis corneis clausam coërceat.

Porro laternam Angelus & hydriam protendit pro flammeo gladio, ad omnes priores Alphabeti litteras spectato. Nos namque sequentibus capitibus, non vitia linguae, sed artificia ad vitiosam linguam vel emendam vel tolerandam explicabimus. Et quidem Cap. 26. & 27. Cur lingua sit adeò custodienda, docebimus.

X.

CAPVT XXVI.

Cur Lingua sit adeò custodienda.

ROmani Alphabeti literas viginti numeravimus, tres restant priori numero addendæ. de literâ hîc proximè appictâ Quintilianus: Et nostratum, inquit, vltima X. quâ tamen carere potuimus, si non quæsissemus. ^a Pythagorica illa litera Y. Græcorum propria est, de quâ nos infra suo loco. Prisci qui peregrinas literas non admittebant, quintâ Latinorû vocalê substituebant illius vicem. Affirmat Tullius, regem Epirotarum nunquam Pyrrhum, ab Ennio, sed Purrrhum nominatum. ^b Vltimus Alphabeti character Z. à Græcis tamquam proprium ipsorum Elementû vindicatur; ab antiquissimis illis qui peregrina

^a Quintil. l. 1. c. 4.

^b Cic. l. de Orat.

regina respuebant non vsurpatus. Nos
 æui nostri morem secuti loquemur cum
 multis, & hoc Latini Alphabeti aucta-
 rium addemus hac ratione, vt ad literam
 X. quæramus, quare lingua & quomodo
 sit custodienda. Litera Pythagorica Y.
 duodecim medicamenta suggeret, qui-
 buscunque vitiosis linguis inducenda.
 Ultima demum alphabeti litera Z. sep-
 templex artificium docebit quo pessima
 quæque lingua si non doceri ac corrigi,
 sustineri saltem & tolerari possit.

Atque hîc quidem dum ordimur, ante-
 penultimum Alphabeti elementum in
 memoriam mihi reducit piscem qui Xi-
 phia dicitur, de quo Plinius miranda
 maris commemorans : Trebius Niger
 auctor est, inquit, piscem Xiphiam, id est
 gladium, rostro mucronato esse: ab hoc
 naues perfossas mergi in Oceano. ^a Lin-
 gua vitiosa Xiphiaæ pisci similima, sem-
 per mucronatum gerit rostrum, non li-
 gneas solùm naues, sed etiam domos vel
 ferreas perfossura, verè Xiphia, ^b nam
 hoc

^a Plin. l. 32. hist. Nat. c. 2. note med.

^b Schwerfisch.

hoc molitur, vt naues quas perfoderit, mergat, vt hostes quos contigerit ster-
nat, vt domos quas perforarit, subruat.
Hoc ipso iam liquet, quàm cautè mu-
ronatum hoc monstrum sit custodien-
dum, ne adeò multis noceat. Sed istud
paullo explicatiùs nunc docebimus,
causas in genere assignaturi, ob quas
lingua tam sollicitè seruanda. Et id putò
rectè ad literam X. trademus, hæc enim
velut crux decussata, duas habet obli-
quas trabes sibi met insertas: ita nos gē-
minâ dissertatione exponemus, quare
lingua sit adeò custodienda, & quomo-
do possit custodiri. Primum hoc capite,
alterum sequente profecuturi.

§. I.

In epulo cælesti in quo Christus con-
uinator Corpus & Sanguinem suum co-
medendum & bibendum apponit, con-
uiuarum lingua plurimum honoratur.
nam etsi conuiuæ diuinum hunc cibum
potúmque intra viscera recipiant, om-
nium tamen membrorum prima est lin-
gua,

gua, quæ suum Dominum velut gremio suo complexa suscipiat.

Prima igitur generalis causa sit, cur lingua tam studiosè coercenda, quòd ea omnium membrorum prima virgineum corpus & sanguinem Seruatoris, ipsum Dei filium hospitaliter excipiat. Difer-
tissimus Chrysostronus hoc vnum nunquam sibi visus est satis inculcasse, quod diuinum honorem adeò vel auget vel imminueret. Audite Oratorem aureum ita differentem: Magnâ animaduersione opus est, inquit, vt linguæ potestate cautè & securè vtaris. Cogita apud te hoc esse membrum per quod cum Deo colloquimur. Hoc est membrum per quod imprimis reuerendû summâ veneratio-
ne dignum sacrificium ^a suscipimus. Sciunt fideles quod dicitur, & ideò oportet id esse liberum ab omni accusatione, maledicto, verbo obscæno & calumniâ. Et si nos aliqua lasciuia & impudica cogitatio yrgeat, ea intus est suffocanda, nec permittendum vt in verba exeat. Et si pusillus & demissus animus facit vt lo-
qui

^a Notetur obsecro, hæc non sacrificium.

qui non audeas, sed apud te murmures, ea quoque radix est exsecanda. Tuta sit porta oportet, & perfecta custodia, nec permittendum est, vt intus mala consilia pariantur: & si pariantur, ea sunt intus suffocanda, & est radix eorum exsecanda. Hanc habuit Iob custodiam & ideo nullum verbum inconcinnum aut absurdum protulit, sed maxima quidem ex parte tacuit. Tum demum enim solum loquendum est, quando quæ dicuntur, plus profunt quàm silentium. *a* Idem Chrysostomus: Linguam, inquit, oraturus deterge. Nam si quis pedes tuos stercore sordidatis manibus tangeret, non modò non exaudires, verùm etiam calcibus expelleres. Quomodo igitur audes tu hoc modo Deum orare? nam qui orat, quasi manu linguam vitur, quam genua Dei supplicando attingit. Nolite igitur ipsam maculare, ne Deus ad vos dicat: Si multiplicaueritis deprecationem non exaudiam vos. Magis igitur quàm pupillam oculi linguam tuam custodias.

a Chrys. to. 1. hom. in Ps. 140.

melis pag 1038.

stodias. Regius quidam equus est lingua nostra: si ergo ei frenum immiseris & doctrinâ tuâ gradarium feceris, ascendet in eum rex & quiescet in eo: si autem nullo freno domueris, sed huc atque illuc infrenem iactari permiseris, diaboli eam vehiculum fecisti. *a* Nec cessat Chrysostomus idem altiùs animo infigere, nam in illud Hieremiæ Prophetæ: Si separaueris pretiosum à vili, quasi os meum eris, *b* pro suggestu explicans: Cum itaque lingua tua, inquit, tanquam Christi lingua sit. & os tuum quasi Patris os fiat, & sancti Spiritus sis templū, quis iam huic fuerit æqualis honor? Nec enim si tuum ex auro foret os compositum, aut ex pretiosis lapidibus, ita fulgeret vt nunc mundo mansuetudinis illustratum. Audacis est, os diabolo simile possidere, & linguam maligni dæmonis habere similem, quam habere non oportet Christi mansuetudinis sectatorem: præsertim talium participem my-

steriorum

a Idem 10. 2. hom. 46. in c. 13. Matthe.

mibi pag. 386.

b Hieron. c. 15. v. 19.

steriorum, & ipsi dominicæ carni communicantem. Addit: Videamus, & quo modo formetur os diaboli, ne vnquam illud comparemus. Qualiter itaque fingitur? per imprecationes, per contumelias, per inuidiam & periurium: cum enim illius verba quis loquitur, illius linguam sumit. Quam igitur habebimus veniam? vel potius quam non subibimus pœnam, cum linguam, quâ carnem gustare dominicam digni sumus habiti, negligamus diabolica loquentem? Ne negligamus, quæso, sed vtamur omni studio, vt eam doceamus suum imitari dominum. Si enim eam docuerimus, hoc nos cum multâ fiducia ante Christi tribunal constituet. Nisi quis ita loqui sciuerit, neque iudex eum audiet. ^a Sed necdum Chrysoſtomus finem facit dicendi & monendi hoc ipsum, vt importunis saltem clamoribus surdam improbitatem expugnet. ita porrò Constantiopolitanus hic Orator pergens: Cogita, inquit, quàm primum verbum protuleris,

*a Idem 10. 5. hom. 52. ad Pop. Ant.
msh pag. 297. § seq.*

tuleris, quid sis locutus, & quæ sit oris
 tui dignitas. Patrem vocas Deum, &
 fratrem mox vituperas? Cogita, vnde
 sit, quod Patrem vocas Deum. A natu-
 ra? non poteris dicere. A virtute? ne-
 que istud poteris. Sed vnde? ex solâ be-
 nignitate, commiseratione & multâ mi-
 sericordiâ &c. Ergo, Patrem vocas Deum
 & vituperas? Atqui non sunt ista filij
 Dei, sed porrò aliena. Quod ergo opus
 est filij Dei? Inimicis ignoscere, pro
 crucifigentibus precari, pro odio haben-
 tibus sanguinem fundere, ista demum
 digna sunt filio Dei, inimicos, ingratos,
 fures, improbos, insidiatores; fratres &
 hæredes facere, non eos qui fratres facti
 sunt, veluti mancipia vituperare. Cogi-
 ta quæ verba sit os tuum locutum, quâ
 dignatum mensâ, quæ contingat, quæ
 degustet, quo cibo fruatur. Perpende
 cum quibus tempore mysteriorum ad-
 stes, nempe cum Cherubim, cum Sera-
 phim. Seraphim neminem vituperant,
 sed vnus & idem vsus ora illorum adim-
 plet, nempe benedicendi & glorificandi
 Deum. Quomodo ergo potes cum illis
 dicere

dicere Sanctus, Sanctus, Sanctus, qui ore tuo ad vituperium abuteris? Dic quæso, si vasculo regio, quod semper cibos habeat regio & ad illos ordinatam sit, ad stercorea ministrorum quispiam abuteretur, an auderet illud cum reliquis ad eadem edulia regia deputatis, stercore refertum denuò reponere? Nequaquam. Atqui eiusmodi est, quod fratrem accusas, quod vituperas. Cur itaque te ipsum sordidum reddis & pollutum? In cælis consistis, & vituperas? Cum Angelis conuersaris, & vituperas? Osculo dominico dignatus es, & vituperas? Totum ac tantis rebus os tuum adornauit Deus, utpote hymnis Angelicis, cibo non tantum Angelico, sed Angelicam etiam dignitatem superante, osculo suo, complexibus etiam suis, & vituperas? Noli obsecro. Magnorum malorum causam habens res ista quam longissimè absit à mente Christianâ. Claudamus oris nostri ianuam, obijciamus repagulû, mordeamus nos ipsos, si quando graue ac durum quoddam verbum dentes nostros transilire voluerit. Precemur Deum, precemur.

temur proximum conuicijs affectum, nihil huius agrè feramus. Nos ipsos percussimus, non illum.

a Idem to. 4. hom. 15. in e. 4. ad Ephes.

ms. pag. 945. §. seq.

§. III.

Ita Chrysoſtomo indigniſſima res viſa eſt, linguâ quâ Deum alloquimur, quâ Dei filium amplectimur, quâ Cælitæ ſalutamur, eâ ridiculas fabulas, grænes obtrectationes, libidinoſas ſpurcitiâs ſparere. Audésne Chriſtiane, Dominum Deumque tuum in ſpelæum colubris ac basilifeis plenum introducere? audésne puriſſimum illud Domini corpus contingere linguâ tuâ, quæ ſentina & cloaca eſt iniquitatis? Narrationem hîc at texo quæ melius rem oculis ſubiiciat.

In vrbe celebri non infimæ ſortis femina habitabat hæreticorum domibus èpta, quamuis Catholicorum myſteria hinc non penitus exularint. Idcirco marona illa morbo correpta diuinam ſynagoga à Catholico curione petijt ad ſe deferri.

ferri. Hic iam deliberatum est inter cognatos, quandoquidem domus duplici erat ingressu, quâ ædium parte, anticâ vel posticâ Corpus dominicum inferretur, erant autem non procul postico fellæ Patroclianæ. Fuerunt qui dicerent, cauendis vicinorum irrisionibus & sanis, Eucharistiam per posticum inferendam, illic enim non facilè irrisorem fore, vbi nulla esset hominum frequentia. At boni homines, non hoc spectabant, ne ferculum cæleste irrideretur, sed ne facerent quod vicinis displiceret. Non tulit hoc animorum frigus matrona ægra, & cognatos increpans: Quid istud, inquit, suadetis frigidi? non ita fiet. per anticam Christus inferatur. rideant qui velint; sinamus, quod vetare non possumus. Ego certè Dominum meum hac ignominiâ non afficiam, vt eum iuxta latrinam inferri curem. Ita controuersia animosè ac prudenter decisa est. Interroga, oro, mi Christiane linguam tuam, aut eâ tacente, conscientiam tuam, quantum illa fordium contrahat vno die, hebdomade vnâ, mense aut

anno vno, an non ea demum exundans cloaca erit tot otiosis, inutilibus, foedis, noxijs sermonibus stipata? & tu hac ipsâ linguâ Christum non transeuntem, sed in te ingredientem; vis excipere; contingere; amplecti? At lota est, inquis, piaculari confessione. Quidquid sit; tanti hospitis honori necdum satis consultum. Si ego tibi piscem apponam delicatissimum; in eâ tamen patinâ, quæ manuum pedumque fordes & omne genus spuatorum aliquanto tempore exceperit, num hoc tibi ferculum appetentiam ciebit? Quid indignaris? iam lota est. Sic lota; inquis; & nauseam non moueat, honori tamen nequaquam est, prandium etiam dapibile tali præbere patinâ. Et tu tibi persuades, non displiciturum Christo; si eum linguâ, quæ omnium spurcitiarum fuit receptaculum, velut patinâ cibum suscipias?

Ergo linguâ vel ideò solertissimè custodiendâ est; quòd ea omnium prima caelestem panem contingat. Sacramentam fam sapius accedis? tantò igitur purior sit lingua; quantò crebrius tantum dominum;

dominum & puritatis auctorem recipis. rarò corpore Christipascaris? tantò igitur frequentius labêris linguâ, quantò rariùs biberis ex hoc fonte Gratiarum. Vide igitur & attende, ne in te dictum sit: Nolite dare sanctum canibus. *a.*

a Matth. c. 7. §. 6.

§. III.

Altera causa Linguæ studiosissimè custodiendæ hæc est: Qui linguam velut ignem custodit, ab innumeris se malis defendit. Iacobus Apostolus: Linguam inquietum malum; plenam veneno mortifero dixit. Quid in vduum hoc agile que membrum dici potest grauius? si extrema linguæ cuspis venenata foret, quis non iure istius iaculi venenatam cuspidem timeret? enimuerò lingua non leuiter infecta; veneno plena est. bufonum toxicum propinat, non arterias solum occupat, cor petit & iugulat. Linguam putes scintillam modicam, sed silua sit quæ Orbem terrarum æquet, hanc scintilla illa vnica & incendere potest, &

com-

comburere. Sanè in numeros redigi non
 possunt Iliades malorum, quæ ab vnâ at-
 que vnicâ linguâ proueniunt. Ergo so-
 piendâ est fauilla ne surgat in flammam,
 furculus amputandus ne crescat in sil-
 uam, gutta exsiccanda ne tumescat in
 fontem. Linguam non impetus sed in-
 tellectus ad loquendum soluat. nec enim
 oculi tantùm clausi, sed & lingua ser-
 uanda est vincita. Nam vt bene ratiocina-
 tur Gillebertus : Lingua praua iracun-
 diæ & indignationis occasiones requirit,
 iniurias vel falsas simulat, vel veras exag-
 gerat, quas debuerat dissimulare: ad of-
 fensam officia etiam interpretatur, & ve-
 nenati sermonis scintillas adhibet ad
 commouendum cor suura. Quid lingua
 nequam cordi tuo talem adhibes flam-
 mam? sufficiat illi flamma sua, sufficiat
 illi concupiscentiæ ardor carnalis, & le-
 uitatis calor innatæ; quibus cor tuum ve-
 volubilis rota impellitur. Noli ignem
 igni adhibere, & concupiscentiæ addere
 malitiam. Ignem hunc quem euomis,
 hauris de gehennâ. Inde incipit, & illò

rapit. *a* An non igitur hic ignis ne latius serpat coërcendus, ne ad orbem rapiat, extinguendus? Etymon Linguae Bernardus inuestigans, Lingua, inquit, dicitur, quia lingit adulando, mordet detrahendo, occidit mentiendo. *b*

Leonardus Rubenus Abbas in S. Benedicti familiâ, corruptæ Linguae centum viginti quinque vitia seu mala comprehendio percenset. *c* Putem ego vitiosa Linguae nocumenta nullis numeris posse comprehendi, res infinita est. Ecquis numeret? *Vniuersitas iniquitatis*, Lingua effrenis: Orbis Phaëthon est.

a Gillebertus Bernardo succenturiatus, serm. 24. in Cant. propius finem.

b Bernard. de inter. domo c. 50. miki pag. 1085.

c Ruben. de aur. Ling. c. 59.

§. IV.

Suidas, alloquendo Linguam interrogat: Lingua quò vadis? Cui illa respondet: Urbem euersura aut instauratura.

a Suid. V. γλῶσσα, ποῖ πορεύῃ;

ura. Tantæ sunt vires huic carnis particulæ; ciuitates totas vel subruere, vel excitare potest; multû si velit profutura; si nolit, obfutura plurimum. Hebræus sapiens pronissimè assentitur, &: Benedictione Iustorum, inquit, exaltabitur ciuitas, & ore impiorum subuertetur. Totum Orbem potest, nedum urbem subuertere hic Phaëthon. Pompeius certè dicere ausus est: Si pede vel semel terram feriat & arma vocet, totum terrarum orbem ad arma ruiturum. ^a Suidas, quem dixi, iuuenem producit ita loquentem: Boni patris filius ego sum, linguam quidem ignauam, manum autem habui operosam. Nunc istâ periclitatus, video mortalibus linguam, non facta, omnium rerum esse ducem. Mox additur velut responsum: Lingua tu quidem polles: virum ego verò scio neminem bonum, qui perpetuò videri vult se rectè dicere. Nam improbi oris esse iudicatur, qui sermone semper vult esse victor.

^a Ergo Verisimum hoc:

Ein gute Zung vil gutes stiffe.

Ein böse Zung vil Leut vergiffte.

Et quis nostrum est, qui non vel iniustus fateri cogatur: O lingua, lingua, quot mihi pericula struxisti, quot quantaque mihi damna inflixisti. Quoties, & quoties tuo vitio Deum offendi, homines læsi, meipsum perdididi. Sed imposterum ero cautior, fallacias tuas vigilantius obseruabo, impetus tuos animosius coërcebo; ligabo te & catenis vinciam, ne rationis iniussu temerè prorumpas. Noui Salomonem sapientissimè dixisse: Qui custodit os suum, custodit animam suam: qui autem inconsideratus est ad loquendum, sentiet mala. *a*

Si constet aliquod prouinciæ vel regni propugnaculum velut clauem esse, ad eam prouinciam seu regnum hosti reserandum vel occludendum & obserandum, ignauus sanè princeps aut rex sit, sibi que maleuolus, qui propugnaculum illud militaribus excubijs non firmet, qui curas & cogitationes non conferat in eum locum, de quo verè dicatur; qui custodit hoc oppidum, custodit regnum: tuta sunt omnia, si huic castro
satis

satis prospectum: si hostis hinc arceatur, alibi frustra oppugnabit; si hoc castrum expugnet, incassum alia propugnabuntur. Atqui nos scimus verissimè dictum: qui custodit linguam suam, is custodit & animam suam: qui vnicum hoc malum cauet, innumeris se malis subducit.

In eo igitur homine disciplina omnis collapsa sit necesse est, qui propugnaculum hoc tanti momenti negligit; hostem nusquam cauet; si hinc non caueat, animam perdidit, qui linguam non seruauit.

§. V.

Aiunt hominem Hebræum Rabbi Iehuda, virum facetum in foro proclamasse, sibi esse domi aquam auream maximi pretij, quæ restituendis viribus & producendæ vitæ plurimum faceret. Audiit hoc filiola Rabbi Iodai & domum nuntiauit patri, venales esse pretiosissimas merces. Mox emptores affluere, & de aquâ vitæ aureâ curiosè quærere, pecunias amplas spondere; quibus ille do-

num perductis & biblijs apertis trigefi-
mi tertij Psalmi versum decimum tertiũ
recitauit: Quis est homo qui vult vitam,
diligit dies videre bonos? prohibe lin-
guam tuam à malo, & labia tua ne lo-
quantur dolum. Et hæc illa est, inquit,
aqua vitæ aurea, *Prohibete linguas vestras
à malo, vitam & dies videbitis bonos.* a

Hoc illud, ò ciues & Orbis incolæ,
nobilissimum pharmacum est aduersus
innumerabilia mala: *Prohibete linguas ve-
stras à malo.*

Troianus Rex Æneas consulturus ora-
culum, Sibyllam obnixè rogat: Folijs
ne carmina manda. Folia sunt hominum
verba. b Bernardo id credamus ita scri-
benti: Vilis & volatilis res verbum ho-
minis, nullius molis, nullius ponderis,
nullius pretij, nullius soliditatis. Aërem
verberat, vnde & verbum dicitur, &
sicut folium quod vento rapitur, effluit,
& non est qui consideret. c

Sunt

a *Doctrinale Hebr. c. 12.*

b *Virg. l. 6. Æneid. post init.*

c *Bern. die festo Apost. Pet. &
Pauli serm. 2. initio.*

Sunt qui quicquid iræ, quicquid indignationis & lasciuia animo conceperunt, id istis folijs inscribant. Hinc confusio rerū & perturbatio plurima. Ne quæso carmina tam stulta, tam lasciuia folijs mandate; grande vos malum expectat. Ne cogitationes tam impuras & plenas furoris per verba effundite. *Prohibete linguas vestras à malo, à malis imò innumeris.*

Ad rem egregiè dixit Chrysostomus: Tale os omnium malorum est caussa: imò non os sed qui illo malè vtuntur. Hinc vituperia, conuicia, blasphemia, incendia, & fomenta voluptatum, cædes, adulteria, furta, breuiter hinc omnia mala generantur. Et quomodo cædes, inquis? A contumeliâ in iram, ab irâ in plagas, à plagis ad cædem progressus es. Itaque si sermone tuo ædificationem subuertis, melius est vt taceas & nunquam loquaris. *a*

Nec aliter Bernardus: Vanus sermo, inquit, citò polluit mentem, & facile
 2 5 agitur,

*a Chrys. to. 4. hom. 15. in c. 4. Ephes.
 mihi pag. 244.*

agitur, quod libenter auditur. Vanus enim sermo vanæ conscientiae est index. Mores hominis lingua pandit, & qualis sermo ostenditur, talis animus comprobatur, quoniam ex abundantia cordis os loquitur. Sermo vanus non erit absque iudicio, quia ab omni rectitudinis statu depereunt, qui per verba vana dilabuntur. *a*

Quid clarius dici potest aut grauius? *Ab omni rectitudinis statu depereunt, qui per verba vana dilabuntur. En Lernam malorum, linguam non religiosè custoditam! Qui Linguam non custodit, in lernam hanc incidit. Prius ergo, quod Chrysoströmus monet, ruminentur & librentur verba, & postea proferantur. b*

a Bernard. de inter. domo serm. 43.

b Chrys. to. 1. in c. 1. Genes. mihi pag. 20.

CAPVT XXVII.

*Modus custodiendi linguam,
obseruare loquendi circū-
stantias.*

IN Thraciâ, locis rigentibus vulpes, animal alioqui solerti auditu amnes gelatos lacúsque non nisi ad partum itura rediturâque transit. Obseruatum eam aure ad glaciem apposita coniectare prius crassitudinem gelu, & explorare num fortè falsura transeuntem glacies, num subterlabentes aquæ audiantur quæ indicium faciant, fallacem crustam vestigijs cessuram. ^a Quisquis ad loquendum os pandit, glaciem subit periculosissimam. Idcirco iter hoc omne prætendendum est, ne cæca vestigia fallantur.

Siracidæ votum est : Quis dabit ori meo custodiam, & super labia mea signaculum

culum certum, vt non cadam ab ipsis, & lingua mea perdat me. ^a Tantâ opus circumspèctione, tot expendendæ circumstantiæ locuturo, tantæ omnino molis est rectè loqui, vt vel sapiens non immeritò certam sibi damnationem metuat. è solâ linguâ, & ardentibus votis scire cupiat, ecquando aperiendum, claudendumque sit hoc oris ostium. Ad errandum quippe, vel vnus circumstantiæ defectus satis est; ad rectè loquendum sedulâ omnium circumstantiarum obseruatione opus est. Philosophiæ scitum est, Bonum confurgit ex integrâ causâ, malum è quocunque defectu.

Quapropter rectè conuenienterque à priscis Patribus Basilio, Ambrosio, Bernardo, atque alijs circumstantiæ loquendi proponuntur, ijs obseruandæ sedulò, quibus curæ est loquendo non errare. Sequamur ergo duces quos habemus sanctissimos, & ordine loquendi circumstantias adnumeremus.

^a *Eccl. c. 22. v. 64.*

§. I.

Prima loquendi circumstantia, *Rectâ Intentione loqui.* In limine offendit, & ad ipsam domûs ianuam impingit, qui aut nullo fine, aut non bono loquitur. Neque enim satis, vt suum verbis sit pondus, illâque à se non mala sint, sed & certus bonusque finis necesse est ijs respondeat.

Est non nemo (beati Bonauenturæ iudicio) qui linguam à profanis sermonibus substringit, sed eo fine, vt spiritualis habeatur; alius ideò loquitur, vt acuti ac limati homo ingenij, vel vt disertus & eloquens audiat; illud hypocrisis, hoc vanitas est & superba stultitia. Sunt qui loquantur vt risum moueant, alij vt fletum ac lacrimas eliciant, sed non pias & parum profuturas: hi verba eò congerunt vt hominem sibi designatum ad indignationem & iram prouocent: alij loquuntur tantùm vt loquantur, horâsque optimas non tam fallant quàm perdant. *Praua Intentio, pessimi fines.*

Quare locuturus antè suum ipse os interroget : *Cur moueris, cur panderis, cur loqui vis?* aut causam loquendi ede, aut tace. Vide obsecro, mi Lector, quæ de rectâ Intentione àfferuimus duobus libris in Amussi, eò te volentem, puto, amandamus, ideòque nunc pergimus.

Alterâ loquendi circumstantia, *Circumspectè loqui*. Illud de quo sermo instituendus diligentissimè considerandū est, neque vel verbulum vnquam effe-
rendum sine circumspectione. Dicat: quis omnia verba ad aurificis libellam examinet? Is omnino, mi Christiane, accuratè hoc faciet, qui audierit iubentem: Aurum tuum & argentum tuum conla, & verbis tuis facito stateram, & frenos ori tuo rectos, & attende ne fortè labaris in lingua. 4

Attentam hanc circumspectionem in verbis ipsa nos natura docet, quando linguam non vnâ duntaxat ianuâ muniuit, dentium vnâ, labiorum alterâ, ita pariete gemino sepsit. Chrysoftomus id difertè asseuerans: Deus eam, inquit, velut muro duplici voluit circumdari,

Nam dentium tegmine & labiorū custodia continetur, ne verba improuidā garulitate proferantur. Refrena igitur linguam, & si non patitur reticere, dentium morſu quieſcat, & tamquam carniſci tradatur dentibus, nam hoc eſt eam conducibilius ſuſtinere, quàm poſtea aquæ ſtillationem nullatenus promereri. *a* Hinc ille abſurdi quippiam locutus interrogatur:

Dentis clauſtra tui quæ vox elapſa reliquit? b

Cùm igitur natura linguam vallo dentium & ſepto labiorū cinxerit, cùm aures dederit patulas, non ſolùm parcè loquendum, ſed etiam conſideratè, imò vt poſſis parciùs loqui, loquere conſideratiùs.

Duas, vt aiunt, venas exporrigit lingua, illam ad cor, ad cerebrum iſtam, vbi ſedes intellectui aſſignata: quo quidem erudimur, id omne quod à linguâ prodit, plenum eſſe debere rationis. Atque hoc inter hominem fatuum & ſapientem discriminis eſt, quòd fatuus cor ſuum ore reponat, ſapiens os ſuum in corde recondat;

a Chryſ. to. 5. hom. ad baptizand. mihi pag. 623.

b Gell. l. 1. Noſt. Atſic. c. 15.

condat; illum ad verba prouocat gar-
 rulitatis libido, suadétque omnia quæ
 libet licere loqui; prudens in corde os
 continet, quicquid enim ab ore abit,
 consilio, ratione, iudicio libratum
 venit.

Quâ de re Cyprianus ita ratiocinatur:
 sicut homo sobrius & temperans nihil
 ciborum traijcit in stomachum quin il-
 lud ante præmanderit, & dentium molâ
 subegerit, ita vir prudens nil linguâ in
 publicum protrudit, quod non prius in
 pectore digesserit. Oratio bilanci ratio-
 nis non imposita, & rixas & plurimum
 mali excitat.

Par esset omnino, vt non minus tardi-
 ac difficiles ad soluendam linguam,
 quàm ad aperiendam crumenam esse-
 mus. Quàm lentè, quàm & considera-
 tè, Deus bone, loculos diducimus, nun-
 quam deliberatior mora est, nunquam
 magis lyncei sumus, quàm cum pecu-
 niam expendimus, hîc omnem in pectus
 fenatum cogimus; hîc variæ quæstiones,
 an non nomen iam expunctum per con-
 iugem, per liberos, per cognatos, per
 seruum?

seruum? & quàm leuis est tamen iactura
 numi inconsulto expensi, si cogitetur
 damnum sermonis malè prolati? hîc mo-
 remur, hîc deliberemus; in nullo lauda-
 biliùs cunctabundi erimus, quàm in lo-
 quendo. Cogitet prudens cunctator
 quid locuturus, quâ de re, & quam ob
 causam?

§. II.

Tertia loquendi circumstantia, *Vere-
 cunde loqui*, seu, quis & apud quos lo-
 quaris perpendere, an iuuenis coram se-
 ne, discipulus coram magistro, coram
 sacerdote profanus, coram patre filius,
 coram domino seruus, an contra coram
 liberis parentes, coram discipulis magi-
 stri, coram tironibus veterani.

§ Sacræ paginæ monent: Noli verbosus
 esse in multitudine presbyterorum. Au-
 di tacens, & pro reuerentiâ accedet ti-
 bi bona gratia: Adolescens loquere in
 tuâ causâ vix: si bis interrogatus fueris,
 habeat caput responsum tuum. In mul-
 tis esto quasi inscius, & audi tacens si-
 mul

mul & quærens. In medio magnatorum non præsumas; & vbi sunt senes non multum loquaris. *a*

Diuo Bernardo teste, silentium est maximus actus verecundiæ. Est etiam indolis bonæ & educationis ingenuæ signum, senioribus iuuenem concedere; & ipsa decori ratio exigit tacere, aut parcè loqui, vbi sunt qui digniùs loquantur.

Quarta loquenti circumstantia, *Accommodatè loqui*, præsertim loco & tempore. Primarium prudentiæ munus est, scire loqui tempore locoque congruo. Quod affirmans Siracides: Homo sapiens, inquit, tacebit vsque ad tempus: lasciuus autem, & imprudens non seruabunt tempus. *b* At verò sedulum istius circumstantiæ obseruatorem oracula diuina sic laudant: Mala aurea in lectis argenteis, qui loquitur verbum in tempore suo. *c* Neque verò placere potest quod profertur tempore non suo. Nam vt Siracides testatur: Ex ore fatui repro-

a Eccli. c. 7. v. 15. & c. 32. v. 13. & seqq.

b Eccli. c. 20. v. 7.

c Prov. c. 25. v. 11.

reprobabitur parabola : non enim dicit illam in tempore suo. *a*

Huc spectat modestiæ præceptum : Sermonem alterius non interrompere ; quod non solum vrbalitas fieri vetat, vt a-greste quid, sed & Humilitas damnat, vt superbiolam. Hebræus Sapiens sic pronuntiat : Qui prius respondet quàm audiat, stultum se esse demonstrat, & confusione dignum. *b*

Hoc ipsum Siracides confirmans : Priusquam audias, inquit, ne respondeas verbum, & in medio sermonum *c* ne adijcias loqui. *d* Expecta sis igitur dum alius sermonem quem cœpit, finiat, tum tu ordine proferre tua, alio-qui garrulæ fatuitatis signum præbebis. Addit hîc Basilus : Si quid in plurimum confessu interrogetur, tu respondendi vices alijs ne præripe ; tace dum sigilla-tim dicere iubearis, est enim superbiæ, vltro sese offerre aut ingerere, & princi-pem respondendo locum præoccupare.

Quinta

a Eccli c. 2. v. 22. *b* Prov c. 18. v. 13.

c Alij legunt *seniorum*.

d Eccli. c. 11. v. 8.

Quinta circumstantia est, *voce submissâ loqui*. Est modus non solum in rebus, sed etiam in sermonibus. Hippo-
nensis præsul Augustinus in illud Mar-
thæ cum Magdalenâ breue colloquium:
Et vocauit Mariam sororem suam silen-
tio, dicens: Magister adest, & vocat te. *a*
Quomodo, inquit, silentio vocat cum
loquatur, dicâtque, Magister te vocat?
Et respondet, vocem depressam silen-
tium vocari. Sed de voce submissâ egi-
mus cum linguam tumultuantem casti-
garemus.

Ad hanc loquendi circumstantiam
reducitur à sancto Bonauenturâ oris se-
renitas, & in gestu decorum. nam os
contorquere, nares corrugare, labia ni-
miùm diducere, frontem caperare, caput
ventilare, & decentiam grauius offen-
dunt, & signa sunt animi malè compo-
si. Sic & voci moderandum, ne illa ni-
miùm fracta sit & remissa, ac si loquen-
tem loqui tædeat. Sermonem suauitas
conducat, vultum serenitas aperiat.

Non solum voces omnium sapientum,
sed

sed & diuini libri mirificè commendant:
 serenitatem oris. Siracidæ præceptum
 est: In omni dato hilarem fac vultum
 tuum. *a* Quicquid agis exporrige fron-
 tem, exue tristiores ac seueriores
 vultum: homines tranquillæ bonæque
 mentis aspice, In omni tempore vultus
 illorum hilaris. *b*

a Eccl. c. 35. v. 11.

b Eccl. c. 26. v. 4.

§. III.

Hic ego Magnates, proceres, princi-
 pes, regesq; vniuersos submississimè ob-
 testor, sed & patresfamilias, religioso-
 rum maiores, & quoscunque alios præ-
 fides rogo, Salomonéum illud oraculū
 attentissimè perpendant: In hilaritate
 vultus regis, vita; & clementia eius qua-
 si imber ferotinus. *a* Nam facies regis a-
 mœna & hilaris incolumitatem, & vi-
 tam quodammodo afflat, inspirátque
 subditis. Sicut auroræ iamiam appeten-
 tis iubar caliginem noctis discutit, ita
 iucunda

a Prov. c. 16. v. 15.

iucunda regum. facies mœrorem ac metum pauefactis adimit.

Annæus Seneca cogitare iubet, vtrum Mundi status gratior oculis pulchriorque sit sereno & puro die, an cum fragoribus crebris omnia quatiuntur, & ignes hinc atque illinc micant? Atqui non alia facies est quieti moderatique imperij, quam sereni cæli & nitentis. Crudele regnum turbidum tenebrisque obscurum est, inter trementes & ad repentinum sonitum expauescentes, nec eo quidem, qui omnia turbat, inconcusso. *a*

Décorum est omnino, vt principes regesque non solo nomine, sed & vultu animoque sint *Serenissimi*, cælum nobis innube ac purum repræsentantes: regij vultûs nubila plus quam ætheris minacem tristitiam horremus. Quisquis imperat, vultum induat serenum, & longè suauius, & efficacius vt plurimum imperabit. Contracta frons, & acerbior vultus exosum reddunt Imperium, In hilaritate vultûs regis, vita. Atque vt frontis vicina est lingua, ita dictum illud sapientissimum

a Sen. l. de Clem. c. 7.

tissimum mihi videtur, quo non magnates tantum, nec soli Principes, Reges, Imperatores, quamuis hi præcipuè, sed quicumque alij vel familiam solùm gubernantes monentur, frontem, os, pectus eâ ratione obseruare, Vt in fronte sal, in ore mel, in pectore sale gerant. seu mare. Explicamus.

Primum gubernationi cuiuscunque necessarium est; *In fronte sal*,^a seu naturalis quædam Prudentia, saltem mediocritati propinqua. Imprudens & temerarius Phaëthon non regit currum, sed euertit.

Alterum ad temperandam potestatem pernecessarium est, *Mel in ore*, seu suauitas sermonis & iussus imperia inhumana & aspera sunt exosissima. Ro-boamus Rex Israëlis & Iudæ, imperio committi vnico, omne Israëlis regnum perdidit. Cui minus est prudentiæ, plus nellis affundat; imò & prudentissimus quisque si melle careat, inter barbaros & crudeles dominos numerabitur. Aut gitur non impera, aut imperium mitiga-

Tertiam

^a *Sal, Sapientia symbolum.*

Tertium quod ad gubernationem requiritur est, *In pectore sale*,^a seu mare, quod pectoris amplitudinem designat: angusti animi homo, ad tenendum imperij clauum tam non idoneus est, quam lepus ad teneudum tympanum; omnia ille metuit si vel mus obstrepat. In regum fastis asseritur: *Dedit quoque Deus Salomoni. (ad gubernandum) quasi arenam quæ est in litore maris.*^b

Ergo in gubernatoris & præsidis cuiuscunque capite sit Sal, in ore Mel, in pectore Sale. Et licet mel oris, suauitâsque sermonis, vbique grata & pænè semper sit necessaria, præcipuè tamen, cum aut monemus, aut reprehendimus. Qui alium castigat iratus ipse aut perturbatus, videtur id nequaquam facere vt emendet, sed vt vulneret, *Virtus enim cum vitio non rectè docetur*, nec per superbiam humilitas instillatur, nec per impatientiam patientia commendatur.

Si

^a *Sale priscis idem quod mare. Ennius l. 14. Annal. Ceruleum spumat sale confert à rate pulsum.*

^b *3. Reg. c. 4. §. 29.*

si me flere vis, flendum priùs. ipsi tibi est: si obiurgare me vis, omitte quod priùs in te foret obiurgandum. Beato Ambrosio maximè placet *monitio sine asperitate, & hortatio sine offensione.* a

Monitum Ambrosij, præceptum Pauli confirmat: Senioremem ne increpaueris, sed obsecra ut patrem, iuuenes ut fratres. b Quicquid docere ac persuadere volueris, mansuetudinis exemplo & citius docebis & efficacius persuadebis.

a *Ambr. l. 1, Offic. c. 22.*

b 1. *Tim. c. 5. v. 1.*

§. IV.

Hic etiam iure vitio vertitur affectata & nimis compta dictio, quæ numeris modulisque Rhetoricis instructa nimiam spirat prudentiam, & argutias miscet non placituras. Hic ego Concionatores huius ævi conuenio Pace vestrà dixerim, ô Viri, nonnulli vestrùm hoc ipso furiarum genere inquietantur, qui cultui dictionis intenti, in seipsis spiritum, in auditoribus fructum prius evi-

piunt quàm adferunt. Quid verba colligimus, quid voculas componimus, & caelestem doctrinam his lenocinijs infamamus?

Procul à Christianorum templis delinificam illam facundiam, quæ vulneri cicatricem mentitur, quæ auditorum animos voluptate inani perfundit, quæ verbis ad venustatem compositis laudes eblanditur, quæ concinnam elegantiam, & nescio quid nugarum ac vanitatis affectat vt placeat.

Procul à sacris cathedris ventosam & enormem loquacitatem: Christus prædicandus est, & hic erueifixus; Pœnitentia suadenda, & quidem stabilis ac constans; quatuor hominis vltima sunt inculcanda; Dei voluntas, & humanæ cum eâdem conformatio explicanda; æternitas identidem ingerenda; ad dissertationes istas non opus mellitis verborum globulis, non modulato currentis facundia sonitu, non quæstularum vocularum vanissimo strepitu: Spiritu hîc opus est, & amore in Deum incenso, qui vti facundiam non spernit, ita nec quærit,

rit, imò etiam odit & respuit, si sit affectata. Et quemadmodum aqua illa censetur optima, quæ nullo sapore est imbuta, ita dictio illa pulcherrima, quæ affectatione nullâ est corrupta.

Sed à suggestu & publicâ dictione ad loquendi circumstantias redeo, & receptui cano inter priscorum Patrum monita. Hieronymus tam succinctè dixit, quàm neruosè: Sermo prolatus, est lapis emissus, quapropter diu antequam sermo proferatur, cogitandus est. *a*

Ambrosius hoc confirmans: Aliæ sunt viæ, inquit, quas debemus sequi, aliæ quas custodire; sequi vias Domini, custodire nostras, ne in culpam dirigantur. Potes autem custodire, si non citò loquaris. *b* Vtrumq; reddit confirmatissimum Hebræus sapiens, qui homini circumspectæ loquelæ tranquillam felicitatem pollicetur hoc chirographo: Qui custodit os suum & linguam suam, custodit ab angustijs animam suam. *c* Cùm

aa 2. enim.

a Hier. ep: de Virginit.

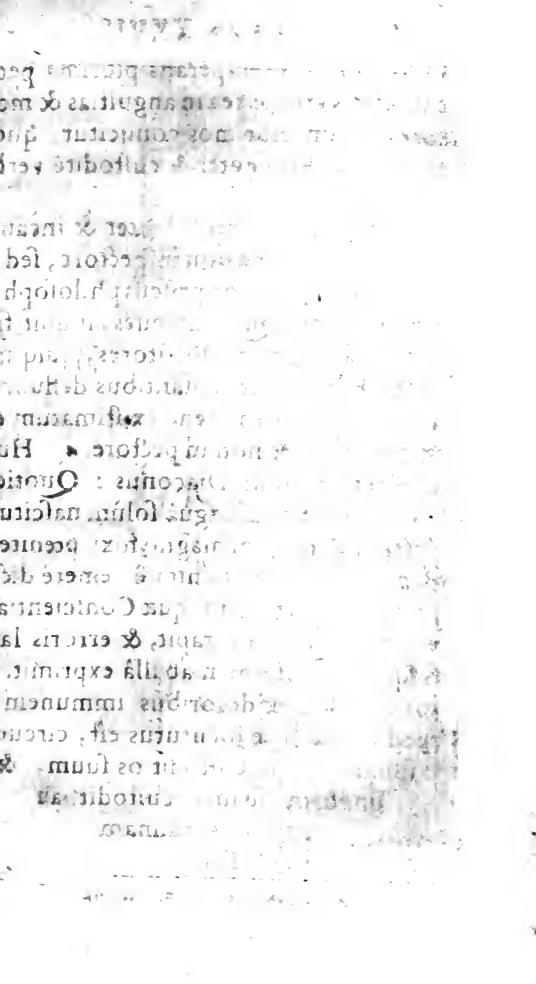
b Ambr. l. 1. Offic. c. 2.

c Prov. c. 21. v. 23.

enim lingua intemperans plurima peccet, mens vtique rea in angustias & moerore quàm plurimos conijcitur, quos effugit qui prudenter & custoditè verba facit.

Porro ijs qui imprudenter & incautè loquuntur, verba non in pectore, sed in ore nascuntur, quos priscus philosophus perstringens: Qui sunt leues, inquit, futiles & importuni locutores, qui que verbis humidis & lapsantibus defluunt, eorum orationem bene existimatum est in ore nasci, & non in pectore. ^a Huic accedens Egidius Diaconus: Quoties, inquit, oratio in linguâ solùm nascitur, pectus conceptam magno nixu poenitentiam parit. Solet enim è temerè dictis prouenire poenitudo, quæ Conscientiam velut in equuleum rapit, & erroris lapsusque confessionem ab illâ exprimit. At tot molestijs & doloribus immunem se reddit, qui quæ locuturus est, circumspicit. Qui custodit os suum, & linguam suam, custodit ab angustijs animam suam.

^a Madaur. de Dogm. Platonis.

Y

A. Auaritia numos aureos in libellam mittit, eosq; anxiam sedulitate examinat.

B. Circumspectio autem vult frenos pri rectos ex auro fieri, prout Hebraeus sapiens monet, & ad libram librum ponderat, quo vel oculos doceat, verba omnia oportere consideratissima esse, perinde si libro sint inscribenda. Vide C. 8. §. 3. C. 29. & C. 30. His Capitibus documenta duodecim suggerimus regendae linguae utilissima, & summe necessaria.

Angelus & trutinam, & frenum Circumspectionis paratissimus est dare omnibus, quibus est cordi, moderari Linguae.

CAPVT XXVII.

Vitiosa Lingua quomodo sananda sint : prima quatuor medicamenta traduntur.

A Pollonius Thyanaeus, ille Orbi notus philosophus (vbi de eo prodit Philostratus) suos discipulos eâ loquendi lege imbuir, vt aurorâ vicinâ cum Dijs; diei progressu de Dijs loquerentur; ceterum tempus humanis sermonibus sed eruditis impenderent. Lex pulchra, & utilis. Duo Christi seruatoris discipuli Emauntem tendentes, hunc crediderim, seruauerunt ordinem. 1. Antequam se viâ committerent, vtique se Deo precibus commendarunt, quâ quidem ratione cum Deo locuti sunt. 2. Die ad vmbilicum iam dedu-

deducto, de Christo Dei filio loqui cœperunt. 3. Christum Dominum peregrini habitu tectum inuitarunt ad hospitium; mane nobiscum quoniam advesperascit, & inclinata est iam dies : & coegerunt illum. *a* 4. Concionati sunt demum, & quidem ipsis concionatoribus, Apostolis. Nam surgentes eadem horâ regressi sunt in Hierusalem & inveniunt congregatos vndecim, & eos qui cum illis erant, dicentes, Quòd surrexit Dominus verè, & apparuit Simoni. Et ipsi narrabant quæ gesta erant in viâ, & quomodo cognouerunt eum in fractione panis. *b*

Hi profectò non malè diem expendunt, linguâ præclarè vfi. Nec mirum; Præceptorem habuerunt è cælo, sed reuerâ serium, & qui discipulos non indulgenter habuit, nec illis blanditus est; seuerâ eos disciplinâ irrigans : O stulti, ait, & tardi corde ad credendum. Quâ quidem prælectione tam insigniter eos erudijt, vt ab ijs velut iam Magistris didicerint

a Lucæ 24. v. 28. & 29.

b Lucæ 16. v. 33. & seqq.

dicerint Apostoli, quomodo loquendum de Christo rediuiuo.

De vniuersis Linguae vitijs nos hactenus locuti sumus; multa quidem, si verba numeremus; pauca, si maximum malorum numerum spectemus. Enimvero bonus ludimagister non solum ostendit characterem male formatum, sed docet insuper qua ratione formandus sit; boni artificis est non tantum discipuli errores in artem commissos reprehendere, sed etiam docere quomodo ij sint corrigendi. Plurima linguae vitia per censuimus, hoc vnum nunc superest, vt qua ratione illa sint corrigenda doceamus. neque enim satis est scire se agrotare, nisi praesto sint & pharmaca, quae conueniant aegroto. Quando igitur tanti refert non tantum vitiose loqui dedidicisse, sed arte etiam recte loquendi condiscere, hoc iam agamus, & tribus his vltimis dissertationibus remedia & medicamenta comparemus, quibus vitiosa linguae subueniendum. Huic triplici dissertationi significandae litteram Pythagoream Ypsilonon praefigimus, litteram tricornem aut

tricuspidem, nam inferius vnum, superiora duo habet cornua. Affirmat Plinius Indicos boues & vnicornes & tricornes reperiri. Nos contra vniuersa Linguae vitia, dissertationem triplicem, velut bouem tricornerem statuemus hac quidem ratione, vt in singulis trium capitum istorum aliquod præcepta, seu medicamenta tradamus, quibus Linguae vitiositas omnis emendari possit. Atque vt memoriæ quoque consulamus, præceptiones dabimus nec longas, nec obscuras, sed quæ dictu & captu faciles sint: Ipsæ tot leges confundunt & obruunt memoriæ. Atque ita hac quidem dissertatione prima præcepta seu medicamenta quatuor, alterâ, quatuor alia, tertiâ demum, quatuor vltima remedia persanandæ linguae proficuemur.

Plin. l. 8. Nat. hist. cap. 21. initio.

§. I.

Primum remedium ad vitiosam linguam curandam est ORATIO. Sapientiæ oraculum Salomon clarè pronuntia-

a a 6 uit;

nunciauit: **Hominis est animam præparare, & Domini gubernare linguam.** ^a Hoc dixit: Tu tibi Deum precibus propitia, & animum aduerte, non deerit rerum omnium auctor qui linguam, aliter intractabilem regat. ^b Luculentè prorsus Augustinus hoc ipsum affirmans. Intelligamus, inquit, charissimi, si linguam nullus hominum domare potest, ad Deum confugiendum est qui domet linguam nostram. Si enim tu eam domare volueris, non potes, quia homo es: linguam nullus hominum domare potest. ^c Eodem animo dixit Basiliius: Os suum orationibus communit, iugiter atque plus alijs orans: **Pone Domine custodiam ori meo.** ^d Nulla bestiarum seipsam domat: solius hominis est cicurari à seipso, vel vt rectiùs dicam, vltro seipsum offerre cicurandum. Augustinum iterum excellentissimè hac de re differentem audiamus:

^a *Proverb. 6. 16. & 17.*

^b *Aug 10m 10. serm. 3. de Verb. Dom.*
171110 c 1. & 2.

^c *Basil. de Vera Virginit.*

verba illius fide optimâ recitabo. Homo, inquit, domat feram, non domat linguam. Domat leonem & non refrenat sermonem. Domat ipse, & non domat seipsum. Domat quod timebat, & ut se domet, non timet quod timere debebat. Addit: Attendite similitudinem ab ipsis bestiis quas domamus. Equus non se domat; Camelus non se domat; Elephantus non se domat; Aspis non se domat; Leo non se domat; sic & homo non se domat. Sed ut dometur equus, bos, camelus, elephantus, leo, aspis, quæritur homo: Ergo Deus quærat, ut dometur homo. Ergo, Domine, refugium tu factus es nobis, Conferimus nos ad te, & bene nobis erit de te. Malum est enim nobis de nobis. Quia dimisimus te, dimisisti nos nobis. Inueniamur ergo in te, quia perieramus in nobis. Quid ergo fratres mei? dubitare debemus quia mansuetos nos faciet Dominus, si nos domandos ei præbeamus? Domuisti leonem, quem non fecisti: non domat te qui fecit te? a

a August. *ibid.*

aa 7 Hoc

Hoc igitur studiosissimè laboremus ut nos nostramque linguam Deo domandam, per preces præbeamus. Ipsemet Augustinus quod sermone docuit, exemplo firmavit. Siquidem de seipso fassus: Quotidiana, inquit, fornax nostra est humana lingua. Imperas nobis, Domine, & in hoc genere continentiam. Da quod iubes, & iube quod vis. Tu nostri de hac re ad te gemitum cordis mei, & flumina oculorum meorum. *a* En Augustinum non solùm orantem, sed & plorantem, ad euitandum linguæ venenum. Quisquis igitur, bene vult loqui, bene oret: primum & pænè princeps vitiosæ linguæ remedium est ORATIO.

a Aug. l. 10. Conf. c. 37. initio.

§. II.

Alterum est ASSIDUA COGITATIO DEI VBIQUE PRÆSENTIS. Heu quales per Orbem sermones volant, quàm impuri, quàm pestilentes! Quisquis es, obsecro, vel solâ cogitatione Orbem obi, & ausculta, quàm ridicula, vana, fœda, noxia

noxia loquantur homines, perinde si nullus sit Deus qui omnia singulâque audiat, omnia singulâque iudicaturus & puniturus. Illorum insipientium infiniti sunt, qui dicant in corde suo, Non est Deus. Is certè Deus his talibus non videtur esse qui lenissimos quosque susurros & occultissimas quasque cogitationes audiat. Hinc nemo quod bonum est loquitur, nemo quod purum sanctumque est cogitat.

Si quis hodie Cynicus Diogenes cum laternulâ obeat, seseque confabulantium circulis inferat, ponâtque illam Domini quæstionem: Qui sunt hi sermones, quos confertis ad inuicem? *a* Plurimi, vix dubitem, faterentur quod res est, & hi quidem dicerent: acuimus linguas & absentes egregiè vellicamus; *b* se tamen obtrectatores esse negarent. Alij: miseria nostras vicissim querimur; hoc pallio murmuraciones hi tegunt. Alij: rumores novos narramus. Deberent dicere, nugas, fabulas, nec non mendacia tracta-

a Luc. c. 14. v. 17.

b Wir richten die Leut auß.

tractamus. Isti: bona verba d'imus, hoc est, adulamur & palpamus: Illi: est nobis de aliquo controuersia, sic rixas & iurgia honesto nomine defendere solemus. Essent qui dicerent: Fallendo temporis sermonis symbolas conferimus; a rectiùs responderent otiosa miscemus colloquia, susurrones agimus. Sed neque inuerecundis & lasciuis deesset larua, quam suis spurcitijs oppanderent, facetos se atque hilares esse affirmarent. b Ita pessimis quibusque colloquijs honestos titulos præfigimus. Nemo quod bonum est loquitur. c quod inde ferè prouenit, quia nemo Deum vbique præsentem reueretur. Quòd si Christianus aliquis Diogenes interrogando pergat: Quid sunt hi sermones vestri? quo in numero censendi, quo præmio affiendi, vel supplicio? nū eos Deo placere creditis? Hic ferè risus & irrisio responsi vice sequeretur, aut certè frigidissimum improbæ linguæ patrocinium. Nam etsi

Deum

a Wir tragen die Håftele zusamen.

b Wir seind lustig vnd gucer ding.

c Hierem. c. 8. v. 6.

Deum ubique præsentem credimus, certè non cogitamus. Hanc autem cogitationem Gregorius Neocæsariensis reprimendæ verborum leuitati efficacissimam ducebat, quando vaniloquijs nostris Maiestas diuina (si posset) in tristitiam daretur. Certè beatus Paulus cùm iussisset Ephesios omni sermone malo abstinere, tanquam rationem reddens: Et nolite, inquit, contristare Spiritum sanctum. *a* Veteris Philosophiæ præceptum est: Sic loquendum esse cum hominibus, tanquam Dij audiant; sic cum Dijs tanquam homines audiant. *b* Hoc ferè sensu sapienter præcipit & Seneca: Sic viue cum hominibus, tanquam Deus videat; sic loquere cum Deo, tanquam homines audiant. *c* Profectò ad omnem vitæ licentiam & improbitatem plurimis expeditissima via est, hæc vnica cogitatio: *Solus sum, & nemo me videt.* Tunc mala consilia agitant: tunc aut alijs aut sibi futura pericula struunt:

tunc

a Ephes. c. 4. v. 30.

b Macrob. l. 1. Saturn. c. 17.

c Sen. Epist. 10. fine.

tunc cupiditates improbas ordinant;
 tunc quicquid aut metu aut pudore ce-
 labat animus exprimit, tunc audaciam
 acuit, libidinem irritat, iracundiam insti-
 gat. Ita se solum esse credere, à nemine
 videri, à nemine audiri, scelerum grandis
 stimulus est. Quisquis igitur cupit frena-
 re linguam, assidue Dei præsentiam cogi-
 tet. Tantò quis cautiùs loquetur, quan-
 tò sibi altiùs impresserit hoc vnum. *Au-
 diris; Angeli audiunt, Deus audit, & tu di-
 etorum rationem poscèris suo tempore.* Bea-
 tus Petrus ad id hortatus: Si quis loqui-
 tur, inquit, quasi sermones Dei. *a* Deus
 ubique præsentissimus, & spectator &
 auditor est omnium. Hic te rogo, mi Le-
 ctor, Nicetam meum non grauatè adi, &
 vide quæ illic de Dei præsentia in omni
 loco explicatè traduntur. *b* Quare alte-
 rum curandæ linguæ remedium est, Assi-
 dua Dei ubique præsentis cogitatio.

a 1. Pet. c. 4. v. 11.

b Nicetas l. 2. c. 10. Quicquid autem Anno 1628.
 per sacros dies Aduentus Dominici, coram Se-
 renissimo Electore ac Duce Bauariae Maximi-
 liano, de Dei præsentia pro suggestu explicata
 est, id omne in epistomen Selut eliquatum, dis-
 Et capite proponitur.

§. III.

Tertium est PRÆMUNITIO ET ANIMI PROVISIO AD LOQUENDVM. Hic nobis commodum est iam proximè priori dissertatione monuisse obseruandas in loquendo circumstantias. Quod prisci patres variè confirmant. Ambrosius particulatim: Sapiens, inquit, priusquam loquatur, multa considerat: quid dicat, cui dicat: quo loco, quo tempore dicat. Nimirum hæc prius animo cogitanda, quàm laxanda lingua. Augustinus eruditè: Sicut eligis, inquit, quo vescaris, sic elige quod loquaris. *a* Cibum per os ingressurum examinas, cur non etiam egressurum per os verbum, quod sæpe grauiores tragœdias excitat in tuâ domo, quàm cibus in tuo stomacho. Bonauentura opportunè: Prouide tibi, ait, antequam prodas sermonem, prudentique consideratione omnia præueni. *b* Quemadmodum egressurus domo, vndique se circumspicit, an vultus,

an

a Aug. in ps. 51. *b* Bonau. par. 3. spec. 6. 3.

an vestis, an omnia decorè in publicum efferantur : ita locuturus videat quid publico committat. Et sicut propugnaculi portæ non nisi cautissimè & post omnia solerter explorata referantur, ita nec os, arcis animatæ ostium, prius pandendum quàm vigilanter omnia circumspiciantur. Eò spectant tot Hebræi sapientis monita : Noli citatus esse in linguâ tuâ. Ne temerè quid loquaris : verba prudentium staterâ ponderabuntur. Nec Hieronymi monitum ablu- dit: Prius verbum transeat per limam quàm per linguam. Et quamvis omni- bus actionibus necessaria sit lima, maxi- mè tamen sermoni. Et sicut stupam ha- mi ferrei pectunt, lanam ferreus pecten carminat, sic verba prius pectenda sunt & carminanda quàm venalia in forum protrudenda.

Pæmenius abbas antequam ceteros sociorum accederet, prius animum horâ vnâ iussit esse præsentem, & quid lo- quendum esset, cogitatione complexus est. Et hunc sibi morem voluit esse per- petuum, quem homines religiosi hodiè-

que

que imitantur hac ratione, dum singulis diebus primâ diei horâ animum in id defigunt quod eâ die plurimum proficit ad bene agendum & loquendum. Alicubi moris est inter religiosos viros, vt post mensam non priùs inter se colloquantur, quàm in templo ^a locuti fuerint cum Deo. Mos probus, & pluribus imitandus. Hanc animi præmunitionem seu præparationem ad loquendum Siracides insignitè docens: Aurum tuum, inquit, & argentum tuum con-
 fla, & verbis tuis facito stateram, & frenos ori tuo rectos, & attende ne fortè labaris in linguâ, & cadas in conspectu inimicorum insidiantium tibi, & sit casus tuus insanabilis in mortem. ^b Et libellam & habenam ex argento & auro exigit hic præceptor, vt sic omnia quæ ab ore prodeunt, vel ad Dei honorem vel ad aliorum bonum referantur. ^c Sic animus ad loquendum præmuniendus est. Sed sequitur

^a Aut proximo sacello.

^b Eccl. c. 28. v. 29. & 30.

§. IV.

Quartum remedium, aduersus omne vitium, Linguae praesertim, potens est, MULCTAM SIBI DICERE, EAMQUE A SEIPSO EXIGERE. Omnes vitiosos habitus à se remouere non difficile illi erit, qui capitalem triumvirum in seipsum egerit. Egregiae virtutis est seipsum apud se accusare, reprehendere, mulctare, sibi nihil condonare. Christiano sensu Seneca : De nullo, inquit, queri possum alioquam de me. Ego mihi irascor, & Ego à me poenas exigam. ^a Nos contrarium plerunque facimus, errores nostros tegimus, excusamus, comimus, polimus, & errasse nos negamus, alios audacissime accusamus. quin ergo saltem facimus, quod malus scriba, qui creberrimos errores suos scalpello eradit, aut malus pictor qui penicillo inducit : ita & nos si quid erratum est, voluntarijs poenis deleamus ipsi, nec expectemus, dum alij à nobis poenas repetant. Ille omni-

no in

^a Sen. l. 1. de Benef. c. 7.

no in virtutum studio plurimum proficit, qui quotiescunque peccasse se cognoscit, mox aliquâ se pœnâ mulctat & ipse suus sibi monitor est : En, ait, iterum iurasti, mentitus es iterum, iterum maledixisti, de alijs iterum (quod iam sæpissime) detraxisti : in pœnam hoc stipis da pauperi, has preces recita. Qui superbix delictum in se obseruasset, sibi non malè imperaret : procumbe ô superbe, & matrem tuam, terram osculare. Idem in delictis alijs vtilissimè fit. Et certè, si nosmetipsos diiudicemus, non vtiq̃ue iudicaremur. *a* Hæ tales voluntariæ pœnæ non tantùm hominem sibi ipsi, sed & Deum homini mirè conciliant, & lapsus futuros sæpissime de facili cauent.

E' Sancti Dominici familiâ vir pius & eruditus narrat, fuisse virum nobilem æuo suo, qui à puero assueuerat Deum & Cælites verbo violare, alijs pessimè precari. Has voces puer in aulâ hauserat, quas & senex assiduè iactarat. Displicuit viro inolitum hoc suum vitium, statuît.

statuítque apud animum suum sapius tam fœdam loquendi labem dediscere, nec tamen dedidicit : pugnauit secū aliquamdiu, rarò victor, nam lubricæ linguæ præcipitio abreptus ruebat in antiqua. Quare sacerdotem, super hac re consuluit rogauítque pharmacum suggereret, huic morbo expugnando. Sacerdos mitior quàm par erat, molli spongiâ hanc vomitam non rupit, sed demulsit. Interim vir ille nobilis in eundem morbum identidem reuoluebatur. Aliquid vitij amputatum erat, non extirpatum vitium. Quocirca seipsum vir generosus aggreditur, & hanc sibi pœnam decernit, vt quotiescunque linguâ Deum hominésue peteret, eo die carnibus abstineret. Et ne sibi quidquam ipse indulgeret, famulis seuerè præcepit, vt execrationes suas & maledicta numerarent, & quemcunque numerum subnotassent, iussi dicerent. Principium, vt solet, tam fuit difficile, vt anno ferè dimidio, à carnium esu non sine violentiâ se continerit, ne animi sui decretum violaret. Et quamuis aliquanto

quanto tempore in Principis cuiusdam aulâ degeret, nihilominus instituti tenax perseveravit quod cœpit: Hac demum abſtinentiâ ita ſeipſum triumphavit, vt quicquid vitij peſſimâ conſuetudine contraxerat, generosè prorsus expugnarit, victor ſui. ſui tantùm? diabolorum omnium. Eo ſanè tempore, inquit, quo virum familiariter noſſe cœpi, nec vllam ampliùs voculam impiam miſiſi: Addit prioribus:

Ciuis Auguſtanus ſimili vrgebatur vitio, qui hanc ipſe ſibi pœnam indixit, vt quoties verba impia iaceret, graphio vel cultello alio guttam ſanguinis eliceret, è manu aut brachio. Non multũ ſanguinis fudit, & improbam conſuetudinem feliciter vicit. Tanti eſt vitium quodcunq; hac parte aggredi, & velle vincere. Vicit quiſquis ita vincere voluit. Et vt dicta firmemus, idem ille ſcriptor ſubiungit iſta. Ciuis Memmingæ opulentus in eandem execrandi conſuetudinem:

bb

pro-

a lib. 4. Formicar. c. 3. Ioannes Nyder qui anno 1430. Norimbergæ Antiſtes fuit in S. Domini familia.

prolapsus, hanc sibi multam statuit, vt quoties diuinum nomen minus reuerenter appellaret, aut aliter linguâ delinqueret, eo die genium vino fraudaret, & fontem biberet, idque sine vllâ exceptione vel veniâ. Non diu aquam bibit, & linguam domuit, à consuetudine tam improbâ penitus liber. Quid nos? an dicemus, tanti non emimus linguæ victoriam? nihilne ignavi facere aut pati sustinebimus, vt oris vitia extirpemus? an Christum clamantem non audimus? Bonum tibi est ad vitam ingredi debilem vel claudum, quàm duas manus, vel duos pedes habentem mitti in ignem æternum? *a*

Quisquis igitur vel linguæ procacitatem, vel aliud quodcunque vitium in se cupit expugnatum, hoc agat, & voluntarijs se pœnis toties moneat, quoties deliquisse contigerit. Non est efficacior, non est sanctior vindicta quàm sui ipsius. Hoc prorsus modo & domari lingua, & quicquid vitiosi viuit in animo, superari poterit

a Matth. c. 18. v. 8.

CAPVT

CAPVT XXIX.

Alia quatuor Medicamenta vitiosæ Linguae curanda.

FVit qui lautissimam supellectilem in domo alienâ curiosè intuitus, aliquid tamen deesse diceret. Cùmque interrogaretur: quidnam illud sit quod desit? Respondit: Instrumentum quod humanæ genti summè necessarium. Interrogatus porrò, quale hoc instrumentum sit? At ille: Linguarium, inquit, quo lingua occludi solet. Sanè rem dixit: pars nulla supellectilis tam necessaria est, atque hoc ipsum, quod diximus.

Romanus sapiens linguæ temerariæ mentione iniectâ: Verba mea redimam, inquit, & aurem mihi peruellam: damno castigabo promittendi temeritatem. Ecce ut doleat, ut postea consideratiùs loquaris: quod dicere solemus, lingua-

rium dabo. *a* Cœpimus & nos Linguarium dare, & Remedia suggerere linguis omnibus tam temere loquentibus. Quatuor omnino medicamenta dictauimus, polliciti addere plura. Nunc addimus quatuor alia quæ linguam incautam aut nimis licentiosam coërceant.

a Sen. l. 4. de beneficijs c. 36.

§. I.

Quintum Medicamentum, PROPOSITA QVOTIDIANA. Qui sanam cupit linguam diebus singulis cum Hebræo Psalte seipsum his extimulet: Dixi, dico, dicamque millies, Custodiam vias meas, vt non delinquam in linguâ meâ; Posui, ponamque ori meo custodiam. *a* Nisi quotidie hoc animi decretum innouetur, obliuione facillimè sepelitur. Viator eques si maximi momenti literas, aut multum auri in equo secum vehat, aliquoties de die & oculis & manibus explorat, an hîppoperam etiamnũ habeat: qui sacculo summi momenti clauem circum-

a Ps. 38. 6. 1.

cumfert, sæpius in die sacculum manu pertentat, num clauim illam non amiserit. Clavis oris in arcâ cordis sit: qui rei suæ serius est custos, saltem semel iterumque quot diebus ad hanc clauem attentè respicit. Iobus de seipso: Gloria mea, inquit, semper innouabitur, & arcus meus in manu meâ instaurabitur. *a* Hoc agam vt vires meæ, meaque brachia non languescant, nec consenescat robur meum, sed augeatur potius & crescat: sic omnino qui rectè loquendi artem condiscere desiderat, ad discendum se quotidie componit; meditatur, reputat, perpendit, quibus demum modis linguam efformet modestam & parcam verborum.

Sed obieceris: Non præsto quæ propono, cur proponam frustra? Pusillæ fidei homo; tu modò conare ac propone: si non omnia, multum tamen præstabis eorum quæ proposueris, quæ honestâ mente conceperis. Nam si paria propositis facta responderent, quid nobis esset sanctius? Interim non est, quod

b b 3 con-

contemnamus proposita bona, & boni cogitationibus plena præcordia. Studio- rum salutarium, etiam citra effectum, laudanda tractatio est. Omnibus boni in rebus conatus in laude, effectus sub- inde in casu est. *a* Si Deum & promissâ diuina spectes, in plurimis firmissimè pro- posuisse, idem est quod fecisse. non tan- tum facultas præmium habet à Deo, sed sola etiam voluntas. Neque verò no- languidum & iners propositum exigi- mus: vix vllarum est virium frigidissi- mum illud, *volo facere, volo frenare lin- guam*. Hebræi olim regem Asam secuti (quod regij Fasti memorant) iurauerunt Domino voce magnâ, in iubilo &c. in omni enim corde suo iurauerunt, & in totâ voluntate quæsierunt eum & inue- nerunt. *b* Tale tuum, mi Christiane, sit propositum, quale illorum erat iura- mentum: *In omni corde tuo, & in totâ vo- luntate tuâ* propone ac statue: Custo- diam vias meas, vt non delinquam in lin- guâ meâ. Hactenus toties mentitus, alios
toties

a Madaurensis Philos.

b 2. Par. c. 15. v. 14.

toties calumniatus, toties lasciuia sum locutus; antehac frequenter murmuraui, frequentius inaniter me iactaui, aliorum laudibus frequentissimè obtrectaui; quis numeret, quoties iurauerim? Dixi, iterùmque dico; deinceps emendatius loquar; Propono ac statuo firmissimè, & *in omni corde meo*, non mentiri, non calumniari, nil obscœni loqui amplius: deinceps me iactare, alijs detrahere, obmurmurare & iurare studiosissimè cauebo. Sic lingua tua semper innouetur, sic arcus tuus in manu tuâ quotidie instauretur. Hæc propone diebus singulis, non frustra id facies; bonis conatibus nunquam excides. Labia iusti erudiunt plurimos. *a* Eruditionem autem quam cum alijs communicant, nec sibi ipsis per sancta proposita negant. Ergo, Beatus vir cuius est auxilium abs te, Domine, ascensiones in corde suo disposuit. *b* Non solùm ascensiones disponit bonas, sed & bene ascendit, qui quoti-

bb 4 die

a *Prov. c. 10. v. 21,*

b *Pf. 83. v. 6.*

die linguæ custodiam efficaciter proponit. Sed vltcrius.

§. II.

Sextum Medicamentum. COLLOQVIA
PIA. Diuinæ paginæ cælum sæpius referatum memorant, id tamen nunquam sine graui causâ & grandi vtilitate factum. Israëlis populo æther quotidie patuit, cùm manna, roscidum illud pabulum è cælo sereno ac puro demissum. Mandauit nubibus desuper, & ianuas cæli aperuit, & pluit illis manna ad manducandum. *a* Cùm Ioannes Christum Iordanis aquâ tingeret, Ecce aperti sunt ei cæli, & vidit spiritum Dei descendentem sicut columbam. *b* Cùm Stephanus lapidum imbre obrueretur, clamauit, Ecce video cælos apertos, & filium hominis stantem à dextris Dei. *c* In sacris paginis homo mentis puræ confertur cælo. Hoc sensu dictum: Cæli enarrant gloriam

a Ps. 77. v. 23.

b Matth. c. 3. v. 16.

c Actor. c. 7. v. 56.

gloriam Dei. *a* Cælorum istorum ianua est Lingua: hanc cæli ianuam pandi non vult Deus nisi iustâ de causâ, vt vel submitatur manna, vel sacra descendat columba, vt sermo vel boni sit exempli, vel eruditionis non spernendæ: colloquia, quamuis non noxia, si tamen otiosa, cælo certè non descendunt. Quòd vapores exhalet terra, quòd paludes & stagna progenerent ranas, nil noui est, naturâ fit auctore: quòd cælo ranæ decidant, quòd vapores inde descendant, nouum quid est, & extra naturæ leges fit: quod homines impuri & impij scurriliter, inuerecundè, mendaciter, lasciuè loquantur, quòd de multis detrahant, multos irrideant, plerosque omnes contemnant, quod iurent & peierent, nil miri est, terra sunt, tales illa vapores ructat; paludes & stagna sunt, has illa ranas generant. At verò quòd ij Christiani qui probi ac sancti videri volunt, qui cælo conferri cupiunt, non saniora vel castiora proloquantur, quòd æquè ac fæx hominum, his maledicant, hos

bb 5

mor-

mordeant, illis adulentur, istos conuincientur, quòd maioribus obloquentur, inferiores calumnientur, quòd etiam hi verba otiosa, falsa, subinde & foeda proferant, quòd vaniloquentiam, stultiloquium, superbiloquentiam sermonibus misceant, hoc mirum, ter mirum sit. Et vnde quæso hæ ranæ ab hoc cælo? quomodo tam foedi vapores ex hoc æthere delapsi? Vide, mi Christiane, quale sis cælum, & quàm impurus aër, è quo non manna defluit, non columba descendit, sed culices, ranæ; turpes, perniciosæ bestiolæ, sermones vani, spurci, noxij, exempli pessimi delabuntur. Si cælum haberi vis, manna deplue, religiosum quid loquere; Deum, diuina, diuos colloquijs misce. Subinde, obsecro, subinde saltem spiritale quid sermonibus inferatur; hoc animum nutrit & roborat: & tales etiam quærendi sunt focij, qui de his talibus sermonem cum alijs copulare norint.

Est aurum, inquit Salomon, & multitudo gemmarum, vas autem pretiosum,

sum, labia scientiæ. *a* Etsi sermo eloquentiam Atticam non habeat, modò pietatem Christianam redoleat, & aurum & multitudinem gemmarum superabit.

Beatus Ludouicus, Tolosanus præsul, magnus animo & virtute, qui vana colloquia cane & angue peius oderat, dicere solebat, quod & verè sentiebat: Grata mihi piorum & bonorum familiaritas, quia ab his eruditio & pietas est, non seculus atque ab aromatibus odor.

Diuus Chrystomus hoc auditoribus identidem inculcans: Vtinam, inquit, cum cenatur, cum prandium sumitur, cum lauatur, cum denique reliqua peraguntur, de gehennâ fieri & apud vos mentionem: nec enim illius formidine, aut hîc aduersa viderentur grauia, aut pro suauibus prospera haberentur. Hæc certè ridicula videbuntur, si cum gehennæ incendio comparentur. Addit: quorum narratio frequentiùs iteranda est,

bb 6   quando

quando gehennæ eiusmodi recordatio nos eam incidere haud finit. *a*

Idem sanctissimus Orator, vt vel precibus hoc persuadeat: Et ideò rogo, inquit, vt gehennæ memineris, de gehennâ loquaris. Ita animam tuam compone, pulchrâque ac decoram effice. Magna est enim horum verborum utilitas. Et ideò diabolus omnia facit & molitur, eius volens auferre memoriam. Noli eam è memoriâ eijcere, nec dicas, Quid me importunâ afficiam tristitiâ? Importuna erit, quando angêris in gehennâ. Hoc est tempus tristitiæ, non illud. *b*

Augustinus colloquium cum matre initum narrans: Deo, inquit, ita disponente accidit, vt ego & ipsa soli staremus incumbentes ad fenestram, vnde prospectus in hortum. Colloquebamur ergo soli valde dulciter, & præteritorum obliti quærebamus inter nos, qualis futura

tura

a Chrysof. to. 3. serm. de premijs Sancti.
michi pag. 830.

b Chryf. to. 1. in Ps. 11. med. michi
pag. 697.

tura esset vita æterna sanctorum, quam nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit. Cùmque ad eum finem sermo perduceretur, vt carnalium sensuum delectatio quantalibet præ illius vitæ iucunditate, non comparatione, sed nec commemoratione quidem digna videretur; erigentes nos ardentiore affectu in id ipsum, perambulauimus gradatim cuncta corporalia, & ipsum calum. Et adhuc ascendebamus cogitando & loquendo te, & mirando opera tua, & venimus in mentes nostras, & transcendimus eas, vt attingeremus regionem vbertatis indeficientis, vbi pascis Israël in æternum veritatis pabulo. Dum loquimur & inhiamus illi, attingimus eam modicè toto ictu cordis, & suspirauimus, & reliquimus ibi religatas primitias spiritûs & remeanimus ad strepitum oris nostri, vbi verbum & incipitur & finitur. Dicebamus talia, etsi non isto modo & his verbis, tamen Domine, tu scis, quòd illo die cùm talia loqueremur, & mundus iste nobis inter verba vile-

sceret, cum omnibus delectationibus suis. *a*

En nobile paradigma pij colloquij, simul & illius maximos quæstus. Pium colloquium nunquam suis destituitur emolumentis.

a August. l. 9. Confess. c. 10.

§. III.

Septimum Medicamentum. OCCASIONVM FUGA. De hac insignissimè Chrysofomus : Iuxta præcipitium vādens, inquit, quamuis non decidat, tremat tamen, & sæpenumero ab ipso subuersus tremore decidit : ita & non procul peccata fugiens, sed secus ipsa vādens, cum timore viuit, & in ipsa labitur sæpius. Etenim alienas curiosè spectans formas, quamuis non mœchetur, tamen concupiuit, & iuxta Christi sententiam factus est adulter : sæpius autem ab ipsâ concupiscentiâ in peccatum re ipsâ defertur. Vis modestus esse? ne tantùm fugias adulterium, sed etiam petulantem aspectum. Vis à verbis turpibus

pibus abesse? ne verba tantùm turpia fugias, verùm & risum solutum, & omnem concupiscentiam. *a*

Facile autem scire est; tali aut tali loco fabulatores conueniunt, hîc nugæ & mera somnia narrantur, hîc fœdi & impudici sermones, hîc rixæ atque iurgia miscentur, illic grandiloquentiam stultiloquentia comes deducit, isthic obtrectationes merissimæ in medium proferuntur: fuge, quisquis es, fuge hos linguarum improbos mercatus, has pestilentes nundinas, fuge insidiosas has panegyres, quæ non crumenam vulnerant, sed conscientiam.

In conuiujs quàm animosa loquacitas dominetur, res nota est. Hinc non illepidè nescio quis dixit: In conuiujs primum est silentium; Conticuere omnes. sequitur stridor dentium. Hunc excipit clamor gentiũ: vbi conuiuæ vino incaluere, nemo non loquitur; imò nemo non clamat. Hîc attende tibi, hîc caue, aut tutiùs non accede. Quis nescit has apud
se ra-

*a Chryf. tom. 5. hom. 15. ad pop.
mshi pag. 116.*

se rationes ponere? quotiescunque ad hunc vsque diem inter hos homines, in hac domo fui, minor homo redij, semper querelas, semper obtrecciones non tantum audiui, sed etiam adiuui, & meam quoque linguam colloquijs malis commodauit: ergo & hanc domum, & hos homines, quantum potero, studiosissime cauebo.

Quam multi non possunt seipso non eatenus nosse, quin apud animum suum taciti fateri cogantur, & iste quidem hoc: Quoties probe appotus sum, toties rimarum plenus sum, poenitenda promitto, stultissima quæque garrigo, & omnia effutio; arcanum apud me nullum est, cum mea lingua vino permaduit: Iste verò hoc sibi de se fatetur: Cum irascor, instar tauri sum, qui omnia rupit vincula, imò vrus sum indomitus, omnia sternens & calcans. Quapropter ebrietatis ille, hic iræ occasiones omnes fugiat. Labia iusti considerant placita, & os impiorum peruersa. *a* Homo recti amans studiosissime declinat, quicquid
ansam

ansam præbet vetitæ dicacitati : homo
 pertusæ conscientiæ vltro amplectitur
 quicquid inuitat ad loquacem stulti-
 tiam. Verissimè dixit Chrysofostomus :
 Magnus laqueus est linguæ petulantia, &
 multæ refrenationis indigens. *a* Hic ve-
 rò laqueus fugiendo effugitur. Occa-
 siones fugere statuisti? iam pænè hunc
 laqueum effugisti. Hos occasionum la-
 queos non fugis? occinetur tibi sæpius :
 Ullaqueatus es verbis oris tui, & captus
 proprijs sermonibus. *b* Olim ad Abba-
 tem Lucium venit Longinus Abbas, &
 animum suum aperuit, velle se peregri-
 nari, *c* idque sibi iam pænè certum esse.
 Lucius vt & ipse sincerè diceret quod
 sentiret: Mi Longine, inquit, nos ipsos
 frustra fugimus, & labore irritò pere-
 grinamur, nisi eò loci vbi sumus, lin-
 guam in vincula damus : si hîc linguam
 tuam non continueris, quocunque iue-
 ris, peregrinus non eris. Linguam, vbi
 es, hîc refrena, & eris peregrinus, tamen
 et si

a Chrys. tom. 5. hom. 15. ad pop. mihi pag. 116.

b Prov. c. 6. v. 2.

c Pelag. libell. 10. n. 33. apud Ros & Geid.

et si locum non mutaris. Sic est: non raro cum locum ex loco mutamus, occasiones quas quieti vitare poteramus, adimus, & charybdim fugientes in scyllam incidimus. Vide igitur ut occasiones perite fugias, contentiosos, iracundos, contumeliosos, caute declines, quod Hebraeus sapiens varie monet: Non litiges cum homine potente. Non contendas cum viro locuplete. Non litiges cum homine linguato, & non strues in ignem illius ligna. *a* Verbofus & linguax homo ignis est; qui iurgatur cum tali, perinde facit, ac si ligna ministret igni, & flammam bene sopitam male suscitet. Quapropter contentiones & plurimam oris intemperiem vitabit, qui occasiones fugerit.

a Eccli. c. 8. v. 1. 2. § 4.

§. IV.

Octauum remedium, MODERATIO SERMONIS, seu, PAUCILOQVIUM. Ut bene loquaris, plurimum iuuerit, parce, moderate, submissè, & minimè prophan-

peranter loqui. Qui verba cum tumultu fundit & præcipitat, proximus est multiloquio, vbi multiloquium est, proximum plerunque peccatum est. Sapientum monitum est: Auribus frequentius vtere quàm linguâ. Hoc Siracidæ tot præceptiones confirmant: Priusquam audias ne respondeas verbum. *a* Audi tacens, & pro reuerentiâ accedet tibi bona gratia. In multis esto quasi inscius, & audi tacens simul & quærens. *b* Quocirca qui odit multa vel praua loqui, in hoc omni studio incumbat, vt libentius audiat quàm loquatur, & vbi loquendi fuerit vel necessitas vel facultas, eâ non sine grandi verborum parsimoniâ vtatur. In hunc finem conducet tractim dicere quæ proferenda erunt, nec agglomerare verba vel conuoluere: blatero stans pede in vno centuriam verborum profundit, antequam alter vix decuriam pronuntiarit. Siracides hîc aurem acriter peruellens: Noli, ait, citatus esse linguâ, & remissus in operibus tuis.

a Eccli. c. 11. v. 8.

b Eccl. 6. 32. v. 9. Eccl. 12.

tuis. *a* Vnam epistolarum Seneca sic claudit : Summa ergo summarum hæc erit : Tardiloquum te esse iubeo. *b* Voce pressiore loqui præsertim apud ægrotos, valde conuenit, & aliàs etiam clamare uti inurbanum & agreste, & subinde molestum alijs, sic signum est eum qui loquitur, aut à vino aut certè ab affectu ebrium esse, aut parum rei latere sub verbis adeò tumultuantibus : Terribilis est in ciuitate suâ homo linguosus, inquit Siracides, & temerarius in verbo suo, odibilis erit. *c* At contra de veris Orbis delitijs, Christo, prædixit Isaias, ore diuini Patris locutus : Ecce seruus meus, suscipiam eum, electus meus, complacuit sibi in illo anima mea : dedi spiritum meum super eum, iudicium gentibus proferet. Non clamabit, neque accipiet personam, nec audietur vox eius foris. *d* Ita qui rixas odit, clamores vitat; clamare & rixari plerunque vicina sunt. Ergo si

a Eccl. c. 4. v. 34.

b Sen epist. 40. fine.

c Eccl. c. 9. v. 25.

d Is. c. 42. v. 1. & 2.

go si vis videre vitam, inquit Chryso-
 stomus, *a* si vis inuenire dies bonos, Cohibe
 linguam tuam à malo. Quanti modò di-
 cunt, *Nolo*, qui dicebant, *Volò*: Qui ve-
 terauerunt in detractionibus, qui mor-
 dent & comedunt humanas carnes, de-
 trahendo, non timentes ne ab inuicem
 consumantur; qui adulationibus suis
 linguam impendunt. *b* Quisquis es, si
 vitam vis, si dies bonos diligis, cohibe
 linguam tuam à malo, imò etiam quan-
 doque à bono cohibe, vt cohibere possis
 à malo. Parcè loquere, & omnem ver-
 borum redundantiam præcide: laudabi-
 lior est verborum parsimonia, quàm pe-
 cuniæ, imò etiam sæpe vtilior: qui nu-
 mos profudit, tantò magis prædest alijs
 quantò minus sibi, qui prodigus est ver-
 borum, & sibi nocet & alijs. Paucilo-
 quium, vitiosæ linguæ phar-
 macum est saluberri-
 mum.

a *Expf. 33. v. 13.*

b *Chryf. 10. 1. in Ps. 33. mihi pag. 727. & seq.*

CAPVT XXX.

*Vltima quatuor Medica-
menta ad improbam lin-
guam emendandam.*

MEl non solùm dulce ac delectabile, sed etiam salubre, cùm temperanter sumitur. Galenus & præcipuè Arabes omnes moderatum mellis vsum maximis laudibus ferunt. Sapientissimus Regum Salomon, eruditam linguam laudaturus: Fauus mellis, inquit, composita verba: dulcedo animæ, sanitas osium. *a* Septuaginta Interpretes Hebræi sic loquuntur: Mellis faui, sermones boni, dulcedo autem eorum sanitas animæ.

De his fauis, & de melle isto Chryso-
stomus, linguâ nescio an aurcâ, an mel-
leâ differens: Hoc enim mel, inquit, non
siluestres quæpiam apes floribus insiden-
tes colligunt, neque rorem maturantes
aluea-

aluearibus immittunt: sed spiritus sancti gratia construens pro fauis & aluearibus & fistulis, in Sanctorum oribus recondit, vt volenti liceat cum libertate iugiter vesci. Et, si vis illorum discere mensam, accede propiùs, & eos experieris talia eructantes. Omnia mitia & iucunda, & spirituali odoris suauitate plena. Nullum turpe verbum possunt illa ora emittere, nihil scurrile, nihil asperum, sed omnia cælis digna. *a*

Et quemadmodum mel, quia cibus est, reficit; delectat, quia dulce; medetur, quia salubre; sic & lingua melle illo imbuta & docet, & delectat, & mouet. De linguâ hac Augustinus sic loquitur; Vnde dixit quidam eloquens, & verum dixit: Ita dicere debere eloquentem, vt doceat, vt delectet, vt flectat. Docere necessitatis est, delectare suauitatis, flectere victoriæ. *b* Mellis faui, sermones boni. Ideò Hebræus rex hortatur; Comede, fili mi, mel quia bonum est, & fa-

a Chrys. 10. 5. hom. 36. ad pop. propius
finem, mshs pag. 318.

b Aug. 1. 4. de doctrinâ Christi.

& fauum dulcissimum gutturi tuo. *a*
 Sed est alius linguæ fauus, sed heu no-
 xius & fatalis, quem idem regius scriptor
 studiosissimè cauendum monens: Fauus
 stillans, inquit, labia meretricis, nouis-
 sima autem illius amara, quasi absin-
 thium, & acuta quasi gladius biceps. *b*
 Hanc ob causam Hieronymus dixit:
 Lingua nil medium habet, aut grande
 bonum est, aut grande malum.

Propterea sanè operæ pretium est ner-
 uos omnes intendere, ad comparandam
 eam laudem quæ muto iam facundo tri-
 buitur, *Et loquebatur rectè. c* Eò spectant
 remedia prioribus dissertationibus sup-
 peditata. Ex promisso addimus, octo il-
 lis, vltima quatuor, omnia vitiosæ lin-
 guæ plurimum, si velit, profutura.

a *Prou. c. 24. v. 13.*

b *Prou. c. 5. v. 3.*

c *Marci c. 7. v. 35.*

§. I.

Itaque nonum linguæ morbidæ re-
 medium est SILENTIVM. Pauciloquium
 tutum

tutum est in hostes propugnaculum, tutissimum verò silentium. Sæpe quis pauca locutus est, & maximum sibi aliisque damnum intulit. Loquendo innumeri, tacendo pauci delinquent, nisi cum nefas est tacere noxas. Arsenium nunquam tacuisse pœnituit, locutum sæpe. Silentium optimus loquendi magister; bonarum cogitationum sanctorumque instinctuum causa est. Certè quod Ecclesiastæ credendum, prius est tempus Tacendi, quàm tempus loquendi. *a* Notum est illud priscorum:

Obfuit multis loquela, nemini silentium. b
 Oraculum est è tripode illud: semper tacere præstat, quàm loqui indecentia. Ergo,

Aut dic aliquid melius silentio, aut file. c
Expers periculi est premium silentij.

Integerrimus silendi magister Epicæ-
 tus præceptiones auro scribendas tra-
 dens: Præscribe, inquit, tibi formam
 quandam aut legem quam custodias:

cc quàm-

a Eccles. c. 3. v. 8.

b Trochæic. Vers.

c Iamb. Vers.

quámque & ipse tecum, & in congressibus hominum obserues. Ac maiori quidem ex parte silentium præstetur; aut necessaria dicantur, eaque paucis. Rarò autem cùm se obtulerit occasio ad dicendum veniemus: sed non quiduis dicemus; non de gladiatoribus, non de ludis Circensibus, non de pugilibus, non de cibis aut potionibus, quæ res passim inculcantur. In primis autem de hominibus cùm verba fiunt, ne eos vel laudemus, vel comparemus, caueatur. Quòd si potes familiarium tuorum sermones tuis sermonibus, eò quò decet, traducito. Sin à peregrinis circumuentus fueris, fileto. *a* Præcepta verè Christiana, sancta. Nec alia tradit Annæus, qui Epicteto non inferior sapientiâ, silentium sic commendat: Nihil æquè proderit, quàm quiescere, & minimum cum alijs loqui, plurimum secum. *b* Quamuis non Epictetus solùm & Annæus silentij encomiastæ sunt & præceptores. Vox olim Sapientum erat:

Athena

a Epict. Enchir. c. 40. 41. 42.

b Sen. ep. 105. med.

*Athena turris omnibus silentium est ;
 Silentium rebus gerendis omnia est ;
 Utilior haud est vlla res silentio. a*

Charilaus apud Lacedæmonios celebratissimus philosophus, rogatus aliquando, curnam Lycurgus tam paucas leges Lacedæmonijs sanxisset, respondit, ideò id factum, quòd Lacedæmonij gens silentio affueta verborumque parca, non egeret multis legibus. Nec sacrae paginae dissentiunt. Sicut enim In multis sermonibus inuenietur stultitia : *b* ita silentio sapientia comparatur, aut iam comparata demonstratur. Index non modestiae solum, sed & sapientiae silentium. Socrati olim nullum esse verisimilius sapientiae signum præ silentio visum. Hinc illae priscorum voces :

*Quandoque nil sapientius silentio ; Et
 Stultus potest sapiens haberi dum silet.*

Qua de re interpres Epicteti Simplicius eruditè : Omnis institutionis ratio, inquit, eò refertur, vt & à rebus externis, & à brutis suis affectionibus, & à corpor-

c. c. 2. re.

a Lambi Gest. :

b Eccles. c. 5. v. 2.

re ad seipsum reuocetur animus, vt fuo more eodémque perpetuo tenore viuat. Quamad rem silentium plurimum confert. Quæ caussa Pythagoreis fuit, vt diſciplinæ ſuæ efficaciffimum iacerent fundamentum quinquennij ſilentium. Venim ſenſus animum ipſos auſcultantem ad externa trahunt (quod ij declarant qui cùm in ſeſe deſcendere, & animi attentionem excitare volunt, oculos claudunt) ſic animum etiam ſermo ad exteriora effundit, cuius effuſionis remedium eſt ſilentium. Aut igitur tacendum, aut neceſſaria dicenda, & paucis interroganti reſpondendum. ^a Lingua velu canis inuadens omnes aut allatrans, catenâ conſtringenda, ſilentio domanda eſt.

Sed quærit religioſiffimus ille ſcriptor: Quare tam libenter loquimur, & inuicem fabulamur: cùm tamen rarò, ſine læſione conſcientiæ, ad ſilentium redimus? Quia per mutuas locutiones ab inuicem conſolari quærimus.

Sed

^a *Simplicius in c. 41. Enchir. Epiſt.*

Sed prò dolor, sæpe inaniter & frustra. *a*
 Et vnde obsecro inter homines profanos
 tam rarum est orationis aut piæ medita-
 tionis donum? quia nullum inter eos vi-
 get silentium, totos dies garrunt &
 confabulantur, linguas nunquam non
 occupatas habent. Et sicut in molendi-
 no nemo discit submissè loqui, ita nec
 quisquam inter garrulos piè meditari.
 Silentium canalis est quo aqua in altum
 agitur: Deum precari, seu pia meditari,
 & tacere, simul sint necesse est.

Deus cum Mose solo loquitur extra
 turbas in monte Sinai; cum solo Eliâ in
 monte Horeb. Nam cùm venisset illuc
 (Elias) mansit in speluncâ: & ecce ser-
 mo Domini ad eum. *b* Cum omnibus
 prophetis, cum sanctis omnibus loqui-
 tur Deus, sed cum solis, sed silentio. Se-
 dent solitarij & tacent, & leuant se su-
 pra se. *c* Deus nimirum, ducit eos in so-
 litudinem; & loquitur ad cor eorum. *d*

cc 3

Augu-

a Tho. de Kemp. l. 1. Imit. Christi c. 10.

b 3. Reg. c. 19. v. 9.

c Thren. c. 3. v. 28.

d Ose. c. 2. v. 14.

Augustinus de seipſo fatetur: Admonitus redire ad memetipſum, intraui in intima meã duce te, intraui & vidi qualicumque oculo. animæ meę lucem Domini incommutabilem. *a* Ita dictum Climaci veriffimum: Studiosus ſilentij appropriat Deo, ei que iungitur. *b* At verò Salomone teſte, vbi verba ſunt plurima, ibi frequenter egeſtas; *c* non ſolùm pecuniæ, ſed & ſapientiæ, ſed & ſanctimoniæ, & amicitia cum Deo. Nunquid *enim* vir verbosus iuſtificabitur? *d* Quisquis igitur vult diſcere loqui, prius ſilere diſcat, ſciatque ſilentium, præſertim cùm id nec læſi rumpimus, fortiffimi animi argumentum eſſe. Veriffimè dici ſolitur à priſcis: *Ladi & ſilere, ſumma eſt Fortitudinis.* *e* Siquidem ſede in vnâ non bene conueniunt Silentium & Ira. Silentium vitioſæ linguæ primarium medicamentum.

a Aug. l. 7. Confess. c. 10. initio.

b Clim. c. de Loquacitate.

c Prox. c. 14. v. 23.

d Job. c. 1. v. 2.

e Lamb. Get.

§. II.

Decimum, DAMNORVM QVÆ A LIN-
GVA SVNT, ATTENTA CONSIDERATIO.
Quódnam obsecro damnum est in orbe,
cuius magna primæue causa non sit Lin-
gua, damnorum & calamitatum fecun-
dissima mater? Os lubricum operatur
ruinas: & quidem alias post alias. Lin-
guam malorum omnium lernam à nullo
vnquam satis exhauriendam; Chryso-
stomus, prout par erat, vehementer idque
sæpius cùm exagitans, tum deplorans:
Lingua, inquit, omnium malorum caus-
sa, si negligatur: quemadmodum bono-
rum, si in eâ studium accura ponatur.
Mala enim innumerabilia parit linguæ
facilitas ac leuitas. Quemadmodum er-
go nihil iuuat domus, non vrbs, non
mœnia, non portæ, non ostia, nisi sint
qui ea custodiant, & sciant quando oportet
ea quidem claudere, quando verò
aperire: ita etiam oris & linguæ nulla est
utilitas, nisi sit ratio, cui scienter, accu-

cc 4 ratè,

ratè, & circumspectè ea claudere & aperire permissum sit, & sciat quæ sint effe-
renda, quæ verò retinenda. Non tot
gladio, quot linguâ ceciderunt, a Dia-
bolus namque non habet instrumentum
aptius ad perdendos nos, quàm linguam.
Quod idem Chrysoſtomus disertissimè
affirmans: Dæmon vndique, ait, nobis
insidias præparare consuevit, sed faciliùs
linguâ & ore peccante. Nullum enim æ-
què congruum illi organum in ministe-
rium est interitûs atque peccati. Nam
inde nobis mors, inde lapsus, inde per-
ditio, inde naufragium præparatur.
Nam & mentium lapsus ex linguæ garru-
litatè venientes quidam declarans ait;
Multi ceciderunt per gladium, sed non
tantî, quanti per linguam. Refrena igi-
tur linguam, & si non patitur reticere,
dentium morſu quiescat, & tanquam
carnifici tradatur dentibus. Hoc ipsum
aliàs perorando repetit: Commorde il-
lam vndique dentibus acriter. Præstat
illam nunc fluere sanguine, quàm tunc
concu-

a Chrysoſt. to. 1. in Pf. 140.

msh pag. 1073.

concupiscere guttam, nec impetrare posse refrigerium; præstat illam temporarium ferre dolorem, quàm tunc perenniter & immortalibus malis cruciari. *a*

Beatus Macarius ubi magnos in virtute progressus sibi visus est fecisse, inter preces se compellari audiit his vocibus: Macari, duarum mulierum quæ in proximâ vrbe habitant, virtutem nondum es assecutus. Hic Macarij animus hæere, angere, dolere, mirari etiam, viros sanctitate vitæ à mulierculis vinci, sed & obstupescere tantos eremi rigores ab urbicis delitijs superari. Ergo virum cupido incessit urbem ingrediendi & audita solertiùs explorandi. Urbem ingressus est, & omnia quàm potuit solertissimè exploravit, comperit demum feminas illas matrimonio iunctas eadem domo habitare, iamque annis quindecim, quod miraculi loco sit, pacem & concordiam nec verbulo vnquam turbasse, alteri cum

cc 5 alterâ,

a Idem to. 5. hom. ad baptizand. de Spirit.

mslit. mshs pag. 623.

Et to. 2. in c. 16. Luca conc. 4.

mshs pag. 1160.

alterâ, magis quàm sorori cum sorore optimè conuenire. Ab vtrâq; quidem religiosum viuendi genus ardentibus votis expetitur, cum verò per maritos non liceret mutare vitam, eas sibi metipsis hanc dixisse legem: Nil profani vnquam nedum impuri quidquam proloqui, idque strictissimo fœdere ad vsque mortem seruandum. His auditis Macarius iam magis quàm antea miratus, in has omnino voces prorupit: In veritate non est virgo, neque maritata, neque monachus, neque sæcularis: sed Deus tantum propositum quærit, & spiritum vitæ ministrat omnibus. *a*

Beatus vir, sed & mulier beata, quæ non est lapsa ex ore suo. *b* Modesta lingua, modesta mens; corrupta lingua, corrupta mens: Linguam bene rexisse, est corpus & animum optimè custodisse; linguam non domuisse, est corpus & animum perdidisse. Immodica & proterua lingua ignes vbiq; struit pestilentissimos, hinc trixæ, contentiones, rixæ, simultates, discordiæ

a Ruffin. Aquil. l. 3. n. 97.

b Eccl. 6. 14. 9. 1.

diæ innumeræ : hinc inueterata odia & morte acerbior inuidia : hinc bella, cædes, parricidia. Propudiosa lingua conscientiam peccatis implet, & quicquid melioris sensûs in animo residet, expellit. Repeto quod dixi: Lingua omnium malorum lerna est. Hanc caue, & mala cauisti innumera.

§. III.

Vndecimum linguæ medicamentum est, CHRISTI PATIENTIS QVOTIDIANA CONTEMPLATIO. Constantinus Imperator è clavis, quibus seruator Orbis affixus est Cruci, vnum galeæ, alium freno inseruit, vt complures melioris notæ scriptores aiunt. ^a Mallonius de caussis eius facti differens : Monemur, inquit, hoc Constantini consilio, vt Linguam nostram indomitam, freno ac clauo, hoc est, Dominicæ Passionis meditatione perdomemus. Christus Patiens, si quid-

cc 6   quam,

a Hieron. in c. 12. Zachar. Gregor. Turon. de glor. Mart. c. 6. Daniel Mallonius in Alphonsum Palaotum de Sacra Christi Sindone c. 19.

quam, certè docuit *Tacere*. Aut enim tacuit Agnus innocentissimus, aut pauca, mansuetudine admirabili respondit. Quoties illa lugubris historia de Christo allerit? *Iesus autem tacebat*. Impio seruo colaphum incutienti, mansuetissimum hoc dilemma opposuit: Si malè dixi, testare: si bene, cur cædis? Pontio Romano præsi, quantâ verborum & parsimoniâ & placiditate respondit? Pilatus supercilium grande attollens, & ore turgido: Mihi, ait, non loqueris? nescis quia potestatem habeo crucifigere te? Cui placidissimè Christus: Non haberes potestatem aduersum me vllam, nisi tibi datum esset desuper. Sed iterum Pilatus tumultuosâ linguâ intumescens: Nunquid ego Iudæus sum, inquit, Gens tua & Pontifices tradiderunt te mihi, quid fecisti? Christus iterum suauissimè: Regnum meum, inquit, non est de hoc Mundo: si ex hoc Mundo esset regnum meum, ministri mei vtique decertarent, vt non traderer Iudæis. *a* Cetera omnia quæ obijciebantur silentio mitissimo refutauit;

a Io. c. 18. v. 36. & seq.

futauit; *Iesus autem tacebat.* Hanc Do-
 mini suauissimam taciturnitatem obstu-
 pescens Isaias, multis annorum centu-
 rijs antè prædixit: Sicut ouis ad occisio-
 nem ducetur, & quasi agnus coram ton-
 dente se obmutescet, & non aperiet os
 suum. *a* Si nostræ impatientiæ admiran-
 dam illius in tolerandis cruciatibus pa-
 tientiam imitari difficile, amantissimum
 saltem silentium imitemur, Nam, Chri-
 stus passus est pro nobis, vobis relin-
 quens exemplum vt sequamini vestigia
 eius. *b* si non patiendo, saltem tacendo,
 & voces improbas premendo.

Consilium Salomonis non ignoramus:
 Responsione molli frangi iram, sermone
 duro suscitari furorem. *c* Et nostri no-
 bis oculi affirmant, lumen in conclaue
 illatum necessariò extinguendum, si ce-
 reus accensus imponatur mensæ, fene-
 stras autem vtrinque patulas ventus per-
 meet. quòd si fenestrarum vna solàm sit
 aperta, alterâ quæ respondet è regione
 cc 7 clausâ,

a Is. c. 53. v. 7.

b 1. Petri c. 2. v. 21.

c Prov. c. 14. v. 1.

clausâ, lumen non difficulter conseruari poterit: ita prorsus si duo rixosi homines inter se velitari, & verba commutare incipiant, patulas vtrunque fenestras cogita, vento flante vehementi; hîc certè charitatis lumen difflabitur: quòd si alteruter saltem linguam velut fenestram clausam teneat, & stomachantem alterum oratione deliniat, amoris Christiani facem in se tuebitur. Cadit statim similtas & ira, ab alterâ parte deserta: nisi par non pugnat. Si vtrinquè certabitur, ille est melior, qui prior pedem retulit: victus est qui vicit. Quòd si vterque in verba aspera prorumpat, actum est de illo de quo diximus lumine, perijt amor & concordia. Hîc sibi quisque attendat, hîc generoso silentio commonstret, quantum animi habeat ad Christum patientem imitandum; flagella forsân & spinas, & setosa indusia horremus? lingua saltem rigido stringatur cingulo.

Narrat Guilielmus Baldefanus iuuenem à viro religioso petijse vestem setis horrentem, coërcendæ carni. At vir ille religiosus os digito signans: Verè, inquit,

mi iuuenis, optimū est cilicium, vigilanter attendere quid per hoc ostium egrediatur. Diuo Bernardo iuuenis verbosus & eloquentiæ studiosus, si sapientiæ sit inanis, non aliud est, quàm iustitiæ hostis. *a Nemini difficile videatur Christum patientem imitari tacendo.*

a Bernardi flores, mibi pag. 3008.

§. III.

Duodecimum vitiosæ linguæ Medicamentū, TREMENDI AC DIVINI IUDICII PROFUNDA MEDITATIO. Perpende, ô homo, perpende obsecro, quid loquaris: Ex verbis enim tuis iustificaberis, & ex verbis tuis condemnaberis.

Voces Christi agnoscis? Ille hoc in te pronuntiat, qui nec falli potest, nec fallere; qui non tantum quid loquaris, sed etiam quid cogites, audit, qui rationem exactissimam, non tantum actuum, sed & verborum, sed & cogitatum exiget; nec ea solum verba rapiuntur ad pœnas, quæ aliorum famam & propriam conscientiam læserunt, sed etiam vana, frivola,

a Matth. 6. 12. 9. 37.

uola, otiosa. • Æternæ veritatis est Dominicum hoc effatum: Dico autem vobis, quoniam omne verbum otiosum, quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die iudicij. *a* Dico vobis, vt maturè præcogitetis, quod supplicium maneat obtreçtationes, mendacia, spurcicias, blasphemias, cùm etiam vana, ludicra, otiosa, nemini noxia verba in iudicium seuerum sint vocanda. Ad rem eximiè dixit Bernardus: Quis sanè numeret quantas modicum linguæ membrum contrahat sordes, quàm multiplex in labijs incircumcisis immunditia coaguletur, quàm sit grauis pernicies oris incircumspecti. Est enim lingua dissoluta in sermonibus otiosis, est lingua impudica, est & magniloqua, quarum prima lasciuia, sequens arrogantia famulatur. Est etiam lingua dolosa, & item lingua maledica, quarum altera in falsiloquam & adulatoriam subdiuiditur: altera verò nunc in facie contumelias irrogat, nunc detrahit in occulto. Quòd si de omni vel otioso verbo, quodcunque

a Matth. c. 12. v. 36.

cunque locuti fuerint homines, Deo sunt reddituri rationem in die iudicij : quantò districtius de verbo mendaci, mordaci & iniurioso, de elato vel lasciuo, de adulatorio aut detractorio iudicabuntur? Quàm vera sententia, fratres, in multiloquio non effugiendum peccatum. Vt enim præteream cetera, si propterea est otiosum verbum, quòd nullam rationabilem causam habeat, quam rationem de eo reddere poterimus, quod est præter rationem? *a* Hoc suis ipse verbis confirmans : O quantus terror, inquit, iudex sapientissimus, qui numerat omnes pluuiæ guttas, discretor omnium tentationum, omnium hominum à primo Adam vsque ad vltimum in fine sæculi, vult audire rationem verborum omnium otiosorum, cùm sederit in sede maiestatis iudicij sui, vbi non iam misericordia, sed iudicium cantabitur Domino. Quid tum miseri & miserabiles faciemus? *b*

Atque

*a Bern serm. de triplici custodia ante med.
mihi pag. 386.*

b Idem de Passione Dom. c. 25. mihi pag. 199.

Atque hoc tremendum Dei iudicium
 verbis etiam otiosis iam indictum, abba-
 tem Sisoium mouit, vt contra seipsum
 pro seipso annis plurimis orarit. Nam,
 teste Pelagio, a ipse Sisoius de se fassus:
 Crede mihi, ait, iam annis triginta Deum
 deprecor, & hoc oro vnicum: Domine
 Iesu Christe, protege me à linguâ meâ.
 Hanc obsecro precatiunculam, dicamus
 omnes, & quandoque sæpius de die:
Domine Iesu, protege nos à linguâ nost. à.
 Tam necessarium quàm vtile Bernardi
 monitum est: Bis ad linam veniant ver-
 ba, quàm semel ad linguam, plus dili-
 gas audire quàm audiri. b Volat ver-
 bum irremocabile, tempus irremea-
 bile volat, nec aduertit in-
 sapiens quid amit-
 tat. c

a Pelag. l. 4. n. 39. apud Ros&Co. in *Vitis PP.*

b Bern. in *miscell. mks* pag. 1786.

c. *Et serm. de triplici custodia* pag. 385.

Z

Hic prisca nouis, & ænea tormenta
iaculis miscemus. Pictori hæc licere cre-
dimus.

Quemadmodum Dauid A. citharæus
regius, Saulis furores musico carmine
placauit, & ad humanam mansuetudinẽ
reduxit; ita sermone molli, aut decoro
silentio furibunda lingua reuocatur ad
lenitatem, aut certè, si ea pergat furere,
faciliùs toleratur.

Et quemadmodum æneorum tor-
mentorum globi, cùm in faxeas turres fe-
runtur, muros rumpunt & perforant B.
cùm in saccos laneos C. emittuntur, irri-
to conatu recidunt; sic linguæ iaculum,
cùm hominem mitem ac placidum petit,
non facilè lædit; cùm æquè asperum ac
ferocem ferit, grandi nocumento afficit.
Vtrumque imago loquitur. Hinc & An-
gelus citharam furoris lenimen, & scu-
tum præfert, quo volantem linguæ gla-
dium retundit. Nam vltimo hoc capite
docemus, quibus artificijs lingua impro-
ba sit superanda.

Z.

CAPVT XXXI.

Vitiosa aliorum linguæ quibus artificijs toleranda.

Z Rues cuneatim volantes; Ypsilon, litteram Pythagoricam exprimunt, & ob id earum ordo litteratus vocatur ab Hieronymo. Eadem humanæ vitæ figura est. Inventionem huius litteræ Palamedi tribuunt, quod eam è gruum volatu didicisset. Quod verò vetus epigramma de hoc characterè afferit: Littera Pythagoræ discrimine selecta bicorni: *a* Hoc de Linguâ verius affirmari potest, quæ semper plurimum aut prodesse valet aut obesse: *Linguâ mors, Lingua vitâ*. Neque solùm erudita & ad omnem modestiam composita lingua nobis commodat, sed rudis etiam & vitiosa. In eo situm est, quem nanciscatur

a Apud Virgil.

scatur auditorem, quâ ratione illius impetus sustineatur. Quando igitur Pythagoream litteram tricornem è præcedente triplici dissertatione didicimus; Ultimam nunc alphabeti elementum superest Z. quod memoriam mihi refricat validissimi contra scorpiones remedij. Paliurus, Plinio teste; spinæ genus est. Semen eius Afri Z V R A M V G A cant, contra scorpiones efficacissimum. Tricorni Pythagorico characteri triplex assignauimus caput, quo primaria vitiosæ linguæ medicamenta docuimus.

Sed forsitan est non nemo, qui dicat: Linguam improbam docere velle ne quem lædat, est idem ac docere velle scorpionem, ne quem feriat: vtriusque, & scorpionis & linguæ nequissima est indoles, ad lædendum atque feriendum pronissima.

Accipio quod dicitur. Neque verò negare licet linguam improbam scorpioni simillimam, quæ modò hos, modò illos, modò clam, modò apertè feriat. Neque nescio quàm hoc petulans
& panè

& pænè indomabile membrum difficulter corrigatur. Dicamus sanè illud inemendabile, non tamen continuò esse intolerabile pronuntiabimus. Plurima sunt quæ corrigi nequeunt, tolerari tamen possunt, & sæpe debent. Idem de Linguâ dicendum: si nulla proficiat ars quâ illam ad frugem corrigamus, ars certè non deerit, quâ illam in nostrum commodum perferamus.

Canis rabidus nocentissimum animal est, ab illo ipso tamen petuntur pili, quibus canis rabidi morsus sanetur. Si linguam furiosam emendare non possimus, sæpe tamen tolerare debemus. Hoc sine paliuri semen ZVRAM ego nunc porrigere statui, efficacissimum in scorpionem hunc antidotum. Sed ante omnia scire oportet, quânam arte hoc semen sit applicandum huic malo.

Istud itaque iam agemus, & quo artificio vitiosam linguam quamcunque, in nostros vsus & grande bonam possimus vertere, explicabimus.

§. I.

Tametsi Deus contumeliarum auctor non est, est tamen illarum director, ut hac potius quàm alterâ petamur. Eo sensu rex Sionis David, contumelijs Semel vulneratus imperat : . Dimittite eum ut maledicat : Dominus enim præcepit ei ut malediceret David, & quis est qui audeat dicere, quare sic fecerit? Sicut umbone repellitur umbo, ita licere vim vi repellere, rudissimum vulgus putat. Nimirum fabas largienti, pisas ferè rependuntur; tantum pro tanto : qui asinum aut stultum vocat, asinus aut stultus audit. Ita malo nodo cuneum malum quærendum; ita remedio amaro bilem amaram diluendam putamus, sic amicis amici, inimicis infesti, clamosis clamosi, impudentibus sumus; impudentes; eâdem remetimur mensurâ; atque hoc, hostimentum credimus non iniquum. Sed longè aliud nos

d d   docet

docet cælestis magister. Morbus pessimè curatur morbo; malum simili malitiâ nequaquam retundendum est, sed vincendum in bono malum. *a*

Vt autem hoc sibi quisque persuadeat, cogitet seriò qui læsus est: An non & tu similibus dictis alios non semel tantùm confixisti? An non & tua quoque lingua plurimos fauciauit? iam tolera quod fecisti. Quid quereris? tua tibi moneta redditur: maledici merentur audire maledicta, ita quidem vt non sibi maledictum sed responsum putent. Mutuum bonâ fide. & aliquando cum fœnore ipsis restituitur.

Quid esse causæ dicamus, quòd illa Israëlitis fortissima Iuditha inter suos ciues tam bene audierit, *Nec erat qui loqueretur de illâ verbum malum.* *b* In promptu causâ est: ciuitatem illa non oberrabat, nec circulos frequentabat, in quibus de aliorum famâ detrahi solebat,

a Rom. c. 12. v. 9. & 10.

b Iudith c. 8. v. 8.

lebat, sed manebat in superioribus domus suæ, ubi secretum cubiculum sibi fecerat, in quo clausa morabatur, adeoque nec illa loquebatur de vilo verbum malum; silebat altissimè de omnibus Iuditha, itaque altissimè etiam ab omnibus de illâ silebatur. Quisquis igitur contumelias audit & maledicta in se conijci, mox calculum ponat, an non & ipse simillima fecerit alijs? quocirca patiat, quod fecit. Siquidem qui quæ vult dicit, quæ non vult audit. Affecti sumus iniuriâ? succurrat, non tantùm quid patiamur, sed quid fecerimus. Nam alij sæpe non faciunt iniuriam, sed reponunt. Si volumus æqui rerum iudices esse, hoc primum nobis suadeamus, neminem nostrum esse sine culpâ, præsertim linguæ. Hinc enim maxima indignatio oritur, quòd quilibet sibi blandiatur: *Nihil peccavi, nihil feci.* Imò nihil fateris. Meliùs diceret: *Hec & ipse commisi.*

Tiberius Imperator, tunc pænè melior seipso, quibusdam maledicorum conuicijs laceffitus : In ciuitate liberâ, inquebat, liberas esse linguas oportet. Nec malè Cato, qui probris cuiusdam vexatus, respondisse dicitur : Impar mihi tecum certandi conditio est. Nam, vt malè dicere, & malè audire, tibi facillimum est; sic mihi malè dicere insuaue, & malè audire infuetum est.

Quâ in re præclarissimè sentit Augustinus, qui nos contra nos ipsos incitans : Non, inquit, opus habes fortitudine, quando tibi aliquis detrahit absenti, quia non audis, nec sentis. Si autem in faciem tibi dicat, opus est vt fortis sis. Quid est fortis sis? Vt feras. Ne fortè ideò te putes fortem, cum audieris, quia percutis pugno, victus conuicio. Non est ista fortitudo, si conuiciatus percutias, quoniam ab irâ victus es. Et valde stultum est hominem victum, fortem dicere, cum dicat scriptura: Melior est qui vincit iram, quam

quàm qui capit ciuitatem. Habes igitur aduersarium Magnum in teipso. *a*

Primum igitur artificium est, ad improbam alterius linguam tolerandam, *Seipsum accusare*, & omnino æquum iudicare, similia facientem similia pati.

a Aug. in ps. 92. post med.

§. II.

Alterum ad tolerandam linguæ improbitatem artificium est, *Se submittere, ac emendationem deinceps constituere*. Incredibile dictu est quantarum sit virium in linguam improbam demissio animi. Nam sicut tormenta bellica maiora faxeas turres perrumpunt & commolunt, saccos tamen laneos vix offendunt: ita summissio linguam proteruam frangit, eneruat, deijcit; superbia attollit, animat, impellit.

Quàm multis profuit ab improbâ lin-
dd ;
guâ

guâ percussos esse, qui abstrusum in se vitium sibi que ignotum sic moniti correxerunt, aut notum sed neglectum emendarunt. Quàm multos alienæ linguæ proteruia & cautiores reddidit, & ad virtutem incitatiores. Ex hoc plumbo hoc aurum est eliquandum.

Virgilio Maroni visa est opportunissima medicina, si linguâ ictus velit sapere, morésque promittat emendatiores. Cùm enim quidam eius amicus, Cornificij in eum maledicta narraret: Et quam putas, inquit Virgilius, istius maledicentiæ causam esse? Nam Cornificium amo, nec eum vnquam offendi. Cui amicus: An, inquit, Hesiodi sententiæ non meministi? Architectum architecto inuidere, & poëtam poëtæ? De malis, ait Maro, id Græcus intellexit, nam boni eruditos amant. Sed ego magnam cum meâ laude ac gloriâ vindictam in manibus habeo; maiore curâ virtuti me dedam. Quò autem melior fiam, hoc ille inuidiâ rumpetur vehementiore. Pulcherrimum vindictæ

dictæ genus est, emendare quæ carpuntur, aut ea certè emendaturum statuere quæ ab aduersarijs arroduntur. Sic obstruitur os loquentium iniqua. *a*

Suprà, mi Lector, mel tibi propinaui, sed falsum. Nimirum suaferam, ijs omnibus qui aliquid in alios imperij haberent, salem in capite, mel in ore, salè, seu maris amplitudinem in pectore ferendam. *b* Quò hæc commendatiora sint, melli nunc butyrum addo.

Quòd diuini à Bethlehem pueri, quòd nostri Emmanuelis infantia mel & butyrum in cibum habuerit, testatus Isaias: Mel, inquit, & butyrum comedet, ut sciat reprobare malum & eligere bonum. *c* Hoc tibi mel, mi Christiane, & hoc maximè butyrum ingero. Et ut appetentia sit excitatior, En butyrum, quo vescaris artificiosissimum, idque non è vili tugurio.

dd 4 Regiæ

a Ps. 62. 9. &lt.

b Vide c. 27. §. 3. in hac parte.

c J. c. 7. 9. 15.

Regiæ domûs opulentiam nonnemo velut oculatus testis hunc ferè in modum describit. Tori vbique purpurâ strati; stragula duplici bysso insignia plus artificio debebant quàm naturæ. Prætereà cultu mirabili stabant dispositæ per cubicula statuæ, quæ sudantium vultus exprimere videbantur. Ego admiratus, inquit hospes, ingeniosam statuarum nouitatem, propiùs accessi, & materiam audaci digito scrutatus sum. Sed profundius, quàm vellem, fragilis materia manum admisit. Perturbatus igitur imaginis cicatrice, fugæ consilium cepi, cùm ad latus se applicuit sedulus minister, spumantemque generoso potu pateram humanissimè obtulit. Cùmque incerto vultu æstuaarem, putauit ille tantis conuentibus insuetum numerosæ domûs frequentiam perterreri. Itaque vanitatem timoris mei non ingrata consolatione permulcens: Quid, inquit, exhorrescis hospes, ad regalem strepitum, quid triumphum credis quotidianæ familiæ rationem? Tu verò in aliud tempus stuporem

porem differ; vtere principalis domûs beneficijs, & audaci manu frange statuæ butyraceæ auriculam. Præstò sum qui saturatis suauissimam potionem affundam. Cùm ego negarem deformari statuam oportere, vltro irrisit seruus aulicus, & ceruicem imaginis amputauit breui gladio, qui ad hoc ex catenis argenteis de cingulo pendeat, & : Nondum scis, inquit, septemdecim esse cubilia in quibus singulis eiusmodi quatuor imagines è marmore angulos adornant, præcisæ ceruicibus, quæ quotidie recentissimo butyro reparantur; tum vt populus in ientaculum destruxit extemporaneos vultus, frons subinde alia atque alia reponitur, & in diem septies ac decies renouatur delicatissimum munus. Nondum hora diei nona est, & iam centum quadraginta butyri pondo hoc palatium absumpsit. ^a His atriensis dictis sumpsi audaciam destruendi formosum artificium, & inhiantem gu-

dd 5 lam

a Verè an falsò narret.

lam liberalissimè propitiaui tam opportunâ butyri promulsidè. *a*

Hoc ergo butyrum tam artificiosum hîc ingere gustandum; Christianam submissionem ac mansuetudinem suadeo exhibendam. Hîc aude, Lector, & imagini butyracæ vel auriculam, vel nares, aut potiùs mollissima præscinde labra, & tuam inde linguam instrue. Disce petulanti linguæ non pari respondere petulantia: Disce, non turbulenter, non ferociter, non insolenter, non contumeliosè, non arroganter & contumaciter laxare linguam: Disce si non mel & rosas, certè butyrum loqui. Hoc aio; modestè, submissè loquendum ei, cui concordia & pax cordi est. Mollis responsio, quam Salomon adeò dilaudat, *b* hoc illud elegans butyrum est, de quo loquimur. Ad frangendam alterius iram, non est præstantius, sed nec præsentius pharmacum ullum aliud, quàm butyrum istud, *responsio mollis*.

Olim

a *Lusin. part. 1. Sat. mihi pag. 118.*

b *Prov. 6. 15. 6. 1.*

Olim infantibus recens lustratis, lac & mel dabatur, quod etiamnum Æthiopes faciunt. De prisco ritu clarè Tertullianus : Inde, ait, suscepti lactis & mellis concordiam prægustamus. *a* Idque ideò fiebat, vt Christianis omnibus submissio infantilis & mansuetudo altius imprimeretur. Ad rem Bernardus: Duo sunt, inquit, in lacte ouis, butyrum & caseus: bene paruulus noster eligere nouit, qui butyrum comedens, caseum vtique non comedit. *b* Imitare tuum dominum, Christiane, & asperi sermonis coagulum repudia, apage hunc caseum, butyrum comede; furiosæ linguæ rabiem responsis frange quàm potes mollissimis; non cultros, non gladios, sed butyrum loquere. Submitte te, & linguam quantumcunque improbam vicisti.

Pueris, cum dentiunt, mel & butyrum, suafu medicorum *c* datur, doloribus

dd 6 bus

a Tertull. l. de Coronâ milit. c. 3.

b Bern serm. 2. de Aduentu Domini, medio.

c Galenus l. 10. de medic. Simplific. c. 10.

Plin. l. 28, c. 19.

bus mitigandis : ego tibi mel & butyrum porrigo, ne dentias. Non est mollis responsio, quam exerti dentes comitantur. Iobus & Dauid hos dentes grauius senserunt. Hinc illi ab utroque clamores : Infremuit contra me dentibus suis hostis meus. *a* Dentes eorum, arma & sagittæ. *b* Frenuerunt super me dentibus suis. *c* Hos dentes, mi homo, non humanis carnibus fatiga; butyrum comede; verbis lenibus responde. Submitte te, & triumphas.

a Iob. c. 16. v. 10.

b Ps. 56. v. 5.

c Ps. 34. v. 15.

§. III.

Tertium artificium est ad vitiosam alterius linguam tolerandam, *Deum adire, ac precari*; contumelias omnes Deo conqueri. Regi Sionis Dauid vsitatissimum fuit hoc artificium. Fatetur ipse : Pro eo ut me diligenter, detrahebant mihi, ego autem orabam. *a* Ut imite-

a Psal. 108. v. 4.

imitemur hoc, quemlibet nostrum rex
 ille sanctissimus hortatur: Reuela Do-
 mino viam tuam, & spera in eo, & ipse
 faciet. Et educet quasi lumen iustitiam
 tuam, & iudicium tuum tanquam me-
 ridiem: subditus esto Domino, & ora
 eum. *a* Ne dubita, æquissimus ille iu-
 dex, qui trans cortinam videt omnia,
 humiliabit calumniatorem. *b* Si Deus
 pro nobis, quis contra nos? *c* Tu ora
 eum, & ipse faciet. Sapientissimè dixit
 Siracides: Beatus, qui tectus est à lin-
 guâ nequam, qui in iracundiam illius
 non transiit, & qui non attraxit iugum
 illius, & in vinculis eius non est ligatus:
 iugum enim illius, iugum ferreum est,
 & vinculum illius, vinculum æreum
 est. Mors illius, mors nequissima, &
 utilis potius inferus quàm illa. Perse-
 uerantia illius non permanebit, sed ob-
 tinebit vias iniustorum: & in flammâ
 suâ non comburet iustos. Qui relin-
 quunt Deum, incident in illam, & ex-
 ardebit

dd 7

ardebit

a Ps. 36. v. 5. & 6.*b* Ps. 71. v. 4.*c* Rom. c. 8. v. 31.

ardebit in illis, & non extinguetur, & immittetur in illos quasi leo, & quasi pardus lædet illos. ^a Num audisti, mi Christiane, quantum mali fit mala lingua? Sed num & illud audisti, & intellexisti? *Qui relinquunt Deum, incident in illam, & exardebit in illis.* &c: Tu ergo Deum ne relinque, sed puris amplexibus tunc potissimum stringe, crebris precationibus tunc maxime fatiga, cum linguarum mallei te tundunt. Tu ora eum, & ipse faciet.

Sed dicas: si pessimi quique secretis criminationibus me infament ignarum, & quò incautior decipiar, palàm laudatum. ^b Quid hîc faciendum? Quid Seneca fecit? Sed exemplis grauioribus te vrgebo. Quid fecerunt tot sanctissimi viri? quid Christus fecit?

Quid multis ante Christum sæculis fecit Moses? Vir longè mitissimus; quis tamen eo vno fortior? quis rursus minus
vltionis

^a *Eccl. c. 28. à G. 23. ad 28.*

^b *Tacitus l. 1. histor.*

ultionis cupidus? qui quò populum infestio-
restiore habuit, & ad conuicia pro-
norem, eò impensius cæli Numen his
propitium reddere perseuerauit. Nam
quantò magis peruicax populus insanis
clamoribus ac querimonijs vrgebat, tan-
tò Moses ardentiores ad Deum preces
funde-
bat. Imò cùm iam lapides furibun-
da plebs minaretur, hoc vnum Moses in
sui defensionem obiecit, *refugere ad
Deum*. Huic vni & soli iniurias conque-
stus: Quid faciam, inquiebat, populo
huic? adhuc paullulum, & lapidabit
me. *a* Hic à Deo iussus in populi gra-
tiam aquas è rupe producere, vt iniu-
rias beneficijs pensaret, promptissimè
paruit. Sed neque Aaroni fratri conui-
ciatus est, nec sorori, quòd connubium
Æthiopicum sibi exprobrasset, ideò mi-
nus beneuolè opitulatus est. Ita mansue-
tissimus virorum sæpius multiplicis lin-
guæ furores precibus sedauit.

Quid Saram eximiæ sanctitatis femi-
nam commemorem? *b* Iaciebat in eam
ancil-

a Exodi c. 17. v. 14.

b Vide supra c. 2. de Calumniâ §. 2.

ancillaris temeritas maledicta & probra, interfectricem virorum nominans, quæ pluribus nupsisset, sed in nullo connubium diurnum esset sortita; quæ septem maritos subitâ nece præcipitasset in tumulum. Et vt calumnia hæc grauiore pondere fauciaret: Numquid & me vis occidere, aiebat famula, sicut iam occidisti septem viros? Ad hanc vocem Sara perrexit in superius cubiculum domûs suæ, & tribus diebus, & tribus noctibus non manducauit, neque bibit, sed in oratione persistens deprecabatur Deum.^a Ita nec Sara flammâ à maledicâ linguâ immixtas potentiùs restingui posse censuit quàm Oratione.

Incendium à præcipiti Phaëthonte factum, felicissimè compescit oratio.

^a Tob. c. 3. v. 9: 10. 11,

§. IV.

Hoc igitur quartum hîc artificium est; *Suam hac in re patientiam ad exempla sanctiora erigere.*

Nar-

Narcissum Hierosolymorum Antistitem virum eximiâ virtute præditum, & præsertim in castigandis vitijs animosum homines perditissimi, monitori optimo nimisquam asperi, fœdis calumnijs infamare sunt aggressi, & prout confutis dolis inter se conuenerant, iureiurando etiam criminationes firmarunt, quò magis fidem facerent plebi citò credulæ. Illorum unus deierans: Si falsum, inquit, dixero, malè peream incendio. Alter: Si fefellerò, ait, melius pessima inuadat. Tertius non minus seipsum execratus si mentiretur: Omnem, inquit, oculorum diem perdam, ni talis, vt dixi, sit Narcissus. Vix tamen vlli sunt reperti, qui vel iuratis crederent, ob testatissimam tot annis castimoniam Narcissi. Et quid ad hæc ipse Narcissus? Falsissimæ criminationi grauitè indignatus, sed quia solitudinis ac sapientiæ amantissimus erat, tacuit, cessit, calumniatorum oculis se subduxit, Deo sibi que vacaturus interfèras, quæ saltem calumniari nescirent. At sublimis ille Oculus qui conspicit omnia,

omnia, nefariorum hominum scelus quod non potuit non videre, mox in apertum protraxit illis ipsis supplicijs, quæ sibi scelerati optauerant. Et primus quidem obtrectatorum, scintillâ in incendium gliscente, in suâmet domo cum omni familiâ miserrimè conflagrauit. Reperit quod optauit. Et videbatur facinus illud non vnius sed plurimum vel innocentium capitibus expiandum. Alter calumniator ille, capitali peste, quam imprecatus sibi fuerat, à calce ad verticem infectus, Numine sic vindicante contabuit. Hoc habet; votis suis periit. Tertius sociorum calamitate doctus resipiscere, confictas à se atque socijs calumnias publicè fassus est, nec tamen ultorem Deum penitus effugit. nam tantâ poenitudinis acerbitate percellabatur, in fletum tam vberem solutus, vt vtrumque lumen lacrimis extinxerit. Viuus, sed cæcus, & ad productius supplicium superstes. ^a Ita Narcissus sceleratas linguas superauit tolerando.

Theo-

^a Euseb. Casar. l. 6. c. 6. Niceph. l. 5. c. 9.

Theodosius Imperator hac improbarum linguarum victoriâ planè admirandus. Verba Theodosij agnoscite: Si quis, inquit, modestiæ nescius, & pudoris ignarus, improbo petulantique maledicto nomina nostra crediderit laceffenda, ac temulentiam turbulentus obtreçtator temporis fuerit, eum pœnæ nolumus subiocere, neque durum aliquid, neque asperum sustinere: quoniam si id ex leuitate processit, contemnendum; si ex insaniâ, miseratione dignissimum; si ab iniuriâ, remittendum. Audiant & imitentur Christiani principes. Ab obtreçtatoribus nemo liber, nec summa quidem fastigia.

Cato Porciæ gentis princeps, senator optimus, Imperator præclarissimus, orator exactissimus, quater & quadragies causam dixit, diuersis odiorum & contumeliarum machinis appetitus: semper absolutus est. Camillum exulem ni vidisset Roma, periisset. Scipionem Carthagine & Africâ suâ maiorem pænè vicisset calumnia.

Quis

Quis magnorum inter Christianos non retulit vulnera ab hoc detractiōnis morſu, quis non venena ab hac viperâ? Chriſtus ipſe an non audiit: *Samaritanus es, Dæmonium habes; vini potator, populi ſeduc̄tor?* Ecquem non ambuſſit hæc flamma?

Optimè dixit Gregorius Nazianzenus: In bonam partem hoc accipe ſancta Trinitas; nec tu ſtultorum linguas penitus effugiſti. *a*

Chriſto Domino in os obiectum: In Beelzebub principe dæmoniorum eiſcit dæmonia. *b* Quàm verè Lingua, *Vniuerſitas iniquitatis*, dicitur!

Sunt certæ diei horæ quas Superbia, & Auaritia, & Luxuria inter ſe diuidunt: Lingua, non vnã tantùm diei partem, omnes ſibi horas vendicat, Mundus iniquitatis eſt, omnia capit, omnia continet. Quã demum ratione? Quã
charta

*a Naz. orat. de humanâ Chriſti Natiuitate,
& orat. 3. de Pace.*

b Luc. 6. 14. & 15.

charta solet geographica descriptum Orbem. In hac explicato digito, Hispaniam, Italiam, Poloniam, Galliam, Germaniam, aliásque Orbis partes designamus. Sed chartæ huic geographicae, coloratæ Linguae nemo fidat; mendacissima est, grandia minuit, parua extendit, alta deprimat, ima extollit, pro libitu pingit & fingit. Quantum, putas, Deus à mendacio distat? Quantum Christus à Beelzebub? Immensum, infinitum. Lingua tamen audet, & Deo mendacium, & Christo dæmonium affingere. Quòd si patremfamilias Beelzebub vocauerunt, quantò magis domesticos eius? ^a Ergo non sanæ mentis, & planè fatuus est, qui viam quam ad cælum facit, ad chartam tam mendacem dirigit. Innumeris modis Lingua decipit, terret, seducit, deijcit, configit.

Si patremfamilias Beelzebub vocauerunt, certè nec domesticis ipsius parcent. Non est seruus melior Domino suo.

Et

^a Matth. c. 10. v. 25.

Et Detractio quidem fulmen imitatur, quod improvidum & imparatum antè perimit quàm periculum denuntiet; quòdque firmissima ferè impetit, vilissima & humi serpentina negligit, ita illa in optimos quosque sævit, vt prope signum sit viri aut magni, aut ad magna nati, pati linguas detrahentium. Nam cùm Detractio ferè ab æmulatione profiscatur, solàque magnitudo aut parta aut sperata æmulationum materia sit, in magnos exsurgunt hæ linguæ, ac non nisi in tales venena iaculantur. Magnitudinem enim alienam famamque, cùm dedecus suum æmulus existimet, confurgit in aduersarium, eumque densò linguæ grandine velut saxeo imbre obruit. *a* Fieri non potest, inquit Chrysofostomus, vt qui virtute excellunt, apud omnes bene audiant. Nequaquam tamen dolendum est, si malè audiamus, sed si iure malè audiamus. *b* Quo sensu præclarissimè dixit Epictetus: Quid verò Antisthenes ait? An id nunquam audiisti?

a Scriban, in Polit. l. 1. c. 17.

b Chryf. serm. de calum.

diuisti? Regium est, Cyre, cùm rectè facias, malè audire. *a*

a Epictet. l. 4. dissert. c. 6. med.

§. V.

Quintum ad nequitiam linguæ vincendam artificium est, *Contemnere hæc linguarum, aut calamorum vulnera.* Contemne, & vicisti. Nam hæc linguarum insidiæ sæpissime non lædunt, nisi volentem. Adyantou herba licet aquâ perfundatur aut immergatur, siccæ tamen similis est; sic cùm homini probò contumelia infertur, non inhæret. Quòd si tu sapias, nullâ re magis testatam facies innocentiam tuam quàm calumniarum & detractionum contemptu ac neglectu. Vt scias, omnis calumnia & obtreptatio foetidæ similis est cloacæ, quæ quò plus mouetur, plus foetet. Nosti, Camerinam non esse mouendam. Neque enim miser est, qui audit conuicium, sed qui facit. Conuicium porrò potentissimè regeritur cùm conuicio non respondetur. Non enim acerbius est conuicium,

cium, quàm conuiciatorem neglectū ostendere indignum cui respondeatur. Ille magnus & nobilis est, qui more magnæ feræ, latratus minorum canum securus exaudit. Ita molossos generosiores aut leones imitemur, qui circumlatrantibus catellis non solent allatrare, merâ imparium indignatione & contemptu. Contemne & tu has linguas, quæ non fauciant nisi resistentes.

Ad naturam rei præclarissimè dixit religiosus ille scriptor: Quid enim sunt verba, nisi verba? Per aërem volant, & lapidem non lædunt. Si reuses, cogita quòd libenter emendare te velis: si nihil tibi conscius es, pensa quòd velis libenter pro Deo hoc sustinere. Et quare tam parua tibi ad cor transeunt, nisi quia adhuc carnalis es, & homines magis quàm oportet, attendis. ^a Ecquid verba, quid calami nocere possunt animo qui Deo nititur? Quod grando tectis, quod fluctus rupibus, hoc calumnia potest,

^a Thom. de Kemp. l. 3. Imit. Christi
c. 46. n. 1.

potest, cùm in virum incidere. Vis vincere? vis hostem frangere? de inimico triumphum agere? Contemne. certa est victoria in solo contemptu. Vis aduersarium mœroribus exedi? ride. Vis indignationibus lancinari? nec verbo dignare. Vis videre supplicem? beneficijs cumula. *a*

At durum, acerbum, ac miserum est tot pungentibus linguis velut iaculis configi. Durum, sed sæpe fructuosum, acerbum sed salutiferum, miserum sed gloriosum. Exosculemur hanc bene merendi materiam, hanc messem cælo inuehendam, hanc vindemiam dominicis cellis inferendam.

At excido, inquis, Principum gratiâ. Modò non excidas Dei. At forsitan ideò spoliaris opibus? Nemo te spoliabit æternis. Priuaris dignitate? Nemo te bonâ conscientîâ priuabit. Vituperant te homines? Sed honorabunt Angeli. At multos experiris inimicos & vexatores? Modò amicum habeas & protectorem. *e e* Deum.

Deum. Contemptus iaces? Exurge cælo. Condemnaris? Iudice Deo absoluêris. Animum ergo aduersus hæc para, & scito vix vllum virum bonum ab his linguæ iaculis viuere inuulneratū. At fatius est criminationibus sordidari cum bonis, quàm falsis laudibus honestari cum improbis.

Pericles, qui quadraginta annis Atheniensium Rempublicam gubernauit, vir disertissimus, suggestum conscensus vt ad populum diceret, dijs vota faciebat, ne vllum sibi verbulum, se imprudente aut inuito efflueret, quod ad Rempublicam minùs pertineret: Hic, inquam, Pericles temerarium & insolentem conuiciatorem, per diem integrum, idque in publico patienter tulit. Neque vesperi cùm se domum reciperet, adhuc maledictis infectantem à se repulit. Postremò, cùm iam in domûs limine, sub primam noctem, consisteret, conuersus ad feruum Pericles: Heus, inquit, mox facem expedito, & hunc ciuem domum reducito. Sic homo improbus ab iniuriâ & contumeliâ gratiam reportauit.

Hoc

Hoc profus est conuicia, calumnias,
& maledicta magnanimo contemptu di-
gerere.

Quid igitur hæc linguarum tonitrua
tantoperè nos terrent? in fumum eua-
nescent. Quid detractiones & calum-
nias, quid probrum & infamiæ notam
adeò reformidamus? Augustinus con-
tra hæc nos animans: Opprobria homi-
num, inquit, nolite metuere, & detra-
ctione eorum ne superemini, nec quòd
nos spernant magni duxeritis, sicut
erim vestimentum, ita per tempus ab-
sumentur. Et dicti rationem reddens so-
lidissimam: Crimen falsum, inquit, reum
non facit. hominem, nisi apud iudicem
hominem: vbi autem Deus iudex est,
nullus falso crimine læditur. a Deus,
qui iustificat, quis est qui condemnet? b

a Aug. tom. 2. epist. 137. circa med.

c. 12. ps. 18. v. 134. b Rom. c. 8. v. 34.

S. VI.

Sextum est: *Silere*, ac generosâ taci-
urnitate detractiones & calumnias con-
quere. Sile igitur, alioqui crabro-

nos irritabis refutando. Sile, ne per-
 uulgentur, quæ nescienda potius & se-
 pelianda essent. Cùm respondetur, cùm
 excusatur, cùm iure agitur, longè latè-
 que infamiæ nota perfertur, quam mul-
 tò tutius silentium sepeliisset. Quâ de
 re Seneca illustrissimè : Qui primis, in-
 quit, defungi malis potuimus, in maio-
 ra deuoluimur. Quosdam vnus verbi
 contumelia, non æquo animo lata, in
 exilium proiecit : & qui leuem iniuriam
 silentio ferre noluerant, grauissimis ma-
 lis obruti sunt, indignatîque aliquid ex
 plenissimâ libertate diminui, seruile in
 sese attraxerunt iugum. *a* Quòd si re-
 prehenderis à quo non deberes, nec mo-
 do quo deberes, illud velim cogites,
 quod sapienter dixit Romanus scriptor :
 Nulli patientiùs reprehenduntur, quàm
 qui maximè laudari merentur. *b* Itaque
 silendo reprehensionem admittè, illàm-
 que in encomium tuum taciturnâ pati-
 entiâ conuerte.

Sunt

a Sen. l. 2. de Irâ c. 14.

b Plinius Secund. l. 7. epist. 20.

ad Dionys.

Sunt quædam vulnera, quæ meliùs
sunt non tetigisse;

Plurima curando fieri peiora videmus :

Neglige, & tace; ita sanabis. Homo sa-
piens tacebit vsque ad tempus. *a*

Contra verbosos noli contendere verbis.

Sile & dissimula, vt aduersarius arbi-
tretur detractiones suas à te nesciri. Nam
plerunque qui sua dicta putat sentiri,
putat etiam de vindictâ cogitari : itaque
se parat, ne hostis inueniat imparatum.

Quemadmodum verò Fabius Maxi-
mus (quem olim Ouem appellabant)
pugnam opportunè fugitans, & Anni-
balem magis eludens, quàm conflictu
frangens, ducem antea inuictum, morâ
vicit & patientiâ; ita qui cedit & silet,
linguamque verberantem non reuerbe-
rat, sed declinat dextrè, hic victor est,
hic vacillantem concordiam restituit ce-
dendo & silendo. Ita Socrates Xantip-
pen^{is} vxorem clamorissimam placauit

ec 3

non

non respondendo. Medicamentum iniuriarum & contumeliarum omnium probatissimum est silentium. Tam iniurias ferentem quàm inferentem sanat: solâ offensarum commemoratione animorum vulnera recrudescent. Silentium ad dolentis animi perturbationem sedandam valet plurimum. Optimè miseras ferunt qui abscondunt. Hinc Rex iratam non sine causâ Reginam sic alloquitur:

Desine mēque tuis incendere, tēq; querelis. a

Canum in pagis allatrantium ira non meliùs deferuescit, quàm transeuntis viatoris silentio, cautâque patientiâ. Apum circumuolitantium aculeos non difficulter exit illæsus, quisquis inter eas fuerit quietus; repugnans & procax læditur. Pax silentij effectus, & velut filia est.

Angeronam silentij Deam ore obsignato repræsentarunt prisca. Hanc autem, Macrobio teste, ^b in templo Voluptiæ,

^a Virgil. l. 4. Æneid.

^b Macrob. l. 1. Saturnal.

piæ, quæ delectationis & gaudij Dea fuerat, collocarunt, vt tacitè significarent, eum qui silere, & iniurias toleranter, ac placidè ferre didicisset, ingenti delectatione, voluptate maximâ perfundi. Nimirum in templo Voluptatæ sedet Angerona : oris obsignati homo placidæ Voluptatis ædem incolit.

Sed & hoc insuper habet hominis læsi silentium; plerunque patrocina & hominum & ipsius Dei læso conciliat. Moses ad suos proclamat: Dominus pugnet pro vobis, & vos tacebitis. ^a Magdalensæ silentis & lacrimantis patrocinium suscepit Christus, non solùm aduersus Iscarioten, sed etiam aduersus hospitem suum & conuiuatorem. Et ipsius Christi tacentis ad tot tamque capitales hostium accusationes Pilatus quantus ex iudice patronus est factus?

Maronem poëtarum principem Filius quidam orator, facetijs vexare solitus

ee 4 litus

^a Exod. c. 14. v. 14.

litus, audiente Augusto Cæsare, elinguem dixit, sed nec si linguam haberet, causam propriam tueri posse obiecit. Cui Maro: Tace, inquit, rabula. Nam mea hæc taciturnitas causæ meæ defensorum fecit Augustum: & hac tubâ, cum volo, loquor, quæ vbique & diutissime audietur.

At dicas: Qui se pro oue gerit, à lupis deuorabitur.

Neque nos vbique, & in omni causâ tacendum dicimus. Interdum pax ambienda est responsione, sed eâ mollissimâ. In curiâ & iudicio si rei familiari, si famæ aut vitæ periculum sit à silentio, loquendi locus erit. At verò domi, in mensâ, in plateâ, in agro, in iurgio, in lusu, in symposio tutissimum semper silentium, præsertim cum in linguam improbam pugnandum est. Hic vetus Germanorum verbum verissimum: Duorum sapientior, tacebit prior. ^a Nam ille sapientior est & melior, qui citius retulit

^a Der gscheider schweigt vor.

talit pedem, cùm vtrimque certatur.
Neque hoc ignauix signum, sed fi-
ducix.

Res certa est : pleruncue manu tar-
dissimi sunt, qui promptissimi linguâ;
multiloqui ac magniloqui, vix vnquam
strenui. Homericum Therfiten homi-
nem ignauissimum, sed proteruissimè
conuiciantem Achilles pugno interfe-
cit, Goliathum David lapide prostra-
uit. Nimirum canes illi magis degene-
res minimè mordent, qui plurimùm la-
trant. Et Hieronymi sensu: canis la-
tratu tam bonus facilè fugatur.

Cùm virorum ille mitissimus Ioannes
Canonicus, vt vocant, regularis, cum
amicis familiariter colloqueretur, do-
mesticorum vnus in conclaue irrupit, &
minis atque clamoribus omnes exter-
ruit improbus latrator; in Ioannem sin-
gulariter velut è plaustro iecit conuicia.
Ioannes fellis expers, columba placidif-
sima insanum nec verbulo percussit,

ee 5 Hic

Y

A. Auaritia numos aureos in libellam mittit, eosq; anxiam sedulitate examinat.

B. Circumspectio autem vult frenos ori rectos ex auro fieri, prout Hebraeus sapiens monet, & ad libram librum ponderat, quo vel oculos doceat, verba omnia oportere consideratissima esse, perinde si libro sint inscribenda. Vide C. 28. §. 3. C. 29. & C. 30. His Capitibus documenta duodecim suggerimus regendae linguae utilissima, & summe necessaria.

Angelus & trutinam, & frenum Circumspectionis paratissimus est dare omnibus, quibus est cordi, moderari Linguae.

CAPVT XXVII.

Vitiosa Linguae quomodo sananda sint : prima quatuor medicamenta traduntur.

A Pollonius Thyaneus, ille Orbis notus philosophus (vbi de eo prodit Philostratus) suos discipulos eâ loquendi lege imbuit, vt aurorâ vicinâ cum Dijs; diei progressu de Dijs loquerentur; ceterum tempus humanis sermonibus sed eruditis impenderent. Lex pulchra, & utilis. Duo Christi seruatoris discipuli Emauntem tendentes, hunc crediderim, seruauerunt ordinem. 1. Antequam se viâ committerent, vtique se Deo precibus commendarunt, quâ quidem ratione cum Deo locuti sunt. 2. Die ad vmbilicum iam dedu-

deducto, de Christo Dei filio loqui cœperunt. 3. Christum Dominum peregrini habitu tectum inuitarunt ad hospitium; mane nobiscum quoniam advesperascit, & inclinata est iam dies : & coegerunt illum. *a* 4. Concionati sunt demum, & quidem ipsis concionatoribus, Apostolis. Nam surgentes eadem horâ regressi sunt in Hierusalem & inuenerunt congregatos vndecim, & eos qui cum illis erant, dicentes, Quòd surrexit Dominus verè, & apparuit Simoni. Et ipsi narrabant quæ gesta erant in viâ, & quomodo cognouerunt eum in fractione panis. *b*

Hi profectò non malè diem expendunt, linguâ præclarè vsi. Nec mirum; Præceptorem habuerunt è cælo, sed reuerà serium, & qui discipulos non indulgenter habuit, nec illis blanditus est; seuerâ eos disciplinâ irrigans : O stulti, ait, & tardi corde ad credendum. Quâ quidem prælectione tam insigniter eos erudijt, vt ab ijs velut iam Magistris didicerint

a LUC. 6. 24. & 28. & 29.

b LUC. 16. & 33. & seqq.

dicerint Apostoli, quomodo loquendum de Christo rediuuio.

De vniuersis Linguae vitijs nos hactenus locuti sumus; multa quidem, si verba numeremus; pauca, si maximum malorum numerum spectemus. Enimuerò bonus ludimagister non solum ostendit characterem malè formatum, sed docet insuper quâ ratione formandus sit; boni artificis est non tantum discipuli errores in artem commissos reprehendere, sed etiam docere quomodo ij sint corrigendi. Plurima linguae vitia percensuimus, hoc vnum nunc superest, vt quâ ratione illa sint corrigenda doceamus. neque enim satis est scire se ægrotare, nisi præstò sint & pharmaca, quæ conueniant ægroto. Quando igitur tanti refert non tantum vitiosè loqui dedidicisse, sed artè etiam rectè loquendi condiscere, hoc iam agamus, & tribus his vltimis dissertationibus remedia & medicamenta comparemus, quibus vitiosæ linguae subueniendum. Huic triplici dissertationi significandæ litteram Pythagoream Ypsilon præfigimus, litteram tricorneri aut

tricuspidem, nam inferius vnum, superiora duo habet cornua. Affirmat Plinius Indicos boues & vnicornes & tricornes reperiri. Nos contra vniuersa Linguae vitia, dissertationem triplicem, velut bouem tricornerem statuemus hac quidem ratione, vt in singulis trium capitum istorum aliquod præcepta, seu medicamenta tradamus, quibus Linguae vitiositas omnis emendari possit. Atque vt memoriæ quoque consulamus, præceptiones dabimus nec longas, nec obscuras, sed quæ dictu & captu faciles sint: Ipsæ tot leges confundunt & obruunt memoriâ. Atque ita hac quidem dissertatione prima præcepta seu medicamenta quatuor; alterâ, quatuor alia, tertiâ demum, quatuor vltima remedia persanandæ linguae prosequemur.

De Plin. l. 8. Nat. hist. cap. 21. initio.

§. I.

Primum remedium ad vitiosam linguam curandam est ORATIO. Sapientiæ oraculum Salomon clarè pronuntia-

a a 6 uit;

nuntiauit: ^a Hominis est animam præparare, & Domini gubernare linguam. ^b Hoc dixit: Tu tibi Deum precibus propitia, & animum aduerte, non deerit rerum omnium auctor qui linguam, aliter intractabilem regat. ^c Luculentè prorsus Augustinus hoc ipsum affirmans. Intelligamus, inquit, charissimi, si linguam nullus hominum domare potest, ad Deum confugiendum est qui domet linguam nostram. Si enim tu eam domare volueris, non potes, quia homo es: linguam nullus hominum domare potest. ^d Eodem animo dixit Basiliius: Os suum orationibus communit, iugiter atque plus alijs orans: Pone Domine custodiam ori meo. ^e Nulla bestiarum seipsam domat: solius hominis est cicurari à seipso, vel vt rectiùs dicam, vltro seipsum offerre cicurandum. Augustinum iterum excellentissimè hac de re differentem audiamus:

^a *Proverb. 6. 16. & 17.*

^b *Aug tom 10. serm. 3. de Verb. Dom. in 119 c 1. & 2.*

^c *Basil. de Vera Virginit.*

verba illius fide optimâ recitabo. Homo, inquit, domat feram, non domat linguam. Domat leonem & non refrenat sermonem. Domat ipse, & non domat seipsum. Domat quod timebat, & ut se domet, non timet quod timere debebat. Addit: Attendite similitudinem ab ipsis bestiis quas domamus. Equus non se domat; Camelus non se domat; Elephantus non se domat; Aspisis non se domat; Leo non se domat; sic & homo non se domat. Sed ut dometur equus, bos, camelus, elephantus, leo, aspisis, quæritur homo: Ergo Deus quærat, ut dometur homo. Ergo, Domine, refugium tu factus es nobis. Conferimus nos ad te, & bene nobis erit de te. Malum est enim nobis de nobis. Quia dimisimus te, dimisisti nos nobis. Inueniamur ergo in te, quia perieramus in nobis. Quid ergo fratres mei? dubitare debemus quia mansuetos nos faciet Dominus, si nos domandos ei præbeamus? Domuisti leonem, quem non fecisti: non domat te qui fecit te?

a August. ibid.

aa 7 Hoc

Hoc igitur studiosissimè laboremus ut nos nostramque linguam Deo domandam, per preces præbeamus. Ipsemet Augustinus quod sermone docuit, exemplo firmavit. Siquidem de seipso fassus: Quotidiana, inquit, fornax nostra est humana lingua. Imperas nobis, Domine, & in hoc genere continentiam. Da quod iubes, & iube quod vis. Tu nostri de hac re ad te gemitum cordis mei, & flumina oculorum meorum. En Augustinum non solùm orantem, sed & plorantem, ad euitandum linguæ venenum. Quisquis igitur, bene vult loqui, bene oret: primum & pænè princeps vitiosæ linguæ remedium est ORATIO.

a Aug. l. 10. Conf. c. 37. in initio.

§. II.

Alterum est ASSIDVA COGITATIO DEI VBIQVE PRÆSENTIS. Heu quales per Orbem sermones volant, quàm impuri, quàm pestilentes! Quisquis es, obsecro, vel solâ cogitatione Orbem obi, & ausculta, quàm ridicula, vana, fœda,
noxia

noxia loquantur homines, perinde si nullus sit Deus qui omnia singulâque audiat, omnia singulâque iudicaturus & puniturus. Illorum insipientium infiniti sunt, qui dicant in corde suo, Non est Deus. Is certè Deus his talibus non videtur esse qui lenissimos quosque susurros & occultissimas quasque cogitationes audiat. Hinc nemo quod bonum est loquitur, nemo quod purum sanctûmque est cogitat.

Si quis hodie Cynicus Diogenes, cum laternulâ obeat, seseque confabulantium circulis inferat, ponâtque illam Domini quæstionem: Qui sunt hi sermones, quos confertis ad inuicem? *a* Plurimi, vix dubitem, faterentur quod res est, & hi quidem dicerent: acuimus linguas & absentes egregiè vellicamus; *b* se tamen obtrectatores esse negarent. Alij: miserrimas nostras vicissim querimus; hoc pallio murmurationes hi tegunt. Alij: tumores novos narramus. Deberent dicere, nugas, fabulas, nec non mendacia tracta-

a Luc. c. 14. v. 17.

b Wir richten die Leut auß.

tractamus. Isti: bona verba d'imus, hoc est, adulamur & palpamus. Illi: est nobis de aliquo controuersia, sic rixas & iurgia honesto nomine defendere solemus. Essent qui dicerent: Fallendo temporis sermonis symbolas conferimus; & rectius responderent otiosa miscemus colloquia, susurrones agimus. Sed neque inuerecundis & lasciuis deesset larua, quam suis spurcitijs oppanderent, facetos se atque hilares esse affirmarent. *b* Ita pessimis quibusque colloquijs honestos titulos præfigimus. Nemo quod bonum est loquitur. *c* quod inde ferè prouenit, quia nemo Deum vbique præsentem reueretur. Quòd si Christianus aliquis Diogenes interrogando pergat: Quid sunt hi sermones vestri? quo in numero censendi, quo præmio affiendi, vel supplicio? nū eos Deo placere creditis? Hic ferè risus & irrisio responsi vice sequeretur, aut certè frigidissimum improbæ linguæ patrocinium. *d* Nam etsi

Deum

a Wir tragen die Håftele zusamen.

b Wir seind lustig vnd gucer ding.

c Hierem. c. 8. v. 6.

Deum ubique præsentem credimus, certè non cogitamus. Hanc autem cogitationem Gregorius Neocæsariensis reprimendæ verborum leuitati efficacissimam ducebat, quando vaniloquijs nostris Maiestas diuina (si posset) in tristitiam daretur. Certè beatus Paulus cùm iussisset Ephesios omni sermone malo abstinere, tanquam rationem reddens: Et nolite, inquit, contristare Spiritum sanctum. *a* Veteris Philosophiæ præceptum est: Sic loquendum esse cum hominibus, tanquam Dijs audiant; sic cum Dijs tanquam homines audiant. *b* Hoc ferè sensu sapienter præcipit & Seneca: Sic viue cum hominibus, tanquam Deus videat; sic loquere cum Deo, tanquam homines audiant. *c* Profectò ad omnem vitæ licentiam & improbitatem plurimis expeditissima via est, hæc vnica cogitatio: *Solus sum, & nemo me videt.* Tunc mala consilia agitant: tunc aut alijs aut sibi futura pericula struunt:

tunc

a Ephes. c. 4. v. 30.

b Macrob. l. 1. Saturn. 19.

c Sen. Epist. 10. fine.

tunc cupiditates improbas ordinant; tunc quicquid aut metu aut pudore ce-
 labat animus exprimit, tunc audaciam
 acuit, libidinem irritat, iracundiam insti-
 gat. Ita se solum esse credere, à nemine
 videri, à nemine audiri, scelerum grandis
 stimulus est. Quisquis igitur cupit frena-
 re linguam, assiduè Dei præsentiam cogi-
 tet. Tantò quis cautiùs loquetur, quan-
 tò sibi altiùs impresserit hoc vnum. *Au-
 diris; Angeli audiunt, Deus audit, & tu di-
 etorum rationem poscèris suo tempore.* Bea-
 tus Petrus ad id hortatus: Si quis loqui-
 tur, inquit, quasi sermones Dei. *a* Deus
 vbique præsentissimus, & spectator &
 auditor est omnium. Hic te rogo, mi Le-
 ctor, Nicetam meum non grauatè adi, &
 vide quæ illic de Dei præsentia in omni
 loco explicatè traduntur. *b* Quare alte-
 rum curandæ linguæ remedium est, Assi-
 dua Dei vbique præsentis cogitatio.

a 1. Pet. c. 4. v. 11.

b Nicetas l. 2. c. 10. Quicquid autem Anno 5621.
 per sacros dies Aduentus Dominici, coram Se-
 renissimo Electore ac Duce Bauariae Maximi-
 liano, de Dei præsentia pro suggestu explicatū
 est, id omne in epistomen sicut eliquatum, di-
 eto capite proponitur.

§. III.

Tertium est PRÆMUNITIO ET ANIMI PROVISIO AD LOQUENDVM. Hic nobis commodum est iam proximè priori dissertatione monuisse obseruandas in loquendo circumstantias. Quod prisci patres variè confirmant. Ambrosius particulatim: Sapiens, inquit, priusquam loquatur, multa considerat: quid dicat, cui dicat: quo loco, quo tempore dicat. Nimirum hæc prius animo cogitanda, quàm laxanda lingua. Augustinus eruditè: Sicut eligis, inquit, quo vescaris, sic elige quod loquaris. *a* Cibum per os ingressurum examinas, cur non etiam egressurum per os verbum, quod sæpe grauiores tragœdias excitat in tuâ domo, quàm cibus in tuo stomacho. Bonaventura opportunè: Provide tibi, ait, antequam prodas sermonem, prudentique consideratione omnia præueni. *b* Quemadmodum egressurus domo, vndique se circumspicit, an vultus,

an

a Aug. in ps. 51. *b* Bonau. par. 3. spec. 6. 3.

an vestis, an omnia decorè in publicum efferantur : ita locuturus videat quid publico committat. Et sicut propugnaculi portæ non nisi cautissimè & post omnia solerter explorata referantur, ita nec os, arcis animatæ ostium, prius pandendum quàm vigilanter omnia circumspiciantur. Eò spectant tot Hebræi sapientis monita : Noli citatus esse in linguâ tuâ. Ne temerè quid loquaris : verba prudentium staterâ ponderabuntur. Nec Hieronymi monitum ablu- dit: Prius verbum transeat per limam quàm per linguam. Et quamvis omni- bus actionibus necessaria sit lima, maxi- mè tamen sermoni. Et sicut stupam ha- mi ferrei pectunt, lanam ferreus pecten carminat, sic verba prius pectenda sunt & carminanda quàm venalia in forum protrudenda.

Pæmenius abbas antequam ceteros sociorum accederet, prius animum horâ vnâ iussit esse præsentem, & quid lo- quendum esset, cogitatione complexus est. Et hunc sibi morem voluit esse per- petuum, quem homines religiosi hodiè-

que

que imitantur hac ratione, dum singulis diebus primâ diei horâ animum in id defigunt quod eâ die plurimum proficit ad bene agendum & loquendum. Alicubi moris est inter religiosos viros, vt post mensam non priùs inter se colloquantur, quàm in templo^a locuti fuerint cum Deo. Mos probus, & pluribus imitandus. Hanc animi præmunitionem seu præparationem ad loquendum Siracides insignitè docens: Aurum tuum, inquit, & argentum tuum con-
 fla, & verbis tuis facito stateram, & frenos ori tuo rectos, & attende ne fortè labaris in linguâ, & cadas in conspectu inimicorum insidiantium tibi, & sit casus tuus insanabilis in mortem.^b Et libellam & habenam ex argento & auro exigit hic præceptor, vt sic omnia quæ ab ore prodeunt, vel ad Dei honorem vel ad aliorum bonum referantur. Sic animus ad loquendum præmuniendus est. Sed sequitur

^a Aut proximo sacello.

^b Eccli. c. 28. v. 29. & 30.

§. IV.

Quartum remedium, aduersus omne vitium, Linguae praesertim, potens est, **MVLCTAM SIBI DICERE, EAMQVE A SEIPSO EXIGERE.** Omnes vitiosos habitus à se remouere non difficile illi erit, qui capitalem triumvirum in seipsum egerit. Egregiae virtutis est seipsum apud se accusare, reprehendere, mulctare, sibi nihil condonare. Christiano sensu Seneca : De nullo, inquit, queri possum alioquam de me. Ego mihi irascor, & Ego à me poenas exigam. ^a Nos contrarium plerunque facimus, errores nostros tegimus, excusamus, comimus, polimus, & errasse nos negamus, alios audacissime accusamus. quin ergo saltem facimus, quod malus scriba, qui creberrimos errores suos scalpello eradit, aut malus pictor qui penicillo inducit : ita & nos si quid erratum est, voluntarijs poenis deleamus ipsi, nec expectemus, dum alij à nobis poenas respetant. Ille omni-

no in

^a Sen. l. 1. de Benef. c. 7.

no in virtutum studio plurimum proficit, qui quotiescunque peccasse se cognoscit, mox aliquâ se pœnâ mulctat & ipse suus sibi monitor est : En, ait, iterum iurasti, mentitus es iterum, iterum maledixisti, de alijs iterum (quod iam sâpissime) detraxisti : in pœnam hoc stipis da pauperi, has preces recita. Qui superbix delictum in se obseruasset, sibi non malè imperaret : procumbe ô superbe, & matrem tuam, terram osculare. Idem in delictis alijs vtilissimè fit. Et certè, si nosmetipsos diiudicemus, non vtiq̃ue iudicemur. ^a Hæ tales voluntariæ pœnæ non tantùm hominem sibi ipsi, sed & Deum homini mirè conciliant, & lapsus futuros sâpissime de facili cauent.

E' Sancti Dominici familiâ vir pius & eruditus narrat, fuisse virum nobilem æuo suo, qui à puero assueuerat Deum & Cælites verbo violare, alijs pessimè precari. Has voces puer in aulâ hauserat, quas & senex assiduè iactarat. Displicuit viro inolitum hoc suum vitium, statuít.

^a 1. Cor. c. 11. v. 31.

statuítque apud animum suum sapius tam fœdam loquendi labem dediscere, nec tamen dediticit : pugnauit secū aliquamdiu, rarò victor, nam lubricæ linguæ præcipitio abreptus ruebat in antiqua. Quare sacerdotem, super hac re consuluit rogauítque pharmacum suggereret, huic morbo expugnando. Sacerdos mitior quàm par erat, molli spongiâ hanc vomitam non rupit, sed demulfit. Interim vir ille nobilis in eundem morbum identidem reuoluebatur. Aliquid vitij amputatum erat, non extirpatum vitium. Quocirca seipsum vir generosus aggreditur, & hanc sibi pœnam decernit, vt quotiescunque linguâ Deum hominésue peteret, eo die carnibus abstineret. Et ne sibi quidquam ipse indulgeret, famulis seuerè præcepit, vt execrationes suas & maledicta numerarent, & quemcunque numerum subnotassent, iussi dicerent. Principium, vt solet, tam fuit difficile, vt anno ferè dimidio, à carnium esu non sine violentiâ se continerit, ne animi sui decretum violaret. Et quamuis ali-

quanto

quanto tempore in Principis cuiusdam aulâ degeret, nihilominus instituti tenax perseveravit quod cœpit: Hac demum abſtinentiâ ita ſeipſum triumphavit, vt quicquid vitij peſſimâ conſuetudine contraxerat, generosè proſus expugnarit, victor ſui. ſui tantùm? diabolorum omnium. Eo ſanè tempore, inquit, quo virum familiariter noſſe cœpi, nec vllam ampliùs voculam impiam miſit: Addit prioribus:

Ciuis Auguſtanus ſimili vrgebatur vitio, qui hanc ipſe ſibi pœnam indixit, vt quoties verba impia iaceret, graphio vel cultello alio guttam ſanguinis eliceret, è manu aut brachio. Non multũ ſanguinis fudit, & improbam conſuetudinem feliciter vicit. Tanti eſt vitium quodcunque hac parte aggredi, & velle vincere. Vicit quiſquis ita vincere voluit. Et vt dicta firmemus, idem ille ſcriptor ſubiungit iſta. Ciuis Memmingæ opulentus in eandem execrandi conſuetudinem:

bb pro-

a lib. 4. Formicar. c. 3. Ioannes Nyder qui anno 1430. Norimbergæ Antiſtes fuit in S. Dominici familia.

prolapsus, hanc sibi multam statuit, vt quoties diuinum nomen minus reuenter appellaret, aut aliter linguâ delinqueret, eo die genium vino fraudaret, & fontem biberet, idque sine vllâ exceptione vel veniâ. Non diu aquam bibit, & linguam domuit, à consuetudine tam improbâ penitus liber. Quid nos? an dicemus, tanti non emimus linguæ victoriam? nihilne ignaui facere aut pati sustinebimus, vt oris vitia extirpemus? an Christum clamantem non audimus? Bonum tibi est ad vitam ingredi debilem vel claudum, quàm duas manus, vel duos pedes habentem mitti in ignem æternum? *a*

Quisquis igitur vel linguæ procacitatem, vel aliud quodcunque vitium in se cupit expugnatum, hoc agat, & voluntarijs se pœnis toties moneat, quoties deliquisse contigerit. Non est efficacior, non est sanctior vindicta quàm sui ipsius. Hoc prorsus modo & domari lingua, & quicquid vitiosi viuit in animo, superari poterit

a Matth. c. 18. v. 8.

CAPVT

CAPVT XXIX.

*Alia quatuor Medicamen-
ta vitiosæ Linguae cu-
randa.*

FVit qui lautissimam supellectilem in domo alienâ curiosè intuitus, aliquid tamen deesse diceret. Cùmque interrogaretur: quidnam illud sit quod desit? Respondit: Instrumentum quod humanæ genti summè necessarium. Interrogatus porrò, quale hoc instrumentum sit? At ille: Linguarium, inquit, quo lingua occludi solet. Sanè rem dixit: pars nulla supellectilis tam necessaria est, atque hoc ipsum, quod diximus.

Romanus sapiens linguæ temerariæ mentione iniectâ: Verba mea redimam, inquit, & aurem mihi peruellam: damno castigabo promittendi temeritatem. Ecce ut doleat, ut postea consideratiùs loquaris: quod dicere solemus, lingua-

rium dabo. *a* Cœpimus & nos Linguarium dare, & Remedia suggerere linguis omnibus tam temere loquentibus. Quatuor omnino medicamenta dictauimus, polliciti addere plura. Nunc addimus quatuor alia quæ linguam incautam aut nimis licentiosam coërceant.

a Sen. l. 4. de beneficijs c. 36.

§. I.

Quintum Medicamentum, PROPOSITA QVOTIDIANA. Qui sanam cupit linguam diebus singulis cum Hebræo Psal- te seipsum his extimulet: Dixi, dico, dicamque millies, Custodiam vias meas, vt non delinquam in linguâ meâ; Posui, ponamque ori meo custodiam. *a* Nisi quotidie hoc animi decretum innouetur, obliuione facillimè sepelitur. Viator eques si maximi momenti literas, aut multum auri in equo secum vehat, aliquoties de die & oculis & manibus explorat, an hippoperam etiamnũ habeat: qui sacculo summi momenti clauem cir-
cum-

a Ps. 38. 6. 1.

cumfert, sæpius in die sacculum manu pertentat, num clauim illam non amiserit. Clavis oris in arcâ cordis sit: qui rei suæ ferius est custos, saltem semel iterumque quot diebus ad hanc clauem attentè respicit. Iobus de seipso: Gloria mea, inquit, semper innouabitur, & arcus meus in manu meâ instaurabitur. *a* Hoc agam vt vires meæ, meaque brachia non languescant, nec confenescat robur meum, sed augeatur potius & crescat: sic omnino qui rectè loquendi artem condiscere desiderat, ad discendum se quotidie componit; meditatur, reputat, perpendit, quibus demum modis linguam efformet modestam & parcam verborum.

Sed obieceris: Non præsto quæ propono, cur proponam frustra? Pusillæ fidei homo; tu modò conare ac propone: si non omnia, multum tamen præstabis eorum quæ proposueris, quæ honestâ mente conceperis. Nam si paria propositis facta responderent, quid nobis esset sanctius? Interim non est, quod

bb 3 con-

contemnamus proposita bona, & boni cogitationibus plena præcordia. Studio- rum salutarium, etiam citra effectum, laudanda tractatio est. Omnibus bonis in rebus conatus in laude, effectus sub- inde in casu est. *a* Si Deum & promissa diuina spectes, in plurimis firmissimè pro- posuisse, idem est quod fecisse. non tan- tum facultas præmium habet à Deo, sed sola etiam voluntas. Neque verò nos languidum & iners propositum exigimus : vix vllarum est virium frigidissi- mum illud, *volo facere, volo frenare lin- guam*. Hebræi olim regem Asam secuti (quod regij Fasti memorant) iurauerunt Domino voce magnâ, in iubilo &c. in omni enim corde suo iurauerunt, & in totâ voluntate quæsierunt eum & inue- nerunt. *b* Tale tuum, mi Christiane, sit propositum, quale illorum erat iura- mentum : *In omni corde tuo, & in totâ vo- luntate tuâ* propone ac statue : Custodiam vias meas, vt non delinquam in lin- guâ meâ. Hactenus toties mentitus, alios
toties

a Madaurensis Philos.

b 2. Par. c. 15. v. 14.

toties calumniatus, toties lasciuia sum locutus; antehac frequenter murmuraui, frequentius inaniter me iactaui, aliorum laudibus frequentissimè obtrectaui; quis numeret, quoties iurauerim? Dixi, iterùmque dico; deinceps emendatius loquar; Propono ac statuo firmissimè, & *in omni corde meo*, non mentiri, non calumniari, nil obscœni loqui amplius: deinceps me iactare, alijs detrahere, obmurmurare & iurare studiosissimè cauebo. Sic lingua tua semper innouetur, sic arcus tuus in manu tuâ quotidie instauretur. Hæc propone diebus singulis, non frustra id facies, bonis conatibus nunquam excides. Labia iusti erudiunt plurimos. *a* Eruditionem autem quam cum alijs communicant, nec sibi ipsis per sancta proposita negant. Ergo, Beatus vir cuius est auxilium abs te, Domine, ascensiones in corde suo disposuit. *b* Non solùm ascensiones disponit bonas, sed & bene ascendit, qui quoti-

bb 4 die

a *Prov. c. 10. v. 21,*

b *Pf. 83. v. 6.*

die linguæ custodiam efficaciter proponit. Sed vltcrius.

§. II.

Sextum Medicamentum. COLLOQVIA PIA. Diuinæ paginæ cælum sæpius referatum memorant, id tamen nunquam sine graui causâ & grandi vtilitate factum. Israëlis populo æther quotidie patuit, cùm manna, roscidum illud pabulum è cælo sereno ac puro demissum. Mandauit nubibus desuper, & ianuas cæli aperuit, & pluit illis manna ad manducandum. *a* Cùm Ioannes Christum Iordanis aquâ tingeret, Ecce aperti sunt ei cæli, & vidit spiritum Dei descendentem sicut columbam. *b* Cùm Stephanus lapidum imbre obrueretur, clamauit, Ecce video cælos apertos, & filium hominis stantem à dextris Dei. *c* In sacris paginis homo mentis puræ confertur cælo. Hoc sensu dictum: Cæli enarrant gloriam

a Ps. 77. v. 23. -

b Matth. c. 3. v. 16.

c Actor. 0. 7. v. 56.

gloriam Dei. *a* Cælorum istorum ianua est Lingua: hanc cæli ianuam pandi non vult Deus nisi iustâ de causâ, vt vel submitatur manna, vel sacra descendat columba, vt sermo vel boni sit exempli, vel eruditionis non spernendæ: colloquia, quamuis non noxia, si tamen otiosa, cælo certè non descendunt. Quòd vapores exhalet terra, quòd paludes & stagna progenerent ranas, nil noui est, naturâ fit auctore: quòd cælo ranæ decidant, quòd vapores inde descendant, nouum quid est, & extra naturæ leges fit: quod homines impuri & impij scurriliter, inuerecundè, mendaciter, lasciuè loquantur, quòd de multis detrahant, multos irrideant, plerosque omnes contemnant, quod iurent & peierent, nil miri est, terra sunt, tales illa vapores ructat; paludes & stagna sunt, has illa ranas generant. At verò quòd ij Christiani qui probi ac sancti videri volunt, qui cælo conferri cupiunt, non saniora vel castiora proloquantur, quòd æquè ac fæx hominum, his maledicant, hos

bb 5

mor-

mordeant, illis adulentur, istos conuiciantur, quòd maioribus obloquentur, inferiores calumnientur, quòd etiam hi verba otiosa, falsa, subinde & foeda proferant, quòd vaniloquentiam, stultiloquium, superbiloquentiam sermonibus misceant, hoc mirum, ter mirum sit. Et vnde quæso hæ ranæ ab hoc cælo? quomodo tam foedi vapores ex hoc æthere delapsi? Vide, mi Christiane, quale sis cælum, & quàm impurus aër, è quo non manna defluit, non columba descendit, sed culices, ranæ; turpes, perniciosæ bestiolæ, sermones vani, spurci, noxij, exempli pessimi delabuntur. Si cælum haberi vis, manna deplue, religiosum quid loquere; Deum, diuina, diuos colloquijs misce. Subinde, obsecro, subinde saltem spiritale quid sermonibus inferatur; hoc animum nutrit & roborat: & tales etiam quærendi sunt focij, qui de his talibus sermonem cum alijs copulare norint.

Est aurum, inquit Salomon, & multitudo gemmarum, vas autem pretiosum,

sum, labia scientiæ. *a* Etsi sermo eloquentiam Atticam non habeat, modò pietatem Christianam redoleat, & aurum & multitudinem gemmarum superabit.

Beatus Ludouicus, Tolosanus præsul, magnus animo & virtute, qui vana colloquia cane & angue peius oderat, dicere solebat, quod & verè sentiebat: Grata mihi piorum & bonorum familiaritas, quia ab his eruditio & pietas est, non secus atque ab aromatibus odor.

Diuus Chrysofostomus hoc auditoribus identidem inculcans: Vtinam, inquit, cum cenatur, cum prandium sumitur, cum lauatur, cum denique reliqua peraguntur, de gehennâ fieri & apud vos mentionem: nec enim illius formidine, aut hîc aduersa viderentur grauiâ, aut pro suauius prospera haberentur. Hæc certè ridicula videbuntur, si cum gehennæ incendio comparentur. Addit: quorum narratio frequentiùs iteranda est,

bb 6   quando

quando gehennæ eiusmodi recordatio nos eam incidere haud finit. *a*

Idem sanctissimus Orator, vt vel precibus hoc persuadeat: Et ideò rogo, inquit, vt gehennæ memineris, de gehennâ loquaris. Ita animam tuam compone, pulchrâque ac decoram effice. Magna est enim horum verborum utilitas. Et ideò diabolus omnia facit & molitur, eius volens auferre memoriam. Noli eam è memoriâ eijcere, nec dicas, Quid me importunâ afficiam tristitiâ? Importuna erit, quando angêris in gehennâ. Hoc est tempus tristitiæ, non illud. *b*

Augustinus colloquium cum matre initum narrans: Deo, inquit, ita disponente accidit, vt ego & ipsa soli staremus incumbentes ad fenestram, vnde prospectus in hortum. Colloquebamur ergo soli valde dulciter, & præteritorum obliti quærebat inter nos, qualis futura

tura

a Chrysof. to. 3. serm. de premijs Sanct.

mishi pag. 830.

b Chryf. to. 1. in Ps. 11. med. mihi

pag. 697.

tura esset vita æterna sanctorum, quam nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit. Cùmque ad eum finem sermo perduceretur, vt carnalium sensuum delectatio quantalibet præ illius vitæ iucunditate, non comparatione, sed nec commemoratione quidem digna videretur; erigentes nos ardentiore affectu in id ipsum, perambulauimus gradatim cuncta corporalia, & ipsum calum. Et adhuc ascendebamus cogitando & loquendo te, & mirando opera tua, & venimus in mentes nostras, & transcendimus eas, vt attingeremus regionem vbertatis indeficientis, vbi pascis Israël in æternum veritatis pabulo. Dum loquimur & inhiamus illi, attingimus eam modicè toto ictu cordis, & suspirauimus, & reliquimus ibi religatas primitias spiritûs & remeanimus ad strepitum oris nostri, vbi verbum & incipitur & finitur. Dicebamus talia, etsi non isto modo & his verbis, tamen Domine tu scis, quòd illo die cùm talia loqueremur, & mundus iste nobis inter verba vile-

sceret, cum omnibus delectationibus suis. *a*

En nobile paradigma pij colloquij, simul & illius maximos quæstus. Pium colloquium nunquam suis destituitur emolumentis.

a August. l. 9. Confess. c. 10.

§. III.

Septimum Medicamentum. OCCASIONVM FUGA. De hac insignissimè Chrysostronus : Iuxta præcipitium vadens, inquit, quamvis non decidat, tremat tamen, & sæpenumero ab ipso subuersus tremore decidit : ita & non procul peccata fugiens, sed secus ipsa vadens, cum timore viuit, & in ipsa labitur sæpius. Etenim alienas curiosè spectans formas, quamvis non mœchetur, tamen concupiuit, & iuxta Christi sententiam factus est adulter : sæpius autem ab ipsâ concupiscentiâ in peccatum reipsâ defertur. Vis modestus esse? ne tantùm fugias adulterium, sed etiam petulantem aspectum. Vis à verbis turpibus

pibus abesse? ne verba tantùm turpia fugias, verùm & risum solutum, & omnem concupiscentiam. *a*

Facile autem scire est; tali aut tali loco fabulatores conueniunt, hîc nugæ & mera somnia narrantur, hîc fœdi & impudici sermones, hîc rixæ atque iurgia miscentur, illic grandiloquentiam stultiloquentia comes deducit, isthic obtrectationes merissimæ in medium proferuntur: fuge, quisquis es, fuge hos linguarum improbos mercatus, has pestilentes nundinas, fuge insidiosas has panegyres, quæ non crumenam vulnerant, sed conscientiam.

In conuiujs quàm animosa loquacitas dominetur, res nota est. Hinc non illepidè nescio quis dixit: In conuiujs primum est silentium; Conticuere omnes. sequitur stridor dentium. Hunc excipit clamor gentiũ: vbi conuiuæ vino incaluerent, nemo non loquitur; imò nemo non clamat. Hîc attende tibi, hîc caue, aut tutiùs non accede. Quis nescit has apud
se ra-

*a Chryf. tom. 5. hom. 15. ad pop.
msh pag. 116.*

se rationes ponere? quotiescunque ad hunc vsque diem inter hos homines, in hac domo fui, minor homo redij, semper querelas, semper obtrecciones non tantum audiui, sed etiam adiuui, & meam quoque linguam colloquijs malis commodauit: ergo & hanc domum, & hos homines, quantum potero, studiosissimè cauebo.

Quàm multi non possunt seipso non eatenus nosse, quin apud animum suum taciti fateri cogantur, & iste quidem hoc: Quoties probè appotus sum, toties rimarum plenus sum, poenitenda promitto, stultissima quæque garrigo, & omnia effutio; arcanum apud me nullum est, cum mea lingua vino permaduit: Hæc verò hoc sibi de se fatetur: Cum irascor, instar tauri sum, qui omnia rupit vincula, imò vrus sum indomitus, omnia sternens & calcans. Quapropter ebrietatis ille, hic iræ occasiones omnes fugiat. Labia iusti considerant placita, & os impiorum peruersa. ^a Homo recti amans studiosissimè declinat, quicquid

aniam.

ansam præbet vetitæ dicacitati : homo
 pertusæ conscientiæ vltro amplectitur
 quicquid inuitat ad loquacem stulti-
 tiam. Verissimè dixit Chrysofostomus :
 Magnus laqueus est linguæ petulantia, &
 multæ refrenationis indigens. *a* Hic ve-
 rò laqueus fugiendo effugitur. Occa-
 siones fugere statuisti? iam pænè hunc
 laqueum effugisti. Hos occasionum la-
 queos non fugis? occinetur tibi sæpius :
 Ullaqueatus es verbis oris tui, & captus
 proprijs sermonibus. *b* Olim ad Abba-
 tem Lucium venit Longinus Abbas, &
 animum suum aperuit, velle se peregrin-
 nari, *c* idque sibi iam pænè certum esse.
 Lucius vt & ipse sincerè diceret quod
 sentiret: Mi Longine, inquit, nos ipsos
 frustra fugimus, & labore irrito pere-
 grinamur, nisi eò loci vbi sumus, lin-
 guam in vincula damus : si hîc linguam
 tuam non continueris, quocunque iue-
 ris, peregrinus non eris. Linguam, vbi
 es, hîc refrena, & eris peregrinus, tam-
 etsi

a Chrysostom: s. hom, 1 s. ad pop. mihi pag. 116.

b Prou c. 6. v. 2.

c Pelag. libell. 10. v. 33. apud Ros&veid.

etsi locum non mutaris. Sic est: non raro cum locum ex loco mutamus, occasiones quas quieti vitare poteramus, adimus, & charybdim fugientes in scyllam incidimus. Vide igitur vt occasiones peritè fugias, contentiosos, iracundos, contumeliosos, cautè declines, quod Hebræus sapiens variè monet: Non litiges cum homine potente. Non contendas cum viro locuplete. Non litiges cum homine linguato, & non strues in ignem illius ligna. *a* Verbosus & linguax homo ignis est; qui iurgatur cum tali, perinde facit, ac si ligna ministraret igni, & flammam bene sopitam malè suscitaret. Quapropter contentiones & plurimam oris intemperiam vitabit, qui occasiones fugerit.

a Eccli. c. 8. v. 1. 2. & 4.

§. IV.

Octauum remedium, MODERATIO SERMONIS, seu, PAUCILOQVIUM. Vt bene loquaris, plurimum iuuerit, parcè, moderatè, submissè, & minimè prophan-

peranter loqui. Qui verba cum tumultu fundit & præcipitat, proximus est multiloquio, vbi multiloquium est, proximum plerunque peccatum est. Sapientum monitum est: Auribus frequentius vtere quàm linguâ. Hoc Siracidæ tot præceptiones confirmant: Priusquam audias ne respondeas verbum. *a* Audi tacens, & pro reuerentiâ accedet tibi bona gratia. In multis esto quasi inscius, & audi tacens simul & quærens. *b* Quocirca qui odit multa vel praua loqui, in hoc omni studio incumbat, vt libentius audiat quàm loquatur, & vbi loquendi fuerit vel necessitas vel facultas, eâ non sine grandi verborum parsimoniâ vtatur. In hunc finem conducet tractim dicere quæ proferenda erunt, nec agglomerare verba vel conuoluere: blatero stans pede in vno centuriam verborum profundit, antequam alter vix decuriam pronuntiarit. Siracides hîc aurem acriter peruellens: Noli, ait, citatus esse linguâ, & remissus in operibus tuis.

a Eccli. c. 11. v. 8.

b Eccl. 6. 3. 2. v. 9. Eccl. 12.

tuis. *a* Vnam epistolarum Seneca sic claudit : Summa ergo summarum hæc erit : Tardiloquum te esse iubeo. *b* Voce pressiore loqui præsertim apud ægrotos, valde conuenit, & aliàs etiam clamare uti inurbanum & agreste, & subinde molestum alijs, sic signum est eum qui loquitur, aut à vino aut certè ab affectu ebrium esse, aut parum rei latere sub verbis ad eò tumultuantibus : Terribilis est in ciuitate suâ homo linguosus, inquit Siracides, & temerarius in verbo suo, odibilis erit. *c* At contra de veris Orbis delitijs, Christo, prædixit Isaias, ore diuini Patris locutus : Ecce seruus meus, suscipiam eum, electus meus, complacuit sibi in illo anima mea : dedi spiritum meum super eum, iudicium gentibus proferet. Non clamabit, neque accipiet personam, nec audietur vox eius foris. *d* Ita qui rixas odit, clamores vitat; clamare & rixari plerunque vicina sunt. Er-

go si

a Eccl. c. 4. v. 34.

b Sen epist. 40. sine.

c Eccl. c. 9. v. 25.

d Is. c. 42. v. 1. & 2.

go si vis videre vitam, inquit Chryso-
 stomus, *a* si vis inuenire dies bonos, Cohibe
 linguam tuam à malo. Quanti modò di-
 cunt, *Nolo*, qui dicebant, *Volò*: Qui ve-
 terauerunt in detractionibus, qui mor-
 dent & comedunt humanas carnes, de-
 trahendo, non timentes ne ab inuicem
 consumantur; qui adulationibus suis
 linguam impendunt. *b* Quisquis es, si
 vitam vis, si dies bonos diligis, cohibe
 linguam tuam à malo, imò etiam quan-
 doque à bono cohibe, vt cohibere possis
 à malo. Parcè loquere, & omnem ver-
 borum redundantiam præcide: laudabi-
 lior est verborum parsimonia, quàm pe-
 cuniæ, imò etiam sæpe utilior: qui nu-
 mos profundit, tantò magis prædest alijs
 quantò minus sibi, qui prodigus est ver-
 borum, & sibi nocet & alijs. Paucilo-
 quium, vitiosæ linguæ phar-
 macum est saluberri-
 mum.

a *Expf. 33. & 13.*

b *Chryf. 10. 1. in Ps. 33. mihi pag. 727. & seq.*

CAPVT XXX.

*Vltima quatuor Medica-
menta ad improbam lin-
guam emendandam.*

MEL non solùm dulce ac delectabile, sed etiam salubre, cùm temperanter sumitur. Galenus & præcipuè Arabes omnes moderatum mellis vsum maximis laudibus ferunt. Sapientissimus Regum Salomon, eruditam linguam laudaturus: Fauus mellis, inquit, composita verba: dulcedo animæ, fanitas osium. ^a Septuaginta Interpretes Hebræi sic loquuntur: Mellis faui, sermones boni, dulcedo autem eorum fanitas animæ.

De his fauis, & de melle isto Chryso-
stomus, linguâ nescio an aureâ, an mel-
leâ differens: Hoc enim mel, inquit, non
siluestres quæpiam apes floribus insiden-
tes colligunt, neque rorem maturantes
aluea-

alvearibus immittunt: sed spiritus sancti gratia construens pro fauis & alvearibus & fistulis, in Sanctorum oribus recondit, ut volenti liceat cum libertate iugiter vesci. Et, si vis illorum discere mensam, accede propius, & eos experieris talia eructantes. Omnia mitia & iucunda, & spirituali odoris suavitate plena. Nullum turpe verbum possunt illa ora emittere, nihil scurrile, nihil asperum, sed omnia cælis digna. *a*

Et quemadmodum mel, quia cibus est, reficit; delectat, quia dulce; medetur, quia salubre; sic & lingua melle illo imbuta & docet, & delectat, & mouet. De linguâ hac Augustinus sic loquitur; Unde dixit quidam eloquens, & verum dixit: Ita dicere debere eloquentem, ut doceat, ut delectet, ut flectat. Docere necessitatis est, delectare suauitatis, flectere victoriæ. *b* Mellis faui, sermones boni. Ideò Hebræus rex hortatur; Comede, fili mi, mel quia bonum est, & fa-

a Chrys. 10. 5. hom. 56. ad pop. proprio finem, mshs pag. 318.

b Aug. 1. 4. de doctrinâ Christi.

& fauum dulcissimum gutturi tuo. *a*
 Sed est alius linguæ fauus, sed heu no-
 xius & fatalis, quem idem regius scriptor
 studiosissimè cauendum monens: Fauus
 stillans, inquit, labia meretricis, nouis-
 sima autem illius amara, quasi absin-
 thium, & acuta quasi gladius biceps. *b*
 Hanc ob causam Hieronymus dixit:
 Lingua nil medium habet, aut grande
 bonum est, aut grande malum.

Propterea sanè operæ pretium est ner-
 uos omnes intendere, ad comparandam
 eam laudem quæ muto iam facundo tri-
 buitur, *Et loquebatur rellè. c* Eò spectant
 remedia prioribus dissertationibus sup-
 peditata. Ex promisso addimus, octo il-
 lis, vltima quatuor, omnia vitiosæ lin-
 guæ plurimum, si velit, profutura.

a *Prou. c. 24. v. 13.*

b *Prou. c. 5. v. 3.*

c *Marci c. 7. v. 35.*

§. I.

Itaque nonum linguæ morbidæ re-
 medium est SILENTIVM. Pauciloquium
 tutum

tutum est in hostes propugnaculum, tutissimum verò silentium. Sæpe quis pauca locutus est, & maximum sibi aliisque damnum intulit. Loquendo innumeri, tacendo pauci delinquent, nisi cum nefas est tacere noxas. Arsenium nunquam tacuisse pœnituit, locutum sæpe. Silentium optimus loquendi magister; bonarum cogitationum sanctorumque instinctuum causa est. Certè quod Ecclesiastæ credendum, prius est tempus Tacendi, quàm tempus loquendi. *a* Notum est illud priscorum:

Obfuit multis loquela, nemini silentium. b
 Oraculum est è tripode illud: semper tacere præstat, quàm loqui indecentia. Ergo,

Aut dic aliquid melius silentio, aut sile. c
Expers periculi est premium silentij.

Integerrimus silendi magister Epictetus præceptiones auro scribendas tradens: Præscribe, inquit, tibi formam quandam aut legem quam custodias:

cc quàm-

a Eccles. c. 3. v. 8.

b Trochæic. Vet.

c Iamb. Vet.

quámque & ipse tecum, & in congressibus hominum obserues. Ac maiori quidem ex parte silentium præstetur; aut necessaria dicantur, eaque paucis. Rarò autem cùm se obtulerit occasio ad dicendum veniemus: sed non quiduis dicemus; non de gladiatoribus, non de ludis Circensibus, non de pugilibus, non de cibis aut potionibus, quæ res passim inculcantur. In primis autem de hominibus cùm verba fiunt, ne eos vel laudemus, vel comparemus, caueatur. Quòd si potes familiarium tuorum sermones tuis sermonibus, eò quò decet, traducito. Sin à peregrinis circumuentus fueris, fileto. *a* Præcepta verè Christiana, sancta. Nec alia tradit Annæus, qui Epicteto non inferior sapientiâ, silentium sic commendat: Nihil æquè proderit, quàm quiescere, & minimum cum alijs loqui, plurimum secum. *b* Quamuis non Epictetus solùm & Annæus silentij encomiastæ sunt & præceptores. Vox olim Sapientum erat:

Athena

a Epict. Enchir. c. 40. 41. 42.

b Sen. ep. 105. med.

Athena turris omnibus silentium est ;

Silentium rebus gerendis omnia est ;

Utilior haud est vlla res silentio. a

Charilaus apud Lacedæmonios celebratissimus philosophus, rogatus aliquando, curnam Lycurgus tam paucas leges Lacedæmonijs sanxisset, respondit, ideò id factum; quòd Lacedæmonij gens silentio assueta verborumque parca, non egeret multis legibus. Nec sacrae paginae dissentiunt. Sicut enim In multis sermonibus inuenietur stultitia: *b* ita silentio sapientia comparatur, aut iam comparata demonstratur. Index non modestiae solùm, sed & sapientiae silentium. Socrati olim nullum esse verisimilius sapientiae signum praesilentio visum. Hinc illae priscorum voces:

Quandoque nil sapientius silentio; Et

Stultus potest sapiens haberi dum silet.

Qua de re interpres Epicteti Simplicius eruditè: Omnis institutionis ratio, inquit; eò refertur, vt & à rebus externis, & à brutis suis affectionibus, & à corpore

c. c. 2. re.

a Lambi. Gest.

b Eccles. c. 5. v. 2.

re ad seipsum reuocetur animus, vt suo more eodémque perpetuo tenore viuat. Quam ad rem silentium plurimum confert. Quæ caussa Pythagoreis fuit, vt disciplinæ suæ efficacissimum iacerent fundamentum quinquennij silentium. Vt enim sensus animum ipsos auscultantem ad externa trahunt (quod ij declarant, qui cùm in sese descendere, & animi attentionem excitare volunt, oculos claudunt) sic animum etiam sermo ad exteriora effundit, cuius effusionis remedium est silentium. Aut igitur tacendum, aut necessaria dicenda, & paucis interroganti respondendum. ^a Lingua veluc canis inuadens omnes aut allatrans, catenâ constringenda, silentio domanda est.

Sed quærit religiosissimus ille scriptor: Quare tam libenter loquimur, & inuicem fabulamur: cùm tamen rarò sine læsione conscientiæ, ad silentium redimus? Quia per mutuas locutiones ab inuicem consolari quærimus.

Sed

^a *Simplicius in c. 41. Enchir. Epict.*

Sed prô dolor, sæpe inaniter & frustra. *a*
 Et vnde obsecro inter homines profanos
 tam rarum est orationis aut piæ medita-
 tionis donum? quia nullum inter eos vi-
 get silentium, totos dies garrunt &
 confabulantur, linguas nunquam non
 occupatas habent. Et sicut in molendi-
 no nemo discit submissè loqui, ita nec
 quisquam inter garrulos piè meditari.
 Silentium canalis est quo aqua in altum
 agitur: Deum precari, seu pia meditari,
 & tacere, simul sint necesse est.

Deus cum Mose solo loquitur extra
 turbas in monte Sinai; cum solo Eliâ in
 monte Horeb. Nam cum venisset illuc
 (Elias) mansit in speluncâ: & ecce ser-
 mo Domini ad eum. *b* Cum omnibus
 prophetis, cum sanctis omnibus loqui-
 tur Deus, sed cum solis, sed silentio. Se-
 dent solitarij & tacent, & leuant se su-
 pra se. *c* Deus nimirum, ducit eos in so-
 litudinem; & loquitur ad cor eorum. *d*

cc 3

Augu-

a Tho. de Kemp. l. 1. Imit. Christi c. 10.

b 3. Reg. c. 19. v. 9.

c Thren. c. 3. v. 28.

d Ose. c. 2. v. 14.

Augustinus de seipſo fatetur: Admonitus redire ad memetipſum, intraui in intima mea duce te, intraui & vidi qualicumque oculo. animæ meæ lucem Domini incommutabilem. *a* Ita dictum Climaci veriffimum: Studiosus ſilentij appropriat Deo, eique iungitur. *b* At verò Salomone teſte, vbi verba ſunt plurima, ibi frequenter egeſtas; *c* non ſolùm pecuniæ, ſed & ſapientiæ, ſed & ſanctimoniæ, & amicitia cum Deo. Nunquid *enim* vir verbosus iuſtificabitur? *d* Quiſquis igitur vult diſcere loqui, prius ſilere diſcat, ſciâtque ſilentium, præſertim cùm id nec læſi rumpimus, fortiffimi animi argumentum eſſe. Veriffimè dici ſolitum à priffcis: *Ladi & ſilere, ſumma eſt Fortitudinis.* *e* Siquidem ſede in vnâ non bene conueniunt Silentium & Ira. Silentium vitioſæ linguæ primarium medicamentum.

a Aug. l. 7. Confefſ. c. 10. initio.

b Clim. c. de Loquacitate.

c Proſp. c. 14. v. 23.

d Iob. c. 1. v. 2.

e Lamb. Ver.

§. II.

Decimum, DAMNORVM QVÆ A LINGVA SVNT, ATTENTA CONSIDERATIO. Quódnam obsecro damnum est in orbe, cuius magna primæue causa non sit Lingua, damnorum & calamitatum fecundissima mater? Os lubricum operatur ruinas: & quidem alias post alias. Linguam malorum omnium lernam à nullo vnquam fatis exhautiendam; Chrysostrmus, prout par erat, vehementer idque sæpius cum exagitans, tum deplorans: Lingua, inquit, omnium malorum causa, si negligatur: quemadmodum bonorum, si in eâ studium ac cura ponatur. Mala enim innumerabilia parit linguæ facilitas ac leuitas. Quemadmodum ergo nihil iuuat domus, non vrbs, non mœnia, non portæ, non ostia, nisi sint qui ea custodiant, & sciant quando oportet ea quidem claudere, quando verò aperire: ita etiam oris & linguæ nulla est vtilitas, nisi sit ratio, cui scienter, accu-

cc 4 ratè,

ratè, & circumspèctè ea claudere & aperire permissum sit, & sciat quæ sint effe-
 renda, quæ verò retinenda. Non tot
 gladio, quot linguâ ceciderunt, a Dia-
 bolus namque non habet instrumentum
 aptius ad perdendos nos, quàm linguam.
 Quod idem Chrysoſtomus disertissimè
 affirmans: Dæmon vndique, ait, nobis
 insidias præparare consuevit, sed faciliùs
 linguâ & ore peccante. Nullum enim æ-
 què congruum illi organum in ministe-
 rium est interitûs atque peccati. Nam
 inde nobis mors, inde lapsus, inde per-
 ditio, inde naufragium præparatur.
 Nam & mentium lapsus ex linguæ garru-
 litate venientes quidam declarans ait;
 Multi ceciderunt per gladium, sed non
 tanti, quanti per linguam. Refrena igitur
 linguam, & si non patitur reticere,
 dentium morſu quiescat, & tanquam
 carnifici tradatur dentibus. Hoc ipsum
 aliàs perorando repetit: Commorde il-
 lam vndique dentibus acriter. Præstat
 illam nunc fluere sanguine, quàm tunc
 concu-

a Chrysoſt. to. 1. in Ps. 140.

mshs pag. 1073.

concupiscere guttam, nec impetrare posse refrigerium; præstat illam temporarium ferre dolorem, quàm tunc perenniter & immortalibus malis cruciari. *a*

Beatus Macarius ubi magnos in virtute progressus sibi visus est fecisse, inter preces se compellari audiit his vocibus: Macari, duarum mulierum quæ in proximâ vrbe habitant, virtutem nondum es assecutus. Hic Macarij animus hæere, angere, dolere, mirari etiam, viros sanctitate vitæ à mulierculis vinci, sed & obstupescere tantos eremi rigores ab vrbicis delitijs superari. Ergo virum cupido incessit urbem ingrediendi & audita solertiùs explorandi. Urbem ingressus est, & omnia quàm potuit solertissimè exploravit, comperit demum feminas illas matrimonio iunctas eâdem domo habitare, iamque annis quindecim, quod miraculi loco sit, pacem & concordiam nec verbulo vnquam turbasse, alteri cum

cc 5 alterâ,

a Idem to. 5. hom. ad baptizand. de Spirit.

mslit. mshs pag. 623.

Et to. 2. in c. 16. Luca conc. 4.

mshs pag. 1160.

alterâ, magis quàm sorori cum sorore optimè conuenire. Ab vtrâq; quidem religiosum viuendi genus ardentibus votis expetitur, eum verò per maritos non liceret mutare vitam, eas sibi metipsis hanc dixisse legem: Nil profani vnquam nedum impuri quidquam proloqui, idque strictissimo fœdere ad vsque mortem seruandum. His auditis Macarius iam magis quàm antea miratus, in has omnino voces prorupit: In veritate non est virgo, neque maritata, neque monachus, neque sæcularis: sed Deus tantum propositum quærit, & spiritum vitæ ministrat omnibus. *a*

..Beatus vir, sed & mulier beata, quæ non est lapsa ex ore suo. *b* Modesta lingua, modesta mens; corrupta lingua, corrupta mens: Linguam bene rexisse, est corpus & animum optimè custodisse; linguam non domuisse, est corpus & animum perdidisse. Immodica & proterua lingua ignes vbiq; fruit pestilentissimos, hinc trixæ, contentiones, rixæ, similtates, discordiæ

a Ruffin. Aquil. l. 3. n. 97.

b Eccl. 6. 14. 9. 1.

diæ innumeræ : hinc inueterata odia & morte acerbior inuidia : hinc bella, cædes, parricidia. Propudiosa lingua conscientiam peccatis implet, & quicquid melioris sensûs in animo residet, expellit. Repeto quod dixi: Lingua omnium malorum lerna est. Hanc caue, & mala cauisti innumera.

§. III.

Vndecimum linguæ medicamentum est, CHRISTI PATIENTIS QVOTIDIANA CONTEMPLATIO. Constantinus Imperator è clavis, quibus seruator Orbis affixus est Cruci, vnum galeæ, alium freno inseruit, vt complures melioris notæ scriptores aiunt. ^a Mallonius de causis eius facti differens : Monemur, inquit, hoc Constantini consilio, vt Linguam nostram indomitam, freno ac clauo, hoc est, Dominicæ Passionis meditatione perdomemus. Christus Patiens, si quid-

cc 6 quam,

^a Hieron. in c. 12. Zachar. Gregor. Turon. de glor. Mart. c. 6. Daniel Mallonius in Alphonsum Palaotum de Sacra Christi Sindone c. 19.

quam, certè docuit *Tacere*. Aut enim tacuit Agnus innocentissimus, aut pauca, mansuetudine admirabili respondit. Quoties illa lugubris historia de Christo alleris? *Iesus autem tacebat*. Impio seruo colaphum incutienti, mansuetissimum hoc dilemma opposuit: Si malè dixi, testare: si bene, cur cædis? Pontio Romano præfidi, quantâ verborum & parsimoniâ & placiditate respondit? Pilatus supercilium grande attollens, & ore turgido: Mihi, ait, non loqueris? nescis quia potestatem habeo crucifigere te? Cui placidissimè Christus: Non haberes potestatem aduersum me vllam, nisi tibi datum esset de super. Sed iterum Pilatus tumultuosâ linguâ intumescens: Nunquid ego Iudæus sum, inquit, Gens tua & Pontifices tradiderunt te mihi, quid fecisti? Christus iterum suauissimè: Regnum meum, inquit, non est de hoc Mundo: si ex hoc Mundo esset regnum meum, ministri mei vtique decertarent, vt non traderer Iudæis. *a* Cetera omnia quæ obijciebantur silentio mitissimo refutauit;

futavit; *Iesus autem tacebat.* Hanc Domini suauissimam taciturnitatem obstupescens Isaias, multis annorum centurijs antè prædixit: Sicut ovis ad occisionem ducetur, & quasi agnus coram tondeute se obmutescet, & non aperiet os suum. *a* Si nostræ impatientiæ admirandam illius in tolerandis cruciatibus patientiam imitari difficile, amantissimum saltem silentium imitemur, Nam, Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum vt sequamini vestigia eius. *b* si non patiendo, saltem tacendo, & voces improbas premendo.

Consilium Salomonis non ignoramus: Responsione molli frangi iram, sermone duro suscitari furorem. *c* Et nostri nobis oculi affirmant, lumen in conclaue illatum necessariò extinguendum, si cereus accensus imponatur mensæ, fenestras autem vtrinque patulas ventus permeet. quòd si fenestrarum vna solàm sit aperta, alterâ quæ respondet è regione clausâ,

cc 7

clausâ,

a *Is. c. 53. v. 7.*

b *1. Petri c. 2. v. 21.*

c *Prov. c. 14. v. 1.*

clausâ, lumen non difficulter conseruari poterit: ita prorsus si duo rixosi homines inter se velitari, & verba commutare incipiant, patulas vtrunque fenestras cogita, vento flante vehementi, hîc certè charitatis lumen difflabitur: quòd si alteruter saltem linguam velut fenestram clausam teneat, & stomachantem alterum oratione deliniat, amoris Christiani facem in se tuebitur. Cadit statim simultas & ira, ab alterâ parte deserta: nisi par non pugnat. Si vtrunque certabitur, ille est melior, qui prior pedem retulit: victus est qui vicit. Quòd si vterque in verba aspera prorumpat, actum est de illo de quo diximus lumine, periit amor & concordia. Hîc sibi quisque attendat, hîc generoso silentio commonstret, quantum animi habeat ad Christum patientem imitandum; flagella forsan & spinas, & setosa indusia horremus? lingua saltem rigido stringatur cingulo.

Narrat Guilielmus Baldefanus iuuenem à viro religioso petijse vestem setis horrentem, coërcendæ carni. At vir ille religiosus os digito signans: Verè, inquit,

mi iuuenis, optimū est. cilicium, vigilanter attendere quid per hoc ostium egrediatur. Diuo Bernardo iuuenis verbosus & eloquentiæ studiosus, si sapientiæ sit inanis, non aliud est, quàm iustitiæ hostis. *a* Nemini difficile videatur Christum patientem imitari tacendo.

a Bernardi flores, mibi pag. 3008.

§. III.

Duodecimum vitiosæ linguæ Medicamentū, TREMENDI AC DIVINI IUDICII PROFUNDA MEDITATIO. Perpende, ô homo, perpende obsecro, quid loquaris: Ex verbis enim tuis iustificaberis, & ex verbis tuis condemnaberis.

Voces Christi agnoscis? Ille hoc in te pronuntiat, qui nec falli potest, nec fallere; qui non tantum quid loquaris, sed etiam quid cogites, audit, qui rationem exactissimam, non tantum actuum, sed & verborum, sed & cogitatum exiget; nec ea solum verba rapiuntur ad pœnas, quæ aliorum famam & propriam conscientiam læserunt, sed etiam vana, frivola,

a Matth. 6. 12. 6. 37.

uola, otiosa. • Æternæ veritatis est Dominicum hoc effatum: Dico autem vobis, quoniam omne verbum otiosum, quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die iudicij. *a* Dico vobis, vt maturè præcogitetis, quod supplicium maneat obtréctationes, mendacia, spurcicias, blasphemias, cùm etiam vana, ludicra, otiosa, nemini noxia verba in iudicium seuerum sint vocanda. Ad rem eximiè dixit Bernardus: Quis sanè numeret quantas modicum linguæ membrum contrahat sordes, quàm multiplex in labijs incircumcisis immunditia coaguletur, quàm sit grauis perniciès oris incircumspecti. Est enim lingua dissoluta in sermonibus otiosis, est lingua impudica, est & magniloqua, quarum prima lasciuix, sequens arrogantix famulatur. Est etiam lingua dolosa, & item lingua maledica, quarum altera in falsiloquam & adulatoriam subdiuiditur: altera verò nunc in facie contumelias irrogat, nunc detrahit in occulto. Quòd si de omni vel otioso verbo, quodcunque

cunque locuti fuerint homines, Deo sunt reddituri rationem in die iudicij : quantò districtius de verbo mendaci, mordaci & iniurioso, de elato vel lasciuo, de adulatorio aut detractorio iudicabuntur? Quàm vera sententia, fratres, in multiloquio non effugiendum peccatum. Vt enim præteream cetera, si propterea est otiosum verbum, quòd nullam rationabilem causam habeat, quam rationem de eo reddere poterimus, quod est præter rationem? *a* Hoc suis ipse verbis confirmans : O quantus terror, inquit, iudex sapientissimus, qui numerat omnes pluuix guttas, discretor omnium tentationum, omnium hominum à primo Adam vsque ad vltimum in fine sæculi, vult audire rationem verborum omnium otiosorum, cùm sederit in sede maiestatis iudicij sui, vbi non iam misericordia, sed iudicium cantabitur Domino. Quid tum miseri & miserabiles faciemus? *b*

Atque

*a Bern serm. de triplici custodia ante med.
misi pag. 386.*

b Idem de Passione Dom. c. 25. misi pag. 199.

Atque hoc tremendum Dei iudicium
 verbis etiam otiosis iam indictum, abba-
 tem Sisoium mouit, vt contra seipsum
 pro seipso annis plurimis orarit. Nam,
 teste Pelagio, *a* ipse Sisoius de se fassus:
 Crede mihi, ait, iam annis triginta Deum
 deprecor, & hoc oro vnicum: Domine
 Iesu Christe, protege me à linguâ meâ.
 Hanc obsecro precatiunculam, dicamus
 omnes, & quandoque sæpius de die:
Domine Iesu, protege nos à linguâ nost. à.
 Tam necessarium quàm vtile Bernardi
 monitum est: Bis ad linam veniant ver-
 ba, quàm semel ad linguam, plus dili-
 gas audire quàm audiri. *b* Volat ver-
 bum irremocabile, tempus irremea-
 bile volat, nec aduertit in-
 sapiens quid amit-
 tat. *c*

a Pelag: l. 4. n. 30. apud Ros&Co. in Vitis PP.

b Bern. in miscell. mih: pag. 1786.

c Et serm. de triplici custodia pag. 385.

Z

Hic prisca nouis, & aenea tormenta
iaculis miscemus. Pictori hæc licere cre-
dimus.

Quemadmodum Dauid A. citharæus
regius, Saulis furores musico carmine
placauit, & ad humanam mansuetudinẽ
reduxit; ita sermone molli, aut decoro
silentio furibunda lingua reuocatur ad
lenitatem, aut certè, si ea pergat furere,
faciliùs toleratur.

Et quemadmodum aeneorum tor-
mentorum globi, cùm in saxæas turres fe-
runtur, muros rumpunt & perforant B.
cùm in saccos laneos C. emittuntur, irri-
to conatu recidunt; sic linguæ iaculum,
cùm hominem mitem ac placidum petit,
non facilè lædit; cùm æquè asperum ac
ferocem ferit, grandi nocimento afficit.
Vtrumque imago loquitur. Hinc & An-
gelus citharam furoris lenimen, & scu-
tum præfert, quo volantem linguæ gla-
dium retundit. Nam vltimo hoc capite
docemus, quibus artificijs lingua impro-
ba sit superanda.

Z.

CAPVT XXXI.

Vitiosa aliorum linguæ quibus artificijs toleranda.

GRues cuneatim volantes; Ypsilon, litteram Pythagoricam exprimunt, & ob id earum ordo litteratus vocatur ab Hieronymo. Eadem humanæ vitæ figura est. Inventionem huius litteræ Palamedi tribuunt, quòd eam è gruam volatu didicisset. Quod verò vetus epigramma de hoc caractere asserit: Littera Pythagoræ discrimine facta bicorni: *a* Hoc de Linguâ verius affirmari potest, quæ semper plurimum aut prodesse valet aut obesse: *Lingua mors, Lingua vita*. Neque solùm erudita & ad omnem modestiam composita lingua nobis commodat, sed rudis etiam & vitiosa. In eo situm est, quem nanciscatur

a Apud Virgil.

scatur auditorem, quâ ratione illius impetus sustineatur. Quando igitur Pythagoream litteram tricornerem è præcedente triplici dissertatione didicimus; Vltimum nunc alphabeti elementum superest Z. quod memoriam mihi refricat validissimi contra scorpiones remedij. Paliurus, Plinio teste, spinæ genus est. Semen eius Afri Z V R A M V O cant, contra scorpiones efficacissimum. Tricorni Pythagorico characteri triplex assignauimus caput, quo primaria vitiosæ linguæ medicamenta docuimus.

Sed forsitan est non nemo, qui dicat: Linguam improbam docere velle ne quem lædat, est idem ac docere velle scorpionem, ne quem feriat: vtriusque, & scorpionis & linguæ nequissima est indoles, ad lædendum atque feriendum pronissima.

Accipio quod dicitur. Neque verò negare licet linguam improbam scorpioni simillimam, quæ modò hos, modò illos, modò clam, modò aperte feriat. Neque nescio quàm hoc petulans
& panè

& pænè indomabile membrum difficulter corrigatur. Dicamus sanè illud inemendabile, non tamen continuò esse intolerabile pronuntiabimus. Plurima sunt quæ corrigi nequeunt, tolerari tamen possunt, & sæpe debent. Idem de Linguâ dicendum: si nulla proficiat ars quâ illam ad frugem corrigamus, ars certè non deerit, quâ illam in nostrum commodum perferamus.

Canis rabidus nocentissimum animal est, ab illo ipso tamen petuntur pili, quibus canis rabidi morsus sanetur. Si linguam furiosam emendare non possimus, sæpe tamen tōlerare debebimus. Hoc sine paliuri semen ZVRAM ego nunc porrigere statui, efficacissimum in scorpionem hunc antidotum. Sed ante omnia scire oportet, quânam arte hoc semen sit applicandum huic malo.

Istud itaque iam agemus, & quo artificio vitiosam linguam quamcunque, in nostros vsus & grande bonam possimus vertere, explicabimus.

§. I.

Tametsi Deus contumeliarum auctor non est, est tamen illarum director, ut hac potius quam alterâ petamur. Eo sensu rex Sionis David, contumelijs Semei vulneratus imperat : . Dimittite eum ut maledicat : Dominus enim præcepit ei ut malediceret David, & quis est qui audeat dicere, quare sic fecerit? Sicut umbone repellitur umbo, ita licere vim vi repellere, rudissimum vulgus putat. Nimirum fabas largienti, pisas ferè rependuntur, tantum pro tanto : qui asinum aut stultum vocat, asinus aut stultus audit. Ita malo nodo cuneum malum quærendum ; ita remedio amaro bilem amaram diluendam putamus, sic amicis amici, inimicis infesti, clamoris clamosi, imprudentibus sumus : impudentes ; eâdem remetimur mensurâ ; atque hoc, hostimentum credimus non iniquum. Sed longè aliud nos
 d d docet

docet cælestis magister. Morbus pessimè curatur morbo; malum simili malitiâ nequaquam retundendum est, sed vincendum in bono malum. *a*

Vt autem hoc sibi quisque persua-
deat, cogitet seriò qui læsus est: An
non & tu similibus dictis alios non se-
mel tantùm confixisti? An non & tua
quoque lingua plurimos fauciauit? iam
tolera quod fecisti. Quid quereris?
tua tibi moneta redditur: maledici me-
rentur audire maledicta, ita quidem vt
non sibi maledictum sed responsum pu-
tent. Mutuum bonâ fide. & aliquando
cum fœnore ipsis restituitur.

Quid esse causæ dicamus, quòd illa
Israëlitis fortissima Iuditha inter suos
ciues tam bene audierit, *Nec erat qui
loqueretur de illâ verbum malum.* *b* In
promptu causâ est: ciuitatem illa non
oberrabat, nec circulos frequentabat,
in quibus de aliorum famâ detrahi so-
lebat,

a Rom. c. 12. v. 9. & 10.

b Iudith c. 8. v. 8.

lebat, sed manebat in superioribus domus suæ, ubi secretum cubiculum sibi fecerat, in quo clausa morabatur, ad eoque nec illa loquebatur de vilo verbum malum; silebat altissimè de omnibus Iuditha, itaque altissimè etiam ab omnibus de illâ silebatur. Quisquis igitur contumelias audit & maledicta in se conijci, mox calculum ponat, an non & ipse simillima fecerit alijs? quocirca patiat, quod fecit. Siquidem qui quæ vult dicit, quæ non vult audit. Affecti sumus iniuriâ? succurrat, non tantùm quid patiamur, sed quid fecerimus. Nam alij sæpe non faciunt iniuriam, sed reponunt. Si volumus æqui rerum iudices esse, hoc primum nobis suadeamus, neminem nostrum esse sine culpâ, præsertim linguæ. Hinc enim maxima indignatio oritur, quòd quilibet sibi blandiatur: *Nihil peccavi, nihil feci.* Imò nihil fateris. Meliùs diceres: *Hæc & ipse commisi.*

Tiberius Imperator, tunc pænè melior seipso, quibusdam maledicorum conuicijs laceffitus : In ciuitate liberâ, inquiebat, liberas esse linguas oportet. Nec malè Cato, qui probris cuiusdam vexatus, respondisse dicitur : Impar mihi tecum certandi conditio est. Nam, vt malè dicere, & malè audire, tibi facillimum est; sic mihi malè dicere insuaue, & malè audire infuetum est.

Quâ in re præclarissimè sentit Augustinus, qui nos contra nos ipsos incitans : Non, inquit, opus habes fortitudine, quando tibi aliquis detrahit absenti, quia non audis, nec sentis. Si autem in faciem tibi dicat, opus est vt fortis sis. Quid est fortis sis? Vt feras. Ne fortè ideò te putes fortem, cùm audieris, quia percutis pugno, victus conuicio. Non est ista fortitudo, si conuiciatus percutias, quoniam at irâ victus es. Et valde stultum est hominem victum, fortem dicere, cùm dicat scriptura: Melior est qui vincit iram quàm

quàm qui capit ciuitatem. Habes igitur aduersarium Magnum in teipso. *a*

Primum igitur artificium est, ad improbam alterius linguam tolerandam, *Seipsum accusare*, & omnino æquum iudicare, similia facientem similia pati.

a Aug. in ps. 92. post med.

§. II.

Alterum ad tolerandam linguæ improbitatem artificium est, *Se submittere, ac emendationem deinceps constituere*. Incredibile dictu est quantarum sit virium in linguam improbam demissio animi. Nam sicut tormenta bellica maiora faxeas turres perrumpunt & commolunt, saccos tamen laneos vix offendunt: ita summissio linguam proteruam frangit, eneruat, deijcit; superbia attollit, animat, impellit.

Quàm multis profuit ab improbâ lingua
dd ;   guâ

guâ percussos esse, qui abstrusum in se vitium sibi que ignotum sic moniti correxerunt, aut notum sed neglectum, emendarunt. Quàm multos alienæ linguæ proteruia & cautiore reddidit, & ad virtutem incitatiores. Ex hoc plumbo hoc aurum est eliquandum.

Virgilio Maroni visa est opportunissima medicina, si linguâ ictus velit sapere, morisque promittat emendatiores. Cùm enim quidam eius amicus, Cornificij in eum maledicta narraret: Et quam putas, inquit Virgilius, istius maledicentiæ causam esse? Nam Cornificium amo, nec eum vnquam offendi. Cui amicus: An, inquit, Hesiodi sententiæ non meministi? Architectum architecto inuidere, & poëtam poëtæ? De malis, ait Maro, id Græcus intellexit, nam boni eruditos amant. Sed ego magnam cum meâ laude ac gloriâ vindictam in manibus habeo; maiore curâ virtuti me dedam. Quò autem melior fiam, hoc ille inuidiâ rumpetur vehementiore. Pulcherrimum vindictæ

dictæ genus est, emendare quæ carpuntur, aut ea certè emendaturum statuere quæ ab aduersarijs arroduntur. Sic obstruitur os loquentium iniqua. *a*

Suprà, mi Lector, mel tibi propinaui, sed falsum. Nimirum suaferam, ijs omnibus qui aliquid in alios imperij haberent, salem in capite, mel in ore, salè, seu maris amplitudinem in pectore ferendam. *b* Quò hæc commendatiora sint, melli nunc butyrum addo.

Quòd diuini à Bethlehem pueri, quòd nostri Emmanuelis infantia mel & butyrum in cibum habuerit, testatus Isaias: Mel, inquit, & butyrum comedet, ut sciat reprobare malum & eligere bonum. *c* Hoc tibi mel, mi Christiane, & hoc maximè butyrum ingero. Et ut appetentia sit excitatior, En butyrum, quo vescaris artificiosissimum, idque non è vili tugurio.

dd 4 Regiæ

a Ps. 62. v. 5. &lt.

b Vide c. 27. §. 3. in hac parte.

c Is. c. 7. v. 15.

Regiæ domûs opulentiam nonnemo velut oculatus testis hunc ferè in modum describit. Tori vbique purpurâ strati; stragula duplici bysso insignia plus artificio debebant quàm naturæ. Prætereà cultu mirabili stabant dispositæ per cubicula statuæ, quæ sudantium vultus exprimere videbantur. Ego admiratus, inquit hospes, ingeniosam statuarum nouitatem, propiùs accessi, & materiam audaci digito scrutatus sum. Sed profundius, quàm vellem, fragilis materia manum admiscuit. Perturbatus igitur imaginis cicatrice, fugæ consilium cepi, cùm ad latus se applicuit sedulus minister, spumantemque generoso potu pateram humanissimè obtulit. Cùmque incerto vultu æstuarem, putauit ille tantis conuentibus infuetum numerosæ domûs frequentiam perterreri. Itaque vanitatem timoris mei non ingrata consolatione permulcens: Quid, inquit, exhorrescis hospes, ad regalem strepitum, quid triumphum credis quotidianæ familiæ rationem? Tu verò in aliud tempus stuporem

pore differ; vtere principalis domûs
 beneficijs, & audaci manu frange statuæ
 butyracæ auriculam. Præstò sum qui
 saturatis suauissimam potionem affun-
 dam. Cùm ego negarem deformari
 statuam oportere, vltro irrisit seruus
 aulicus, & cervicem imaginis amputa-
 uit breui gladio, qui ad hoc ex catenis
 argenteis de cingulo pendeat, & :
 Nondum scis, inquit, septemdecim esse
 cubilia in quibus singulis eiusmodi qua-
 tuor imagines è marmore angulos ador-
 nant, præcisæ cervicibus, quæ quotidie
 recentissimo butyro reparantur; tum
 vt populus in ientaculum destruxit ex-
 temporaneos vultus, frons subinde alia
 atque alia reponitur, & in diem septies
 ac decies renouatur delicatissimum mu-
 nus. Nondum hora diei nona est, &
 iam centum quadraginta butyri pondo
 hoc palatium absumpsit. ^a His arien-
 sis dictis sumpsi audaciam destruendi
 formosum artificium, & inhiantem gu-
 dd 5 lam

a Verè an falsò narret.

lam liberalissimè propitiaui tam opportunâ butyri promulsidè. *a*

Hoc ergo butyrum tam artificiosum hîc ingero gustandum; Christianam submissionem ac mansuetudinem suadeo exhibendam. Hîc aude, Lector, & imagini butyracæ vel auriculam, vel nares, aut potiùs mollissima præscinde labra, & tuam inde linguam instrue. Disce petulanti linguæ non pari respondere petulantia: Disce, non turbulenter, non ferociter, non insolenter, non contumeliosè, non arroganter & contumaciter laxare linguam: Disce si non mel & rosas, certè butyrum loqui. Hoc aio; modestè, submissè loquendum ei, cui concordia & pax cordi est. Mollis responsio, quam Salomon adeò dilaudat, *b* hoc illud elegans butyrum est, de quo loquimur. Ad frangendam alterius iram, non est præstantius, sed nec præsentius pharmacum ullum aliud, quàm butyrum istud, *responsio mollis*.

Olim

a *Lusit. part. 1. Sat. mihi pag. 118.*

b *Pron. c. 15. v. 1.*

Olim infantibus recens lustratis, lac & mel dabatur, quod etiamnum Æthiopes faciunt. De prisco ritu clarè Tertullianus : Inde, ait, suscepti lactis & mellis concordiam prægustamus. *a* Idque ideò fiebat, vt Christianis omnibus submissio infantilis & mansuetudo altius imprimeretur. Ad rem Bernardus: Duo sunt, inquit, in lacte ouis, butyrum & caseus: bene paruulus noster eligere nouit, qui butyrum comedens, caseum vtique non comedit. *b* Imitare tuum dominum, Christiane, & asperi sermonis coagulum repudia, apage hunc caseum, butyrum comede; furiosæ linguæ rabiem responsis frange quàm potes mollissimis; non cultros, non gladios, sed butyrum loquere. Submitte te, & linguam quantumcunque improbam vicisti.

Pueris, cum dentiunt, mel & butyrum, suasu medicorum *c* datur, doloribus

dd 6 bus

a Tertull. l. de Coronâ milit. c. 3.

b Bern serm. 2. de Aduentu Domini, medio.

c Galenus l. 10. de medisc. Simplis. c. 10.

Plin. l. 28. c. 19.

bus mitigandis : ego tibi mel & butyrum porrigo, ne dentias. Non est mollis responsio, quam exerti dentes comitantur. Iobus & Dauid hos dentes grauius senserunt. Hinc illi ab utroque clamores : Infremuit contra me dentibus suis hostis meus. *a* Dentes eorum, arma & sagittæ. *b* Frenuerunt super me dentibus suis. *c* Hos dentes, mi homo, non humanis carnibus fatiga; butyrum comede; verbis lenibus responde. Submitte te, & triumphas.

a Iob. c. 16. v. 10.

b Ps. 56. v. 5.

c Ps. 34. v. 15.

§. III.

Tertium artificium est ad vitiosam alterius linguam tolerandam, *Deum adire, ac precari*; contumelias omnes Deo conqueri. Regi Sionis Dauid vssatissimum fuit hoc artificium. Fatetur ipse : Pro eo ut me diligerent, detrahebant mihi, ego autem orabam. *a* Ut imite-

a Psal. 108. v. 4.

imitemur hoc, quemlibet nostrum rex
 ille sanctissimus hortatur: Reuela Do-
 mino viam tuam, & spera in eo, & ipse
 faciet. Et educet quasi lumen iustitiam
 tuam, & iudicium tuum tanquam me-
 ridiem: subditus esto Domino, & ora
 eum. *a* Ne dubita, æquissimus ille iu-
 dex, qui trans cortinam videt omnia,
 humiliabit calumniatorem. *b* Si Deus
 pro nobis, quis contra nos? *c* Tu ora
 eum, & ipse faciet. Sapientissimè dixit
 Siracides: Beatus, qui tectus est à lin-
 guâ nequam, qui in iracundiam illius
 non transiit, & qui non attraxit iugum
 illius, & in vinculis eius non est ligatus:
 iugum enim illius, iugum ferreum est,
 & vinculum illius, vinculum æreum
 est. Mors illius, mors nequissima, &
 utilis potius inferus quàm illa. Perse-
 uerantia illius non permanebit, sed ob-
 tinebit vias iniustorum: & in flammâ
 suâ non comburet iustos. Qui relin-
 quunt Deum, incident in illam, & ex-
 ardebit

dd 7

ardebit

a Ps. 36. v. 5. & 6.

b Ps. 71. v. 4.

c Rom. c. 8. v. 31.

ardebit in illis, & non extinguetur, & immittetur in illos quasi leo, & quasi pardus lædet illos. *a* Num audisti, mi Christiane, quantum mali fit mala lingua? Sed num & illud audisti, & intellexisti? *Qui relinquunt Deum, incident in illam, & exardebit in illis.* &c: Tu ergo Deum ne relinque, sed puris amplexibus tunc potissimum stringe, crebris precationibus tunc maximè fatiga, cum linguarum mallei te tidunt. Tu ora eum, & ipse faciet.

Sed dicas: si pessimi quique secretis criminationibus me infament ignarum, & quò incautior decipiar, palàm laudatum. *b* Quid hîc faciendum? Quid Seneca fecit? Sed exemplis grauioribus te vrgebo. Quid fecerunt tot sanctissimi viri? quid Christus fecit?

Quid multis ante Christum sæculis fecit Moses? Vir longè mitissimus; quis tamen eo vno fortior? quis rursus minus
ultionis

a *Ecclî. c. 28. à G. 23. ad 28.*

b *Tacitus l. 1. histor.*

ultionis cupidus? qui quò populum infestio-
restiore habuit, & ad conuicia pro-
norem, eò impensius cæli Numen his
propitium reddere perseueravit. Nam
quantò magis peruicax populus insanis
clamoribus ac querimonijs vrgebat, tan-
tò Moses ardentiores ad Deum preces
fundeat. Imò cùm iam lapides furibun-
da plebs minaretur, hoc vnum Moses in
sui defensionem obiecit, *refugere ad
Deum*. Huic vni & soli iniurias conque-
stus: Quid faciam, inquiebat, populo
huic? adhuc paullulum, & lapidabit
me. *a* Hic à Deo iussus in populi gra-
tiam aquas è rupe producere, vt iniu-
rias beneficijs pensaret, promptissimè
paruit. Sed neque Aaroni fratri conui-
ciatus est, nec sorori, quòd connubium
Æthiopicum sibi exprobrasset, ideò mi-
nus beneuolè opitulatus est. Ita mansue-
tissimus virorum sæpius multiplicis lin-
guæ furores precibus sedauit.

Quid Saram eximix sanctitatis femi-
nam commemorem? *b* Iaciebat in eam
ancil-

a Exodi c. 17. v. 14.

b Vide supra c. 2. de Calumniâ §. 2.

ancillaris temeritas maledicta & probra, interfectricem virorum nominans, quæ pluribus nupsisset, sed in nullo connubium diurnum esset sortita; quæ septem maritos subitâ nece præcipitasset in tumulum. Et vt calumnia hæc grauiore pondere fauciaret: Numquid & me vis occidere, aiebat famula, sicut iam occidisti septem viros? Ad hanc vocem Sara perrexit in superius cubiculum domûs suæ, & tribus diebus, & tribus noctibus non manducauit, neque bibit, sed in oratione persistens deprecabatur Deum.^a Ita nec Sara flammâ à maledicâ linguâ immixtas potentiùs restingui posse censuit quàm Oratione.

Incendium à præcipiti Phaëthonte factum, felicissimè compefcit oratio.

^a Tob. c. 3. v. 9: 10. 11,

§. IV.

Hoc igitur quartum hîc artificium est; *Suam hac in re patientiam ad exempla sanctiora erigere.*

Nar-

Narcissum Hierosolymorum Antistitem virum eximiâ virtute præditum, & præsertim in castigandis vitijs animosum homines perditissimi, monitori optimo nimisquam asperi, fœdis calumnijs infamare sunt aggressi, & prout consutis dolis inter se conuenerant, iureiurando etiam criminationes firmarunt, quò magis fidem facerent plebicitò credulæ. Illorum unus deiecit: Si falsum, inquit, dixero, malè peream incendio. Alter: Si fefellerò, ait, melius pessima inuadat. Tertius non minus seipsum execratus si mentiretur: Omnem, inquit, oculorum diem perdam, ni talis, vt dixi, sit Narcissus. Vix tamen vlli sunt reperti, qui vel iuratis crederent, ob testatissimam tot annis castimoniam Narcissi. Et quid ad hæc ipse Narcissus? Falsissimæ criminationi grauitè indignatus, sed quia solitudinis ac sapientiæ amantissimus erat, tacuit, cessit, calumniatorum oculis se subduxit, Deo sibi que vacaturus interferas, quæ saltem calumniari nescirent. At sublimis ille Oculus qui conspicit omnia,

omnia, nefariorum hominum scelus quod non potuit non videre, mox in apertum protraxit illis ipsis supplicijs, quæ sibi scelerati optauerant. Et primus quidem obrectatorum, scintillâ in incendium gliscente, in suâmet domo cum omni familiâ miserrimè conflagrauit. Reperit quod optauit. Et videbatur facinus illud non vnius sed plurimum vel innocentium capitibus expiandum. Alter calumniator ille, capitali peste, quam imprecatus sibi fuerat, à calce ad verticem infectus, Numine sic vindicante contabuit. Hoc habet; votis suis periit. Tertius socio- rum calamitate doctus resipiscere, confictas à se atque socijs calumnias publicè fassus est, nec tamen ultorem Deum penitus effugit. nam tantâ poenitudinis acerbitate percellabatur, in fletum tam vberem solutus, vt vtrumque lumen lacrimis extinxerit. Viuus, sed cæcus, & ad productius supplicium superstes. ^a Ita Narcissus sceleratas linguas superauit tolerando.

Theo-

^a Euseb. Casar. l. 6. c. 6. Niceph. l. 5. c. 9.

Theodosius Imperator hac improbarum linguarum victoriâ planè admirandus. Verba Theodosij agnoscite: Si quis, inquit, modestiæ nescius, & pudoris ignarus, improbo petulantique maledicto nomina nostra crediderit laceffenda, ac temulentiam turbulentus obtrectator temporis fuerit, eum pœnæ nolumus subiacere, neque durum aliquid, neque asperum sustinere: quoniam si id ex leuitate processit, contemnendum; si ex insaniâ, miseratione dignissimum; si ab iniuriâ, remittendum. Audiant & imitentur Christiani principes. Ab obtrectatoribus nemo liber, nec summa quidem fastigia.

Cato Porciæ gentis princeps, senator optimus, Imperator præclarissimus, orator exactissimus, quater & quadragies causam dixit, diuersis odiorum & contumeliarum machinis appetitus: semper absolutus est. Camillum exulem ni vidisset Roma, periisset. Scipionem Carthagine & Africâ suâ maiorem pænè vicisset calumnia.

Quis

Quis magnorum inter Christianos non retulit vulnera ab hoc detractiōnis morſu, quis non venena ab hac viperâ? Chriſtus ipſe an non audiit: *Samaritanus es, Dæmonium habes; vini potator, populi ſeduc̄tor?* Ecquem non ambuſſit hæc flamma?

Optimè dixit Gregorius Nazianzenus: In bonam partem hoc accipe ſancta Trinitas; nec tu ſtultorum linguas penitus effugiſti. *a*

Chriſto Domino in os obiectum: In Beelzebub principe dæmoniorum eiſcit dæmonia. *b* Quàm verè Lingua, *Vniuerſitas iniquitatis*, dicitur!

Sunt certæ diei horæ quas Superbia, & Auaritia, & Luxuria inter ſe diuidunt: Lingua, non vnã tantùm diei partem, omnes ſibi horas vendicat, Mundus iniquitatis eſt, omnia capit, omnia continet. Quâ demum ratione? Quâ charta

a Naz. orat. de humanâ Chriſti Natiuitate,
 & orat. 3. de Pace.

b Luc, c. 14. v. 15.

charta solet geographica descriptum Orbem. In hac explicato digito, Hispaniam, Italiam, Poloniam, Galliam, Germaniam, aliásque Orbis partes designamus. Sed chartæ huic geographicæ, coloratæ Linguae nemo fidat; mendacissima est, grandia minuit, parua extendit, alta deprimat, ima extollit, pro libitu pingit & fingit. Quantum, putas, Deus à mendacio distat? Quantum Christus à Beelzebub? Immensum, infinitum. Lingua tamen audet, & Deo mendacium, & Christo dæmonium affingere. Quòd si patremfamilias Beelzebub vocauerunt, quantò magis domesticos eius? ^a Ergo non sanæ mentis, & planè fatuus est, qui viam quam ad cælum facit, ad chartam tam mendacem dirigit. Innumeris modis Lingua decipit, terret, seducit, deijcit, configit.

Si patremfamilias Beelzebub vocauerunt, certè nec domesticis ipsius parent. Non est seruus melior Domino suo.

Et

Et Detractio quidem fulmen imitatur, quod improuidum & imparatum antè perimit quàm periculum denuntiet; quòdque firmissima ferè impetit, vilissima & humi serpentina negligit, ita illa in optimos quosque sæuit, vt prope signum sit viri aut magni, aut ad magna nati, pati linguas detrahentium. Nam cùm Detractio ferè ab æmulatione profiscatur, solàque magnitudo aut parta aut sperata æmulationum materia sit, in magnos exsurgunt hæ linguæ, ac non nisi in tales venena iaculantur. Magnitudinem enim alienam famamque, cùm dedecus suum æmulus existimet, confurgit in aduersarium, eumque densò linguæ grandine velut saxeo imbre obruit. ^a Fieri non potest, inquit Chrysostomus, vt qui virtute excellunt, apud omnes bene audiant. Nequaquam tamen dolendum est, si malè audiamus, sed si iurè malè audiamus. ^b Quo sensu præclarissimè dixit Epictetus: Quid verò Antisthenes ait? An id nunquam audiisti?

^a Scriban. in Polit. l. 1. c. 17.

^b Chryf. serm. de calum.

diuisti? Regium est, Cyre, cùm rectè facias, malè audire. *a*

a Epictet. l. 4. dissert. c. 6. med.

§. V.

Quintum ad nequitiam linguæ vincendam artificium est, *Contemnere hæc linguarum, aut calamorum vulnera.* Contemne, & vicisti. Nam hæc linguarum insidiæ sæpissime non lædunt, nisi volentem. Adyantou herba licet aquâ perfundatur aut immergatur, siccæ tamen similis est; sic cùm homini probo contumelia infertur, non inhæret. Quòd si tu sapias, nullá re magis testatam facies innocentiam tuam quàm calumniarum & detractionum contemptu ac neglectu. Vt scias, omnis calumnia & obtreectatio foetidæ similis est cloacæ, quæ quò plus mouetur, plus foetet. Nosti, Camerinam non esse mouendam. Neque enim miser est, qui audit conuicium, sed qui facit. Conuicium porrò potentissimè regeritur cùm conuicio non respondetur. Non enim acerbius est conuicium,

cium, quàm conuiciatorem neglectu ostendere indignum cui respondeatur. Ille magnus & nobilis est, qui more magnæ feræ, latratus minorum canum securus exaudit. Ita molossos generosiores aut leones imitemur, qui circumlatrantibus catellis non solent allatrare, merâ imparium indignatione & contemptu. Contemne & tu has linguas, quæ non fauciant nisi resistentes.

Ad naturam rei præclarissimè dixit religiosus ille scriptor: Quid enim sunt verba, nisi verba? Per aërem volant, & lapidem non lædunt. Si reuses, cogita quòd libenter emendare te velis: si nihil tibi conscius es, pensa quòd velis libenter pro Deo hoc sustinere. Et quare tam parua tibi ad cor transeunt, nisi quia adhuc carnalis es, & homines magis quàm oportet, attendis. *a* Ecquid verba, quid calami nocere possunt animo qui Deo nititur? Quod grando tectis, quod fluctus rupibus, hoc calumnia potest,

*a Thom. de Kemp. l. 3. Imit. Christi
c. 46. n. 1.*

potest, cum in virum inciderit. Vis vincere? vis hostem frangere? de inimico triumphum agere? Contemne. certa est victoria in solo contemptu. Vis aduersarium mœroribus exedi? ride. Vis indignationibus lancinari? nec verbo dignare. Vis videre supplicem? beneficijs cumula. *a*

At durum, acerbum, ac miserum est tot pungentibus linguis velut iaculis configi. Durum, sed sæpe fructuosum, acerbum sed salutiferum, miserum sed gloriosum. Exosculemur hanc bene merendi materiam, hanc messem cælo inuehendam, hanc vindemiam dominicis cellis inferendam.

At excido, inquis, Principum gratiâ. Modò non excidas Dei. At forsan ideò spoliaris opibus? Nemo te spoliabit æternis. Priuaris dignitate? Nemo te bonâ conscientîâ priuabit. Vituperant te homines? Sed honorabunt Angeli. At multos experiris inimicos & vexatores? Modò amicum habeas & protectorem. *cc* Deum.

Deum. Contemptus iaces? Exurge cælo. Condemnaris? Iudice Deo absoluêris. Animum ergo aduersus hæc para, & scito vix vllum virum bonum ab his linguæ iaculis viuere inuulneratû. At fatius est criminationibus fordidari cum bonis, quàm falsis laudibus honestari cum improbis.

Pericles, qui quadraginta annis Atheniensium Rempublicam gubernauit, vir disertissimus, suggestum conscensus ut ad populum diceret, dijs vota faciebat, ne vllum sibi verbulum, se imprudente aut inuito efflueret, quod ad Rempublicam minùs pertineret: Hic, inquam, Pericles temerarium & insolentem conuiciatorem, per diem integrum, idque in publico patienter tulit. Neque vespericùm se domum reciperet, adhuc maledictis insectantem à se repulit. Postremò, cùm iam in domûs limine, sub primam noctem, consisteret, conuersus ad feruum Pericles: Heus, inquit, mox facem expedito, & hunc ciuem domum reducito. Sic homo improbus ab iniuriâ & contumeliâ gratiam reportauit.

Hoc

Hoc profus est conuicia, calumnias, & maledicta magnanimò contemptu digerere.

Quid igitur hæc linguarum tonitrua tantoperè nos terrent? in fumum euanescunt. Quid detractiones & calumnias, quid probrum & infamiæ notam adeò reformidamus? Augustinus contra hæc nos animans: Opprobria hominum, inquit, nolite metuere, & detractione eorum ne superemini, nec quòd nos spernant magni duxeritis, sicut enim vestimentum, ita per tempus absumuntur. Et dicti rationem reddens solidissimam: Crimen falsum, inquit, reum non facit. hominem, nisi apud iudicem hominem: vbi autem Deus iudex est, nullus falso crimine læditur. *a* Deus, qui iustificat, quis est qui condemnet? *b*

a Aug. tom. 2. epist. 137. circa med.

c in ps. 18. v. 134. *b* Rom. c. 8. v. 34.

S. VI.

Sextum est: *Silere*, ac generosâ tacurnitate detractiones & calumnias conoquere. Sile igitur, alioqui crabro-

nos irritabis refutando. Sile, ne per-
 uulgentur, quæ nescienda potiùs & se-
 pelianda essent. Cùm respondetur, cùm
 excusatur, cùm iure agitur, longè latè-
 que infamiæ nota perfertur, quam mul-
 tò tutius silentium sepeliisset. Quâ de
 re Seneca illustrissimè : Qui primis, in-
 quit, defungi malis potuimus, in maio-
 ra deuoluimur. Quosdam vnus verbi
 contumelia, non æquo animo lata, in
 exilium proiecit : & qui leuem iniuriam
 silentio ferre noluerant, grauissimis ma-
 lis obruti sunt, indignatiquè aliquid ex
 plenissimâ libertate diminui, seruile in
 sese attraxerunt iugum. *a* Quòd si re-
 prehenderis à quo non deberes, nec mo-
 do quo deberes, illud velim cogites,
 quod sapienter dixit Romanus scriptor :
 Nulli patientiùs reprehenduntur, quàm
 qui maximè laudari merentur. *b* Itaque
 silendo reprehensionem admitte, illam-
 que in encomium tuum taciturnâ pati-
 entiâ conuerte.

Sunt

a Sen. l. 2. de Irâ c. 14.

b Plinius Secund. l. 7. epist. 20.

ad Dionys.

Sunt quædam vulnera, quæ meliùs
sunt non tetigisse;

Plurima curando fieri peiora videmus:

Neglige, & tace; ita sanabis. Homo sa-
piens tacebit vsque ad tempus. *a*

Contra verbosos noli contendere verbis.

Sile & dissimula, vt aduersarius arbi-
tretur detractiones suas à te nesciri. Nam
plerunque qui sua dicta putat sentiri,
putat etiam de vindictâ cogitari: itaque
se parat, ne hostis inueniat imparatum.

Quemadmodum verò Fabius Maxi-
mus, (quem olim Ouem appellabant)
pugnam opportunè fugitans, & Anni-
balem magis eludens, quàm conflictu
frangens, ducem antea inuictum, morâ
vicit & patientiâ; ita qui cedit & silet,
linguamque verberantem non reuerbe-
rat, sed declinat dextrè, hic victor est,
hic vacillantem concordiam restituit ce-
dendo & silendo. Ita Socrates Xantip-
pen^{is} vxorem clamorissimam placauit

ec 3

non

non respondendo. Medicamentum iniuriarum & contumeliarum omnium probatissimum est silentium. Tam iniurias ferentem quàm inferentem sanat: solâ offensarum commemoratione animorum vulnera recrudescunt. Silentium ad dolentis animi perturbationem sedandam valet plurimùm. Optimè miseras ferunt qui abscondunt. Hinc Rex iratam non sine causâ Reginam sic alloquitur:

Desine meque tuis incendere, teq; querelis. a

Canum in pagis allatrantium ira non meliùs deferuescit, quàm transeuntis viatoris silentio, cautâque patientiâ. Apum circumuolitantium aculeos non difficulter exit illæsus, quisquis inter eas fuerit quietus; repugnans & procax læditur. Pax silentij effectus, & velut filia est.

Angeronam silentij Deam ore obsignato repræsentarunt prisca. Hanc autem, Macrobio teste, ^b in templo Voluptatis,

^aVirgil. l. 4. Æneid.

^bMacrobi. l. 1. Saturnal.

piæ, quæ delectationis & gaudij Dea fuerat, collocarunt, vt tacitè significarent, eum qui silere, & iniurias toleranter, ac placidè ferre didicisset, ingenti delectatione, voluptate maximâ perfundi. Nimirum in templo Voluptatæ sedet Angerona: oris obfignati homo placidæ Voluptatis ædem incolit.

Sed & hoc insuper habet hominis læsi silentium; plerunque patrocina & hominum & ipsius Dei læso conciliat. Moses ad suos proclamat: Dominus pugnet pro vobis, & vos tacebitis. ^a Magdalensæ silentis & lacrimantis patrocinium suscepit Christus, non solùm aduersus Iscarioten, sed etiam aduersus hospitem suum & conuiuatorem. Et ipsius Christi tacentis ad tot tamque capitales hostium accusationes Pilatus quantus ex iudice patronus est factus?

Maronem poëtarum principem Filius quidam orator, facetijs vexare solitus

ee 4 litus

^a Exod. c. 14. v. 14.

litus, audiente Augusto Cæsare, elinguem dixit, sed nec si linguam haberet, causam propriam tueri posse obiecit. Cui Maro: Tace, inquit, rabula. Nam mea hæc taciturnitas causæ meæ defensorum fecit Augustum: & hac tubâ, cum volo, loquor, quæ vbique & diutissimè audietur.

At dicas: Qui se pro oue gerit, à lupis deuorabitur.

Neque nos vbique, & in omni causâ tacendum dicimus. Interdum pax ambienda est responsione, sed eâ mollissimâ. In curiâ & iudicio si rei familiari, si famæ aut vitæ periculum sit à silentio, loquendi locus erit. At verò domi, in mensâ, in plateâ, in agro, in iurgio, in lusu, in symposio tutissimum semper silentium, præsertim cum in linguam improbam pugnandum est. Hic verus Germanorum verbum verissimum: Duorum sapientior, tacebit prior. ^a Nam ille sapientior est & melior, qui citius retulit

^a Der gscheider schweigt vor.

tulit pedem, cùm vtrîmque certatur.
Neque hoc ignauix signum, sed fiducia.

Res certa est : pleruncue manu tardissimi sunt, qui promptissimi linguâ; multiloqui ac magniloqui, vix vnquam strenui. Homericum Therfiten hominem ignauissimum, sed proteruissimè conuiciantem Achilles pugno interfecit, Goliathum David lapide prostrauit. Nimirum canes illi magis degeneres minimè mordent, qui plurimùm latrant. *a* Et Hieronymi sensu: canis latratu tam bonus facilè fugatur.

Cùm virorum ille mitissimus Ioannes Canonicus, vt vocant, regularis, cum amicis familiariter colloqueretur, domesticorum vnus in conclaue irrupit, & minis atque clamoribus omnes exterruit improbus latrator; in Ioannem singulariter velut è plastro iecit conuicia. Ioannes fellis expers, columba placidissima insanum nec verbulo percussit,

ee 5 Hic

Hic amicorum quispiam : Cur obsecro, inquit, mi domine, ad dicta tam atrociam files? tuam ipse famam conculcas. Eijce foras calumniatorem. Huic Ioannes sedatè : Si flamma, inquit, domum corripuerit, num tu oleum affundas? Hic homo totus ardet, & furit : at nostri, nihil esse deformius, quàm furiosis respondere. Sicut in morbis nihil perniciosius, quàm pharmacum immaturum.

Primam iram nemo audeat oratione mulcere; furda est & amens; dandum illi spatium, dum remittat. Atque hoc medicorum scitum est, qui negant in accessionibus medendum.

Huic homini, hoc quidem tempore, velle medicinam adhibere, esset occidere. Vbi remittente infaniâ, non nihil ad se redierit, curationem admouebimus.

Hoc est prorsus Dauidem agere, & furiosum Saulem placare citharâ. Contra iratorum contumelias pharmacum est

est præclarissimum, TACERE. Aut enim potentior de te malè locutus est, aut imbecillior: si imbecillior, parce illi; si potentior, parce tibi, & noxam caue. Sunt qui cùm audiunt vel leuiter sibi detractum ab alijs, mox grandem meditantur vindictam: ita sagittæ paruulorum factæ sunt plagæ eorum. *a* At iniquum est pueruli sagittulâ vix læsum, mox vulnera & cædes coquere. Non est argumentum certius magni animi, quàm improbâ linguâ verberatum non reuerberare. Gloria nostra hæc est, testimonium conscientia nostra. *b*

: Hic pulchrè Gregorius: Quid enim, inquit, si homines laudent, & conscientia accuset? aut quæ debet esse tristitia, si omnes accusent, & sola conscientia nos liberos demonstrat? Valde miror cur vos qui cor fixistis in cælo, verba hominum agitent in terrâ. Dux bonorum Paulus dicit: Opus suum probet vnusquisque, & sic in semetipso tantum ee 6 gloriam

a Ps. 63. v. 8.

b 2. Cor. 1. v. 12.

gloriam habebit, & non in altero. *a* Si laudibus lætamur, & detractationibus frangimur, gloriam nostram non in nobis, sed in aliorum ore posuimus.

Quid autem aliud detrahentes faciunt, nisi in puluerem sufflant, atque in oculos suos terram excitant, vt vnde plus detractationis perflant, inde magis nihil veritatis videant. *b* Quæ omnia Chrysoſtomus suo etiam calculo confirmat, nam de calumniatoribus & detractoribus mentionem iniiciens: Possum, inquit, facere malam famam, sed non interficere conscientiam. *c* Tuigitur, quod Isaias monet, vide vt fileas; noli timere, & cor tuum non formidet. *d* Longè gloriosius est, ad imitationem Christi, iniuriam tacendo tolerare, quàm superare respondendo.

a Gal. c. 6. v. 4.

b Greg. l. 8. epist. 45.

Et l. 9. epist. 39.

c Chrys. hom. de Susanna.

d Is. c. 7. v. 4.

§. VII.

Septimum in tolerandis aliorum linguis artificium est, *Cæleste præmium suscipere.* Ecquid queri potes de conuijs, detractioe, calumnijs, cùm hæc augmenta sint cælestis præmij? Contumelias omnes & iniurias centuplo Deus æternòque fenore pensabit. Delectas luctam? recusas gloriam, abijcis coronam. Qui certare non vult, is præmium aspernatur; qui pati abnuat, cælum sibi displicere non dissimulat. Quæ enim hæc iustitia, quæ esset verecundia, sperare præmium, repellere laborem? Ab incunâbilis Mundi semper passa est innocentia.

Historiam omnem, Græcam, Latinam, barbaram; sacram, profanam volue, & nusquam non cernes Virtutem iaculis petitam, præcipuè venenatis iaculis Linguae.

Nil in Orbe tam sanctum cui Lingua
 ee 7 vitiosa

vitiosa parcat. Hæc lapides iacit, & tela spargit, vt viam ad cælum si non inuiam, certè reddat impeditam. Quid trepidamus, quid in viâ subsistimus, quid oculos retro flectimus? hanc semitam ad cælum dux Christus, tótque centena millia comitum signarunt sanguine. Neque tamen nos ad sanguinem hîc prouocamur : mollior detractio-num pugna est, quæ vix supremam cutem ferit, ac ne ferit quidem, si contempseris. Sin altè in animum admitteris, non verba sunt, sed vulnera, quibus tamen præmium cæleste promissum non est. Linguâ feriri, & non referire, hoc Christianum, hoc cælo dignum est.

In hanc rem expedit, non omnia videre, non omnia audire. sic multæ nos iniuriæ transibunt: ex quibus pleraque non accipit, qui nescit. Non vis esse iracundus? ne sis curiosus. Qui inquirat quid in se dictum sit, qui malignos sermones etiamsi secretò habiti sint, eruit, seipse inquietat.

Verbo-

Verborum in te prolatorum ruminatio, scrutatio, & pro tuo sensu explicatio eò perducit, vt videantur esse iniuriæ quæ profectò non sunt. Abduc ergo animum ab auditis, & erige ad alta.

Et quis prudens omnium ore & calamis, dicta factaque sua probanda speret? Stultitiæ hoc magnæ est. Prudentia liberiore locutione non offenditur, imò gloriatur cum patitur linguas, quæ ferè in magnos venena sua iaculantur; vt fulmina in firmissima quæque sæuiunt, transeunt mollia, velut robore suo indigna.

Sed nimis quàm dolet, inquis, cum linguâ nocente verberatur innoxius. In promptu solatium est; cum Iobo animosè dicat sic saucius: Ecce in cælo testis meus, & conscius meus in excelsis. *a* Si ergo nobis, inquit Gregorius, est testis in cælo, testis in corde, dimitte stultos foris loqui quod volunt. Qui vitæ suæ in cælo testem habet, iudicia

(& lin-

(*Et linguas*) hominum in terrâ pertimescere non debet. *a* Apostolus suo id exemplo docens: Mihi autem, inquit, pro minimo est, ut à vobis iudicer, aut ab humano die. Humanis maior, faciliè iudicia & linguas hominum contemnet. Quid enim refert cuius auxilio cælum conscendas? satis est conscendere. Nihil interest an nomen tuum morbus, an gladius, an lingua inscribat cælo: modò inscribatur; tu beneficio fruire. Et ut æger pulsâ inualetudine, rigidas medicinæ manus præmio donat, ita tu has linguas honora, sine quibus res secundæ fortassis obliuionem Dei conciliassent. Nam prospera plures excludunt cælo quàm aduersa.

Impetrauit olim, quod Cassianus narrat, ab Athanasio vrbis antistite Alexandrina matrona tam diues quàm nobilis, ut vna aliqua è viduis, quæ sacri ærarij sumptibus alebantur, sibi daretur

a *Greg. l. 8. epist. 45. ad Palladium.*

Et l. 9. epist. 39. ad Theotistam.

Utique dignissima legi tota.

turalenda. Data est illi mulier miti sua-
 uique ingenio, & linguâ prorsus mode-
 stâ. Sed optimæ matronæ satisfactum
 non est. Siquidem patientiam suam hac
 ratione nihil profecturam credidit, cum
 sciret virtutem sine aduersario marcere.
 Itaque aliam sibi dari ab antistite popo-
 scit. Athanasius mentem feminæ non
 satis assecutus, dari iussit aliam, sed in-
 humanam, peruicacem, iracundam, &
 multò pessimæ linguæ feminam. Hanc
 matrona nobilis domum adduxit. Mox
 furia illa ingenium detexit, nam pro piâ
 liberalitate ac lauto hospitio conuicia
 solùm, & obtreccionem atque maledi-
 cta, imò & verbera reddidit. Nihil in eâ
 obsequij, nulla gratiarum actio; quic-
 quid ferè prolocuta est, fœdissima oris
 spuma, & merum iurgiorum semen fuit:
 vix quidquam pro sanâ loqui nouerat.
 Hic matrona nobilis sibimet applaude-
 re, & multum gratulari; hinc in sinu gau-
 dere, cælumque sitientibus oculis su-
 spicere; hinc Deum ardentibus precibus
 venerari, eique gratias agere, quòd
 suam patientiam his exercitijs erudiret;
 denique

denique ad Athanasium redire, eique pariter amplas habere gratias, quòd sibi eam demum dedisset viduam, per quam ad patientiæ cultum iugiter exerceretur, atque sic viâ longè certiore duceretur ad cælum. *a* Hæc profectò heroidem sapiunt Christianam. Imitemur, si cælum amamus. Spe certâ cæleste præmium expectat, qui Linguae flagellum patienter tolerat.

Agnoscamus ergo Domini voces: Beati estis cum maledixerint vobis homines, & persecuti vos fuerint, & dixerint omne malum aduersum vos mentientes, propter me: gaudete & exultate quoniam merces vestra copiosa est in cælis. *b* Æternis nati, deligamus æterna.

a *Cassianus sacrar. Collat. 18. c. 14.*

b *Matth. c. 5. v. 11.*

Epilogus

in

PHAËTHONIS

Primam & Secundam

partem.

Voluntini prolixiori, Lector, da
 veniam, quam bis tunc iam
 supra, sed obscurius petij.
 Quædam dicenda, quædam sæpiuscule
 ingerenda, quædam etiam inculcanda
 fuerant; *Opportunè, importunè*, Tarsen-
 sis Ecclesiastæ monitu. a

Sed obijcias: Quid prodest aperta
 monstrare, quid clara explicare? Plu-
 rimum. Et causam à Romano sapien-
 te audi: Multa vel ante oculos posita
 transimus; sæpe animus etiam aperta
 dissimulat: ingerenda est itaque illi no-
 titia

a 2. Timoth. c. 4. v. 2.

titia rerum etiam notissimarum. Plurima scimus, sed non facimus. Scimus, non esse ditioribus & potentioribus adulandum, ijs tamen adulamur: scimus, non temere iurandum, non mentiendum, non obmurmurandum, nihilominus & iuramus, & mentimur, & obmurmuramus audacissimè. Itaque reducendi sumus ad memoriam, idque frequentius. Sæpe agitari debent, sæpe versari salutaria hæc monita, vt non tantùm nota sint nobis, sed etiam parata. Hinc dictioni sæpius laxandæ fuerant habenæ, quando aliqua non monstranda tantùm, nec tantùm explicanda, sed sæpius iteranda, & prorsus inculcanda sunt. Atque hinc

— *summi plenâ iam margine libri*

Scriptus, & in tergo necdum finitus Orestes.^a

Scripserat olim Euripides, poëta tragicus Orestis furiosi iuuenis, res gestas. Poëtam hunc verbosior secutus alius, qui vbi margines omnes versibus impleuit,

^a *Iuuenalis sat. 1. initio.*

pleuit, etiam in tergo voluminis, contra quam veteres solebant, versus exaravit, nec tamen tragœdiam finijt.

Idem pænè hîc accidit. Orestem planè scripsi, aut simillimum Oresti Phaëthontem, iuuenem furiosissimum, qui sibi plurimum sapere videbatur, cùm nihil saperet. Quod placidum quidem, sed periculosissimum furiarum genus est.

Phaëthontis, seu, Aberrantis Linguae præcipitia, quantum subseciuis horis licuit, explicavi. Sed nullus etiamnum finis est scribendæ huius tragœdiæ. Ita

— *in tergo necdum finitus Orestes.*

Orestis aut Phaëthontis furores nondum omnes, nondum satis percensui. Post multa iam dicta, dicenda restant plurima. Optimè dixit Alphonfus Salmeron, Linguam esse Alphabetum seu congeriem omnium vitiorum. Quis est enim, ait sapiens Hebræus toties nomi-

nominatus, quis est, qui non deliquerit in linguâ suâ? *a*

Augustinus vbi dixisset, hoc elogio Ciceronem affici:

—— *Romani maximus auctor*
Tullius eloquij —— *b*

Nullum vnquam verbum, quod reuocare vellet, emisit: sapienter addens: Quæ quidem laus, inquit, quamuis præclarissima videatur, tamen credibilior est de nimium fatuo, quàm de sapiente perfecto. Quis ergo est qui linguâ non deliquerit?

Omniem hominis aetatem lingua inficit. Ceterorum vitiorum indoles plerunque certam vitæ partem occupat: gula pueritiam, iuuentam incontinentia, viriles annos ambitio. Vitia deinde pleraque omnia cum senescentibus

fene-

a *Eccli. c. 19. v. 16.*

b *Lucanus l. 7. circa initium.*

c *Aug. epist. 7. ad Marcellinum, post initium.*

senescunt, & sensim cum suis dominis emoriuntur. Solum linguæ vitium ætatem omnem, & omne vitæ curriculum variè inflammat. Non rarò quò adulescentiores & seniores, hoc & loquaciores sumus; comœdias recitamus & tragœdias longissimas; vt nec in tergo quidem finiantur Orestes. Attende iam decrepitos quosdam, sed eximiè garrulos senes, qui omnem vitæ suæ historiam prolixis oppidò narrationibus exponunt. Membra omnia in ipsis fracta, vires exhaustæ; vix gradi possunt, vix spirant, lingua tamen in eis etiamnum est viuacissima; dies totos garriendo frangit, nec tamen fatigatur.

O malum irrequietum! ô rotam sponte currentem, & indefessam! O Phaëthon stultissime, quò excurris, quò præcipitas? Sepulchrum tibi quæris, sed grande. Totus terrarum Orbis tuus est tumulus, quem dum totum imples, totam incendis. Nec satis tibi est in hunc tumulum iniicere te ipsum; mille tecum (quid aio?) sexcenta millia rapis funera tuis incendijs ambusta.

Troiam

Troiam olim, Saguntum, Numantiam, Corinthum, Carthaginem, nobilissimas ciuitates arsisse, prisca narrat historia. Parum est hoc temerario Phaëthonti, Linguæ præcipitanti, vnam alteramue urbem incendere; toti Orbi flammam subijcit loquendo, & vnum facit rogum tot amplissima regna. Nulla enim est regio, nulla ciuitas, nulla curia, aula nulla, tribunal nullum, nulla platea, nulla domus, sed nec vllæ sunt latebræ, quas iste Pheëthon, vitiosa lingua, litibus, calumnijs, obtreccionibus, mendacijs, libidinibus, periurijs, tumultibus non impleat. Orbem inspicere, & verum me dixisse fateberis. Nemo, quod bonum est, loquitur. ^a

Olim domorum ostijs inscribebatur Tuscorum linguâ, ARSE VERSE, ^b hoc est, Ignem auerte, seu, Cautè custodi. Hoc suo quisque pectori rectius inscribat: Linguæ ignem cautissimè custodi.

^a Hieremia c. 6. v. 8.

^b Hüters Feuer wol.

custodi. Pessimus auriga Phaëthon,
Lingua temeraria, incendit terras, Iros
& Codros, Cræfos & Darios amburit;
ardet Orbis, nusquam non incendium
viuit.

Quid hîc consilij, obsecro, quid au-
xilij est? Quas situlas, quos harpago-
nes a his ignibus admouebimus? Iam
suprà duodecim monstraui situlas huic
incendio, si non extinguendo penitus,
ex parte saltem compescendo: Duode-
cim suggesti remedia Linguae improbæ
curandæ. Proximum ex his, & plerun-
que tutissimum, est silentium, quod
flammas subinde miraculo etiam doma-
re potest.

Narrat Cameracensis proëpiscopus,
quem suprà sæpius laudaui, in Braban-
tiâ cœnobium esse, Affligemium, c sancti
f. f. Bene-

a Gewortûbel vnd Gewrthagen.

b Thomas Cantipratanus l. 2. de suis auis
miraculis c. 13. n. 4.

c Bruxella adiacet, notum Belgio
est celebre.

Benedicti familiæ assignatum, viros in eorum moribus religiosissimis viuere. Erat in hoc cœnobio monachus, cui Radulphus nomen, silentij amantissimus. Inde Radulphus Tacens est appellatus, nam totos sedecim annos nec verbulum cum villo mortalium est locutus; totus alloquijs diuinis deditus. In eam porò familiaritatem Dei se dedit, vt orto illic incendio, iamq; per totum monasterium grassante, ignis furorem linguâ sistere sit aggressus. Cùm enim Radulphus humana subsidia iam succumbere videret, tantò animosior diuinam opem sperare cœpit. Mox igitur in genua procumbens, precibus quàm potuit ardentissimis, auxilium è cælo implorauit. Nec frustra. A precibus ingenti plenus animo, linguam tot annis velut sepultam iussit viuere, dixitque hæc omnino verba: *Stes ignis hac horâ. Stetit profectò ignis, & suæ voracitatis oblitus voci humanæ paruit.* Ita incendium sine vi aliâ penitus extinctum est. En vires ac potentiam silentij!

Hoc aio, Phaëthontis ignes, seu, Linguæ incendium nihil potentius sedat silentio. Silentium est illa situla, quæ in Linguæ flammis effundenda. Silendo auertimus ignem. *a* Sapienter scripsit Philo : Tace, & audi, pulcherrimum præceptum. *b* Qui narrant, quæ non decet, non eloquentiam ostendunt, sed silendi impotentiam. Et propterea non ad canoram & stridulam cicadam, sed ad laboriosam & taciturnam formicam nos mittit Salomon. Vbi Lingua silentij frenos excutit, ibi præcipitium certum, & incendium. Cum gemitu dixit Ambrosius: Fouea alta est os maleuoli, grande innocentia præcipitium. *c*

Vide primam omnium in fronte imaginem, vbi ruptis retinaculis equi quadrijuges infreni volitant per æthera cur-

ff 2

su,

a Mit stillschweigen verredt sich niemand.

b Philo, l. Quis diuinarum rerum habes, insitio.

c Ambros. l. 7. epist. 44.

fu, demum in præcepſu ruituri. Talis eſt lingua taciturnitatis impatiens. Imò, Theophraſti ſenſu, magis fidendum eſt infreni equo; quàm incompoſito verbo. *a* Eam ob cauſſam, Boni viri, cum beato Gregorio loquor, freno conſilij retinent præcipitationem verbi, & cautè conſiderant, ne relaxantes linguæ laſciuiam, auditorum conſcientiam incautâ locutione tranſigant. *b* Qui os claudit, cum ira, vel vindicta ſimilive malignior affectus ſtimulat, non aliud facit, quàm qui infano gladium eripit. Reuerà turpe non eſt, mutum & elinguem videri, cum loquendi periculum eſt.

Cum Valentia beatus Vincentius verba faceret ad numeroſiſſimum populum, natali die Ioannis Baptiſtæ, mulier abortu muta perconferentam plebem ad ſacerum oratorem illum perducta eſt. Vincentius ſpem ac fidem eorum qui feminam

a Laërtius l. 5. c. 2.

b Gregor. l. 5. moral. c. 11.
poſt med.

eninam adduxerant, miratus, oculis
 cælo sublatis, dictionem tantisper inter-
 misit, & ad mulierem versus: Quid vis,
 aiebat, ô filia? Mox illa non impeditè
 respondens. *Panem*, inquit, & *Linguam*,
 ô domine. Ad quam denuò vir sanctus:
Panem, ait, quotidianum, dum vixeris,
 habebis; officium linguæ non impetra-
 bis. Tu verò gratias age diuinæ boni-
 tati, quæ tibi negat obfutura. Lingua
 tua nisi sic esset ligata, esset mordacissi-
 ma, animi corporisque interitum alla-
 tura. Caue igitur hoc in posterum à
 Deo petere, quod non concedet nisi ira-
 tus. Atque ab eo tempore, vt prius,
 omni vsu linguæ caruit. Septennio post
 hæc superstes, pane non eguit, nec lin-
 guam amplius desiderauit, religiosèque
 obijt.

Ergo periculosas preces! Da Deus,
 Panem & Linguam. Vitam quam panis
 seruat & nutrit, plerunq; perdit, aut certè
 inficit Lingua. Longè tutiùs peteremus
 ff 3 panem

a Petrus Raufanus Panormit. in *Essè*
S. Vincentij l. 3. c. 1.

panem atrum ac sordidum; Linguam candidam ac mundam. *a* Hoc regum sanctissimus, hoc prudentissima reginarum, hoc optimi quique viri petierunt.

Rex Dauid precatur: Domine labia mea aperies, & os meum annuntiabit laudem tuam. *b* Non loquar, nisi tu clauē tuā referaueris os meum, ad tuas non meas laudes efferendas. Ergo, Repletur os meum laude, vt cantem gloriam tuam. *c* Fuit cūm esuriret rex Dauid, & panem mendicato viueret. Hoc tamen non deprecatur, neque rogat vt nunquam desit panis: potiora poscit, linguam flagitat in Dei laudes expeditam.

Nec aliter precata Esther regina: Tribue, inquit, sermonem compositum in ore meo. *d* Idem beatus Ephrem his verbis

a Grob Hausbrot/ vnnnd ein fromme
geschlachte Zung/ stehn nicht vbel
beyeinander.

b Ps. 50. v. 17.

c Ps. 70. v. 9.

d Esth. c. 14. v. 13.

verbis expetit: *Digitus gratiæ tuæ, Domine, semper moueat linguam meam, tanquam neruum citharæ ad gloriam tuam. Concede mihi, Saluator, petitionem cordis mei, fiatque lingua mea velut cithara ad resonandum iugiter laudes tuas.* *a*

Hæ preces tutæ sunt. Da igitur, ô Deus, *Panem & Linguam*. Non primarium, non niueum & dominicum duntaxat & similagineum *b* postulamus, satis est nobis plebeius etiam & cibarius panis: modò simul des linguam candidam, ab omni fraudum & mendaciorum furfure purgatam. Ita non improbè rogabimus *Panem & Linguam*. Alioqui sanctiùs peteremus: Da panem, & linguam nega: Arcam panariam refera; Arcam Linguæ obsera. Nam inde nutrimentum vitæ; hinc plerunque toxicum & spumam mortis depromimus, nostròque nos gladio iugulamus.

ff 4   *Lingua*

a Ephrem de Passionibus Animi.

b Lauter Semlen vnd Herrenbrot.

Lingua velut gladius, dum vaginâ latent, non est terrori, non fauciat, non sanguine se proluit: at vbi furibundus è vaginâ proruperit, hîc iam attendat, quisquis in hostium numero habetur. Omnia ferit, omnia sternit, omnia vorat, depascitur omnia; nemini parcat, in quosuis temere debacchatur hic linguæ gladius: extra silentij vaginam est; cauete, obuios inuadit, & vix quidquam est quod ictus eludat tam certos. Gladio ferreo vel iaculo scutum obijcitur; quid obijcies linguæ, nisi taciturnam patientiam? Hoc plerunque munimen optimum aduersus hunc hostem.

Sanctus Valerianus aciem illius gladij considerans: Nihil est, inquit, feruens, nihil violentius amaris, asperisque sermonibus, quorum vulnera tantò difficiliùs curantur, quantò faciliùs inferuntur. Ferri per cælum volantis spicula facilè scuti obiectione contemnis; verborum verò iactus, nec reuocari-

cari potest, nec prohiberi; multò enim velociores sagittis sunt. *a*

Et quod mirum, quò retusior & mollior videtur esse hic gladius, eò fœdiùs vulnerat, eò minus mollis, quò magis mollis est. Caue sermones super oleum mollitos, ad vsque medullas penetrant, vt occidant.

Non ignorauit hoc Satan, qui Iobum tot iam vulneribus saucium, tot calamitatibus quassatum, coniugis demum & cognatorum linguis liberalissimè flagellauit. E' Iobi fortunis quod auferri posset nil supererat; plura vlcera recipere corpus vix poterat iam pænè vnum vlcus effectum, sed magnum; iam decies in liberis suis mortuus erat ærumnosissimus parens. Hunc tamen virum toties iam mortuum ad nouam lanienam expetit Satan. O Iobe, paulò maiora canamus: grauissimis supplicijs grauiora restant. Ad linguæ gladium damnatus es, gladium sanè forff s midan-

a Valerian. hom. 5. de Oris insolentiâ.

midandum : ipsa vxor tua, ipsi cognati tui hoc gladio te petent. Hic te virum præsta : experieris vulnera verborum acerbiora esse quàm ferri. Sed animum obfirma, hic vltimus est cacodæmonis aries, quem tibi admoûebit vt euertat te. Non habet vehementius fulmen quod in te torqueat, quàm tuæ coniugis & cognati sanguinis linguas. Videt stygius ballistarius, ^a post subuersas omnes fortunas tuas, post necatos omnes liberos tuos, post omne corpus tuum iam pænè absumptum & funeratum, te etiamnum stare : Videt hoc, & dolet se vinci; fremit ac sæuit. Quare vltimam suarum machinarum iam expedièt in te; iam omne sui furoris ingenium effundet, iam ad extrema descendet, suarum virium vim maximam tentaturus : Vxoris & amicorum linguis in te pugnabit. Hîc animis opus, ô lobe, hîc pectore firmo. Ergo animosè, ergo fortiter & intrepidè. Sta, & virulentas linguas partim silentio,

^a Der schwarze Büchsenmeister.

tio, partim mitiore responfo elude, & vicifti.

Stetit reuerâ Iobus, ftetit, & partim filuit, partim mitiffimè respondit. Ita vicit, ita triumphauit omnes cacodæmonum legiones.

Quin audemus paria, ô Christiani, quin fequimur animofiffimum ducem? Silendo, aut manfuetè respondendo, cùm noftras, tum aliorum improbas linguas quafcunque vincimus. Non difficilis pugna; paratiffimus eft triumphus.

Sed patientiffimo Iobo longè patientiorem ostendo. In altum eant oculi. En Dominum IESVM suffixum cruci. Et hîc cacodæmon expertus eft extrema. Veriffimè dixerimus: Bis crucifixus eft Chriftus: primò clauis, deinde linguis. Iam flagra Seruator, iam spinas, iam & clauos corpore receperat, iam altum in cruentâ trabe fpectaculum

lum pependerit, iam morte vicinâ crucis tormentum videri poterat exhaustum : cùm, ecce, diabolus nouam & formidabiliorem crucem erigit; in hac Dei Filius non quatuor tantummodo clavis ^a confixus est: tot altera crux ista trabales clauos habuit, quot Christus insultantes linguas sustinuit. Ad rem præclarè facit hoc Bedæ testimonium: Bis petra percutitur, bis Christus crucifigitur, & manibus militum, & Iudæorum linguis percussus. *b*

Neque verò Christus tot in corpore venas, tot ossa vel neruos habuit, quot eiusmodi clauos tolerauit. Verùm, quod Iobus tot ærumnis pressus, id Christus tot clavis confixus multò verissimè de se dixerit: Nónne dissimulaui? nónne filii? nónne quieui? *c* Reuerâ, quod

a De quatuor crucis Dominica clavis res iam certa videtur: At hinc nullus disputandi locus est.

*b Beda in c. 20. Numerorum §. 11.
c. Iob. c. 3. §. 26.*

quod etiam Isaias affirmat, Tacuit semper, siluit, patiens fuit. *a*

Christus quidem in cruce testamentarias tabellas toti humanæ genti scripserat, sed eâ verborum parsimoniâ, vt ingens hoc testamentum septem versibus nec totis complexus sit. Omne aliud in cruce tempus silendo & precando duxit, dum alijs atque alijs, & pænè innumeris linguarum clavis configeretur.

Heu, quàm non imitamur hoc nostrum Caput? quàm non dissimulamus, quàm non silemus, quàm non quiescimus! Verborum iniurias vel minimas tam impatienter toleramus, quàm audacter magnas inferimus. Vix tangimur, & gladium linguæ stringimus; vix leuiter offendimur, & fulmen mittimus.

Verbum priscis tritissimum erat: Qui procul à loue, procul à fulmine. Ego longè verius: Procul à fulmine, qui procul à Linguâ, non alienâ tantùm, sed & suâ.

ff 7

Ruffi-

d Is. c. 42. v. 34o

Ruffinus & Pelagius Græci scriptores memorant, Arsenium olim Arcadij & Honorij Imperatorum præceptorem, cùm etiamnum in aulâ degeret, ardentè à Numine hoc vnum petijſſe : Domine, ostende mihi viam, per quam possim saluari. Et vocem cælo missam audijt. *Arseni, fuge homines, & salua-beris.* Fugit ergo Arsenius, & aulam mutauit solitudine. Hîc inter precandum denuò ad aures allapsa vox est : *Arseni, fuge, quiesce, tace. Hac sunt principia salutis. a*

Omnia, quæ de Linguæ vitijis dixi, oraculo haud meliore, quàm hoc ipso clausero. Quisquis es, cui salus cordi est, FUGE, QUIESCE, TACE.

FUGE, non alios solùm homines, sed quandoque teipsum, cùm tibi à te peccandi periculum est.

QUIE-

a Ita Ruffinus Aquileiensis n. 190. Pelagus libell. 2. n. 3. hac Verba habet: Hac enim sunt radices non peccandi.

QUIESCE, in vnicâ Dei Voluntate.
Extra cælum hæc vna & vnica quies est;
aliam fortasse quæres, sed non inuenies.

TACE, quotiescunque honestè non
licet, aut non expedit loqui.

F I N I S

SECUNDÆ PARTIS

*Omnia ad maiorem DEI,
Deiparæ, & omnium SS. Angelo-
rum honorem & glo-
riam.*

E R R A T A.

Paginâ 125. versu 15. fraudem, lege,
fraudem.

Pag. 189. versu 4. inquit, lege, inquit.

Pag. 209. versu 19. iucuriæ, lege, incuriæ.

Pag. 336. versu 9. regulam, lege, regulum.

Pag. 395. versu 14. obtrecttioni, lege,
obtrectationi.

Pag. 396. versu 17. Imperatoret, lege,
Imperatores.

Pag. 433. versu 3. Turpiloqium, lege,
Turpiloquium.

Pag. Eâdem, versu 8. Agirta, lege, Agyrta.

Pag. 652. versu 13. Pheëthon, lege,
Phaëthon.

Chartam, perinde vt vitam erro-
ribus implemus.

MONACHII,

Apud NICOLAVM HEN-
RICVM.

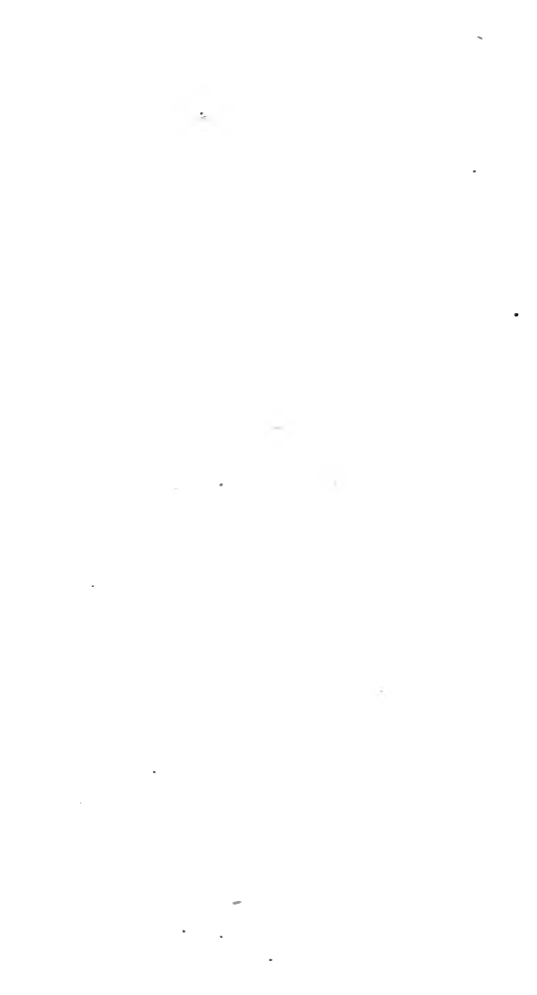
ANNO

MDCXXIX.

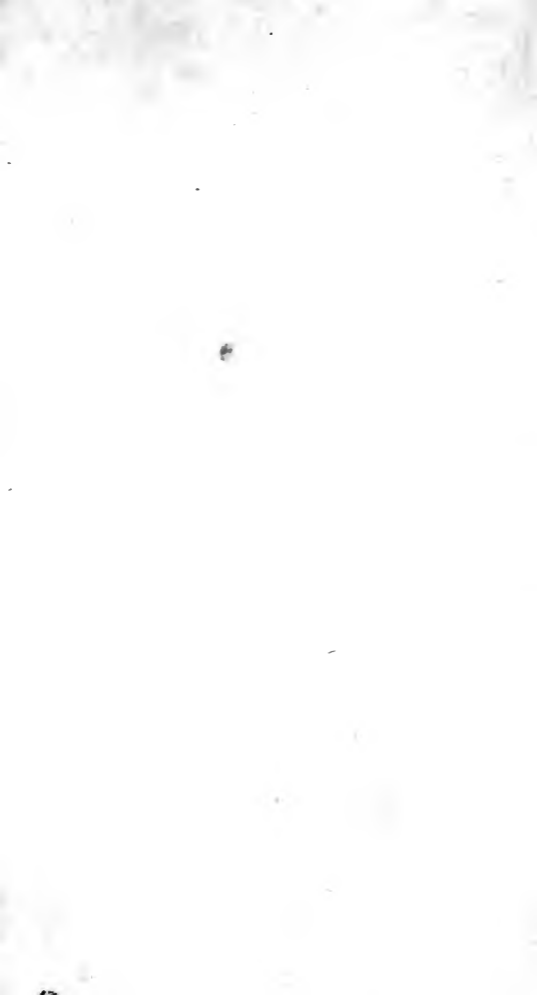

altes Buch / Seite 104
von Loge, A. 1111
H. u.
.....

.....
.....
.....

M. 2. 5
M. 2. 5

